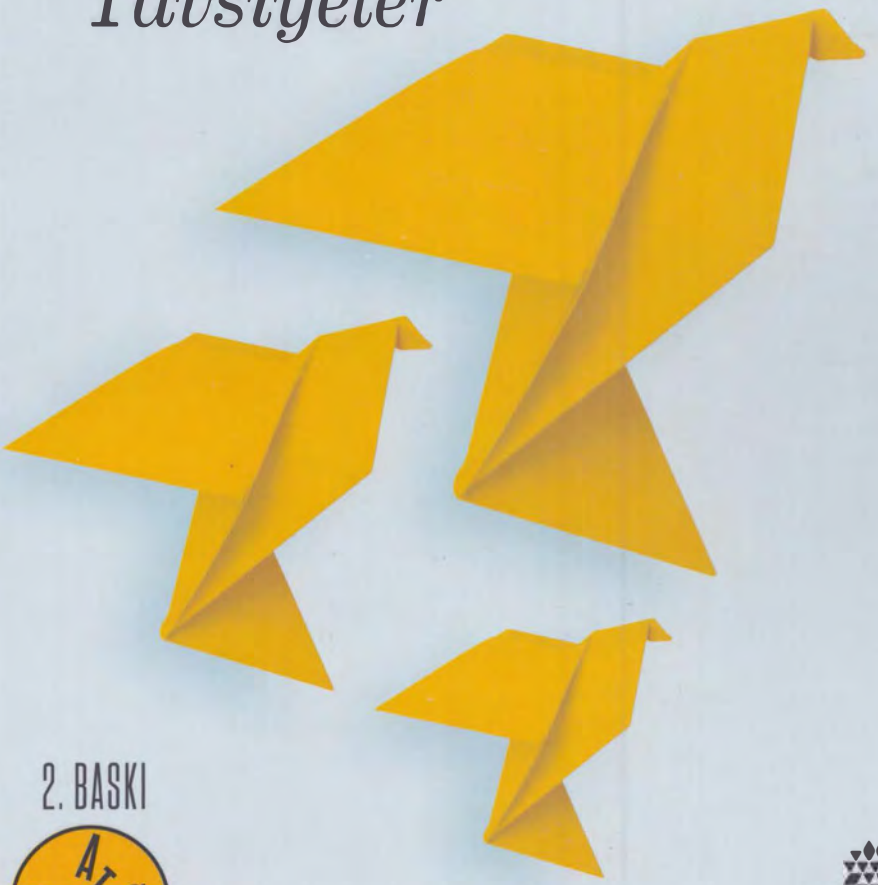
Anne Lamott

Bir Kuştan Öbürüne: *Hayat ve Yazmak Üzerine Tavsiyeler*

2. BASKI

hep kitap

Bir Kuştan Öbürüne
Hayat ve Yazmak Üzerine Tavsiyeler

Orijinal adı: Bird by Bird
Some Instructions on Writing and Life
© 1994, Anne Lamott
Yazan: Anne Lamott
İngilizce aslından çeviren: Damla Göl

© hep kitap 2020

Bu eserin Türkçe yayın hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Kasım 2017, İstanbul
2. baskı / Aralık 2020, İstanbul (Toplam 3000 adet)

ISBN 978-605-192-135-8

Sertifika no: 34204

Kapak tasarımı: Yetkin Başarır

Baskı: Optimum Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 Küçükçekmece / İstanbul
Tel. (0212) 463 71 25
Sertifika no: 41707

hep kitap
Caferağa Mah.
Neşet Ömer Sok.
Aydın İş Merkezi
No:4 Kat: 4
Kadıköy 34710 İstanbul

www.hepkitap.com.tr / info@hepkitap.com.tr

* hep kitap, TEAS Yayıncılık A.Ş.'nin tescilli markasıdır.

Bir Kuştan Öbürüne

Hayat ve Yazmak Üzerine Tavsiyeler

Anne Lamott

Çeviren:
Damla Göl

hep kitap

Bu kitap
Don Carpenter&Neshama Franklin ve John Kaye'ye
ithaf edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Giriş 9

Birinci Bölüm

Yazmak 27

- Başlarken 29
- Kısa Görevler 41
- Boktan İlk Taslaklar 45
- Mükemmeliyetçilik 51
- Okuldaki Öğle Yemekleri 55
- Polaroit Fotoğraflar 61
- Karakter 65
- Olay Örgüsü 74
- Diyalog 82
- Sahne Tasarımı 91
- Hatalı Başlangıçlar 97
- Olay Örgüsü Tedavisi 101
- Bitirdiğinizi Nasıl Anlarsınız? 108

İkinci Bölüm

Yazarken Ruh Haliniz 111

- Etrafa Bakmaca 113
- Ahlaki Bakış Açısı 118
- Brokoli 124
- SÇTN Radyo İstasyonu 129
- Kıskançlık 134

Bir Kuştan Öbürüne

Üçüncü Bölüm
Yol Boyunca Yardım 143
Dizin Kartları 145
Dört Bir Yana Telefon Etmek 155
Çalışma Grupları 160
Taslaklarınızı Okuyacak Biri 169
Mektuplar 178
Yazar Tıkanması 182

Dördüncü Bölüm
Eserinizin Basılması ve Yazmak İçin Diğer Nedenler 189
Bir Hediye Kaleme Almak 191
Sesinizi Bulmak 199
Ne Varsa Vermek 205
Yayımlanma 210

Beşinci Bölüm
Son Ders 223

Teşekkür 237

Giriş

Buldukları her fırsatta kitap okuyan, her perşembe gecesi ertesi hafta okuyacağımız kitapları yüklenmek üzere bizi kütüphaneye götüren bir anne babayla büyüdüm. Çoğu gece babam yemekten sonra bir şeyler okumak için kanepeye uzanır, annem de kitabını alıp evdeki en rahat koltuğa kurulurdu; biz üç çocuk ise kendi okuma köşelerimize çekilirdik. Eğer babamın yazar arkadaşları bize gelmemişse, evimiz yemekten sonra epey sessiz olurdu. Babam bir yazardı, takıldığı pek çok adam da öyle. Yeryüzündeki en sessiz insanlar değillerdi tabii, ama çoğunlukla epey maskülen ve kibar kimselerdi. Genellikle o günkü işlerini bitirdikten sonra akşam Sausalito'daki isimsiz barda takılırlardı; bazen de bir şeyler içmek için bizim eve gelir, akşam yemeğine kalırlardı. Onları seviyordum, ama zırt pırt içlerinden biri yemek masasında sızıyordu. Ben zaten huzursuz ve kaygılı bir çocuktum, bu durumu da sinir bozucu buluyordum.

Ne kadar geç saate kadar ayakta kalmış olursa olsun, babam her sabah 5:30'da kalkıp çalışma odasına gidiyor, birkaç saat yazıyor, hepimize kahvaltı hazırlıyor, annemle gazete okuyor, sabahın geri kalanında da çalışmaya devam ediyordu. Bunu bile isteye, hayatını kazanmak için yaptığını, aslında işsiz veya akıl hastası olmadığını fark etmek epey zamanımı aldı. Kravatını takıp diğer babalarla birlikte bir yerlere gittiği, küçücük bir ofiste oturup sigara içtiği düzenli bir işi olmasını istiyordum. Ne var ki başka birinin ofi-

sinde oturup başka birinin işlerini yaparak günlerini harcama fikri babamın ruhuna pek uymuyordu. Bence bu onu kesin öldürürdü. Aslında nispeten erken bir yaşta öldü, daha ellilerinin ortasındaydı; ama en azından kendi bildiği gibi yaşadı.

İşte ben bütün gün çalışma odasındaki masada oturup gördüğü ve bildiği yerlerle insanlar hakkında makaleler ve kitaplar yazan bu adamın yanında büyüdüm. Çok şiir okurdu. Bazen seyahatlere çıkardı. Belirli bir amaç uğruna, istediği her yere gidebilirdi. Yazar olmanın nimetlerinden biri, bir şeyler yapmak, bir yerlere gitmek ve keşfe çıkmak için size bahane sunmasıdır. Bir diğer nimetine gelince, yazma eylemi sizi hayata daha yakından bakmaya, o hayat sallana sallana ortalıkta dolanırken onu incelemeye teşvik eder.

Yazmak babama dikkat kesilmeyi öğretti; bunun karşılığında babam da başka insanlara bir şeylere dikkat etmeyi ve sonra düşünceleriyle gözlemlerini kâğıda dökmeyi öğretti. Öğrencileri San Quentin Eyalet Hapishanesi'ndeki yaratıcı yazarlık programına katılan mahkûmlardı. Tabii çoğunlukla onu örnek aldığımdan, bana da öğretmiş oldu. Bize cesur ve özgün olmayı, kendimize hata yapma izni vermeyi öğretti; James Thurber "Varınızı yoğunuzu ortaya koysanız da sonunda fena halde çuvallayabilirsiniz" derken haklıydı aslında. Babam paylaşmak istediğimiz pek çok duygumuzun, gözlemlerimizin, anılarımızın, rüyalarımızın ve (Tanrı bilir) fikirlerimizin olduğunu keşfetmemiz için bana ve mahkûmlara yardım ederken, mide bulandıran o küçük sineği bulduğumuzda hepimiz azıcık da olsa incinmiştik: Evet, bir noktada hakikaten de oturup yazmamız gerekiyordu.

Sanıyorum henüz bir çocuk olduğumdan yazmak benim için mahkûmlara kıyasla daha kolaydı. Ama bana hep çok zor gelirdi. Yedi ya da sekiz yaşında başladım yazmaya. Çok utangaçtım, tuhaf bir tipim vardı, okumayı her şeyden çok seviyordum; o vakitler on sekiz kilo civarıydım ve o kadar gergindim ki Richard Nixon gibi omuzlarımı kulaklarıma kadar çekip öyle yürüyordum. Birinci sınıftayken gittiğim bir doğum günü partisinin videosunu izle-

miştim bir keresinde; tüm o tatlı ufak oğlanlar ve kızlar köpek yavruları gibi birlikte oynarken birdenbire Prufrock'un yengeci[1] gibi ben geçiyordum ekranın önünden. Büyüyünce seri katil olacak veya düzinelerce kediyi eve alacak kişi kesinlikle bendim. Bunun yerine, eğlenceli biri oldum. Komik oldum; çünkü oğlanlar, benden yaşça büyük tanımadığım oğlanlar bisikletleriyle yanımdan geçiyor, tuhaf görünüşüm yüzünden benimle alay ediyorlardı. O anlarda hareket halindeki bir araçtan ateş açılmış gibi hissediyordum. Galiba Nixon gibi yürüme nedenim de buydu. Sanırım kulaklarımı omuzlarımla kapatmaya çalışıyordum, ama tabii kulaklara pek erişemiyordum. Bu yüzden de önce eğlenceli biri oldum, sonra da yazmaya başladım; tabii her zaman komik şeyler yazmadım.

İlk dikkat çeken şiirim, astronot John Glenn hakkındaydı. İlk dörtlük şöyle başlıyordu: "Albay John Glenn çıktı cennete/uzay gemisi *Dostluk Yedi*'de" Daha bir sürü dize vardı. Annemin, o piyano çalarken söylememiz için öğrettiği eski İngiliz balatlarına benziyordu. O şarkıların her birinde otuz ya da kırk dize olurdu; bu da gözlerini kırpmadan tavanı izleyen erkek akrabalarımı merkezkaç kuvvetiyle savrulmuş gibi kanepelere ve koltuklara yapıştırırdı.

Öğretmenim, John Glenn şiirimi ikinci sınıftaki arkadaşlarıma okudu. Muazzam bir andı; diğer çocuklar sanki araba sürmeyi öğrenmişim gibi baktı bana. Sonra öğretmenim bu şiiri California'daki devlet okulları arasında düzenlenen bir yarışmaya yolladı ve şiirim bir ödül kazandı. Teksir makinesiyle çoğaltılmış bir derlemede yayımladılar. İşte o zaman yazdıklarını basılı olarak görme heyecanını anlayıverdim. Bir çeşit ilkel teyit sağlıyordu aslında: Basılıyorsunuz, o halde varsınız. Karmakarışık ama stroboskopik zihninizin içinde sıkışma hissi yerine kendinizin dışında bir yerde var olmayı ve ufak bir denizaltı canlısı gibi, mesela bir horozbina gibi,

[1] T.S. Eliot'ın "The Love Song of J. Alfred Prufrock" [J. Alfred Prufrock'un Aşk Şarkısı] şiirine gönderme. Şiirde Prufrock, insanlarla konuşmaktansa kıskaçlarıyla durgun denizlere saklanan bir yengeç olmayı yeğlediğinden bahseder. (ç.n.)

minicik mağaranızdaki küçük bir aralıktan kafanızı uzatıp bakmayı arzulamanın ne demek olduğunu en iyi kim bilir? Kendinizi basılı olarak görmek muhteşem bir duygu; gerçekten bir yerde boy göstermek zorunda kalmadan da epey ilgi çekebilirsiniz. Bir şeyler söylemek isteyen veya etkileyici olmayı düşleyen müzisyenler, beysbol oyuncuları ve siyasetçiler gibi kimseler dışarı çıkıp insanların karşısına geçmek zorundadır; utangaç olmaya meyilli yazarlarsa evde kalmaya devam edip yine de kamuya mal olabilirler. Bunun pek çok bariz avantajı var. Örneğin, giyinip kuşanmak zorunda kalmazsınız ve sizi yuhaladıklarında hemen duymazsınız.

Kimi zaman babamın çalışma odasında yere oturur, o masasında kitaplarını yazarken ben de şiirlerimi kaleme alırdım. Birkaç senede bir yeni kitapları yayımlanırdı. Evimizde kitaplara saygı gösterilirdi, büyük yazarlara ise diğer tüm insanlardan daha fazla hayranlık duyulurdu. Özel kitaplar görünür biçimde sergilenirdi: sehpada, radyonun üzerinde, klozetin yanında. Kitap kapaklarındaki tanıtım yazılarını ve gazetelerde babamın kitapları hakkında çıkan incelemeleri okuyarak büyüdüm. Tüm bunlar sayesinde büyüdüğüm zaman bir yazar olmayı düşlemeye başladım; sanatçı ve özgür bir ruha sahip, tabii bir de kendi hayatını kendi idare edebilen, eşine az rastlanan bir çalışan olmak istiyordum.

Yine de evimizde asla yeterince para olmayacağı konusunda endişeliydim. Babamın da nihayetinde yazar arkadaşlarından bazıları gibi aylak aylak gezeceğinden korkuyordum. Hatırlıyorum da ben on yaşındayken, babam bir dergide çıkan yazısında birkaç yazar arkadaşıyla Stinson kumsalındaki bir verandada oturup şişelerce kırmızı şarap ve esrar içerek akşamı geçirdiklerinden bahsetmişti. O dönemde caz müzisyenleri haricinde kimse uyuşturucu kullanmıyordu, onların da zaten hepsi eroin bağımlısıydı. Orta sınıftan hoş, beyaz babaların esrar içmesi beklenmezdi; onların yelkenle açılmaları veya tenis oynamaları gerekiyordu. Arkadaşlarımın doktor, öğretmen, itfaiyeci veya avukat olan babaları esrar içmezdi. Hatta çoğu içki bile tüketmezdi, büyük ihtimalle evlerine

gelip masadaki ton balığı güvecinin üzerinde kendilerinden geçen arkadaşları da yoktu. Babamın yazısını okuyunca sadece dünyamın parçalandığını düşünebildim. Sanki bir dahaki sefere karnemi göstermek üzere babamın odasına daldığımda, onu masanın altına çömelip üst koluna annemin naylon çoraplarından birini bağlamış halde ve bana köşeye kıstırılmış bir kurt gibi bakarken bulacağımı hayal edebiliyordum. Bunun bir sorun olacağını hissettim; yaşadığımız toplulukta dışlanacağımızdan emindim.

İstediğim tek şey ait olmak, o aidiyet şapkasını giymekti.

Yedinci ve sekizinci sınıflara geldiğimde hâlâ on sekiz kilo civarıydım. On iki yaşındaydım ve hayatımın büyük bölümünde tuhaf görünüşüm yüzünden dalga geçmişlerdi benimle. Yaşadığım ülke, farklı görünenler için oldukça zor bir yerdi; zaten Paul Krassner da bu yüzden "Allı pullu Birleşik Devletler" demişti. Bu ülkede çok zayıf, çok uzun, çok koyu tenli, tuhaf, kısa, kıvırcık, gösterişsiz, fakir veya miyopsanız çarmıha gerilirdiniz. Benim başıma gelen de buydu.

Ama komik biriydim. Bu yüzden de popüler çocuklar benim kendileriyle takılmama, partilerine gitmeme, birbirleriyle yiyişirken onları izlememe izin verdiler. Tabii takdir edersiniz ki bu kendime olan güvenime pek katkı sağlamadı. Tam bir ezik olduğumu düşünüyordum. Fakat bir gün, bir defter ve kalem alıp babamla birlikte Bolinas kumsalına gittim (babam, bildiğim kadarıyla, henüz eroin iğneleri kullanmıyordu). Tuval ve fırçanın yazarlık muadillerini elime alıp gördüklerimi tasvir ettim: "Suyun dudağına doğru yürüdüm ve o sıçrayan suların köpüklü dilinin ayak parmaklarımı yalamasına izin verdim. Ayağımdan birkaç santim uzakta, bir kum yengeci kendine bir oyuk kazıyordu. Islak kumlarda kayboluverdi sonra..." Bu kadarı size yeter. Çünkü daha epey devam ediyor. Babam beni bunu öğretmenime göstermeye ikna etti ve sonunda yazdıklarım gerçek bir ders kitabında kendine yer buldu. Bu olay öğretmenlerimi, ailemi, birkaç çocuğu ve popüler çocuklardan bazılarını epey derinden etkiledi; hatta bu popüler çocuklar yiyişmelerini ar-

tık daha sık izleyebileyim diye beni daha çok partiye çağırdılar.

Bir keresinde okulun popüler kızlarından biri, geceyi bizde geçirmek için okuldan sonra benimle eve gelmişti. Eve vardığımızda, ailemi babamın yeni romanının matbaadan gelen kopyalarıyla sevinçten havalara uçarken bulduk. Hepimiz çok heyecanlı ve gururluyduk; bu kız da benim olabilecek en havalı babaya sahip olduğumu düşünüyordu. (Onun babası araba satıyordu.) Yemeğe çıkıp bu gecenin şerefine kadehlerimizi tokuşturduk. Ailede işler daha iyi olamazdı ve bu sefer buna tanıklık edecek bir arkadaşım da vardı.

Daha sonra o gece uykuya dalmadan, yeni romanı elime alıp ilk sayfayı arkadaşıma okumaya başladım. Yere serdiğimiz uyku tulumlarında yan yana uzanıyorduk. İlk sayfada karşımıza yatakta sevişen bir kadın ve erkek çıktı. Adam kadının göğüs ucuyla oynuyordu. Gittikçe artan bir histeriyle kıkırdamaya başladım. Ah, bu şahane diye düşündüm; muzip bir gülümsemeyle arkadaşıma baktım. Utanmış bir Charlie Chaplin misali elimle ağzımı kapatıp kitabı sanki omzumun üstünden fırlatacakmış gibi bir hareket yaptım. Şen şakrak bir kahkahayla başımı geriye atarak olan bitenin muhteşem olduğunu düşündüm; evet, babam pornografi yazıyordu.

Karanlıkta utançtan akkor bir ampul gibi kızarmıştım. Halimi yüzümden okuyabilirdiniz. Kitaptan babama hiç bahsetmedim; oysa ondan sonraki birkaç sene boyunca, gece geç saatlere kadar oturup kitabı kurcalayacak ve sayısı pek de az olmayan diğer seksi bölümleri arayacaktım. Olan biten çok kafa karıştırıcıydı. Hem korkmuş hem de üzgün hissediyordum.

Sonra tuhaf bir şey oldu. Babam bir dergiye "Çocuk Büyütmek için Berbat Bir Yer" başlıklı bir makale yazdı; makale insanın tahayyül edebileceği en güzel yerlerden biri olan Marin County, özellikle de içinde bulunduğumuz topluluk hakkındaydı. Ne var ki, yarımadamızda yaşayan insanlar, alkolizmin en yaygın olduğu yerler sıralamasında Oakland'ın kenar mahallelerinde yaşayan Amerika yerlilerinden hemen sonra geliyordu. Babamın yazdığına göre, gençler arasındaki madde bağımlılığı tüyler ürpertici düzeydeydi; bunun

yanı sıra boşanmalar, sinirsel çöküntüler ve tutarsız davranışlar ayyuka çıkmıştı. Babam, bu küçük topluluğumuzdaki erkekler ve onların değer yargılarıyla materyalist aşırılıkları hususunda aşağılayıcı bir üslup takınmıştı; bu adamların eşleri hakkındaysa şöyle yazıyordu: "Bu muhterem hanımlar, doktorların, mimarların ve avukatların eşleri, tenis elbiseleri ve pamuklu kıyafetleri içinde, esmerleşmiş ve kendilerine epeyce iyi bakmış bir halde, gözlerindeki delilik pırıltılarıyla süpermarketlerimizin reyonlarında geziniyorlar." Kasabamızdaki hiç kimse çok da şahane gözükmüyordu. "Bu California'nın büyük trajedisi" diye yazmıştı son paragrafta, "aylaklığa yönelmiş bir hayat, en nihayetinde ölüme –yani boş geçirilecek en uzun zamana– yönelmiş bir hayattır"

Ama bir problem vardı: Ben de hırslı bir tenis oyuncusuydum. Tenis oynayan hanımlar benim arkadaşlarımdı. Her akşam onlarla aynı tenis kulübünde pratik yapardım; hafta sonları onlarla birlikte oturur, kortlara girebilmek için önceliği olan erkeklerin işinin bitmesini beklerdik. Oysa babam onları çökmüş zombiler olarak tasvir etmişti.

Mahvolduğumuzu düşündüm. Fakat o hafta ağabeyim elinde babamın makalesinin fotokopisiyle geldi, hem toplumsal çalışmalar hem de İngilizce dersindeki öğretmenleri sınıfta bunları dağıtmıştı; John sınıf arkadaşları arasında bir kahraman olmuştu. Topluluğumuzda sayısız tepki vardı: Takip eden birkaç ayda tenis kulübündeki bir sürü kadın ve adam bana çok kötü davrandı; ama öte yandan birlikte yürürken insanlar babamı yolda durduruyor, sanki babam onlara kişisel bir iyilik yapmış gibi babamın elini iki ellerinin arasına alıp tebrik ediyorlardı. Sonra o yaz ilk kez *Çavdar Tarlasında Çocuklar* kitabını okuduğumda, nasıl hissettiklerini anlayabildim; benim adıma konuşacak birine sahip olmanın, bir kitabın kapağını zafer ve rahatlama hissiyle kapatmanın nasıl bir duygu olduğunu öğrendim. Yalnız ve dışlanmış bir toplumsal hayvan, sonunda temas kurabilmişti.

Lisede daha fazla yazmaya başladım: gazete yazıları, tutkulu savaş karşıtı metinler, sevdiğim yazarların parodileri. Sonra önemli bir şeyi fark ettim. Diğer çocuklar benden, yaşanmış şeylerin, hatta –ve özellikle– kendilerinin de bizzat içinde olduğu olayların hikâyelerini anlatmamı istiyorlardı. Geçip giden partiler, sınıftaki veya okul bahçesindeki kavgalar, içinde ailelerinin olduğu ve tanıklık ettiğimiz olaylar, hepsini hikâyeleştiriyordum. Olayları canlı ve komik hale getirebiliyordum, bazen olayları o kadar abartıyordum ki anlattıklarım neredeyse bir efsaneye dönüşüyordu. Olaylara dahil olan insanlar daha büyük gözüküyordu, böylece önemin ve anlamın da büyüdüğü hissi uyanıyordu.

Eminim ki babam da hikâyelerini anlatması için okul arkadaşlarının bel bağladığı kişiydi. Daha sonra, çocuklarını büyüttüğü kasabada bu rolü üstlendiğini kesinlikle biliyorum. Günlük hayattaki büyük olayları ve küçük bölümleri ele alırdı. Ardından bu olayların şeklini şemalini gösterecek, kendisinin ve arkadaşlarının yaşadığı, çalıştığı ve çoğaldığı toplumda hayatın nasıl hissettirdiğini yakalayacak şekilde bu şeyleri gölgelendirir ya da abartırdı. İnsanlar neler olup bittiğini kelimelere dökme konusunda babama güvenirdi.

Babamın yaşıtlarından farklı düşünen bir çocuk olduğunu, yetişkinlerle ciddi muhabbetlere girmiş olabileceğini ve tıpkı benim gibi genç bir insanken fazlaca yalnız kalmayı kabullendiğini zannediyorum. Bence bu tür biri genellikle ya bir yazar olur ya da azılı bir suçlu. Çocukken, benim düşündüğüm meselelerin diğer çocukların düşündüklerinden farklı olduğuna inanırdım. Bunlar her zaman için daha derinlikli mevzular değildi; ama dünyayı yaratıcı, ruhani veya estetik biçimde görme ve zihnimde düzenlemenin yolunu bulmak için bir mücadele vardı içimde. Öteki çocuklardan daha fazla okurdum, kitapların tadını çıkarırdım. Kitaplar benim sığınağımdı. Serçeparmağımı altdudağıma geçirip kıyıda köşede kendimden geçmişhalde kitap okur, bu kitapların beni götürdüğü yerlerde ve zamanlarda kaybolurdum. Lisedeki üçüncü se-

nemde, diğer yazarların yaptığını yapabileceğime inanmaya başladığım bir dönem oldu. Elime bir kalem alıp sihirli bir şeyi gerçek kılabileceğime inandım.

Sonra birkaç korkunç, çok korkunç hikâye yazdım.

Üniversitede tüm dünya önüme serildi; İngilizce ve felsefe derslerimde okuduğum kitaplar ve şairler bana ömrümde ilk kez umut hissini, toplumda kendi yerimi bulabileceğim umudunu verdi. Tuhaf yeni arkadaşlarımda ve yeni kitaplarımın bazılarında, öteki yarımı bulduğumu hissettim. Kimi insanlar zengin veya meşhur olmak istiyordu, ben ve arkadaşlarım ise gerçekçi olmak istiyorduk. Derinleşmek istiyorduk. (Sanırım bir de sevişmek istiyorduk.) İnsanlar nasıl vitamin alıyorsa ben de kitapları öyle yalayıp yuttum; aksi halde asla düşünceli olmayan ve ciddiye alınma ihtimali bulunmayan jelatinimsi bir narsist olarak kalacağımdan korkuyordum. Beş haftalığına sosyalist oldum. Sonra sosyalist toplantılarıma yaptığım otobüs yolculukları beni tüketti. Acayip kimselerle, farklı etnik kökenden insanlarla, tiyatrocularla, şairlerle, radikallerle, gay ve lezbiyenlerle yakınlaşıyordum; bir şekilde hepsi de deli gibi istediğim şeylerden bazıları olabilmeme yardım etti: politik, entelektüel, sanatçı ruhlu.

Arkadaşlarım ilgimi Kierkegaard, Beckett, Doris Lessing'e yöneltti. Tüm bunların heyecanı ve besleyişiyle kendimden geçiyordum. İlk kez C.S. Lewis okuyuşumu hatırlıyorum. *Surprised by Joy* [Mutluluktan Şaşırmış] kitabını okuduğumda, kendi içine nasıl bakabildiğini görmüştüm; "şehvetle dolu bir hayvanat bahçesi, hırsla dolu bir tımarhane, korkunun beslenip büyüdüğü bir yuva, sevgiyle okşanan nefret dolu bir harem" bulduğunu söylüyordu. Sevinçli ve affedilmiş hissettim. İnsanların hayranlık duyduğu kimselerin, dünyanın kibar ve akıllı insanlarının içlerinde öyle olmadığını, benden ve mesela Henri de Toulouse-Lautrec'ten farklı olduklarını düşünmüştüm oysaki.

Üniversite gazetesi için toy makaleler yazmaya başladım.

Şansa bakın ki ben de toy bir ikinci sınıf öğrencisiydim. Bir konu hariç üniversitedeki her şey için yetersizdim – İngilizce dersinde en iyi notları ben alırdım. En iyi ödevleri ben yazardım. Ama hırslıydım, daha geniş ölçekte tanınmak istiyordum. Bu yüzden ünlü bir yazar olmak için on dokuz yaşında okulu bıraktım.

San Francisco'ya geri döndüm; ama yazar değil, ünlü bir Kelly kızı[2] oldum. Yetersizliğim ve ağlamaklı halimle nam salmıştım. Can sıkıntısı ve kuşkularım yüzünden ağlıyordum. Sonra şehirdeki büyük mühendislik ve inşaat firmasının nükleer kalite güvencesi departmanında sekreter-kâtibe olarak işe başladım; burada üç nüshalı formlar ve notlardan oluşan bir tsunami dalgası altında çalışıyordum. Çok moral bozucuydu. Ayrıca iş o kadar sıkıcıydı ki gözlerimin etrafında *Addams Ailesi*'ndeki Lurch karakterini aratmayan mor halkalar peyda olmuştu. Sonunda fark ettim ki bu kâğıt işlerinin pek çoğu, eğer ucunda gerçek bir... hmm... radyoaktif kalıntı vakası yoksa çok da umursanmıyordu. Bu da kısa hikâyeler yazabilmem için gerekli zamanı sağladı.

Babam "Her gün bu işe zaman ayır ve yaz" diyordu. "Sanki piyanoda gamları sıralarmış gibi yaz. Önceden kendini ayarlayarak yaz. Sanki bir şeref borcuymuş gibi yaz. İşleri bitirmek için kendine söz ver."

Böylece ofisteki yazma kaçamaklarının yanı sıra her gece bir not defteri ve kalem alıp genellikle kafelerde bir saat veya daha uzun süre oturarak yazıyordum; bu arada bol bol şarap içiyordum, zira yazarlar öyle yapar. Babamın ve arkadaşlarının yaptığı da buydu. Bu durum onlarda işe yaramıştı; gerçi o günlerde yeni ve rahatsız edici bir eğilim ortaya çıkmıştı – birer birer intihar etmeye başlamışlardı. Bu durum elbette babam için çok acı vericiydi. Ama iki-

[2] 1946 senesinde William Russell "Russ" Kelly, bir ofis hizmetleri şirketi kurdu ve kendi ofisinde başka kurumların daktilo işlerini yaptırmaya başladı. Daha sonra ortaya çıkan ihtiyaçlar neticesinde "Kelly kızı" diye adlandırılan bu sekreterler, günlük olarak başka kurumlara da gönderildi. İkonlaşan Kelly kızları sayesinde, şirket 1957'de Kelly Girl Service adını aldı. (ç.n.)

miz de yazmaya devam ettik.

Nihayetinde Bolinas'a taşındım; annemle babam ayrılmadan önceki sene babamla erkek kardeşim de buraya taşınmıştı. Hayatımı kazanmak için tenis dersleri vermeye ve evlere temizliğe gitmeye başladım. Birkaç sene boyunca her gün küçük parçalar ve skeçler yazdım; ama esasında şaheserime, yani "Arnold" adındaki kısa hikâyeme odaklanmıştım. Kel ve sakallı bir psikiyatrist olan Arnold, bir gün hafiften depresyonda olan genç bir kadın yazar ve onun yine hafiften bunalımlı erkek kardeşiyle dolaşmaya çıkar. Arnold onlara yardımcı olabilecek her türlü psikolojik tavsiyeyi verir; ancak nihayetinde pes eder, yere çömelir ve onları eğlendirmek için ördek gibi vakvaklayarak paytak paytak yürür. Bu temayı hep sevmişimdir; tamamen umutsuz iki vaka bir palyaçoya veya yabancı birisine denk gelir, bu kimseler onlara bir süreliğine ivme kazandırır ve aslında "Ben de kayboldum! Ama bak, nasıl tavşan yakalayacağımı biliyorum!" der.

Korkunç bir hikâyeydi.

Pek çok başka şey de yazdım. Etrafımdaki, kasabamdaki, ailemdeki, hatırımdaki insanlar hakkında notlar alırdım. Kendi haletiruhiyem, kendi muhteşemliğim ve kendime güvenemeyişim hakkında notlarım vardı. Kulak misafiri olduğum komik şeyleri yazardım. Damarlı kulakları titreyen bir gemi sıçanı gibi olmayı, her şeyi kargacık burgacık da olsa yazmayı öğrenmiştim.

Ama çoğunlukla kısa hikâyem "Arnold" üzerine çalışıyordum. Birkaç ayda bir, yazdıklarımı babamın New York'taki temsilcisi Elizabeth McKee'ye gönderirdim.

"Pekâlâ, gittikçe daha iyi oluyor" diye yazardı cevabında.

Birkaç sene buna devam ettim. Yazdıklarımın basılmasını delice istiyordum. Yakın zamanda bir vaizin "umudun devrimci bir sabır demek olduğunu" söylediğini duydum; buna yazarlığı da eklememe izin verin. Umut karanlıklar içinde başlar, öne çıkıp doğru olan şeyi yapmayı denerseniz, bu inatçı umudunuzun sonunda ise

şafak söker. Bekleyin, izleyin ve çabalayın: Vazgeçmeyin.

Ben de vazgeçmedim, bunun en büyük nedeni babamın bana olan inancıydı. Ve sonra, ne yazık ki ben yirmi üç yaşındayken, anlatacak bir hikâyem daha oldu birdenbire. Babama beyin kanseri teşhisi kondu. O, kardeşlerim ve ben harap olmuştuk; ama bir şekilde, zar zor da olsa başımızı dik tuttuk. Babam bana dikkat kesilmemi ve not almamı söylüyordu. "Sen kendi versiyonunu anlatırsın, ben de benimkini anlatacağım" diyordu.

Böylece babamın neler yaşadığını yazmaya başladım, sonra bu yazıları birbirine bağlı kısa hikâyelere dönüştürdüm. Babamın teşhisinden önceki sene yazmakta olduğum tüm kısa yazıları birbirine tutturdum, sonunda bir şekilde birbirine bağlanan beş bölüm oldu elimde. Kendi yorumunu yazamayacak kadar hasta olan babam, yazdıklarımı sevdi ve bunları temsilcimiz Elizabeth'e göndermemi istedi. Sonra ben bekledim, bekledim, bekledim; bir aylık zaman zarfında yaşlandım, sararıp soldum. Zannediyorum ki sonunda okuduğu şeyin "Arnold" olmadığına çok mutlu olarak yazdıklarımı neredeyse bir sarhoşluk halinde okumuştur Elizabeth. Hiçbir şekilde inançlı bir kadın değildir, fakat onu bu hikâyeleri göğsüne bastırıp gözleri kapalı halde hafifçe sallanarak "Sana şükürler olsun Tanrım" diye mırıldanırken hayal ediyordum.

Nihayetinde bu dosyayı New York'takilere yolladı ve Viking bize bir teklifte bulundu. Böylece süreç başladı. Kitap ben yirmi altı yaşındayken yayımlandı, babam öleli bir sene olmuştu. Tanrım! Bir kitabım basıldı! Hayalini kurduğum tek şey buydu. Sonunda nirvanaya ulaşmıştım, öyle değil mi? Peki.

İlk kitabımı sattığımda, bu baskının hemencecik ve otomatik olarak tatmin edici, olumlayıcı ve romantik bir deneyim olacağına inanıyordum. Şu reklam filmlerindeki gibi, yaban çiçekleriyle dolu bir çayırda ağır çekimde koşup zıplayarak beğenilerin ve kendime duyduğum saygının kollarına atacaktım kendimi.

Tabii işler böyle olmadı.

Bir kitap görücüye çıkmadan önceki aylar, *Kıyamet* filminin

ilk yirmi dakikasında Saigon'daki o motel odasında bulunan Martin Sheen'in haline benzer şekilde o sıralar olabilecek en kötü hayatı yaşayan çoğu yazar için tamamen bir kifayetsizlik halidir. Beklemek ve beklerken kurduğunuz hem mutlu hem de tatsız hayaller sizi yorar. Tabii bir de kitabınız yayımlanmadan yaklaşık iki ay önce çıkan erken değerlendirme yazıları meselesi var. Ölüm döşeğindeki halini yazdığım, kitap yayımlandığındaysa çoktan ölmüş olan babam hakkındaki bu hassas kitap üzerine okuduğum ilk iki kitap eleştirisi, kitabımın tamamen zaman kaybı olan, sıkıcı, duygusal ve kimseyi umursamayan bir örümcek pisliği torbası olduğunu söylüyordu.

Kelimesi kelimesine böyle değildi tabii.

Tahmin edebileceğiniz üzere, altı hafta kadar epey gergin ve sinirliydim. Her gece durmadan içtim; bardaki yabancılara babamın nasıl öldüğünü, benim bununla ilgili bir kitap yazdığımı ve yorumcuların kitabımı nasıl eleştirdiğini anlatırdım. Sonra ağlamaya başlardım, birkaç içki daha yuvarlar, sonunda onlara adını Llewelyn koyduğumuz o şahane köpeğin ben on iki yaşındayken uyutulduğunu anlatırdım. Bu olayı düşünmek bile beni çok üzüyordu. Bunları dinleyicilerime anlatıyordum, çünkü tuvalete gidip kafama sıkmamak için elimden gelen tek şey buydu.

Sonra kitap çıktı. Önemli yerlerde harika inceleme yazıları ve birkaç tane de kötü yazı yayımlandı. Kitap imzalama etkinlikleri, birkaç söyleşi gerçekleşti; bazı önemli insanlar kitabı sevdiğini ilan etti. Ama en nihayetinde erken emekli olamayacağım gibi duruyordu. Kutlama borazanlarının çalacağına, o büyük eleştirmenlerin *Moby Dick*'ten bu yana ilk defa bir Amerikan romanının hayatı tüm baş döndürücü karmaşıklığıyla yakalayabildiğini beyan edeceğine inanmıştım. İkinci kitabım çıktığında yine düşündüğüm şey buydu; üçüncü, dördüncü ve beşinci kitabımda da aklımdan bu geçti. Tabii ki her seferinde yanıldım.

Yine de kendini yazmaya mecbur hisseden herkesi, buna devam etmeye teşvik ediyorum. Basılmayı umut eden yazarları uyar-

mayı deniyorum sadece, zira o yayımlanma aşaması, uğruna o kadar delireceğiniz bir şey olmuyor. Fakat yazmak tam da öyle bir şey. Yazmanın size vereceği çok şey var, size çok şey öğretebilir, sürprizlerle dolu. Kendinizi yapmaya zorladığınız olay, yani yazma eyleminin kendisi, aslında işin en iyi tarafı. Kafein almak için Japon çay seremonisine ihtiyaç duyduğunuzu düşünürken asıl ihtiyaç duyduğunuz şeyin çay değil de seremoninin kendisi olduğunu fark etmeniz gibi bir durum bu. Yazma eyleminin kendisi bir ödüldür.

Yetişkinliğimde etkileyici finansal başarılar elde etmeksizin neredeyse her gün bir şeyler üretmeyi başardım. Yine de her şeyi en baştan tekrar yapardım; tüm o hataları, sıkıcı şeyleri, çöküşleri ve hepsini... Çoğu zaman, hele de para akışı sıkıntısı olan Sisifos misali her şeyin anlamsız ve acınası geldiği vakitlerde, size bu hislerin nedenini anlatamam. Tabii diğer günlerde, yazdıklarım benim için bir insandı aslında; geçen bunca senenin ardından, bana hâlâ mantıklı gelen bir insan. Bu durum bana Wendell Berry'nin karısı için yazdığı "Yaban Gülü" şiirini hatırlatıyor.

Gündelik alışkanlıklarda ve itimatta
Saklanır benden bazen,
İşte böylece yanı başında bihaber yaşıyorum,
Tıpkı kalbimin atışı gibi, düşünmeden.

Sonra birden alev alıyorsun bakışlarımda,
Çalılığın kenarında bir yaban gülü
Zarafet ve ışıkla tomurcuklanıyor
Oysa dün yalnızca gölge vardı orada,

Ve bir kez daha kutsanmış hissediyorum,
Daha önce seçtiğimi tekrar seçerken.

Çocukluğumdan bu yana yazma eyleminin, bunu hakkıyla

yapan insanların ve küçük tanrılar yahut büyücülermişçesine yeni bir dünya yaratabilmenin asil ve gizemli bir şey olduğunu düşünmüştüm. Hayatım boyunca, başka insanların zihnine ve bedenine girebilen, benim gibi insanları kendilerinden uzağa götürebilen ve sonra kendine geri getiren insanlarda sihirli bir şeyler olduğunu hissettim. Biliyor musunuz, hâlâ böyle hissediyorum.

O yüzden şimdi bildiklerimi öğretiyorum. Öylece oluverdi. Bana on sene önce bir yazı atölyesinde kısa süreli bir iş teklif ettiler ve o günden beri yazma dersleri veriyorum. Tabii insanlar bana yazmayı öğretemezsin diyorlar. Ben de onlara "Sen kim oluyorsun, Tanrı'nın kabul memuru mu?" diyorum.

Eğer birileri dersime gelir, yazmayı öğrenmek veya daha iyi yazmak istediğini söylerse, bu yolda bana yardımcı olan her şeyi ve gün be gün neler yaşadığımı onlara anlatabilirim. Yazmak üzerine olan muhteşem kitapların hiçbirinde bulunmayacak ufak şeyleri öğretebilirim. Örneğin, zannediyorum ki daha önce hiç kimse aralık ayının yazmak için karakteristik olarak kötü bir ay olduğundan bahsetmemiştir. Pazartesilerle dolu bir aydır. Pazartesi yazmak için pek iyi bir gün değildir. İnsan hafta sonu boyunca bütün o özgürlüğe, özgünlüğe, hülyalı rüyalara sahip olabilir; sonra birden dilsiz ve kızgın pazartesi amca kapıyı çalar ve masaya oturma vakti gelir. Bu yüzden de atölyelerime gelen insanlara aralık ayındaki pazartesi günlerinde asla büyük bir yazı projesine başlamamalarını öğütlüyorum. Niye kendinize başarısızlık getirecek bir tuzak kurasınız ki?

Muhabirler genellikle ünlü yazarlara neden yazdıklarını sorarlar, yanlış hatırlamıyorsam John Ashbery buna "Çünkü yazmak istiyorum" diye, Flannery O'Connor "Çünkü yazma konusunda iyiyim" diye cevap vermişti. Bana sorulduğunda ise ben ikisinden de alıntı yapıyorum. Sonra yazmak olmasa tamamen işsiz olacağımı ekliyorum. Tabii esasında, ukala olmadığım vakitlerde, yazmamın sebebi gizliden gizliye bunu istememe ve bunda gerçekten iyi olmam. Sürekli *Ateş Arabaları* filmindeki bir sahneden, hatırladığım

kadarıyla bahsederim; bu sahnede filmin kahramanı olan İskoç koşucu Eric Liddell, İskoçya'nın muhteşem fundalıklı yamaçlarında misyoner kız kardeşiyle yürümektedir. Kardeşi onu Olimpiyatlar için çabalamaktan vazgeçmesi, Çin'deki kilise vazifesine dönerek yeniden misyonerliğe başlaması konusunda bunaltmaktadır. Liddell, kendisinin de Çin'e gitmek istediğini, çünkü bunun Tanrı'nın onun için dileği olduğunu hissettiğini söyler; ama önce tüm kalbiyle antrenman yapmayı sürdürecektir, zira Tanrı onu çok, çok hızlı biri olarak da yaratmıştır.

Yani aslında Tanrı bazılarımızı kelimelerle çalışma alanında hızlı yaratmıştır, bize doğayı sevdiğimize benzer bir tutkuyla okumayı sevme yeteneğini bahşetmiştir. Yazı atölyelerindeki öğrencilerimde de bu Tanrı vergisi okumayı sevme yeteneği var. Bazıları kelimelerle olan ilişkilerinde epey hızlı; bazıları o kadar hızlı değil ve çok iyi yazamıyor, ama iyi yazını seviyor ve sadece yazmak istiyor. Ben de onlara şöyle diyorum: "Hey! Bu benim için yeterli. Haydi sahneye!"

Ertesi sabah çalışmak üzere masaya oturduğumda benim için işlerin nasıl olacağını, azıcık fikir ve bolca boş kâğıtla birlikte parmaklarımın, eşit düzeydeki çirkin kibir ve düşük özgüvenin eşliğinde klavyenin üstünde hareketsiz duracağını anlatıyorum onlara. Hemencecik çok iyi olmayı isteyeceklerini, ama bunun o an mümkün olamayabileceğini; yine de inançlarını yitirmez ve pratik yapmaya devam ederlerse elbet bir gün iyi olacaklarını söylüyorum. Neticede bir şeyi yazıp bitirmiş olma isteğinden sadece yazmaya devam etme isteğine dönebilir; tıpkı piyano çalmayı veya tenis oynamayı isteyebilecekleri gibi, bir şey üzerinde çalışmak isteyebilirler. Zira yazı beraberinde çok büyük mutluluklar ve çok büyük mücadeleler getirir. Hem iş hem eğlence iç içedir. Kitapları veya hikâyeleri üzerinde çalışırken, kafalarında fikirler ve yaratılar dönüp durur. Dünyayı yeni bir gözle görürler. Duydukları, gördükleri ve öğrendikleri her şey değirmende öğütülecek yeni bir tahıldır. Kokteyllerde veya postanede sıra beklerken, küçük anları ve

kulak misafiri oldukları ifadeleri heybelerine atarlar, sonra bunları kaleme almak için ufaktan sıvışırlar. Hummalı sıkıntının, kızgın umutsuzluğun, sonsuza dek bırakma isteğinin masasında günler geçirirler; sonra gün gelir, bir dalgayı yakalayıp bu dalgayla ilerlediklerini hissederler.

Ardından öğrencilerime yazdıklarının basılma, onlara finansal bir güvence sağlama, huzur ve hatta mutluluk verme ihtimalinin pek de yüksek olmadığını söylerim. Muhtemelen gönül rahatlığı değil; perişanlık, histeri, cilt bozulması, nahoş tikler, berbat finansal problemler bulabilir onları. Yine de bence ne olursa olsun yazmalılar. Ama şunu anladıklarından emin olmak istiyorum, yazmak, hatta gittikçe daha iyi yazıyor olmak, basılan kitapların, hikâyelerin ve makalelerin olması çoğuna umdukları kapıları açmayabilir. Bunlar, olayı daha iyi hale getirmeyecek. Bu durum onlara bir kuyrukta öncelik verildiğini, ayrıcalık tanındığını, nihayet meşhur olduklarını hissettirmeyecek. Bir alay yazar arkadaşım, ortalıkta memnuniyet hissiyle yüzleri ışıl ışıl parlayarak dolaşmıyor. Çoğunun yüzünde lanetlenmiş, hor kullanılmış, şaşkın ifadeler var; tıpkı üzerlerinde parfümlerin denendiği laboratuvar köpekleri gibiler.

Öğrencilerim bunları duymak istemiyor. Anca dördüncü kitabım çıktığında açlık sınırındaki bir sanatçı olmaktan kurtulabildiğimi duymak istemiyorlar. İçlerinden çoğu, yazdıklarının yüksek ihtimalle basılmayacağını ve sadece çok az bir kısmının hayatlarını sürdürmeye yetecek kadar para kazanacağını duymak istemiyorlar. Kitaplarının basılmasının ne ifade ettiğine dair fantazyaları gerçekle pek uyuşmuyor. Ben de onlara dört yaşındaki oğlum Sam'in gittiği küçük Hıristiyan anaokulunda Şükran Günü'nün hikâyesini öğrenmesini anlatıyorum mesela. Kendisi gibi Sam adında, ama on iki yaşında ve siyasetle epey ilgili olan arkadaşı, benim Sam'ime bu tatil hakkında bildiği her şeyi anlatmasını söyledi. Böylece oğlum da hacılarla ve Amerika yerlileriyle kutlanan, pek çok şahane yemeğin ve hissin olduğu bir Şükran Günü'nün sevim-

li okul öncesi versiyonunu anlatmaya başladı. O bunları anlatadursun, büyük Sam bana dönüp biraz buruk bir şekilde şöyle dedi: "Sanıyorum henüz çiçek hastalığı bulaşmış battaniyelerden[3] haberi yok."

Belki o battaniyeleri henüz dağıtmıyorduk, belki de hâlâ uslu duruyorduk. Burada esas nokta, basılmayı düşleyen öğrencilerimin henüz, basılmanın hastalıklı battaniyelerini duymamış olması. Bu yüzden ben de onlara bunu anlatıyorum.

Tabii onlara yazar arkadaşlarımın bazen çalışırken kendilerini herhangi bir zamandan çok daha iyi ve daha canlı hissettiklerini de anlatıyorum. İyi yazdıkları zamanlarda, istedikleri hayata erişebileceklerini de düşünürler. Sanki doğru kelimeler, hakiki kelimeler, zaten onların içindedir; sadece bu kelimelerin dışarı çıkması için yardım etmeleri gerekir. Bu şekilde yazmak, biraz süt sağmayı andırıyor: süt besleyici ve çok lezzetli, inek de bu durumdan pek memnun. Derslerime gelen insanların da böyle hissetmesini istiyorum.

Onlara işimi yapmama yardım eden, son zamanlarda düşündüğüm veya konuştuğum her şeyi anlatıyorum. Bana ilham veren yazarlardan bazı alıntıları ve örnekleri de her buluşmamızda dağıtıyorum. Arkadaşlarımın onları endişeyle, sıkkınlıkla, cesaretim kırılmışken veya köprüye kadar taksi ücretini bölüşmek için aradığımda bana söyledikleri şeyler de oluyor bu dağıttıklarımda. Bu kitapta anlatılanlar, bu yolda benim öğrendiklerim, her yeni öğrenci grubuna aktardıklarım. Bazıları zaten muhteşem olan öteki yazı kitaplarına pek benzemiyor kitabım. Tıpkı derslerim gibi, daha kişisel. Yazmak üzerine bugüne değin öğrendiğim her şey bu kitapta.

[3] 1700'lerde çiçek mikrobu bulaştırılmış battaniyeler yerli kabilelere dağıtılmış, bunun neticesinde yerli halk arasında çiçek hastalığı salgını başlamıştır. (ç.n.)

Birinci Bölüm

Yazmak

Başlarken

Bir atölyenin ilk gününde yeni öğrencilerime söylediğim ilk şey, iyi yazmanın hakikati anlatmakla ilgili olduğudur. Bizler, kim olduğumuzu anlamaya ihtiyaç ve istek duyan bir türüz. Koyun bitlerinde bu arzu pek görülmez, bu kadar az yazıyor olmalarının bir sebebi de bu. Ama biz bunu arzuluyoruz. Söylemek ve çözmek istediğimiz bir sürü şey var. Senelerdir öğrencilerim anlatacak hikâyelerle dolup taşıyor, heyecanla ve hatta belki de neşeyle yeni projelerini yazmaya başlıyorlar; nihayet sesleri duyulabilecek ve çocukluklarından beri yapmayı arzuladıkları bu tek şeye kendilerini adamaya girişebilecekler. Ne var ki masa başında geçirdikleri birkaç günden sonra, hakikatleri enteresan biçimde anlatma işinin ancak bir kediyi yıkamak kadar kolay ve zevkli olduğu ortaya çıkar. Kimileri inancını yitirir. Benlik ve hikâye algıları parçalanır, un ufak olur. Tarihsel olarak, atölyenin ilk günü beni sürekli oradan oraya takip eden şaşkın ördek yavrularına benzerler; ikinci ders gelip çattığındaysa bana sanki her şeyden vazgeçmiş gibi bakarlar. "Nereden başlayacağımı bile bilmiyorum" diye hayıflanırlar.

Ben de onlara "Çocukluğunuzdan başlayın" derim. Burnunuzu tıkayın ve dalın; tüm anılarınızı hatırlayabildiğiniz en doğru şekliyle kâğıda dökün. Flannery O'Connor, çocukluğunu sağ salim atlatan herkesin geri kalan hayatı boyunca yazmaya yetecek kadar materyali olduğunu söylemişti. Belki çocukluğunuz korkunç ve kasvetliydi; ama düzgün kotarılabilirse korkunç ve kasvetli olan da

makbuldür. Tabii düzgün yazma meselesini şimdilik kafanıza takmayın. Yalnızca yazıya dökmeye başlayın.

Elinizdeki materyallerin bir anda bu denli çok olması beyninizi dondurabilir. Birkaç yıl boyunca yemek eleştirileri yazmıştım; kafamın içinde o kadar fazla restoran ve yemek vardı ki insanlar benden tavsiye istediğinde gidip bizzat yemek yediğim tek bir restoranın bile ismi aklıma gelmiyordu. Ama karşımdaki insan tavsiye talebini sınırlandırırsa, diyelim ki Hint mutfağı denemek istiyorsa, vaktiyle yemeğe çıktığım bir adamın, garsona Rudyard Kipling çeşnilerini[4] sorup, sonra da kutsal inek tartarı sipariş ettiği o bol çeşitli Hint mekânını anımsayabilirim. Ardından diğer buluşmalara ve Hint restoranlarına dair bir sürü anı da su yüzüne çıkacaktır.

İşte bu yüzden okuldaki ilk birkaç yılınızdan hatırlayabildiğiniz her şeyi tek tek yazmakla işe koyulun. Anaokuluyla başlayın. Kelimeleri ve anılarınızı vuku bulduğu haliyle kaleme almaya çalışın. Yazdıklarınızın iyi olup olmadığı hususunda endişelenmeyin, nasıl olsa kimse görmeyecek. Sonra birinci, ikinci, üçüncü sınıflarla devam edin. Öğretmeniniz kimdi, sınıf arkadaşlarınızın isimleri neydi? Ne giyiyordunuz? Kimi ve neyi kıskanırdınız? Şimdi biraz dallandırıp budaklandırın. O senelerde ailecek tatillere gidiyor muydunuz? Bunları kâğıda dökün. Diğer herkesin ailesinin nasıl da şık ve bakımlı göründüğünü hatırlıyor musunuz? Nehirde şişme bir simitle nasıl yüzdüğünüzü, aileniz hava supabına takılan küçük kapağı kaybettiği için o iç lastiğe girip çıktığınız her seferde kalçanızda yeni çiziklerin peyda olduğunu hatırlıyor musunuz? Peki ya diğer ailelerin kapakları asla kaybetmediği de hatırınızda mı?

Bunlar sonuç vermezse yahut bu damardan çıkarılacak cevher kalmadıysa, tatillere ve büyük olaylara odaklanmanın yaşa-

[4] 1957 tarihli *The Kipling Sampler* adlı Rudyard Kipling derlemesine gönderme. "Kipling'ten Örnekler" diye çevrilebilecek kitaptaki "Sampler" kelimesi "çeşnici, tadım yapan kişi" anlamına da gelmektedir. (ç.n.)

mınızı olduğu gibi anımsamaya yardımcı olup olamayacağına bir bakın. Doğum günlerini, Noel vakitlerini, Paskalya kutlamalarını ve diğer dini bayramları, bunlarla ilgili hatırlayabildiğiniz her şeyi, orada bulunan tüm akrabaları yazın. Başka birine asla anlatmayacağınıza yemin ettiğiniz şeyleri yazın. Doğum günü partilerinize dair neleri hatırlıyorsunuz: felaketler, lütuf dolu günler, akrabalarınızın pasta mumlarıyla aydınlanan suratları? Detaylar için anıları eşelemeye devam edin: İnsanlar ne yedi, nasıl müzikler çaldı, kıyafetler nasıldı? Taçyapraklarıyla bezeli o berbat yüzme boneleri, erkeklerin korkunç mayoları, keyfine düşkün teyzenizin üstünden çıkarabilmesi için neredeyse itfaiyenin kesmek zorunda kalacağı kadar daracık elbisesi... Kadınların saçlarını tıkıştırdığı bigudileri, babanızın ve amcalarınızın uzun çoraplarını tutturmak için kullandığı jartiyerleri, büyükbabanızın şapkalarını, kuzenlerinizin mükemmel izci kıyafetlerini ve sizin üstünüzün başınızın nasıl da yumurtadan yeni çıkmış gibi göründüğünü yazın. Trençkotları, şalları, montları ve bunların neyi ortaya çıkarıp neyi gizlediğini anlatın. On yaşındayken size yılbaşında ne hediye edildiğini ve bunun nasıl hissettirdiğini hatırlayabiliyor musunuz, bir bakın bakalım. Yetişkinlerin birkaç kadeh içki yuvarladıktan sonra neler söyleyip yaptığını yazın; özellikle de babanızın Fish House Punch[5] hazırladığı ve yetişkinlerin resmen bir odadan diğerine sürünmek zorunda kaldığı 4 Temmuz kutlamalarını anlatın.

Unutmayın, başınıza gelenlerin sahibi sizsiniz. Çocukluğunuz pek ideal koşullarda geçmemişse, ailenizde gerçekten ne olup bittiğine dair hakikatleri anlatırsanız bir bulutun içinden aniden uzun kemikli beyaz bir elin çıkıp sizi işaret edeceğini ve tüyler ürperten bir sesin "Sana anlatma demiştik" diye gürleyeceğini zannederek yetiştirilmiş olabilirsiniz. Ama bu, o zamanlarda kaldı. Şimdi anne babanız, kardeşleriniz, akrabalarınız ve komşularınız

[5] Genellikle rom, konyak, şeftali likörü, şeker şurubu ve limon suyu karışımıyla hazırlanan Philadelphia'ya özgü içki. (ç.n.)

hakkında hatırlayabildiğiniz her şeyi kâğıda dökün, karalamalar ve hakaret davalarıyla sonra ilgileniriz.

"Peki ama nasıl?" diye sorar öğrencilerim, "Bunu sahiden nasıl yapıyorsunuz?"

Ben de onlara "Oturuyorsunuz" diyorum. Her gün neredeyse aynı vakitte işinizin başına oturmaya çaba gösteriyorsunuz. Böylece bilinçdışınızı eğitip sizin adınıza yaratıcılıkla devreye girmesini sağlıyorsunuz. Mesela her sabah dokuzda veya her gece onda otursunuz. Daktilonuza kâğıdı yerleştirir ya da bilgisayarınızı açıp doğru dosyayı bulursunuz; sonra yaklaşık bir saat boyunca öylece kâğıda ya da ekrana bakarsınız. Önceleri hafifçe, sonra dev bir otistik çocuk gibi sallanmaya başlarsınız. Tavana bakar, saate şöyle bir göz atar, esner, sonra tekrar kâğıda dönersiniz. Parmaklarınız tuşların üzerinde hareketsiz dururken, zihninizde oluşmakta olan bir imgeye –bir sahne, bir olay yeri, bir karakter, her neyse– gözlerinizi kısarak bakarsınız. Bu esnada o manzaranın veya karakterin söylemek zorunda olduğu şeyi zihninizdeki diğer seslerin arasında duyabilmek için zihninizi susturmaya çalışırsınız. Diğer sesler ölüm perilerine ve sarhoş maymunlara ait olabilir. Bunlar kaygıların, yargıların, kötü talihin ve suçluluğun sesleridir. Şiddetli düzeyde hastalık hastalığı da mümkün. Tam o an yapılması gereken işlere dair Hemşire Ratchedvari[6] listeler de olabilir: dondurucudan çıkartılması gereken yiyecekler, ayarlanması veya iptal edilmesi gereken randevular, cımbızlanması gereken tüyler. Ama o anda, kafanıza hayali bir silah dayayıp kendinizi masa başında oturmaya zorlarsınız. Ense kökünüzde belli belirsiz bir acı peyda olur. Aklınıza hemen menenjit ihtimali gelir. Sonra telefon çalar, öfkeyle tavana bakarak asaletin gerektirdiği tüm özellikleri göreve çağırır ve belki de rahatsız olduğunuzu azıcık ima ederek telefonu kibarca yanıt-

[6] Hemşire Ratched, Ken Kesey'in *Guguk Kuşu* adlı romanından bir karakter. Katı kuralları ve kendine has yöntemleriyle akıl hastanesindeki düzeni sağlamaktadır.

larsınız. Arayan kişi çalışıp çalışmadığınızı sorar; siz de evet dersiniz, zira çalışıyorsunuzdur.

Yine de tüm bunlara rağmen diğer tüm seslere elinizde bir palayla girişip yazın sesiniz için açıklık bir alan yaratır, cümle kurmaya başlarsınız. Hikâyeyi anlatmak için kelimeleri sıra sıra boncuklar gibi dizmeye girişirsiniz. İletişim kurmak, ahlak dersi vermek veya eğlendirmek, zarafet veya eğlence veya aşkınlık anlarını korumak, hakiki veya hayali olayları gerçek kılmak için her şeyi göze alabilirsiniz. Fakat bunu öylece, salt isteyerek gerçekleştiremezsiniz. Yazmak bir süreklilik, inanç ve sıkı çalışma meselesidir. Bu yüzden sizin yapmanız gereken de ilerleyip yola koyulmaktır.

Keşke size aktarabileceğim bir sırrım, babamın ölmeden önce kulağıma fısıldayarak benimle paylaştığı bir formül, masa başına geçmemi ve bir hava trafik kontrol görevlisi misali yaratıcı ilhamımın uçuşlarını yönetmemi sağlayan bir kod olsaydı... Ama yok. Tek bildiğim bu sürecin tanıdığım çoğu kimse için hemen hemen aynı olması. İyi haber şu ki bazı günler kâğıda dökülmek isteyen her neyse sizi kullanarak kendini yazdırabilir ve bunun için sadece kendi yolunuzdan çekilmeniz gerekir. Bu biraz da şu duruma benzer: Biriyle tartışacak önemli bir meseleniz vardır; bunu yapma vakti geldiğinde orada öylece durup denerseniz doğru kelimelerin kendiliğinden ağzınızdan çıkacağını umar, bunun için dua edersiniz. Genelde o doğru kelimeler gelir, siz pekâlâ bir süre "yazabilirsiniz" ve bir sürü düşünceyi yazıya geçirirsiniz. Ama kötü haber şu ki eğer siz de benim gibiyseniz, yazdığınız şeyi muhtemelen en baştan okuyacak, günün geri kalanını takıntılarınızla geçirecek ve başarısızlığınızı hevesle bekleyen dünya ilk taslaklarınızın ne kadar kötü olduğunu öğrenemesin diye yazdığınız şeyi tamamen yeniden yazmadan yahut yok etmeden önce ölmemek için dua edeceksiniz.

Bu takıntı sizi uyanık tutabilir veya kendinden nefret etme hali akşam yemeği öncesinde narkoleptik komaya girmenize ne-

den olabilir. Yine de diyelim ki normal bir saatte uykuya daldınız. O zaman da rüyanızda öldüğünüzü görüp sabah dörtte aniden uyanmanız ihtimal dahilinde. Ölüm hayal ettiğinizden çok daha çılgınca gelebilir. Genellikle gündüz işlerini –gündüzün boktan işlerini– düşünerek kendinizi rahatlatmaya çalışırsınız. Hayatın mutlak anlamsızlığını ve aslında hiç kimsenin sizi sahiden sevmediği gerçeğini göz önünde bulundurarak varoluşsal korkunun gerginlik dolu bir halini deneyimleyebilirsiniz. Kendinizi utanç hissiyle, işinizle ilgili umutsuzluklarla, şimdiye kadar yaptığınız her şeyi fırlatıp sıfırdan başlamak zorunda kalacağınızın farkındalığıyla tükenmiş halde bulabilirsiniz. Oysa bunu da yapamayacaksınız. Zira birdenbire anlayacaksınız ki dört bir yanınız kanserle kuşatılmış.

Fakat sonra bir mucize olur. Güneş yeniden doğar. Siz de yataktan kalkıp sabahki işlerinizi halledersiniz; bir işin ardından diğeri gelir ve nihayetinde saat dokuz olduğunda kendinizi önceki gün doldurduğunuz sayfalara boş boş bakar halde yeniden masanın başında bulursunuz. İşte tam dördüncü sayfada her türden hayatla dolu, kokuların, seslerin, sedaların, renklerin ve hatta durup kendi kendinize çok çok yumuşak bir biçimde "Hmmm" demenize neden olacak bir diyaloğun bulunduğu bir paragraf vardır. Başınızı kaldırıp yine pencereden dışarı bakarsınız, ama bu sefer masanın üzerinde parmaklarınızla tempo tutmaktasınızdır ve bu ilk üç sayfayı pek umursamıyorsunuzdur. Bu üç sayfayı fırlatıp atacaksınız, sadece o dördüncü sayfaya ulaşmak için bu sayfaları yazmanız gerekti, başladığınızda aklınızda olan o uzun paragrafa ulaşmak için üç sayfa yazmalıydınız; tabii oraya varana kadar bunu bilmiyordunuz, bilemezdiniz. Sonrasında hikâye somutlaşmaya başlar ve başka bir şey daha gerçekleşir; artık ne yazmadığınızı öğrenmektesinizdir, bu da ne yazdığınızı keşfetmenize yardımcı olur. Bir içgörüyü yakalamaya yeltenen iyi bir ressamı düşünün; tuvalin bir köşesinden başlar, orada olması gerektiğini düşündüklerini resmeder, bazen aklındakini tam kıvıramaz, üzerini beyaz boyayla kapatır, tekrar dener; böylece resminin nihayetinde ne olduğunu

öğrenene dek her seferinde resminin ne olmadığını keşfeder.

Kendi imgeleminizin bir köşesinde ne olduğunu bulduğunuzda, yola koyulup koşmaya başlarsınız. Bu hakikaten koşmaya benzer. Hatta bana daima *Tavşan Koç*'ın son satırlarını hatırlatır: "...topukları hantalca yola vurur önce ama sonra, içinde yükselip gitgide hafifleyen, hızlanan ve sessizleşen tatlı bir telaşla koşar. Ahh, koşar. Koşar."[7]

Keşke böylesi bir ilhamı daha sık hissedebilseydim. Bende hemen hemen hiç olmaz. Bildiğim tek şey, eğer orada uzun bir süre otururum elbet bir şey olacağıdır.

Öğrencilerim bir anlığına gözlerini bana dikip "Peki, temsilcimizi nasıl bulacağız?" diye sorarlar.

İç çekerim. Hazır olduğunuzda, o edebiyat temsilcilerini listeleyen kaynaklar bulursunuz. Aralarından birkaç isim seçer, onlara yazar ve çalışmanıza bir göz atmak isteyip istemeyeceklerini sorarsınız. Genelde istemezler. Ama hakikaten işinizde iyi ve epey ısrarcıysanız, birileri en nihayetinde yazdıklarınızı okuyacak, sizin haklarınızı temsil etmeye başlayacak. Size neredeyse böyle bir vaatte bulunabilirim. Ancak bu süre zarfında, yazma eyleminin kendisine, nasıl daha iyi bir yazar olunacağına yoğunlaşacağız; zira daha iyi bir yazar olmak size evvela daha iyi bir okur olma hususunda yardımcı olacak. İşte asıl ödül de bu.

Oysa öğrencilerim bana inanmıyor. Temsilcileri olsun, eserleri basılsın istiyorlar. Tabii bir de para iadesi talep ediyorlar.

Neredeyse hepsi en azından bir süredir yazıyor, bazılarıysa hayatları boyunca üretmiş. Yıllar içinde pek çoğuna oldukça iyi oldukları da söylenmiş tabii. İşte tam da bu yüzden neden çalışmak için oturduklarında bu kadar dengesiz hissettiklerini, halihazırda bir sürü muhteşem fikre sahipken masa başına oturup bir cümle yazdıklarında neden bu cümlenin o kadar kötü olduğunu ürpertiyle fark ettiklerini öğrenmek istiyorlar. Akabinde mustarip oldukla-

[7] John Updike, *Tavşan Koç*, çev. Meram Arvas, Alef Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 360.

rı ciddi ruhsal bozukluk biçimleri, alabalıklar gibi zıplaya zıplaya su yüzüne çıkıyor zaten: hezeyanlar, hastalık hastalığı, mükemmeliyetçilik, kendinden nefret etme, bir düşünceyi sonuna dek takip edememe, hatta el yıkama saplantısı, Howard Hughes misali mikrop fobileri. Ve özellikle de paranoya.

Tüm bu duygular sizi yenebilir, kafanızı karıştırabilir ya da örneğin paranoyayı şahane bir materyal olarak da görebilirsiniz. Paranoyayı nehirden çıkardığınız taze balçık olarak kullanabilirsiniz. Muhakkak karakterlerinizden biri paranoyayla kafayı yemiş haldedir; siz de o şahsa bu özelliği bahşederek onu inandırıcı, komik ya da korkutucu bir şekle sokabilirsiniz. Öğrencilerime birinin vaktiyle bana gönderdiği şu Phillip Lopate şiirini okurum genelde:

İşte biz
en yakın arkadaşların senin,
düşündük ki geldi artık vakti
söylemenin sana
her perşembe
grupça
toplandığımızı bizim,
seni daimi bir belirsizliğin,
kızgınlığın,
memnuniyetsizliğin ve
işkencenin avucunda
tutmak için
yeni yollar bulmak üzere,
hem seni senin istediğin kadar
sevmeyerek yapıyoruz bunu,
hem de uzaklaştırmayarak seni.
Senin psikanalistin de
içinde işin,
erkek arkadaşın da
ve hatta eski kocan da;

Bize ihtiyaç duyduğun müddetçe
seni hayal-kırıklığına uğratmaya
yemin ettik biz.
Bu ortaklığımızı
ilan ederken
fark ettik ki
bize karşı kullanabileceğin
olası bir belirsizlik panzehiri de
tutuşturduk ellerine.
Ne var ki bizim perşembe gecelerimiz
seni doğal merkezi kılan
kendince nadir bir
ortak amaçlı toplulukta
bizi bir araya getirdiğinden,
bizim hâlâ umudumuz var
senin bizim yakınlığımız uğruna
akıl almaz taleplerde bulunmaya
devam edeceğine dair,
eğer bu neticesi değilse senin
talihsiz karakterinin,
yararına olacak herkesin.

Bana sanki *Guguk Kuşu* filminden bir karaktermişim gibi bakarlar. İçlerinden yalnızca belki üçü bu şiiri komik bulur; hatta kimi zaman birinin kendi paranoyasını alıp sanatsal ve hakiki bir şeye dönüştürebilmesinin iyi bir örneği olarak görürler. Birkaç kişi korkmuş görünür. Eserlerinin basılmasını en çok isteyenlerse benim oldukça asabi biri olduğumu düşünürler. Kimileri duygusal olarak kırgın gözükür, kimileriyse sanki ben floresan ışıklarının altında çırılçıplak duruyormuşum gibi bana iğrenerek bakar.

Nihayetinde biri elini kaldırıp şöyle sorar: "Peki yazdığınız metni doğrudan bir yayıncıya gönderebilir misiniz, yoksa gerçekten de bir temsilciye mi ihtiyacınız var?"

Bir noktadan sonra evet, gerçekten de bir temsilciye ihtiyacınız var.

Temcit pilavı gibi karşımıza çıkan sorun, bu insanların yayımlanmak istemesi. Evet, yazmak istiyorlar; ama esas istedikleri basılmak. Onlara, bu şekilde asla varmak istedikleri yere ulaşamayacaklarını söylerim. Hepimizin girmek istediği bir kapı var ve yazma eylemi bu kapıyı bulup açmanıza yardım edebilir. Yazmak, size bebek sahibi olmanın getireceklerini sunabilir: Etrafınıza dikkat kesilmenizi sağlar, yumuşayıp gevşemenize yardımcı olur, sizi uykunuzdan uyandırabilir. Ama eserlerinizin basılması bunların hiçbirini mümkün kılmaz; bu şekilde asla içeri giremezsiniz.

Oğlum Sam üç buçuk yaşındayken, plastik kelepçelerin anahtarlarıyla oynardı. Bir sabah dışarı çıktı, bilerek ve isteyerek kapıda kaldı. Plastik anahtarları kapının topuzuna sokup kapıyı açmaya çalıştığını fark ettiğimde kanepede oturmuş gazete okuyordum. Sonra "Hassiktir" dediğini duydum. Ağzım Edvard Munch'ün Çığlık tablosundaki gibi açılmıştı sanki. Sonra kalkıp ön kapıyı açtım.

"Tatlım, sen demin ne dedin öyle?" diye sordum.

"Hassiktir dedim" deyiverdi.

"Ama tatlım, bu çok kötü bir söz. İkimiz de bu kelimeyi bir daha asla ve asla kullanmamalıyız. Anlaştık mı?"

Bir an başını öne eğdi, sonra "Tamam anne" diyerek başını salladı. Ardından öne doğru eğildi ve bir sır verirmiş gibi "Neden 'siktir' dediğimi sana anlatacağım" dedi. "Anlat bakalım" dediğimde cevabı şu oldu: "Hep o sikik anahtarlar yüzünden!"

Hayal ürünü anahtarlar sizi içeri almaz. Eserlerinizin yayımlanmasıyla gerçekleşeceğine inandığınız her şey aslında bir hayal, bir hologram. Hızla yükselerek uçup gidecek tek şey kredi kartınızın üzerindeki kartal simgesi olur. Gerçek olan tek şey şu: Eğer her gün gam alıştırmalarınızı yaparsanız, gittikçe daha zor parçaları çalışmaya başlarsanız, sevdiğiniz müzikleri çalan harika müzisyenleri dinlerseniz, siz de daha iyi olacaksınız. Bazen çalışırken orada öylece oturacak, kendinizi akşamdan kalma ve bıkkın hissedecek-

siniz; o gün kendinizi bu ruh halinden kurtarıp kurtaramayacağınız belli olmaz. Fakat başarılı yazarların böylesi bıkkın, mağlup saatleri olmadığını, insanın bir böcek kadar küçük ve ürkek hissettiği bu derin güvensizlik saatlerini yaşamadığını sanmak bir hayalden ibarettir. Onlar da bu yoldan geçer. Ne var ki onlar yazabildiklerinde müthiş bir hayranlık da yaşarlar, hayatlarının geri kalanında yapmak istedikleri şeyin bu olduğunu bilirler. Eğer sizin de kalbinizdeki en derin tutkulardan biri yazmaksa, bu işi yapmanın çeşitli yolları ve bunu yapmanın neden önemli olduğuna dair bir dizi neden var.

Tabii öğrencilerim bu sefer de şunu sorar: "Peki bu nedenler neydi, tekrar söyler misiniz?"

Söyleyeyim. Bazılarımız için kitaplar yeryüzündeki diğer her şey kadar önemlidir. O küçücük, düz, sert, dikdörtgen kâğıtların içinden dünyalar kadar dünyanın, size şarkılar söyleyen, sizi rahatlatan, sakinleştiren veya heyecanlandıran dünyaların dökülüvermesi mucize değil de nedir? Kitaplar kim olduğumuzu ve nasıl davranmamız gerektiğini anlamamıza yardımcı olur. Bize toplumun ve dostluğun ne olduğunu gösterir; nasıl yaşayacağımızı ve öleceğimizi anlatır. Gerçek hayatta elde edemeyeceğiniz her şeyle, en başta da muazzam bir şiirsel dille doludur kitaplar. Tabii geçirilen zaman da kalitelidir; gün içinde muhteşem detaylar fark edebiliriz, ama gerçekten durup dikkat kesilme şansını kendimize çok az tanırız. Bir yazar sizin fark etmenizi sağlar, dikkat kesilmenizi mümkün kılar; bu şahane bir hediyedir. İyi yazın için duyduğum minnetin sınırı yok; okyanusun varlığına şükrettiğim gibi iyi yazılara da şükrediyorum. Öğrencilerime de bu şükran hissinin kendilerinde olup olmadığını sorarım.

Çoğu kafasını sallayarak onaylar beni. Burada olma sebepleri de bu: Okumayı seviyorlar, iyi yazılmış eserleri seviyorlar, onlar da üretmek istiyorlar. Fakat öğrencilerden birkaçı bana ihanete uğramışlık veya umutsuzluk hissiyle bakmayı sürdürür, sanki kendilerini asmayı düşünüyor gibidirler. Yüzümde kocaman bir gülümse-

meyle şöyle derim: "Paranızı iade etmek için çok geç, ama elimde daha iyi seçenekler var." İleriki sayfalarda size yazmakla ilgili anlatabileceğim en faydalı iki konuyu bulacaksınız.

Kısa Görevler

Bu yolda işinize yarayacak ilk mesele, kısa görevler fikridir. Genellikle yazmak için oturduğunuzda, aklınızda olan şey çocukluğunuz hakkında otobiyografik bir roman, göçmen deneyimleri üzerine bir piyes veya farz edelim ki bir kadının geçmişidir. Fakat bu bir buzula tırmanmaya benzer. Ayağınızı basacak sağlam bir yer bulmak zordur; parmak uçlarınız kıpkırmızı olur, donar, harap olur. Ardından ruhsal bozukluklarınız tıpkı en hastalıklı, en ketum akrabalarınız gibi masanızın başında toplanır. Sandalyelerini çekip bilgisayarın etrafında yarım daire oluşturacak şekilde otururlar; sessiz olmaya çalışsalar da o bakır kokan acayip nefesleriyle orada olduklarını, arkanızdan size pis pis baktıklarını bilirsiniz.

Panik duygusu şahlanıp savaş tamtamları çalmaya başlamışken, su kuyusunun kuruduğunu, geleceğimin ardımda kaldığını ve tamamen vasıfsız olsam da başka bir iş bulmak gerekeceğini fark ederim. Bu esnada yapabildiğim tek şey durmaktır. Önce nefes almaya zorlarım kendimi, zira ya bir süs köpeği misali hızlı hızlı nefes alarak oturuyor olurum ya da istemsiz bir şekilde astımlı birinin can çekişme hırıltılarına benzeyen sesler çıkarırım. Bu yüzden bir dakikalığına öylece oturur, sakin sakin nefes alırım. Aklımın başıboş dolanmasına müsaade ederim. Akabinde kendimi bir düşünce silsilesi içinde bulurum. Ortodontiye gitmek için çok yaşlı olup olmadığıma karar vermeye çalışır, tam da o anın birkaç telefon görüşmesi için uygun olabileceğine kanaat getirir, makyaj yap-

mayı öğrenmeyi, yekten tadilat gerektirmeyen bir sevgiliyi nasıl bulabileceğimi ve bulduğumda hayatımın nasıl da güzelleşeceğini, sürekli mutlu olabileceğimi düşünürüm; sonra işe oturmadan önce aramam gereken tüm o insanlar aklıma gelir, aslında temsilcimle görüşerek ona aklımdaki muhteşem fikri anlatmam ve bunun cidden iyi bir fikir olup olmadığını sormam da gerekiyordu zaten, bakalım *o* benim ortodonti tedavisine ihtiyaç duyduğumu düşünüyor mu, yani birlikte öğle yemeği yediğimizde aklından asıl geçenler buysa tabii. Daha sonra gerçekten kızgın olduğum biri veya beni delirten maddi sorunlarım düşer aklıma; o günkü işlere koyulmadan bunu halletmem gerektiğine karar veririm. Nihayetinde önüne çiğneme oyuncağı atılan bir köpeğe benzerim, oyuncağım için bir süre endişelenir, onunla yerde güreşir, onu omzumun üstünden fırlatır, kovalar, yalar, çiğner ve sonra yine arkama fırlatırım. Gerçekten havlamam eksiktir sadece. Tabii bunların hepsi yalnızca bir ya da iki dakika arasında olup biter, aslında o kadar da çok zaman harcamamışımdır. Yine de soluksuz kalırım. Yeniden nefes almaya çabalarım, yavaşça ve sakince. Nihayet kısa görevlerimi bana hatırlatması için masama koyduğum üç santimlik çerçeveyi fark ederim.

Bana yapmam gereken tek şeyin, üç santimlik bir çerçeveden görebildiğim kadarını kâğıda dökmek olduğunu hatırlatır. Şimdilik girişmem gereken şey bu kadar. Mesela o an oturup ellili yılların sonunda, trenlerin hâlâ çalıştığı vakitlerde memleketimde geçen bir hikâyeyi kurgulayan bir paragraf yazabilirim. Kelime işlemcimi açıp kelimelerle bu hikâyenin resmini çizebilirim. Belki de yapacağım tek şey, kadının ön kapıdan çıkıp verandaya yürüdüğü o ilk karşılaşma anımızda bu ana karakteri tasvir etmek olacaktır. Arabasının tekerinin arkasında oturan kör köpeği ilk kez fark ettiğinde yüzünde oluşan ifadeyi bile tasvir etmeyeceğim; sadece o üç santimlik çerçeveden görülebilenleri anlatacağım, büyüdüğüm kasabadaki bu kadını ve karşılaştığımız ilk seferi tasvir eden tek bir paragraf olacak.

E.L. Doctorow vaktiyle şöyle demiş: "Roman yazmak, gece araba sürmek gibidir. Sadece farlarınızın aydınlatabildiği kadarını görürsünüz, ama bütün yolculuğu bu şekilde tamamlayabilirsiniz." Nereye gittiğinizi görmenize gerek yok, varacağınız yeri veya yol boyunca yanından geçeceğiniz şeyleri görmek zorunda değilsiniz. Birkaç metre ötenizi görmeniz kâfi. Bu benim şimdiye kadar yazmakla, hatta hayatın kendisiyle ilgili duyduğum en iyi tavsiye.

Nihayetinde yeryüzünde gönül koyduğum insanlar, benim dikkat çekici maddi problemlerim ve elbette ortodonti üzerine düşünerek kendimi iyice paraladıktan sonra; o üç santimlik çerçeveyi elime almayı ve anlatacağım hikâyenin üç santimlik parçasını, küçük bir sahneyi, bir anıyı, bir paylaşımı ortaya koymayı hatırlarım. Tabii bir de daha önce başka bir yerde de anlattığım ve benim durumu kavramama tekrar tekrar yardımcı olan bir hikâyeyi de anımsarım. Bundan otuz sene önce, o zamanlar on yaşında olan ağabeyim kuşlar hakkında teslim tarihi ertesi gün olan bir rapor yazmaya çalışıyordu; oysa yazmak için tam üç ayı vardı. Bolinas'taki yazlığımızdaydık, mutfak masasında gözleri dolu dolu oturuyordu; dört bir yanında deste deste kâğıt, kalemler, kuşlar üzerine açılmamış kitaplar vardı; onu bekleyen görevin devasalığı karşısında taş kesilmişti. Sonra babam yanına oturdu, kolunu ağabeyimin omzuna doladı ve şöyle dedi: "Kuş kuş ilerle dostum. Bir kuştan başla, öbürüne ilerle."

Bu hikâyeyi anlatma sebebim, öğrencilerimin deneyimlediği o ölçüsüz ezilme hissini ferahlatacak bir çentik atabilmesidir. Kimi zaman onlara hakikaten de umut veriyor ki bu umut aslında G.K. Chesterton'ın dediği gibi, çaresiz kalacağımızı bildiğimiz durumlarda neşeli olma gücüdür. Yazma eylemi epey umutsuz bir çaba olabilir, zira en derindeki ihtiyaçlarımızdan bazılarıyla ilintilidir: görünür olma, sesimizi duyurma, yaşamımızı anlamlı kılma ihtiyacımız, uyanma, hayata devam etme ve ait olma isteğimiz. Hiç şüphe yok ki bazen kendimizi fazla ciddiye alıyoruz. O yüzden sıklıkla anlattığım başka bir hikâyeye geçiyorum.

Bill Murray'in orduya katıldığı *Stripes* filminde, acemi birliğinin ilk gecesinden bir sahne vardır. Murray'in birliği koğuşta toplanmıştır, Warren Oates'ın canlandırdığı çavuşlarıyla ve birbirleriyle tanışmaları gerekir. Böylece herkes kim olduğu, nereden geldiği hakkında birkaç dakika konuşur. Sonunda sıra inanılmaz derecede gergin ve sinirli bir adam olan Francis'e gelir. "Benim adım Francis" der ve ekler: "Kimse bana Francis diyemez, buradan biri bana Francis derse onu öldürürüm. Bir şey daha var, bana dokunulmasından hoşlanmam. Buradan herhangi biri bana dokunmayı denerse onu öldürürüm." Tam bu noktada Warren Oates araya girip "Hey, rahatla biraz Francis" der.

Bu çalışma odanızın duvarına yapıştırmanız için hiç de fena bir söz değil.

Kendinize bunu olabilecek en kibar şekilde söyleyin. Bak canım, şu anda yapacağımız tek şey sadece bir nehrin gündoğumundaki tasvirini yazmak veya kulüpteki havuzda yüzen küçük çocuğu anlatmak veya bir adamın evleneceği kadını ilk kez gördüğü anı aktarmak. Şimdilik yapacaklarımız bu kadar. Bu işte bir kuştan öbürüne geçeceğiz, aşama aşama gideceğiz. Tabii elimizdeki bu kısa görevi de kesinlikle bitireceğiz.

Boktan İlk Taslaklar

Kısa görevlerle ilerleme fikrinden daha iyi bir haberse, boktan ilk taslaklar meselesidir. Bunlardan bütün yazarlarda var. Bu sayede daha iyi ikinci taslaklar ve müthiş üçüncü taslaklar yazabilirler. İnsanlar dönüp başarılı yazarlara, kitaplarını yayımlatabilmiş ve hatta belki de maddi olarak iyi durumda olan yazarlara bakar; onların her sabah bomba gibi uyanıp masa başına geçtiklerini, kim oldukları ve ne kadar yetenekli olabildikleri hususunda şahane hissettiklerini, anlatacakları muazzam bir hikâye olduğunu düşünürler. Adeta bu yazarlar birkaç derin nefes alıp kollarını sıvadıktan sonra boyunlarını şöyle bir esnetip bütün tutulmalardan kurtularak yazma denizine dalarlar ve bir mahkeme kâtibinin hızıyla olgunlaşmış paragraflar kaleme alırlar. Fakat böylesi bir durum, sadece durumdan bihaber olanların hayal ürünüdür. Birkaç şahane yazar tanıyorum, güzelce yazan ve hatırı sayılır miktarda para kazanan, sevdiğiniz yazarlar bunlar; yine de hiçbiri düzenli olarak masanın başına çılgınca hevesli ve kendinden emin halde oturmuyor. Hiçbiri öyle zarif ilk taslaklar kaleme almıyor. Peki tamam, içlerinden biri yazıyor; ama onu pek sevmiyoruz. Bu kadının öyle zengin bir manevi yaşantısı olduğunu, Tanrı'nın onu sevdiğini ve hatta ona katlanabildiğini pek sanmıyoruz. (Gerçi bundan rahip arkadaşım Tom'a bahsettiğimde, Tanrı'nın tam da sizinle aynı insanlardan nefret ettiğini düşündüğünüz zaman, aslında Tanrı'yı kendi suretinizde yarattığınızı farz

edebileceğinizi söylemişti.)

Ellerindeki iş tamamen bitmeden evvel gerçekten ne yaptığını bilen çok az yazar vardır. Bu kimseler, işlerini hayat dolu ve heyecanlı olarak da düşünmez. Birkaç sağlam ısınma cümlesi yazıp sonra kendilerini kar üzerinde Sibirya kurtları gibi ilerlerken bulmazlar. Tanıdığım bir yazar bana her sabah oturup kendisine kibarca şöyle dediğini söylemişti: "Başka bir seçeneğin yokmuş gibi düşünme; çünkü seçeneğin var – ya yazarsın ya da kendini öldürürsün." Herkes, hani o en doğal ve en akıcı yazıları kaleme alan yazarlar bile kimi zaman diş çektiriyormuş hissine kapılabilir. Doğru kelimeler ve cümleler genelde sicim gibi dökülüvermez. Söylenenlere göre Muriel Spark, her sabah Tanrı'dan dikte alarak yazdığına inanıyormuş; orada öylece oturup bir diktafona bağlı halde mırıldanarak yazdıklarını daktilo ediyor gibi de tasavvur edilebilir. Oysa bu oldukça düşmanca ve agresif bir konum. Böyle birinin üzerine kötü şeylerin çullanması umulabilir.

Tanıdığım yazarların çoğuna ve bana göre, yazma eylemi öyle mest edici bir şey değildir. Aslına bakarsanız, bir şey yazabilmemin tek yolu gerçekten ama gerçekten boktan ilk taslaklar yazmaktır.

İlk taslak, bir çocuğun taslağıdır; kimsenin görmeyeceğini ve daha sonra şekillendirebileceğinizi bildiğiniz için her şeyi olduğu gibi ortalığa serer, döke saça oynarsınız. Bırakın bu çocuksu tarafınız sesleri ve imgeleri sayfaya akıtsın. Karakterlerinizden biri, "Aman ne olmuş sanki Bay Boklu Paça?" demek istiyorsa buna müsaade edin. Kimse görmeyecek. Çocuk gerçekten duygusal, ağlak, hassas bir bölgeye girmek istiyorsa bırakın girsin. Her şeyi kâğıda dökün, zira daha aklıselim ve yetişkin yollarla asla ulaşamayacağınız o altı çılgın sayfada muhteşem bir şey saklı olabilir. Altıncı sayfanın en son paragrafının en son satırında seveceğiniz bir şey olabilir; bu kısım o kadar güzel veya çılgıncadır ki bu sayede aşağı yukarı ne üzerine yazmakta olduğunuzu veya hangi doğrultuda ilerleyeceğinizi öğrenirsiniz. Gelgelelim o ilk beş buçuk sayfayı yazıp bitirmeden buna erişmenin bir yolu yoktur.

Kapanmadan evvel *California* dergisi için yemek eleştirileri yazıyordum. (Benim yemek eleştirileri yazmamın derginin kapanmasıyla bir alakası yok, gerçi yazdığım her eleştiri birkaç aboneliğin iptaline neden oluyordu. Kimi okurlar benim sebze püresi tepelerini bazı eski devlet başkanlarının beyinleriyle kıyaslamama biraz gücenmişti.) Bu eleştirileri yazmak hep iki günümü alırdı. Önce kendini kolayca ifade edebilen, dediği dedik bazı arkadaşlarımı yanıma alarak birkaç kere restorana giderdim. Öylece oturup etraftaki insanların söylediği komik veya ilginç şeyleri not alırdım. Ertesi pazartesi notlarımı alıp masaya oturur, eleştiriyi yazmaya çalışırdım. Yıllardır bu işi yapmış olmama rağmen tam o anda panik duygusu çökerdi üstüme. Esasında çarpıcı bir giriş yazmaya çalışsam da tek yazabildiğim birkaç rezil cümle olurdu; üstlerini çizip tekrar denerdim, sonra hepsini silip atardım. Ardından umutsuzluk ve endişe duygularının tıpkı koruyucu röntgen önlüğü gibi göğsüme yerleştiğini hissederdim. "Buraya kadar" diye düşünürdüm sakince. Bu sefer o her zamanki sihir işlemeyecekti. Mahvolmuştum. İşim bitmişti. Ölmüştüm de gömenim yoktu. Belki de kâtibe olarak çalıştığım o eski işime dönebileceğim gelirdi aklıma. Ama muhtemelen beni geri almazlardı. Ayağa kalkıp bir süre aynada dişlerimi incelerdim. Sonra durup nefes almayı hatırlar, birkaç telefon görüşmesi yapar, mutfağa gider ve tıkınırdım. En nihayetinde geri dönüp masanın başına geçer, sonraki on dakika boyunca iç çekerdim. Sonunda üç santimlik çerçevemi elime alarak yanıtları orada arar gibi öylece içine bakardım. Her seferinde de yanıt bulurdum: Yapmam gereken tek şey, en azından ilk paragrafın hakikaten çok boktan da olsa bir taslağını yazmaktı. Ve bu yazdığımı kimse görmeyecekti.

Böylece kendimi dizginlemeden yazmaya başlardım. Sanki sadece tuşlara basıyordum, tek yaptığım parmaklarımı hareket ettirmekti. Yazdıklarım da *berbat* olurdu tabii. Bir sayfa uzunluğunda bir giriş paragrafı yazabilirdim, oysa eleştirinin kendisi yalnızca üç sayfa olmalıydı. Ardından yediklerimi anlatmaya başlardım, her

bir yemeği tek tek, "kuş kuş" yazardım. Eleştirmenler de omuzlarımda oturup çizgi film karakterleri misali yorum yaparlardı. Horluyormuş gibi yapar, kimi zaman benim aşırı süslü tasvirlerime gözlerini devirirlerdi. Bu betimlemeleri ne kadar yumuşatmaya çalıştığım ya da restoran eleştirilerine başladığım ilk günlerde bir arkadaşımın yaptığı kibarca uyarının hâlâ bilincinde oluşum fark etmezdi onlar için. Şöyle demişti arkadaşım: "Annie, altı üstü bir parça *tavuk*. Altı üstü bir dilim *pasta*."

Tabii o vakitler uzun süredir yazmakta olduğum için nihayet kendime bir nebze de olsa akışına bırakma izni verebilirdim. Normalde olması gerekenden belki de iki kat daha uzun bir ilk taslak yazardım; pek makbul olmayan sıkıcı bir başlangıcı, yemeğin bunaltıcı bir tasviri, kendilerini yemeksever kimselerden ziyade Manson kızları[8] gibi gösterecek kadar kara mizah seven arkadaşlarım ve bahsetmeye değmeyecek bir sonu vardı. Yazdıklarımın tamamı o kadar uzun, tutarsız ve berbat olurdu ki günün geri kalanında daha düzgün olabilecek ikinci taslağı yazamadan bir arabanın altında kalma ihtimalimi takıntı haline getirirdim. İnsanların benim yazdığım şeyi okuyacağından ve muhtemel trafik kazasının aslında intihar olduğuna inanacaklarından endişelenirdim. Yeteneğim solup gittiği ve zihnim de pelteye döndüğü için panikliyor olduğumu düşünebilirlerdi.

Ertesi gün yeniden otururdum başına; renkli bir kalemle yazdığım her şeyin üstünden geçer, atabileceğim her şeyi atar, ikinci sayfanın bir yerlerinde yeni bir vurucu kısım bulur, yazıyı bitirmek için akılda kalıcı bir yer düşünür ve sonra ikinci taslağı yazardım. Genelde iyi de çıkardı bu, hatta bazen komik, tuhaf ve faydalı olabilirdi. Sonra üzerinden bir kere daha geçip yollardım.

Bir ay geçtikten sonra, yani yeni eleştiri vakti geldiğinde, tüm bu süreç en baştan başlardı; beni de tekrar yazamadan insanların

[8] Charles Manson adlı seri katilin takipçileri olan kızlar. 1960'larda "Manson Ailesi" denilen oluşumun bir parçası olmuş ve Manson uğruna cinayet işlemişlerdir. (ç.n.)

benim ilk taslağımı bulacağı korkusu sarardı.

Neredeyse tüm iyi yazılar, o ilk korkunç çabalarla başlar. Bir yerden başlamanız lazım. Bir şeyi –herhangi bir şeyi– kâğıda dökerek başlayın. Bir arkadaşıma göre, ilk taslak dökme taslağıdır; aklınızdakileri yazıya dökersiniz. İkinci taslak ise toplama taslağıdır, yazdıklarınızı derleyip toplarsınız. Söylemeniz gerekenleri daha düzgün şekilde söylemeye çabalarsınız. Üçüncü taslaksa dişçi taslağıdır; her bir dişin gevşekliğini, kasılmasını, çürüğünü ve Tanrı esirgesin sağlıksız olup olmadığını görmek için dişleri tek tek kontrol edersiniz.

Boktan bir ilk taslak üzerinde çalışmak üzere oturduğum zamanlarda öğrendiğim ilk şey, kafamdaki sesleri susturmaktır. Hepsinden önce, suratı sirke satan Okur Leydi büyük bir resmiyetle şöyle der: "Bu *yazdığın* esasında pek de ilginç değil, öyle değil mi?" Sonra düşünce suçlarınızı detaylandıracak Orwellci notları kaleme alan, bir deri bir kemik kalmış Alman adam vardır. Ardından aileniz başınıza üşüşüp sizin vefadan ve ihtiyattan yoksun olmanızdan büyük üzüntü duyduklarını dile getirirler; üstelik William Burroughs da sizinledir, fakat sizi ancak bir ev bitkisi kadar cesur ve anlaşılır bulduğu için uyukluyor ya da damardan uyuşturucu alıyordur. Sonra bir de köpekler var tabii, köpekleri unutmayalım. Yazmayı bırakırsanız, kafesteki köpekler kesinlikle hızla üzerinize atılacak, tozu dumana katarak çıkış yolunu bulacaktır; zira yazma eylemi bazılarımız için kafesin kapısını kapatan, açlıktan gözü dönmüş çılgın köpekleri içeride tutan kapı mandalıdır.

Bu sesleri susturmak, her gün verdiğim savaşın en azından yarısını oluşturur. Tabii şu anda eskiden olduğundan daha iyi halde. Bir zamanlar yüzde 87 falandı. Kendi haline bıraktığımda zihnim zamanının çoğunu aslında orada olmayan insanlarla sohbet ederek geçiriyor. Kendimi insanlara karşı savunarak, karşılarında hazırcevaplığımı konuşturarak, davranışlarımı makul kılarak, akıllarını dedikodularla çelerek veya sundukları televizyon şovuna katılmışım gibi davranarak dolanıp dururum. Loş ışıkta koşar veya

yürür, belki de hiç durmam; bir nanosaniye sonra ise hayali polislere, yaptığım şeyi neden yapmak zorunda kaldığımı açıklıyor veya aslında hiçbir şey yapmadığım konusunda ısrar ediyor olurum.

Seneler evvel gittiğim bir hipnoz uzmanına bu meseleyi çıtlatmıştım; oldukça hoş karşılamıştı. Başta adamın yerde sessiz alarm butonunu aradığını falan zannetmiştim, ama sonra bana aşağıda bahsedeceğim ve bugün hâlâ kullandığım bir alıştırma verdi.

Gözlerinizi kapatıp o malum dırdır başlayana kadar bir dakikalığına sessizleşin. Ardından seslerden birini diğerlerinden ayırın ve konuşan kişiyi bir fare olarak hayal edin. Onu kuyruğundan tutup bir cam kavanoza bırakın. Sonra başka bir sesi daha ayrıştırın, kuyruğundan yakalayın ve kavanoza atın. Böyle devam edin. Kafanızda vızıldayıp duran herkesi, yüksek beklentili ailenizi, yüklenici tarafları, avukatları, iş arkadaşlarını, çocukları atın o kavanoza. Sonra kapağı kapatın; istediklerini yapmadığınız, daha fazla para vermediğiniz, daha başarılı olmadığınız, daha sık ziyarete gitmediğiniz için size kendinizi bok gibi hissettirmeye çalışan tüm o fare-insanların camı pençeleyip durmasını, anlaşılmayacak şekilde konuşmasını izleyin. Ardından kavanozun üzerinde bir ses kontrol düğmesi olduğunu hayal edin. Bir anlığına sesi sonuna kadar açıp o kızgın, ihmal edilmiş, suç tellallığı yapan seslerden oluşan akıntıya kulak verin. Sonra sesi tamamen kısın ve deliye dönmüş farelerin cama saldırıp durarak size ulaşmaya çalışmalarını seyredin. Onları orada bırakıp boktan ilk taslağınıza geri dönün.

Yazar arkadaşlarımdan biri kavanozları açıp hepsini kafasından vurmayı önermişti. Ama sanırım kendisi azıcık asabi biri, eminim ki size asla böyle olmayacaktır.

Mükemmeliyetçilik

Mükemmeliyetçilik tahakküm edenlerin, halkın düşmanının sesidir. Sizi bütün hayatınız boyunca kasılmış ve akli dengesini yitirmiş halde tutar; sizinle boktan ilk taslağınız arasındaki en büyük engeldir. Bence mükemmeliyetçilik, yeterince dikkatli koşarsanız ve her sıçrama tahtasına doğru şekilde adım atarsanız ölmek zorunda kalmayacağınıza dair takıntılı inançtan ileri gelir. Gerçek şu ki her halükârda öleceksiniz; koşarken ayaklarına bakmayan insanların pek çoğu da sizden daha iyi işler başaracak ve bu esnada daha çok keyif alacak.

Üstelik mükemmeliyetçilik yaratıcılığı, oyunbazlığı ve yaşam gücünü (California'da kullanma iznimiz olan kelimeler bunlar) engelleyerek sizin yazdıklarınızı da mahveder. Mükemmeliyetçilik, geride temizlenecek çok fazla dağınıklık bırakmamak için umutsuzca çaba göstermeniz anlamına gelir. Oysa karmaşa ve dağınıklık bize hayatın gerçekten yaşandığını gösterir. Aslında karmaşa, olağanüstü bereketli bir alandır; tüm o yığınların altında yeni hazineler keşfedebilir, ortalığı toplayıp düzenleyebilir, dağılanları düzeltip dizginleri yeniden elinize alabilirsiniz. Düzen, bir şeyin zaten alabildiğine iyi olduğunu gösterir. Düzen aklıma, nefesini tutmayı ve askıya alınmış canlılığı getiriyor; oysa yazmak için nefes almak ve hareket etmek gerek.

Yirmi bir yaşındayken bademciklerim alındı. Birkaç dakikada bir streptokok boğaz ağrısı çeken insanlardan biriydim, sonun-

da doktorum bademcik ameliyatı olmama karar verdi. Sonraki koca bir hafta boyunca yutkunurken o kadar canım acıyordu ki ağzımı bir pipet için bile zor açabiliyordum. Doktor bana ağrı kesiciler yazmıştı yazmasına, ama ilaçlarım bittiğinde ağrı pek de kesilmemişti. Ben de hemşireyi aradım ve yeni bir reçete hazırlaması gerektiğini, hatta biraz da gergin hissettiğim için ortaya karışık haplar ekleyebileceğini söyledim. Ama beni dinlemedi. Ben de başhemşireyle konuşmak istedim. Başhemşirenin öğle yemeğinde olduğunu, her şeyi bırakıp *sa*kız almam ve sertçe çiğnemem gerektiğini söyledi; bunun fikri bile boğazımı sıkmama neden oldu. Dediğine göre, vücudumuzda bir yara varken o yaranın etrafındaki kaslar hassas noktanın daha fazla hasar görmemesi ve enfeksiyon kapmaması için kasılırmış. Eğer o kasların rahatlamasını istiyorsam onları yeniden kullanmam gerekiyormuş. Böylece en yakın arkadaşım Pammy gidip bana sakız aldı; müthiş bir muhalefet ve şüpheyle sakızı çiğnemeye başladım. İlk hareketler boğazımın gerisinde bir yırtılma hissine sebep oldu, ama dakikalar içinde bütün acı kalıcı olarak gitmişti.

Bence aynı şey bizim psişik kaslarımıza da oluyor. Bu kaslar yaralarımızın –çocukluğumuzdan kalma acıların, yitirilenlerin, yetişkinlikteki hayal kırıklıklarının, hayatımızdaki aşağılanmaların– etrafında kasılarak bizim yine aynı yerden yara almamızı engellemeye, yabancı cisimleri dışarıda tutmaya çalışıyor. Ama bu şekilde yaraların iyileşme şansı olmuyor hiç. Mükemmeliyetçilik kaslarımızın kasılma biçimlerinden biri. Kimi durumda bu yaraların ve krampların orada olduğunu bilmiyoruz bile, ama ikisi de bizi sınırlandırıyor. Daha gergin, daha endişeli şekilde hareket etmemize ve yazmamıza sebep oluyorlar. Bizi tutup çekiyor, hayatın gerisinde kalmamıza neden oluyor, hayatımızı çırılçıplak ve dolaysız şekilde deneyimlememizin önüne geçiyorlar. Peki bunları nasıl aşıp yola devam edebileceğiz?

Tanrı'ya inanıyorsanız işiniz daha kolay, ama inanmıyorsanız da imkânsız değil. İnanıyorsanız, Tanrınız sizi bu mükemmeliyet-

çiliğin bir kısmından kurtarmaya muktedir olabilir. Tabii yine de Tanrı'yla ilgili en sinir bozucu şey, aslında hiçbir zaman size *Oz Büyücüsü*'ndeki iyi cadı Glinda gibi sihirli değneğiyle dokunup istediğinizi hemencecik veremeyecek olmasıdır. Bu, işe fazla karışmak olur. Bunun yerine size onlarca berbat ilk taslak yazabilecek cesareti veya azmi verebilir; siz de daha sonra bunlardan daha iyi ikinci taslakların doğabileceğini öğrenir; devasa, yarım yamalak, kusurlu dağınıklıkların aslında kıymetli olduğunu görürsünüz.

Elbette sizin Tanrınızın da siyasetçiler ve hatta benim kadar gergin ve yargılayıcı bir mükemmeliyetçi olması mümkün. Fakat rahip bir dostum çocukluğumuzun standart Tanrısından uzaklaşmamı tembihlemişti, bu Tanrı sizi sevip yol gösterir, sonra da kötü bir çocuk olursanız sizi kızartıverir. Bu Tanrı figürü, adınızı hiçbir zaman hatırlamayan ama dosyanızın sayfalarını hep mutsuzlukla karıştıran gri takım elbiseli okul müdürüne benzer. Sizin Tanrınız da buysa sizden birazcık daha neşeli ve daha az takıntılı birinin etkisini işin içine katmanız gerekir. David Byrne iyi bir seçim olabilir örneğin. Gracie Allen iyidir. Mr. Rogers[9] da işe yarar.

Tanrı'ya inanmıyorsanız, yazar Geneen Roth'un şu şahane lafını anımsamak yardımcı olabilir: "Farkındalık kendinizle arkadaş olmayı öğrenmektir." Sonra daha müşfik bir dost olmayı öğrenin, kendinize sanki epey düşkün olduğunuz ve cesaretlendirmek istediğiniz biriymişsiniz gibi davranın. Yakın arkadaşınızın bu öncül çabalarını bizzat onun yanında okuyacağınızdan, gözlerinizi devirip kıs kıs güleceğinizden şüpheleniyorum. Hatta parmağınızı boğazınıza sokma taklidi yapacağınızdan da şüpheliyim. Bence şu minvalde şeyler de söyleyebilirsiniz: "Aferin sana. Sorunların bazılarını daha sonra çözebiliriz, ama şimdi tam gaz ileri!"

Her halükârda asıl önemli olan, yazmak istiyorsanız bunu ya-

[9] Fred McFeely Rogers, 1928-2003 yılları arasında yaşamış Amerikalı televizyoncu. *Mister Rogers' Neighborhood* [Bay Rogers'in Mahallesi] adlı eğitici çocuk programıyla bilinir. (ç.n.)

pabilirsiniz; ama mükemmeliyetçiliğinizin üstesinden gelmeye çabalamazsanız muhtemelen pek ilerleyemezsiniz. Bir tür hikâye anlatmaya, hissettiğiniz şekliyle hakikati anlatmaya koyulursunuz; çünkü bir şey sizi böyle yapmaya çağırır. Çizgi filmlerde pencere pervazına soğuması için bırakılan turtadan yükselip kapıların altından geçerek fare deliklerine, rahat koltuğunda uyuklayan bir adamın ya da kadının burun deliklerine dolan parmak şeklindeki davetkâr duman misali çağırır sizi bu şey. Sonra bu aromatik duman parmağını büker; fare, kadın ya da adam yerinden doğrulur ve burunları havada o parmağı takip ederler. Fakat bazı günler duman belli belirsizdir; elinizden gelenin en iyisini yapıp havayı koklayarak onu izlemeniz gerekir. Yine de böyle günlerde bile sebat etmenin ne kadar muhteşem hissettirdiğini fark edebilirsiniz. Ertesi gün koku daha keskin olabilir, belki de artık siz sessiz bir inatçılık geliştiriyorsunuzdur. İşte bu paha biçilemezdir. Öte yandan mükemmeliyetçilik sizi yalnızca delirtecektir.

O gün yaptığınız işlerin sadece bir karmaşadan ibaret olduğu ortaya çıkabilir. Ne olmuş? Kurt Vonnegut şöyle demişti: "Yazarken, ağzında mumboyası tutan kolsuz bacaksız bir adam gibi hissediyorum." Yola koyulun, kocaman karalamalar ve hatalar yapın. Bir sürü kâğıt harcayın. Mükemmeliyetçilik, idealizmin acımasız ve donuk bir biçimidir; kargaşa ise bir sanatçının gerçek dostudur. İnsanların çocukken bize anlatmayı her nasılsa (eminim ki kazara) unuttukları şey, kim olduğumuzu, neden burada olduğumuzu ve dolayısıyla ne yazmamız gerektiğini çözebilmemiz için dağınıklık yaratmamız gerektiğidir.

Okuldaki Öğle Yemekleri

Biliyorum, size yazmakla ilgili bildiğim her şeyi anlatmak için yola çıktım; fakat beklentiler, dinamikler ve endişeler nispeten çok benzer olduğundan okuldaki öğle yemekleriyle ilgili bildiklerimi de tek tek anlatacağım. Bence bu durum, kısa görevler üstlenmenin ve sonrasında bu görevlerin gerçekten boktan ilk taslaklarını üretmenin neticesinde detaylı hafıza, işlenmemiş materyal ve gölgelerde gizlenen tuhaf karakterler gibi ödüllerin kazanılabileceğini de gösterecektir. Tam da bu nedenle bir öğrencim arayıp kelimeleri kâğıda dökmedeki umutsuzluğu hakkında mızıldanıp sızlanırken, ondan okuldaki öğle yemeklerini anlatmasını isterim; kilise okulları, özel okullar, benden yirmi sene önce veya on sene sonra, Güney California'da veya New York'ta olması hiç fark etmez. Tabii önemli açılardan birbirlerinden farklılar ve bu da işi daha ilginç kılıyor; zira farklılıkları incelediğimizde ortak noktalarımızı daha cesur bir rahatlamayla göreceğimiz aşikâr. Ve ne ilginçtir ki öğrencilerim bu öğle yemekleri hakkında benimle doğaçlama konuştuklarında, kendilerini daha hevesli ve daha iyi hissederek kapatıyorlar telefonu.

Bir keresinde derste öğrencilerime yarım saat mühlet verip öğlen yemekleri hakkında yazmalarını istedim. Ben de onlarla oturup şunu yazdım:

Devlet okulundaki öğle yemekleriyle ilgili bildiğim temel şey, bir grup çocuğun öğle yemeği yiyor gibi göründüğüydü. Aslında asıl mesele herkesin önünde içimizi açmaktı. Tıpkı yazmak gibi. Herkesin her şeyinizi veya hiçbir şeyinizin olmayışını görebileceği, bedeninizin içindeki kokuları duyabileceğiniz bir yer olan yedinci ve sekizinci sınıfların spor salonundaki duşların bir öncülüydü; tüm bu zaman zarfında bir şeylere maruz kalacağınızı da bilirdiniz. Öğle yemeğinizdeki yiyecekler, sizin ve ailenizin iyi olup olmadığını anlatırdı. Evde hazırlanıp getirilen öğle yemeklerinin bazıları, tıpkı bazı insanlar gibi, iyiydi; bazılarıysa değildi. Bir çeşit kural, doğru ve kabul edilebilir bir yol vardı. Bu kadar basitti.

Gelgelelim, yarım saatlik sürede hem bende hem de sınıftaki birkaç kişide çok fazla materyal birikmişti; bizi hareketsiz bırakma tehlikesi vardı. Bu yüzden anne babamız o kahverengi kâğıttan yemek torbasının dışındaki el yazılarıyla, bu yazının bir suikastçıya ne kadar benzediğiyle ve bizim hakkımızda ne anlattığıyla hiç uğraşmamaya niyetlendik. Torbanın kendisini bir anlığına kenara koymaya karar verdik. O an için torbanın içindekilerle, öncelikle de sandviçle uğraşacaktık. İçinden bakacağımız üç santimlik çerçeve buydu.

En önemli öğe sandviçinizdi ve katı kurallar uygulanırdı. Söylemeye zaten hiç lüzum yok ama, ev yapımı olmayan beyaz ekmek tek kabul edilebilir ekmek çeşidiydi. İstisnası olmazdı. Anneniz sandviçiniz için evde beyaz ekmek yaptıysa, kimsenin fark etmeyeceğini ummaktan başka şansınız yoktu. Hiç şüphesiz bununla övünemezdiniz, tıpkı domuz kellesinden hazırlanan eti yine annenizin yaptığıyla övünemeyeceğiniz gibi. Anne babanızın bu iki parça ekmeğin arasına koyabileceği yalnızca birkaç şey vardı. Sucuk olabilirdi, salam ve sert olmayan peynirde de sorun yoktu. Ebeveyniniz reçel/marmelat meselesinden anlıyorsa, fıstık ezmesi ve marmelat da olurdu.

En iyisi aslında üzüm marmelatıydı; kayıp giden, rahatlatıcı, şekerli, petrol ürünleriyle beslenmiş hoş bir üzüm. Çilek reçeli ise ikinci sıradaydı; diğer her şey şüpheliydi. Örneğin, ahududuyu ele alalım...

Görüyorsunuz ya, sınıfta yazarken ahududu reçeliyle ilgili bu kadar rahatsız edici olan şeyin tam olarak ne olduğunu hatırlayamadım. O gece eve döndüğümde, çok başarılı ve belki de tanıdığım en evhamlı adam olan bir yazar arkadaşımı aradım. Ona aklımdaki soruları sordum: İlkokuldayken öğle yemeğinde en güzel şeyin üzüm marmelatı olduğunu, çilek reçelinin de idare ettiğini, ama ahududunun tam sınırda kaldığını hatırlıyor musun? Bana bu konulardaki deneyimlerini anlatabilir misin? Arkadaşım da ahududu reçelinde bir sürü şeyin olup bittiğini, her bir kaşığa çok fazla tohum düştüğünü anlatan coşkulu ve karışık bir nakarata girişti. Sanki içinde küçük küçük taklitçi insanlar vardı. Body-Snatcher[10] reçeliydi resmen.

Arkadaşım, ahudududan daha da fena olan kayısı reçelinden bahsetti. Son otuz senede bunu hiç düşünmemiştim, ama o an tüyler ürperten netliğiyle geri geliverdi. Kayısı reçeli daha çok bir tutkal veya zamk gibi görünürdü. Fakat öğle yemeğinizi babanız hazırlamışsa kayısı reçeli olacağına emin olabilirdiniz. Babalar kayısı reçelini sever; nedenini bilmiyorum, ama eminim ki Anna Freud bu meseleyi kurcalayarak hoş vakit geçirebilirdi.

O gece oturup yazmaya devam ettim.

Genel olarak şu kanıya vardım aslında, öğle yemeğini babalar hazırlıyorsa, konulanlar hep kötü çıkardı. Babalar o zamanlarda pek ihmalkârdı. Yabancı gibiydiler. Örneğin kurallara uygun bir şekilde hazırlanacak Bologna salamlı bir sandviç; beyaz ekmek, bir iki dilim salam, hardal ve solmuş marul demekti. (Katolikler mayoneze epey düşkündür, bundan daha sonra bahsedebiliriz.) Babalar ise bir kere en başında kurallara uymayan ekmek kullanır, ekmeğe de tereyağı sürerlerdi. Bu da sandviçi ancak bir tabak sakatat yahnisi kadar arzu edilir kılardı. Üstelik babaların hazırladığı sandviçlerden

[10] *The Body-Snatcher* [Ölü yiyici-Mezar Hırsızı] 1955'te Jack Finney tarafından kaleme alınan bilimkurgu eseri. Uzaylılar kasabadaki insanların bedenlerini çalarak onların yerine geçer. Taklitçi insanlarla kastedilen de bu uzaylılardır. (ç.n.)

her şey dökülürdü. Nedenini bilmiyorum. Marul niyetine yeşil ve fırfırlı olan her şeyi kullanabilirlerdi; tabii aslında yalnızca bir parça solmuş marula izin vardı. Arkadaşlarınız bir dilim salamla birlikte kocaman bir marul yaprağının düşüşünü görebilir, siz de çok geçmeden kendinizi çitin karşısında tek başına duran çocuğun yanında bulabilirdiniz.

Çitin karşısında daima biri vardı. O orada olmasa, biz kalanlar nasıl iyi hissederdik? Eğer bu bir oğlan çocuğuysa muhtemelen ayağının dibinde bir trompet kılıfı vardı ve tuhaf şekilde yıpranıp eskimiş ayakkabılar giyiyordu. Çünkü kaldırımlardaki ya ya trafiğinden kaçınmak için köpeklerin kendisine havlayıp durduğu dikenli yollardan geçerek yürürdü. O çocuk sırf öğle yemeğinin tuhaflığı itibariyle bir kâbusa benzemesi yüzünden o alana gönderilmezdi, ama tabii yemeğinin de buna katkısı olurdu.

Sonunda yazar olacağı da neredeyse kesindi.

Pekâlâ, bunların kullanılabilir bir materyal olup olmadığını kim bilebilir? Her şeyi kâğıda dökene kadar bir şey söylemek imkânsız; sonunda da yalnızca bir cümleyi, bir karakteri veya bir temayı da kullanabilirsiniz. Yine de her şeyi yazın. Sadece yazın.

Writing Down the Bones [Kemikleri Yazmak] kitabının yazarı Natalie Goldberg'i yazarlık üzerine konuşurken dinlemiştim bir seferinde. Biri kendisine sunabileceği mümkün mertebe en iyi yazma tavsiyesini sormuştu. O da eline sarı bir bloknot alıp parmaklarını kalem gibi kullanarak bir şeyler karalamıştı. Sanırım bu bir çeşit Zen göndermesiydi. Budizm müritleri Buda'nın çiçek vazını hatırlayacaktır, bu vaaz esnasında Buda'nın tek yaptığı dağın tepesinde oturup elindeki çiçeği sükûnet içinde döndürmektir. Bense iyi bir Hıristiyanım, keşke Hz. İsa'nın yazmakla ilgili buyurduğu akılda kalıcı ve ilham verici bir sözü alıntılayabilseydim. Oysa gerçek şu ki öğrencilerim bana verebileceğim en pratik tavsiyeyi sorduklarında, elime bir kâğıt parçası alıp yazıyormuş gibi yapıyorum. Öğrencilerim genellikle bu anlattıklarımın oldukça zekice ve Zenvari olduğunu düşünüyor. Çoğunlukla Natalie Goldberg'e hakkını teslim etmeyi unutuyorum.

Sonra şunu soruyor öğrenciler: "Ama ne hakkında yazacağız?" Ben de "Havuç çubukları hakkında yazın" diyorum.

Kurallara uygun havuç çubukları makineden çıkmış gibi görünmeli, kesinlikle tek tip olmalı ve sandviçin kendisinden daha uzun olmamalıydı. Anne babanız sizi kimi zaman eğri büğrü minnacık havuçları sardıkları yağlı kâğıtlarla yollardı okula. Havuç özgüveniniz o kadar düşerdi ki çitlerin oradaki çocuğa bakmayı bile göze alamazdınız. Kötü şans! Eğer ona uzun süre bakarsanız, aranızda tıpkı bir gökkuşağı gibi gözle görünür bir empati köprüsü kurulur, sizi akranlarınızın zihninde sonsuza kadar birbirinize bağlardı.

Sonra bir de sarma kâğıdı meselesi vardı; yağlı kâğıt, üstünde de streç film. Kurala uygun öğle yemekleri, etrafınızdaki her şey, evdeki ve içinizdeki durumlar oldukça kaotik ve acılıyken, hayatta en azından bir şeyin tamam olmasına yahut en azından iyiymiş gibi görünmesine ilişkin yoğun arzuyla ilgiliyse eğer, sandviçinizin bir mankafa sarmış gibi görünmemesi de önemliydi. Siz içten içe ebeveyninizin her konuda çuvalladığını bilseniz de bu öğle yemekleri, ailenizden birinin sizinle ilgilendiğini gösterirdi. Biraz da yatağınızı düzeltmeye benzerdi. Her şey ayarlanmalı. Sandviçler hastane yataklarının köşeleri gibi muntazam şekilde sarılmalıdır. Değil mi?

Tamamdır. İşte bu kadar. Şimdi elimde arasından seçip üzerinde çalışacağım, şekillendireceğim, düzenleyeceğim, altını çizeceğim ve fırlatıp atacağım bir materyal var. (Sonuncuyu önermeniz ne kadar da tatlı.) Benim öğle yemeği versiyonum bu. Sizinki farklı olabilir tabii, ben de duymayı isterdim. (Beni yanlış anlamayın, yazdıklarınızı bana e-posta olarak yollamanızı önermiyorum. Ama eminim ki sizin hakkınızda, aileniz ve büyüdüğünüz zamanlar hakkında oldukça enteresan şeyler ortaya çıkacak.) Benim burada alıntıladığım boktan bir ilk taslak örneği olsa da çitin karşısında duran çocuk, hiçliğin ortasından çıkıp geldi; yazmaya başladığımda hafızamda böyle birinin olduğunu bilmiyordum. Bana göre bu alıştırmadan çıkan en önemli şey bu çocuk. Yarın romanım üzerinde çalışmak için masaya geçtiğimde, benim için

bir anlamı olan, birlikte çalışmak ve tanımak isteyeceğim, söyleyecek önemli bir şeyi veya beni götürecek bir yeri olan biri haline gelecek.

Polaroit Fotoğraflar

İlk taslağı yazmak, bir polaroit fotoğrafın ortaya çıkışını izlemeye çok benzer. Fotoğraf oluşumunu tamamlayana kadar onun tam olarak nasıl görüneceğini bilemezsiniz, zaten bilmeniz de gerekmez. Önce makineyi ilginizi çeken şeye doğru yöneltir ve fotoğrafı çekersiniz. Örneğin bir önceki bölümde benim dikkatimi çeken, öğle yemeği torbamdakilerdi. Fakat fotoğraf belirginleşmeye başladıkça çitin oradaki çocuğun oldukça net bir görüntüsünü yakaladığımı fark ettim. Belki de sizin polaroidinizin aslında çitteki çocuğun fotoğrafı olması gerekiyordu ve son dakikaya kadar çocuktan birkaç metre uzakta bir ailenin durduğunu da fark etmediniz. Belki bu o çocuğun ailesidir, belki de sınıfındaki çocuklardan birinin... Her halükârda bu insanlar da fotoğrafta olacaklar. Sonra film gittikçe netleşen o grimsi yeşil karanlığıyla kameradan çıkar ve sonunda yanlarındaki iki çocukla birlikte kucaklarında bebeklerini tutan karı kocayı görürsünüz. Önce her şey gayet tatlı gözükür, ama sonra gölgeler ortaya çıkmaya başlar yavaş yavaş; babunların dişlerini gösterdiği bir hayvan trajedisini görmeye başlarsınız. Ardından sol alt köşede fotoğrafı çektiğinizde orada olduğunu bile fark etmediğiniz parlak kırmızı çiçekler gözünüze çarpar. Ve nihayetinde, portre belirginleşerek odağa girdiğinde, tüm bu insanları çevreleyen yardımcı unsurları görmeye başlarsınız. Bu unsurların bizi nasıl tanımlayıp rahatlattığını, neye değer verdiğimizi ve neye ihtiyacımız olduğunu gösterdiğini, kim olduğumuzu düşündüğü-

müzü gözler önüne serdiğini fark edersiniz.

Bu eserinizin nasıl görüneceğini bu işe ilk koyulduğunuzda bilmenizin hiçbir yolu yoktu. Tek bildiğiniz, bu insanlarda sizi zorlayan ve mecbur eden bir şeylerin olduğuydu; siz de bu "şeyle" onun gerçekten ne hakkında olduğunu göstereceği kadar uzun zaman geçirdiniz.

Şimdi şu polaroidin gelişimini izleyin:

Bundan altı yedi sene kadar önce Özel Olimpiyatlar hakkında bir makale yazmam istendi. Yerel etkinliklere zaten yıllardır gidiyordum, çünkü arkadaşlarımdan bazıları da yarışıyordu. Ayrıca sporu severim; özel ya da değil, atletleri de izlemeyi seviyorum. Böylece bu sefer epey ilgi göstererek katıldım, ama bitmiş makalenin nasıl görüneceğine dair hiçbir fikrim yoktu.

Özel Olimpiyatlar'da olaylar epeyce yavaş ilerler. Yılın en prestijli at yarışını takip etmeye benzemez. Yine de kendine özgü bir canlılığı vardır; ben de bütün sabah tezahürat edip notlar almıştım.

Öğle yemeğinden önceki son atletizm etkinliği, ileri düzeyde engelli koşucular ve yürüyüşçüler tarafından koşulacak yirmi üç metrelik bir yarıştı; katılanların çoğunun kafası epey karışık gözüküyordu. Hantal hantal ilerleyip yalpaladılar, adamın biri tribünler için salyangoz hızında bir ara verdi, başka biri kazananların madalyalarını aldığı basamaklara doğru yöneldi; ikisine de refakat edilerek yarışa geri getirildiler. Yarış sanki sonsuza kadar sürdü. Neredeyse öğlen olmuştu ve hepimiz çok açtık. Tabii sonunda herkes bitiş çizgisini geçti, tribünlerde oturan bizler de ayaklandık. Tam o esnada, parkurun en başlarında, başlama çizgisinin üç dört metre uzağında başka bir koşucu olduğunu fark ettik.

Bir deri bir kemik kalmış, çökmüş bedeninin üzerinde normal görünümlü bir yüzü olan on altı yaşlarında bir kızdı. Metal koltuk değnekleri vardı, büyük bir gayretle küçük küçük adımlar atıyordu. Bir değneği yedi sekiz santim ileri koyuyor, sonra bir bacağını ilerletiyor, ardından diğer değneği yine yedi sekiz santim ilerletip

diğer bacağını hareket ettiriyordu. Gerçekten işkence gibiydi. Üstelik açlıktan ölüyordum. Kız bu yedi sekiz santimlik adımları atarken, ben içimden "Hadi, hadi, hadi devam et" çığlıkları atıyor, gerginlikle alnımı ovuyordum. Dört saat gibi gelen bir süre sonra bitiş çizgisini geçti; utangaç ve fazlasıyla heyecanlı olduğunu rahatlıkla görebiliyordunuz.

Ön dişleri olmayan Afro-Amerikalı uzun bir adam, öğle yemeği bulma ümidiyle açık tribünlerden çıkarken bana yetişti. Kazağımın kolunu çekiştirince dönüp ona baktım. O gün çekilen, kendisinin ve arkadaşlarının olduğu bir polaroidi bana uzattı. "Bize baksana" dedi. Konuşmasını anlamak zordu; sesi bozuk bir plak gibi kalın ve acelesizdi. Fotoğraftaki iki arkadaşı Down sendromluydu. Üçü de kendilerinden oldukça memnun gözüküyordu. Fotoğrafı çok beğendim, sonra ona geri verdim. Durdu, ben de durdum. Kendisini işaret ederek "Bu" dedi, "çok havalı bir adam"

İşte bu görüntüyle bir makale oluşmaya başlamıştı; gerçi çalışmamın nihayetinde ne hakkında olacağını yine tam olarak söyleyemezdim. Tek bildiğim bir şeylerin gün ışığına çıkmaya başladığıydı.

Yemekten sonra amaçsızca dolaşarak oditoryuma doğru gittim; meğer orada erkeklerin basketbol maçı varmış. Ön dişleri olmayan Afro-Amerikalı adam da maçın yıldızıydı. Henüz kimse basket atamamış olsa da bu çıkarımı yapmak mümkündü, çünkü takım arkadaşları neredeyse sürekli ona pas atıyordu. Öteki takımdakiler bile sık sık topu ona veriyordu. Sayı atmak yerine saha boyunca bir aşağı bir yukarı yavaş çekimde koşuyor, gümbürtülü şekilde top sürüyorlardı. Bu kadar gürültülü bir maç duymamıştım hiç. Her açıdan olağanüstü güzeldi. Makalem ve sonra da öğrencilerim için oyunu betimlemeyi hayal ettim: gürültü, keyif. Koltuk değnekli kızın tüm parkuru aşarak bitiş çizgisine ulaştığı sahneyi kafamda tekrar tekrar oynatıp duruyordum. Birdenbire makalem o grimsi yeşil karanlıktan kurtulup belirginleşmeye başladı. Makalemin, bir trajedinin yıllar içinde mutluluğa dönüşmesiyle ilgili ol-

duğunu görebiliyordum. Katıksız bir çabanın güzelliğiyle ilgili olacaktı. Bunu tıpkı o havalı adamın ve iki arkadaşının fotoğraflarını gördüğüm kadar net şekilde görebiliyordum.

Oditoryumun tribünleri hıncahınç doluydu. Birkaç dakika sonra, tabelada hâlâ hiç skor yokken, o uzun siyahi adam sahanın bir ucundan diğerine yavaşça top sürdü, topu havaya kaldırıp attı ve top potaya girdi. Kalabalık gürültüyle tezahürata başladı, her iki takımdaki oyuncular gözlerini kocaman açarak sanki o çember az önce alevler içinde kalmış gibi bakıyordu.

Öğrencilerime anlatırken "Bu sahneyi çok severdiniz" diyorum. O kadar severdiniz ki bütün gün bunun hakkında yazabilecek gibi hissederdiniz.

Karakter

Karakterlerinize dair bilginiz de bir polaroidin geliştiği şekilde ortaya çıkar: Onları tanımanız zaman alır. Kurgularımdaki insanları tanımaya başlamama yardımcı olan bir imgeyi vaktiyle bir arkadaşım anlatmıştı. Her birimize doğduğumuz anda kendimize ait duygusal bir arazi verildiğini söylemişti. Sizin de bir tane var, o korkunç amcanızın da var, benim de, Tricia Nixon'un da var, yani herkesin bir arazisi var. Kimseye zarar vermediğiniz müddetçe bu araziyi dilediğiniz gibi kullanabilirsiniz. Meyve ağaçları dikebilir, çiçekler veya alfabetik sırayla sebzeler ekebilirsiniz, belki de hiçbir şey yetiştirmezsiniz. Arazinizin devasa bir garaj satışı alanına ya da araba hurdalığına benzemesini istiyorsanız o zaman öyle yaparsınız. Elbette arazinizin etrafında, bir kapısı da olan çitler var; eğer insanlar topraklarınıza gelip duruyor, sizin arazinizi çamurla kaplıyor veya sizi doğru olduğuna inandıkları şeylere zorluyorsa, onlara gitmelerini söylersiniz. Onlar da gitmek zorundalar, zira burası sizin araziniz.

Aynı şekilde karakterlerinizin her birinin de belirli şekillerde bakımıyla meşgul oldukları ya da olmadıkları kendi duygusal arazileri var. Başlarken keşfetmek istediğiniz şeylerden biri, her birinin arazisinin neye benzediğidir. Bu kişi ne yetiştiriyor, buradaki toprağın yapısı nasıl? Bu bilgi yazdıklarınızda kendiliğinden ortaya çıkmayabilir, ama asıl mesele şu ki birlikte çalıştığınız insanların iç dünyasına ilişkin olabildiğince çok şey öğrenmeniz gerekiyor.

O halde şimdi bu insanların ayakta nasıl dikildiklerini, ceplerinde veya çantalarında neler taşıdıklarını, düşünürken, sıkılmışken yahut korkmuş haldeyken yüzlerinin büründüğü ifadeyi ve duruşlarını kendinize sormak isteyebilirsiniz. Son seçimde kime oy vermişler? Bu insanlara niye önem vermeliyiz? Yaşayacak altı aylarının kaldığını öğrenseler, yapmayı bırakacakları ilk şey ne olurdu? Yeniden sigaraya başlarlar mıydı? Caka satmayı sürdürürler miydi?

Karakterlerinizden bazılarını seveceksiniz, çünkü onlar ya sizsiniz ya da sizin bir köşeniz; tam da aynı sebepten karakterlerinizin bazılarından nefret edeceksiniz. Buna rağmen sevdiğiniz karakterlerden bazılarının başına kötü şeyler gelmesine de muhtemelen müsaade edeceksiniz, yoksa bir hikâyeniz olmaz. Kötü şeyler iyi karakterlerin başına gelir, çünkü eylemlerimizin sonuçları vardır ve hepimiz her daim mükemmel şekilde davranmıyoruz. Karakterlerinizi onların pek de yüce olmayan davranışlarının sonuçlarından korumaya başladığınız anda hikâyeniz tıpkı gerçek hayatta olacağı gibi düz ve amaçsız gelmeye başlayacaktır. Karakterlerinizi becerebildiğiniz kadar iyi tanıyın, bir şeylerin tehlikeye girmesine izin verin, sonra bırakın her şey olacağına varsın. Al-Anon'dan[11] bir arkadaşım, gecenin bir yarısında sürekli ön bahçede sızıp kalan alkolik bir adamın bitap ve mağlup karısını anlatmıştı. Kadıncağız sırf komşular görmesin diye şafak sökmeden önce adamı çeke çeke içeri götürüyormuş. Sonunda güneyden gelme, siyahi bir ihtiyar kadın bir toplantıdan sonra bu kadının yanına giderek şöyle demiş: "Tatlım, bırak İsa'nın onu fırlatıp attığı yerde yatsın." Ben de eserlerimde yavaş yavaş –gerçek hayatta daha da yavaş– bunu yapmayı öğreniyorum.

Bir adam bana vaktiyle şöyle demişti: "Kanıtlar ortada, veri-

[11] Alkol bağımlısı yakınları nedeniyle sorun yaşayan insanların bir araya geldiği ve ortak sıkıntılarını paylaştıkları bir destek grubu. (ç.n.)

len hüküm de sensin." Bu karakterlerinizin hepsi için doğru olacak. Kanıtlar sunulacak ve her biri verilen hükmün bizzat kendisi olacak. Tabii başta bu kararın ne olacağını bilemezsiniz. Karakterlerinizin özleri yerine dışlarını biliyor olabilirsiniz sadece. Hiç endişelenmeyin. Zaman içinde daha fazlası açığa çıkacak. Bu esnada insanlarınızın neye benzediklerini görebiliyor musunuz? Nasıl bir ilk izlenim bırakıyorlar? Her birinin en çok değer verdiği, dünyadaki her şeyden çok istediği şey ne? Neler gizliyorlar? Nasıl hareket ediyor, nasıl kokuyorlar? Herkes etrafta kendisinin reklamı olarak dolaşır, o halde bu kişi kim? Bize gösterin. Karakterlerinizin yaptığı ya da söylediği her şeyi kim oldukları belirleyecek; bu yüzden her birini mümkün mertebe en iyi şekilde tanımakla işe koyulmanız gerekiyor. Bunu yapmanın bir yolu kendi kalbinizin içine bakmak, kendi kişiliğinizin farklı yüzlerini incelemektir. Bir üçkâğıtçı, bir yetim, bir hemşire, bir kral, bir kaltak, bir vaiz, bir ezik, bir çocuk, bir acuze bulabilirsiniz. Bu insanların her birinin içine girip nasıl hissettiklerini, düşündüklerini, konuştuklarını ve hayatta kaldıklarını yakalamayı deneyin.

Kendinizi karakterlerinizle tanıştırmanın başka bir yolu da onları var ederken kısmen tanıdığınız birini, gerçek hayattan doğrudan alınan bir modeli veya bileşimi kullanmaktır; örneğin Edgar Amcanızı postanede sıra beklerken on dakika boyunca gözlemlediğiniz adamın gergin tikleri ve tuhaf kokusuyla anlatabilirsiniz. Zihninizde bu karakterlere gözlerinizi kısarak bakın, sonra onları bizim için resmetmeye başlayın. Tabii sayfalar süren düz ve aralıksız tasvirler muhtemelen bizi yıpratır. Karakterlerinizin neyi nasıl söylediklerini duyabiliyor musunuz, bir bakın. Diyaloğun kulağa inandırıcı gelen tek bir satırı bile sayfalar dolusu betimlemenin yapamayacağı şekilde karakteri gözler önüne serer.

Ana karakterleriniz, içinde bulundukları durumu yakın bir arkadaşlarına birkaç içkiden önce ve sonra nasıl anlatır? Onlar size kim olduklarına ilişkin düşüncelerini ve hayatın son zamanlarda nasıl olduğunu anlatırken onlardan dikte alabilecek misiniz?

Karakter hakkında konuşmaya başladığımızda öğrencilerime hep Andre Dubus'ın aşağıdaki paragrafını dağıtırım:

Kısa hikâyeleri seviyorum, çünkü bence onlar bizim yaşam şeklimiz. Onlar bize arkadaşlarımızın acılarında ve mutluluklarında anlattıkları, tutkuları ve öfkeleri, hasretleri ve adaletsizliğe karşı feryatları. Arkadaşımız bize evliliğinin bitişini anlatırken bütün gece onunla oturabiliriz; nihayetinde bize kalansa tutku, hassasiyet, yanlış anlama, keder, para dolu bir dizi hikâye olur; evli olduğu saatleri, günleri ve anları, karısıyla birbirlerine bağırıp bağırmadıklarını, evin içinde somurtup durmalarını veya sevişmelerini öğreniriz. Evliliği ölürken kendisi işe gidiyordu, akşamlarını arkadaşlarıyla geçiriyor, çocuklarını yetiştiriyordu; fakat bunlar başka hikâyeler. İşte bu nedenle arkadaşımızın anlattığı acılı bir hikâyeyi dinledikten günler sonra onu gördüğümüzde şunu sorarız: Nasılsın? Biliyoruz ki şimdiye kadar anlatacak başka bir hikâyesi olmuştur veya bir hikâyenin tam ortasındadır; bunun mutlu bir hikâye olduğunu umarız.

Her bir karakterin yaşamına ait bir sepet düşünün. Onların bedenini bir arada ne tutuyor, bu kişinin rutinleri ve inançları neler? Karakterleriniz günlüklerine hangi küçük şeyleri yazar: Bugün bunu yedim, bundan nefret ediyorum, bunu yaptım, köpeği uzun bir yürüyüşe çıkardım, komşumla iki lafın belini kırdık... Onları yeryüzüne ve diğer insanlara bağlayan işte böyle şeyler; her bir karakterin, hayatı anlamlı kıldığına inandığı şeyler.

Tüm o delikler nedeniyle sepet münasip bir imge. Karakterleriniz bu sepetin aslında ne kadar dayanıksız olduğunun farkında mı? Yarattığınız insanlar ne kadar dahil o ana? Biri bana bir keresinde şöyle demişti: "Şu anda kalmayı öğrenmeye çalışıyorum, bir önceki anda değil, bir sonraki anda da değil; tam şimdiki anda." Karakterleriniz hangi "anda" ikamet ediyor?

Peki karakterleriniz çocuklarına örnek olarak ve telkin ederek neler öğretiyor? Örneğin ben Sam'e uzun süre barış şarkıları öğrettim, daha iki yaşındaydı. Basra Körfezi'ndeki savaş esnasındaydı,

olan bitene biraz öfkeliydim.

"Ne istiyoruz?" diye seslenirdim Sam'e.

Görev duygusuyla bağırırdı: "Barış!"

"Ne zaman istiyoruz?" diye sorardım.

"Şimdi!" derdi, ben de gülümseyip bir ödül balığı fırlatırdım.

Elbette bu kelimeler onun için tamamen anlamsızdı. "Barış" yerine "Havuz!"; "Şimdi" yerine "Ağustos!" diye bağırmasını da öğretebilirdim pek tabii. Arkadaşlarımın pek hoşuna gitmişti bu, büyükanneleri ve büyükbabası da sevmişti. Peki bu, ben ve arzularım hakkında neler anlatıyor? Bence böyle bir şey, okura bir karakter hakkında üç sayfalık betimlemelerden daha çok şey anlatabilir. Böylesi bir durum, karakterin mevcut siyasi görüşünü, içinde büyüdüğü siyasi geleneği, insanları memnun etme hastalığını, barış hasretini, ait olma arzusunu, öfkeyi ve kızgınlığı mizahla hafifletme şeklini ve bir yandan da kendi çocuğunu bir sahne unsuru, küçük bir canlı Charlie McCarthy[12] olarak kullandığını anlatır bize. Bu son mesele korkutucu, ama bir yönden de dokunaklı. Belki eli sene önce, bu kadın da ebeveyninin arkadaşları için gösteri yapmak zorundaydı. Belki o da onların minik Charlie McCarthy'siydi. Belki o ve terapisti bu meseleyi önümüzdeki birkaç ay tartışacaktı. Peki, bu kadın ne yaptığını fark ettiğinde çocuğunu kullanmaya bir son verdi mi? Hayır, aynı şekilde devam etti; bu da bize aslında daha fazla şey anlatıyor. Savaş bittikten sonra bile uzun süre bu soruları sürdürdü; sonra bir gün üç buçuk yaşındaki oğluna "Hey, biz ne istiyoruz?" diye sordu yine. Oğlu hüzünle "Öğle yemeği" diye cevap verdi.

Bir keresinde yazar Ethan Canin'den yazarlıkla ilgili bildiği en değerli şeyi bana anlatmasını istemiştim. Hiç tereddüt etme-

[12] Bir vantrilok olan Edgar Bergen'in şovlarında kullandığı kukla. Bu kukla 1920'lerde Bergen'in tanıdığı bir çocuk model alınarak özel olarak yaptırılmıştır. Apayrı kişilik özellikleriyle neredeyse canlı bir insan gibi davranan Charlie ile Bergen ayrılmaz ikili olarak tanınmıştır. (ç.n.)

den şöyle dedi: "Hiçbir şey cana yakın bir anlatıcı kadar önemli değil. Başka hiçbir şey hikâyeyi daha iyi bir arada tutamaz." Bence haklı. Anlatıcınız sizi büyüleyen şeyleri benimsemiş biriyse, hikâyede uzun süre hiçbir şey olmaması o kadar da mesele olmayacaktır. Bir saat boyunca oturup John Cleese ya da Anthony Hopkins'in bulaşık yıkamasını izleyebilirim, başka bir şeyin olmasına ihtiyacım yok. Hoşunuza giden bir anlatıcının olması, size eşlik etmesinden hoşlandığınız, akıl almaktan mutlu olduğunuz, süregiden yorumları bütünüyle dikkatinizi çeken, sizi kahkahalarla güldüren, laflarını hep çalmak istediğiniz şahane bir arkadaşa sahip olmak gibidir. Böyle bir arkadaşınız olduğunda size şunu sorabilir: "Hey, arabayla Petaluma'daki çöplüğe gideceğim. Gelmek ister misin?" Ve o anda sanki dünyada bundan başka yapmak istediğiniz hiçbir şey yokmuş gibi gelebilir. Benzer şekilde, sıkıcı veya sinir bozucu biri sizi pahalı bir yerde yemeğe davet edebilir, yemeğin ardından muhteşem bir gösteriye bileti vardır; oysa siz o anda sahiden de evde kalıp yemek programı seyretmeyi yeğlersiniz.

Bir insanın hataları, büyük ölçüde onu sevilebilir kılan unsurlardır. Anlatıcıların da arkadaş olarak seçtiğim insanlar gibi olmasından hoşlanıyorum; yani tıpkı bendekiler gibi bir sürü hataları olmalı. Kişinin kendisiyle meşgul olması iyidir; bir şeyleri sürekli ertelemeye, kendini kandırmaya, karanlığa, kıskançlığa, rezilliğe, açgözlülüğe ve bağımlılığa meyilli olması da öyle. Anlatıcılar fazla mükemmel olmamalı; mükemmel aslında sığ, gerçek dışı ve ölümcül düzeyde yavan demektir. Güzelce hastalıklı bir mizah anlayışına sahip olmaları ve mühim şeylerle alakadar olmaları hoşuma gidiyor; yani aslında siyasi, psikolojik ve ruhani meselelerle ilgili olmalarını kastediyorum. Kim olduklarını ve hayatın ne ifade ettiğini öğrenmek istemelerini arzuluyorum. Onların da benimkilere benzer ruhsal bozuklukları olmasından hoşlanıyorum; örneğin, bir arkadaşım bir gün "Bir denesem, okyanusa bile sinirlenebilirim" demişti ve ben bir adamda bunu sevdiğimi fark etmiştim. Umutları olsun istiyorum; eğer bir arkadaşım veya bir anlatı-

cı umutsuz olduğunu çok erken belli ederse ilgimi kaybediyorum. Beni depresyona sokuyor. Yemeğe gömülmeme neden oluyor. Kişi olan biten karşısında yeterince komikse hiç umudunun olmamasını umursamıyorum; gerçi o zaman da bu komik olabilme hali kesinlikle bir çeşit umudu ve neşeyi işaret ediyor. Romanlarda umut olmalı; en azından Amerikan romanları umutlu olmalı. Fransız romanlarında buna gerek yok. Biz çoğunlukla savaşları kazanıyoruz, onlarsa kaybediyor. Elbette sakladıkları Yahudiler diğer ülkelerden daha fazla, bu da bir çeşit zafer sayılır. Gerçi arkadaşım Jane'in belirttiği üzere, siz ya da ben orada gerçekten kötü bir Fransızca konuşuyor olsaydık, bizi anında ele verirlerdi; buna inanın. Yine de genel olarak umutsuz romanlar yazmanın manası yok. Hepimiz öleceğimizi biliyoruz; mühim olan bu gerçeğin karşısında nasıl kadınlar ve erkekler olabildiğimiz...

Kimi zaman insanların hiç de komik veya konuşkan olmadıkları ortaya çıkabilir; fakat net bir vizyonları varsa yine de şahane arkadaşlar veya anlatıcılar olabilirler, özellikle de bir sürü şey atlatmışlarsa veya halihazırda bir sürü şeyle aynı anda başa çıkmaya çalışıyorlarsa... Tabiatı gereği bu ilginç bir materyaldir, zira hepimizi bekleyen görev de budur: Kimi zaman bir elimizi bir kayanın üzerine, diğerini de öteki kayaya koymamız gerekir; ayak başparmaklarımız geçici de olsa yerleşebileceği sert bir yer arar, bu esnada biz de o kaya yüzeyine tırmanmaya çalışırız, ne köpüklere ne şampanyaya ne de nükteli sözlere zaman vardır. Bu durumdaki insanların cazibeli olmayışını kafanıza takmazsınız. Sizin de gelecekte yapmak zorunda kalacağınız şeyi onurlu bir şekilde yaptıklarını gördüğünüze memnun olursunuz. Bu mücadele ve haysiyet, meseleyi yeterince ilgi çekici hale getirir.

Ayrıca neyin ilginç olduğuna karar vermek, işlerin gidişatı kadar özneldir. İnsanlar, okumam için, büyüleyici olduğunu vaat ettikleri kitaplar ve makaleler veriyorlar bana. Kitap elimdeyken daldığım uykudan ani bir sarsıntıyla uyanıyorum; hani film izlerken içiniz geçer de bir uçaktan düşmekte olduğunuzu düşünerek uya-

nırsınız ya, öyle. İlginç olmakla ilgili son sözü, Abigail Thomas'ın bir kısa öyküsüne bırakıyorum:

Annemin bir erkekte aradığı ilk kriter ilginç olmasıydı. Bunun gerçekten anlamıysa, yaptığı şakalar, dilbilgisi inceliklerine veya üst düzey matematik bilgisine dayanan annemi takdir edebilmesiydi. Durumu anladınız. Robbie ise neredeyse uzun boğazlı bir çift kırmızı Converse kadar ilginç. Fakat Robbie yerdeki şilteyi işaret ediyor. Yüzünde bir sırıtmayla yavaşça kemerini çözüp pantolonunu çıkarıyor. "Uzan" diyor.

Bu benim için yeterince ilginç.

Bir diğer mesele de şu: Anlatıcı gibi önemli bir karakterin güvenilir olduğu hissini arzuluyoruz. Bir karakterin oyun oynamadığına, bilmezden gelmediğine veya manipülatif olmadığına, tam tersi gücü yettiğince doğruları söylediğine inanmak istiyoruz. (Karakterin temel özelliği bilmezden gelmek, manipülasyon veya yalan söylemek değilse tabii.) Kabaca manipüle edilmeyi hiç istemeyiz. Elbette kurmaca bir eserin içine girdiğimizde olacak olan bu, ancak daha hoş şekilde manipüle edilmeyi umuyoruz. Bize bir masöz masaj yapsın istiyoruz, halı gibi dövülmeyi değil.

Bu da bizi yazar olarak doğruyu nasıl anlattığımız meselesine götürüyor. Bir yazar çelişkili biçimde hem doğruyu arar hem de bu yolun her adımında yalan söyler. Bir şeyi uyduruyorsanız, bu bir yalandır. Ama bunu gerçekler adına uydurursunuz ve sonra net bir şekilde ifade edebilmek için içtenlikle uğraşırsınız. Kısmen deneyimlerinizle, kısmen de bilinçdışınızın hiçliğinden var ederek kendi karakterlerinizi yaratırsınız; onları uyduruvermiş de olsanız haklarındaki gerçeği eksiksiz anlatmaya mecbur hissedersiniz. Bana kalırsa böyle yapmadaki temel ahlaki neden, Altın Kural'dır. Bana yalan söylenmesini istemiyorum, bana gerçekleri anlatmanı istiyorum, ben de sana anlatmaya çalışacağım.

Son bir hatırlatma: Onlarla çalışmaya başladıktan haftalar ve-

ya aylar geçmeden önce karakterlerinizi tanıyamayabilirsiniz. Frederick Buechner şöyle yazmıştı:

Karakterlerinizi sizin kendi sanatsal gayelerinizin ritmiyle son derece istikrarlı bir biçimde yürümeye zorlamaktan kaçının. Onlara kendileri olabilmeleri için belli bir mertebede özgürlük alanı tanıyın. Eğer yan karakterleriniz ana karakterlerden biri olma eğilimi gösteriyorsa ve bunu yapmaya uygunsa, onlara en azından tek atımlık bir şans verin; zira kurmaca dünyada ana karakterlerin gerçekten kim olduklarını çözmeniz sayfalar alabilir, kaldı ki gerçek hayatta da bir tren istasyonunda karşılaşıp yarım saatliğine konuştuğunuz yabancının size gerçek vatanınızın neresi olduğunu işaret etmede kilisenizin papazından, en yakın arkadaşınızdan, hatta psikiyatristinizden daha çok rol oynadığını fark etmeniz için de uzun yıllar gerekebilir.

Karakterleriniz hakkında onların bildiğinden daha çok şey biliyormuş gibi davranmayı bırakın, çünkü bilmiyorsunuz. Onlara karşı açık olun. Çay saati geldi ve bütün oyuncak bebekler masada. Dinleyin. İşte bu kadar basit.

Olay Örgüsü

Olay örgüsü kitabınızın veya kısa hikâyenizin ana hikâyesidir. Olay örgüsü ve hikâyenizin konusuna dair uzun ve parlak tartışmalar arıyorsanız, E.M. Forster ve John Gardner bu meseleyi sizi heyecandan kurt gibi ulur hale getirecek kadar berrak ve akılcı biçimde anlattıkları kitaplar yazdılar. Ben sadece birkaç düşünce ekleyeceğim, kafaları karışan ve acı çekiyor gibi gözüken öğrencilerime anlattığım şeyler bunlar.

Olay örgüsü, karakterden doğar. Hikâyenizdeki insanların kim olduklarına odaklanırsanız, aşina olduğunuz ve günbegün daha iyi tanıdığınız iki insan hakkında oturup yazarsanız, kesinlikle bir şeyler olacaktır.

Öte yandan, karakterleri düşlediğiniz kimi konular için piyon olarak kullanmamalısınız. Karakterlerinize dayattığınız her olay örgüsü, aslında yansımadan ibaret olacaktır: OLAY! Bana kalırsa olay örgüsü hakkında endişelenmeyin. Karakterleriniz için endişelenin. Söyledikleri ya da yaptıkları şeylerin kim olduklarını açığa çıkarmasına müsaade edin, hayatlarına dahil olun ve kendinize "Şimdi ne olacak?" diye sormaya devam edin. İlişkinin gelişimi, olay örgüsünü yaratır. Flannery O'Connor, *Mystery and Manners* [Gizem ve Terbiye] adlı eserinde, yazdığı ilk hikâyelerden bazılarını sokağın aşağısında yaşayan ihtiyar bir hanıma verdiğini anlatır; kadın ise hikâyeleri geri verirken "Bu hikâyeler, milletin neler *yapacağını* gösteriyor" der.

Olay örgüsü de budur: Onlara yapmamalarını söyleyen her şeye rağmen, kanepede sessizce oturup Lamaze[13] yöntemini çalışmalarını buyuran her şeye rağmen, terapistlerini aramalarını veya o şeyi yapma güdüsü geçene kadar yemek yemelerini telkin edenlere rağmen insanların kalkıp istediklerini yapmasıdır.

Bu yüzden karaktere odaklanın. Örneğin Faulkner'ın kitaplarında olanlar, karakterlerinin doğasından ileri gelir; onun yarattığı karakterler genellikle randevuya çıkmayacağımız insanlar olsa bile bizi çekerler, zira onların gerçekten yaşadıklarına, yaptıkları şeylerin kişilikleriyle tutarlı olduğuna inanırız. Faulkner'ı korkunç yaratıklarının güzelliği, üslubunun güzelliği için okuruz; hayatın onun bakış açısından nasıl olduğunu öğrenmek için okuruz. Bunu karakterleri aracılığıyla ifade eder. Bize verebileceğiniz tek şey, hayatın sizin bakış açınızla nasıl olduğudur. Bize bir denizaltının planlarını öylece veremezsiniz. Hayat bir denizaltı değil. Ortada plan da yok.

Her bir karakterin dünyada en çok kıymet verdiği şeyi ortaya çıkarın; zira o zaman neyin tehlikede olduğunu keşfetmiş olacaksınız. Bu keşfinizi eylem halinde ifade etmenin bir yolunu bulun; sonra bırakın insanlarınız bu şey her neyse onu bulmaya, savunmaya, ona tutunmaya koyulsun. Sonra siz onları alıp iyiden kötüye götürüp geri getirebilir, kötüden iyiye götürebilir, kaybolanları bulabilirsiniz. Ama bir şey muhakkak tehlikede olmalı, yoksa metinde hiç gerilim olmaz, okurlarınız da sayfaları çevirmeye gerek duymaz. Bir hokey oyuncusunu düşünün; buzun üstünde bir hokey diski olsa iyi olur, yoksa oldukça gülünç görünecektir.

Benim için işler şöyle yürür: Sabahları oturup bir önceki gün yazdıklarımı tekrar okurum. Ardından hayaller kurarım; ya boş sayfaya dikerim gözlerimi ya da boşluğa dalıp giderim. Karakterle-

[13] Lamaze yöntemi, anne adayının eğitilmesini, bebeğe odaklanmasını ve birtakım egzersiz ve nefes tekniğiyle doğumu kolaylaştırmasını sağlayan bir metottur. (yay.n.)

rimi hayal ederim, onlarla ilgili gündüz düşleri kurma izni veririm kendime. Zihnimde bir film oynamaya başlar, duygular bu filmin altında nabız gibi atmaktadır; kelimeler hoplaya zıplaya bir araya gelip bir cümle oluşturana kadar bu filme büyülenmiş gibi bakakalırım. Ardından bunları kâğıda dökmek gibi önemsiz bir işe gelir sıra; zira ben görev başında bir kâtibe ve ufaklık yeri kazarken lambayı tutma işini üstlenmiş kişiyim. Çocuk ne bulmak için yeri kazıyor? Ivır zıvır. Detaylar, ipuçları, imgeler, icatlar, taze fikirler, insanlara dair sezgisel kavrayışlar. Şöyle söyleyeyim, lambayı tutan kişi çocuğun neden kazma kürek salladığını kimi zaman bilmez bile, ama parlak altınları görür görmez tanır.

Karakterlerinizi dikkatlice dinler, onların ortalıkta bir şeyler yapıp anlatmalarını ve birbirlerine denk gelmelerini izlerseniz, günün birinde olay örgünüz bir anda anlamlı gelmeye başlayacaktır. Birbirlerinin hayatlarını etkilediklerini göreceksiniz; nelerle meşgul olabildiklerini, başka başka sonlara ulaştıklarını izleyeceksiniz. Hikâyeyi keşfetme süreci genellikle gelişigüzel gerçekleşir. Buna kafayı takmayın. Hikâyeyi ileri götürmeye çabalayın. Daha sonra düzgün ve kusursuz şekilde ifade edebilecek vaktiniz olacak. John Gardner, yazarın; okurunu davet ettiği bir düş yarattığını, bu düşün canlı ve kesintisiz olması gerektiğini yazmıştı. Öğrencilerime bu kısmı –*bu düşün canlı ve kesintisiz olması gerektiğini*– not almalarını söylerim, çünkü bu çok elzem. Sınıfın dışında, okurlarınızın yanı başına oturup atladığınız küçük şeyleri onlara açıklayamaz veya eylemi daha ilginç ve inanılır kılacak detayları ekleyemezsiniz. Ürettiğiniz materyalin kendi işini kendi görmesi gerekir; bu düş, canlı ve kesintisiz olmalıdır. Rüyalarınızı düşünün; bir sahnenin diğerinin hemen ardından nasıl aktığını, kapalı gözlerinizi devirip "Bir dakika durun! Ben *hiç* Rosalyn Carter'la birlikte uyuşturucu kullanmadım! Hem şu kedi boyutundaki küçük Arap atları bir yana dursun, *benim* atım bile olmadı ki!" demeyeceğinizi düşünün. Sırf her şey ziyadesiyle anlık ve mecburi olduğundan bir sahneden

diğerine öylece ilerlersiniz. Sadece daha sonra ne olacağını çözmek *zorundasınız*, bu da okurunuzun nasıl hissetmesini istediğinizle ilgili bir durum.

Yazdıklarınızla ilgili geribildirim almak üzere başka birine, muhtemelen bir arkadaşınıza ya da hayatınızdaki insana ihtiyaç duyabilirsiniz; bu insan size dikiş izlerinin belli olduğunu veya yalpalayarak yoldan çıktığınızı, hatta düşündüğünüz kadar kötü iş çıkarmadığınızı ve aslında metni destekleyenin o ilk yüz sayfa olduğunu söyleyebilmelidir. Her halükârda birinin yazdıklarınıza göz atmasına muhakkak müsaade edin. Her daim infaz memuru olmak zorunda kalmak gerçekten çok zor. Üstüne üstlük siz sorunları göremeyebilirsiniz, zira karakterlerinizi ve hikâyelerini bulurken bir şeyleri hissederek ve şahsen tanımayarak betimlemeye çalışıyorsunuz. Bu nedenle projenize uzaktan bakabilecek, belirli ölçüde tarafsızlıkla yaklaşabilecek birini bulun. Al adında bir arkadaşım vardı, sık sık başka insanların kedilerini alıp uyutulmaları için sahipsiz hayvanlar barınağına götürürdü, çünkü arkadaşları bu işi bizzat yapmaya dayanamıyorlardı. Bu kediler şu ya da bu sebeple, hastalık veya çişini tutamama yüzünden sahiplerinin manzarasını bozup keyfini kaçırıyordu. Al ise bu kedileri hiçbir şekilde umursamıyordu. İşi kedileri uyutmak, sloganı da "Kedicik borcunu ödemeli" olan hayali bir şirketi vardı. İşte birinin bunu yazdıklarınıza da yapması gerek; ne kadar denerseniz deneyin, ne kadar yakınlık gösterirseniz gösterin yine de hikâyenizde asla işe yaramayacak olan düğümlerden kurtulmanıza biri yardım etmeli.

Otuz öğrencime, öngörülemeyen bir olay vuku bulmadan önce boşanmayı düşünen evli bir çift hakkında bir hikâye yazmalarını söylesem, bana birbirlerinden çılgınca farklı otuz hikâye verirler; çünkü ortada otuz farklı kişisel geçmiş ve duyarlılık var. İçlerinden biri, yaşanacak bir farkındalık anını kaleme alacaktır; kadın ay ışığıyla aydınlanmış gecenin bir vakti vahşi kazların geçtiğini görür ve birdenbire kocasına bir şans daha verme kararı alır. Başka bi-

ri, sabah koşusuna çıkan adamın önce bu evliliğin kurtarılmaya değeceğine inanmaya başladığı ve sonra iyi haberi karısına vermek üzere eve doğru koşarken acemi bir sürücü tarafından ezildiği anı anlatır. Bir diğeri hikâyesini Hollywood'da kurar, çünkü yakın zamanda Nathanael West okuyordur; bu hikâye tuhaflığıyla bir mücevherdir. Her bir yazar hayatın ve aşkın neyle ilgili olduğuna dair kendi tanımlarını ortaya koyar. Bu betimlemelerden bazıları alaycı, bazıları kederli, bazıları da umut dolu olabilir. Kimi yavaş ve içten olacak, kimileriyse dram içinde çatırdayacaktır.

Dram, bir okurun dikkatini üzerinizde tutmanızın bir yoludur. Dramın basit formülü, temeli kurma, büyütme ve sonuçtur; tıpkı bir şaka gibi. Kurma aşaması bize oyunun ne olduğunu anlatır. Büyüme kısmı bütün hamleleri yerleştirdiğiniz, ilerlettiğiniz, hindinin bütün etini temizlediğiniz yerdir. Sonuç ise soruları yanıtlar: Biz niye buradayız? Aktarmaya çabaladığınız şey ne? Dram ileri ve yukarı doğru ilerlemeli; yoksa seyircinizin oturduğu koltuklar oldukça sert ve rahatsız olacaktır. Ve tabii seyirciler de... En nihayetinde seyirciler iniz sabırsız, hayal kırıklığına uğramış ve mutsuz hale gelirler. Her daim bir hareket olmalıdır.

Çok yavaşça ilerleseler bile karakterlerinizi ileriye doğru götürmeniz gerekiyor. Onları nilüferle dolu bir gölden geçirdiğinizi hayal edin. Her bir nilüfer yaprağı güzelce ve dikkatlice yazılmışsa, siz gölün öteki ucuna doğru ilerlerken okuyucu da sizin yanınızda kalır; tek ihtiyaç duydukları ritim, üslup veya mizaç gibi en yalın bağlantılardır.

Şimdi işleri ilerletebilmek ve her bir karakterin kim olduğunu hatırlamamıza yardımcı olmak için efektleri ve birtakım hileleri kullanmanız –eline bir sigara tutuşturmak, domuzunkiler gibi küçük ve alkolden kızarmış gözler vermek– gerekebilir; ama sahtekârlık yaparsanız bu belli olur. Olay örgüsünü ileriye götürebilmek için bir konuda bile bile numara yaparsanız, örneğin aslında halini anlamadığınız bir karakteri alıp sırf olay örgüsü işe yarasın diye gerçekten hissetmediğiniz duygularla donatırsanız, muhte-

melen bundan öyle kolayca sıyrılamazsınız. Okur size güvenmeyi bırakır, hatta üzülüp kırılabilir. Üzgün ve kırgın olmak bir okurun olabileceği en kötü şeylerdir. Biz, yani okurlarınız, geçtiğimiz birkaç yılda tüm mutlu olma sebeplerimizi kaybetmiş olsak da ışıl ışıl ve müthiş dikkatli olduğumuzu farz etmelisiniz. O yüzden bizi kandırmaya çalışırsanız, yakalarız.

Böyle bir şey yaptığınızı fark ederseniz, durup karakterlerinize tekrar bakmanız gerekiyor. Bu insanların iç dünyalarına girmelisiniz; onları tanımadığınız için bu sizin kendi içinize girmeniz gerektiği anlamına geliyor: bir sürü sorunu ve huyu olan muhteşem içinize, bu insanlar için neyin doğru olduğunu çözebilecek; böylece onların belirli bir durumda neyi yapıp neyi yapmayacağının farkında olan içinize.

The Beans of Egypt, Maine [Mısır, Maine'den Bean Ailesi] kitabının yazarı Carolyn Chute, okuduğum bir söyleşisinde yeniden yazma meselesini konuşurken şahane şeyler söylemişti: "Çoğu zaman yazdıklarımın yirmi kutu Noel süsüne sahip olmaya benzediğini düşünüyorum. Ama ağaç yok. 'Nereye koyayım?' diyorsun. Onlar da sana 'Tamam peki, al sana ağaç. Ama gözlerini bağlayacağız ve ağacı kaşıkla keseceksin' diyorlar." Ben de sayısız kere hikâyemin olay örgüsüne tam da bu şekilde ulaştım. Elimde o muhteşem parlak ampuller vardı, ama hiçbirinin asılacak yeri yoktu. Ben yine de karakterlerimin yanında kaldım, onlara özen gösterdim, onları daha iyi tanıdım, her sabah hazırlandım ve elimden geldiği kadar sıkı çalıştım; sonunda nasıl olduysa, biraz da esrarengiz bir biçimde, hikâyelerinin ne olduğunu öğreniverdim. Her seferinde karakterlerimin kim olduklarını, başlarına neler geldiğini, nereden gelip nereye gittiklerini ve neler yapabileceklerini bildiklerini; ama el yazıları çok kötü olduğundan kâğıda dökmek için bana ihtiyaç duyduklarını hissediyorum.

Kimi yazarlar, doruk noktasının neresi olduğunu erkenden, hatta daha yanına bile yaklaşmadan bildiklerini iddia ederler. Do-

ruk noktası genellikle metnin sonuna doğru olan büyük olaydır; yarattığınız insanlardan en az biri derinlemesine değiştikten sonra şimdiye kadar çaldığınız tüm notaları tek bir büyük akortta bir araya getirir. Kimse değişmediyse o zaman hikâyenin ne manası var? Doruk noktasında bir ölüm, bir şifa bulma veya bir hâkimiyet kurma olmalıdır. Bu gerçek bir ölüm, bir cinayet olabilir; ruhun veya birinin ruhundaki korkunç bir şeyin öldürülmesi olabilir; yahut birinin içindeki hissizliğin öldürülmesi ve böylece kişinin yeniden canlanması söz konusudur. Şifa bulma hali belki kavuşma, ıslah veya kırılabilecek bir ödülün kurtarılması ile olabilir. Ne olursa olsun, bunun kaçınılmaz olduğunu, çok şaşırmış bile olsak olan bitenin kesinlikle doğru geldiğini, elbette ki işlerin nihayetinde buraya varacağını, elbette böyle uyum sağlayacaklarını hissetmemiz gerekir.

Bu kaçınılmazlık hissine sahip olabilmeniz için hikâyenizin doruk noktası muhtemelen kendini ancak yavaşça ve zaman içinde açık edecektir size. Bu anda neler olup bittiğini bildiğinizi düşünebilirsiniz, kaldı ki bir şeyi hedeflemek de makul aslında; fakat neler olacağına çok saplanmamanızı tavsiye ederim. Bunun yerine insanlarınızın kim olduğuna, birbirlerine karşı neler hissettiklerine, ne dediklerine, nasıl koktuklarına, kimden korktuklarına odaklanın. Bırakın yarattığınız insanlar duydukları müziği takip etsinler, bırakın müzik onları kendi gideceği yere götürsün. Ancak o zaman, olağanüstü boyanmış bir Paskalya yumurtasını incelermiş gibi küçük bir açıklıktan içeri göz atabilecek kadar yaklaştığınızda, baştan beri karakterlerinizin zihninde sizin onlara dayatmak istediğinizden daha parlak ve çok daha anlamlı bir şey olduğunu fark edebilirsiniz.

Bu yüzden bir hedefiniz olsun, ama bu hedefi saplantıya dönüştürmeyin. Karşınızda nihayet doruk noktasının oluştuğunu gördüğünüzde, *artık* ona doğru koşabilirsiniz.

Son olarak... Alice Adams'ın bir keresinde kısa hikâye üstüne ders verdiğini duymuştum; bu derste söylediği şeylerden biri onu

dinleyen yazarlık öğrencilerini o kadar heyecanlandırdı ki ben de o zamandan beri aynısını öğrencilerime anlatıyorum. (Çoğu zaman hakkını teslim ediyorum tabii.) Adams, kısa hikâye yazarken kimi zaman bir formül kullandığından bahsetmişti: EAGDB yani Eylem, Arka plan, Gelişme, Doruk ve Bitiş[14]. Bizi hikâyeye çekecek, daha fazlasını öğrenmemize sebep olacak kadar cezbedici olan bir eylemle başlarsınız önce. Arka plan, bu insanların kim olduklarını, nasıl bir araya geldiklerini, hikâye başlamadan önce neler olup bittiğini bize gösterdiğiniz kısımdır. Daha sonra en çok neye kıymet verdiklerini öğrenebilmemiz için bu insanları geliştirirsiniz. Olay örgüsü –dram, eylemler, gerilim– hep bu noktadan doğacaktır. İşler ana karakterler için değiştikten, hakiki değişiklikler olduktan sonra, her şey doruk noktasında bir araya gelinceye dek karakterlerinizi ileriye taşırsınız. Ve nihayetinde bitiş vakti: Bu insanların kim olduğuna dair şu anki hissimiz ne, onları neyle baş başa bıraktık, neler oldu, bu olanlar ne anlama geliyor?

Bir formül, yola koyulmak için iyi bir yol olabilir. Sonunda suya dalmak muhteşem hissettiriyor, belki biraz etrafa su sıçratabilir ve bir süreliğine çırpınıp durabilirsiniz; ama nihayetinde sudasınız. Daha sonra nasıl yapılacağını hatırladığınız kulaçları atmaya başlarsınız, içinizde bir korku hissi peyda olur; buna devam etmenin ne kadar zor olduğunu ve gidecek ne kadar mesafe olduğunu düşünürsünüz. Olsun, bakın hâlâ sudasınız, suyun üstünde kalabiliyorsunuz, hareket ediyorsunuz.

[14] İngilizcede, ABDCE: Action, Background, Development, Climax, and Ending. (ç.n.)

Diyalog

Okurken iyi bir diyalogla karşılaşmak büyük bir zevktir; betimlemelerden, açıklamalardan ve tüm o *yazılardan* sonra gidişatta bütüncül bir değişiklik olur. Birdenbire insanlar konuşmaya başlar, biz de onların peşine takılırız. Röntgenciliğin keyfine sonuna kadar varırız, çünkü karakterler bizim onları dinlediğimizi bilmiyor. Onların ne düşündüklerini dinlemeye çok fazla zaman harcamak zorunda kalmadan, içlerinde olup bitenlerin sırdaşı olduğumuzu hissederiz. Karakterlerimin kâğıt üzerinde sürekli düşünmelerini istemiyorum. Birileri kendi obsesif kompulsif, paranoyak düşüncelerini üzerime dökmeden de *benim* zaten sürekli düşünmek zorunda olmam yeterince kötü.

Öte yandan, bir metnin ruhunu da hiçbir şey kötü bir diyalog kadar bozamaz. Öğrencilerim diğer her yönüyle muhteşem olan bir hikâyeyi sınıfta okurken, birden aşırı süslü ve haddinden fazla açıklayıcı bir diyaloğa denk geldiklerinde bedbaht oluyorlar; çünkü diyaloğun o hali Gabor Kardeşlerin[15] çocukken oynadıkları oyunlara benziyor. Eser birdenbire duygusal yönden müzik kulağını yitiriyor ve tınısı tamamen kayboluyor. Öğrencilerimin yüzündeki şaşkınlığı görebiliyorum; çünkü kâğıt üzerinde bir sorunu yokmuş gibi gözüken diyalog, kulağa sanki anadillerinden kötü

[15] Magda, Zsa Zsa ve Eva kardeşler. Macaristan doğumlu bu üç kız kardeş, 1950'lilerin en ünlü oyuncuları arasındadır. (ç.n.)

şekilde tercüme edilmiş gibi geliyor. Sorun şu ki yazar yalnızca her şeyi kelime kelime yazmış; yüksek sesle okuduğunuzda metin akmıyor, gerçek hayatta kelimelerin içinden geçip gidecek karakter ritmi hissi burada yok.

Kurgu dışı yazında, kişinin ona atfettiğiniz kelimeleri gerçekten söylediği umut edilir. Kurmacada ise her şey olabilir. Doğru fiziksel detayları yakalamak nasıl göz meselesiyse, doğru sesi bulmak da kulağınıza kalmış. Bir konuşmayı bilfiil yeniden üretmiyorsunuz, bir karakterin söylediklerinin sesini ve ritmini, kelimelere çeviriyorsunuz. Karakterlerin nasıl konuştuğuna ilişkin hissinizi kâğıda geçiriyorsunuz.

Gerçek insanların ve karakterlerinizin söylediği tüm o kelimeleri dinleyip işittiklerinizi kaydetmek aslında büyük bir beceri; hatta bu kaydetme işi, fiilen dile getirilenlerden daha ilginç, daha özlü, daha doğrudur veya öyle olmalıdır. Diyalog aslında gerçek hayattan ziyade bir filme benzer, çünkü daha dramatik olması gerekir. Eylem hissi daha büyüktür. Eski zamanlarda, sinemadan önce ve hatta diyelim ki Ernest Hemingway'den önce, romanlardaki diyalogların üzerine daha çok düşünülüyordu ve daha şatafatlıydı. Karakterler, insanların öyle konuştuklarını tasavvur edemeyeceğimiz şekillerde konuşuyordu. Hemingway'le birlikte işler daha kısa ve öz hale geldi. İyi diyalog, keskin ve yalın oldu. Şimdilerdeyse doğru ellerdeki bir diyalog sizi nefessiz bırakacak şekilde ilerleyebilir.

Diyalog yazmak üzere oturduğunuzda size yardım edebilecek birkaç şey var. Öncelikle kelimelerinizi seslendirin, onları yüksek sesle okuyun. Bunu yapamıyorsanız, sadece dudaklarınızı oynatarak diyaloğu okuyun. Bu pratik yapmanız gereken bir mesele; tekrar, tekrar ve tekrar yapın. Sonra dünyaya döndüğünüzde, yani masanızdan kalkıp dışarı çıkarak insanların konuştuğunu duyduğunuzda, kendinizi birden onların diyaloglarını düzenlerken, bu diyaloglarla oynarken, o lafların sayfada nasıl gözükeceğini kendi zihninizin gözünden görürken bulacaksınız. İnsanların gerçekten

nasıl konuştuklarını dinler, sonra birinin beş dakikalık konuşmasını alıp hiçbir şey yitirmeden onu tek bir cümleye dönüştürmeyi öğrenirsiniz yavaş yavaş. Bir yazarsanız veya yazar olmak istiyorsanız günlerinizi işte böyle geçirirsiniz: dinleyerek, gözlem yaparak, bir şeyleri depolayarak, yalnızlığınızın acısını çıkararak. Cebinize attığınız her şeyi ve kulak misafiri olduklarınızı beraberinizde eve götürür, onları altına dönüştürürsünüz. (En azından denersiniz.)

İkinci olarak, her bir karakteri söylediği laflardan teşhis edebiliyor olmanız gerektiğini unutmayın. Her biri, diğerinden farklı gelmeli kulağa. Tabii hepsi sizin gibi de konuşmamalı, her birinin kendi benliği olmalı. Konuşma üsluplarını doğru şekilde kurabilirseniz ne giydiklerini, hangi arabayı kullandıklarını, belki de ne düşündüklerini, nasıl yetiştirildiklerini ve ne hissettiklerini öğreneceksiniz. Sizin söylediklerinizin üstünde ne söylediklerini duyabilmek için kendinize güvenmelisiniz. En azından kendilerini ifade etmeleri için onlara bir şans verin. Kimi zaman ne söyledikleri ve bunu nasıl söyledikleri size nihayetinde kim olduklarını ve gerçekten ne olup bittiğini gösterecektir. Amanın! Zaten evlenemeyeceklermiş! Kadın eşcinselmiş! Ve sizin bu konuda hiçbir fikriniz yokmuş!

Üçüncüsü, dünyada en çok istedikleri şey birbirlerinden uzak durmak olan, birbirlerine denk gelmeyeceklerinden emin olabilmek için aynı şehirde bile olmaktan kaçınan iki insanı bir araya getirmeye de niyetlenebilirsiniz. Onlarla tekrar muhattap olmamak için beni neredeyse hükümetin tanık koruma programına katılmaya heveslendiren insanlar var. Belki sizin de hayatınızda böyle biri vardır. Ana karakterlerinizden birinin tam da ona karşı bu şekilde hissettiği bir karakteri alın ve ikisini aynı asansöre koyun. Sonra da asansörde mahsur kalsınlar. Hiçbir şey işleri böyle aşırı basınçlı bir atmosfer kadar ilerletemez. Tabii şimdi ikisinin de birbirlerine söyleyeceği bir sürü şey var, ama *ne* söyleyeceklerini kontrol edemeyeceklerinden korkacaklar. Patlama ihtimalinden çekinecekler.

Belki olur, belki olmaz. Ama bunu öğrenmenin tek bir yolu var. Her halükârda iyi bir diyalog, bize kulak misafiri olduğumuzu ve yazarın karakterlerin yoluna çıkmadığını hissettirir. Bu sebeple iyi bir diyalog söylenenleri ve söylenmeyenleri kapsar. Söylenmeyenler, bozuk asansörün kapısında sabırla oturacak veya asansörde karakterlerin ayaklarının altında fareler gibi koşturup duracaktır. Bu sebeple karakterlerin bazı düşünceleri içinde tutmalarına, ama aynı zamanda minik bombaları infilak ettirmelerine müsaade edin.

Şanslıysanız, diyalogları yazarken onların söylemek zorunda oldukları bir sürü şeye yetişemeyişiniz karakterlerinizin sabrını taşırabilir. İşte o zaman doğru yolda olduğunuzu anlarsınız.

Diyalog, karakteri meydana çıkarıp sabitlemenin yoludur; bu yüzden sesi doğru yakalamaya çaba göstermelisiniz. Tabii orada öylece oturup doğru kelimeleri karakterlerin ağzına sokmaya uğraşmak istemezsiniz. Doğru kelimelerin de tıpkı karakterler gibi kafanızın içinde halihazırda var olmadığını sanıyorum. Onlar başka bir yerdeler. Zihnimizde olanlar; dinlediğimiz, ezberlediğimiz küçük parçalar, düşünceler ve detaylardır sadece; ufak ıvır zıvır torbamızı alıp içini karıştırır ve birkaç şeyi alıp metne atarız, sonra bilinçdışımız devreye girer. Misal, metninizde sokakta yürüyen bir adam var ve hava çok soğuk; siz de zaten hep deri bir paltonuz olsun istiyordunuz, bu yüzden adama bir palto verirsiniz. Sonra da sokak boyu onu takip edersiniz. Ne gördüğünüzü anlatın ve dikkatlice dinleyin.

Mesela bu adam bir kadınla tanışsın. Deri paltolu adam, tavşan dudaklı ve Gucci çantalı güzel bir kızla sokakta karşılaşıyor. Öyle hemencecik "Hey, hadi evlenelim!" diyemez. Bir şeylerin gerçekleşmesi gerek. Azıcık bile olsa birbirlerini tanımaları lazım. Birbirleriyle konuşacak, birbirleri hakkında arkadaşlarıyla sohbet edecekler. Bunların hepsini kâğıda dökün. Karakterlerle biraz zaman geçirdikten sonra daha çok kendileri gibi konuşmaya başlarlar; zira onları gerçekten tanımaya başlamışsınızdır artık. Belki de oldukça

tuhaf kaçan o paltodan kurtulmanızın daha iyi olacağını düşünürsünüz, geriye dönüp ilk diyaloğu tekrar yazmaya ihtiyaç duyabilirsiniz. Ama sakın durmayın ve bu değişikliği şimdi yapmayın. İlerlemeye devam edin; bırakın biraz daha birlikte kalsınlar, hoşça vakit geçirsinler. Daha sonra yeniden yazmak için geri dönün.

Karakterlerinizi daha iyi tanıdıkça, meseleleri daha çok onların bakış açısından göreceksiniz. Kendinize insanları dinlemek, onları izlemek, ne giydiklerini ve nasıl hareket ettiklerini fark edebilmek, nasıl konuştuklarına dair hissi yakalayabilmek hususunda güvenmeniz lazım. Karakterlerinizi zaten diğer kurgu eserlerde var olanlara benzetmekten her ne pahasına olursa olsun kaçınmalısınız. İnsanları insanlardan öğrenmeniz gerek, okuduklarınızdan değil. Yaptığınız okumalar, gerçek hayatta gözlemlediklerinizi tasdik etmelidir.

Karakterlerinizin kim olduğunu öğrendikçe, onlara duyduğunuz merhamet de artacaktır. Eserinizde şefkatle yaklaştığınız tek bir önemli karakter olamaz. Kötü karaktere bile şefkat duymanız gerekir, hatta özellikle kötü karaktere. Hayat, formülü olan bir kurmaca değildir. Kötü karakterin bir kalbi olduğu gibi, esas kahramanın da büyük hataları olabilir. Her bir karakterin ne söylediğine dikkat kesilmeniz gerekir, böylece her birinin kalbini tanıyabilirsiniz.

Yalnızca çizgi romanlarda ve belirli bir formülü izleyen filmlerde, bütünüyle kötücül ve uğursuz karakterleri yok etmekten büyük keyif alırız; çünkü böylesi durumlarda karakterler sistematik olarak kişiliksiz hale getirilmiştir. Bu karakterler sadece vahşet ve sosyopatlık eylemleri sergiler, son derece kötücül şeyler söylerler; sonunda biz de onları neredeyse törenle öldürürüz. Kitabın sonunda adaletin getirdiği rahatlama da olabilir.

Bir kahramana veya kötü karaktere ilişkin salt kendi entelektüel kavrayışlarınızı yazamaz, bizden de buna dahil olmamızı bekleyemezsiniz. Muhtemelen bu karakterleri, kalbinizde yaşayan insan topluluğunun içinde bulabilirsiniz. Örneğin, biraz medyayı ka-

rıştırırsak, Anthony Hopkins *Kuzuların Sessizliği*'nde Hannibal Lecter'ın kalbini duygusal olarak bu kadar iyi kavramış olmasaydı, üslubu ve tavırları böyle gerçekçi tınlamayacak veya korkutucu olmayacaktı. Onu ilk gördüğümüz anda, elleri iki yanında ve ifadesiz şekilde öylece durmaktadır. Gerçekten tüyler ürperticidir. Katıksız bir kaygı hissiyle her tarafımda kırmızı kabarcıklar çıkacak gibi hissetmiştim. Sanki boynum benden bağımsız bir hayata sahipti ve lobiye gidip beni orada beklemeye niyeti vardı. Üzerimizde böyle bir etki yaratabilmek için Hopkins muhakkak ki Lecter'in içindeki bir şeyle bağ kurmuş, kalbindeki şeyi anlayabilmiş olmalı.

Yazar da tüm karakterlerini işte böyle anlamaya çalışmalıdır. Dehşet ve düşük özsaygı hissi bu işi başaramayacağınızı işaret ettiğinde tek yapmanız gereken, her gün biraz olsun çalışarak o hissi yıpratıp yormaktır. Bunu gerçekten yapabilirsiniz, gerçekten içinizdeki o insanları bulabilir, size söyleyeceklerini dinlemeyi öğrenebilirsiniz.

Diyelim ki kendisiyle acımasızca konuşulduğu vakit incinebilen –sizin tam tersiniz yani!– bir ana karakteriniz olsun. Bir açıdan da biraz size benzesin; azıcık depresyona girdiğinde veya gerildiğinde, iyice pişmiş yarım kilo yağlı et yemek için yollara düşsün. Bu yüzden belki biraz da kiloludur, tabii siz kilolusunuz demiyorum. Eminim ki kilonuz gayet yerindedir. *Her neyse*, bu kişi bir ofiste çalışan ve bolca pohpohlanan biri olsun; bize bunu görmemizi sağlayacak ne söyleyebilir? Kendisini birazdan aşağılamak zorunda kalabileceğimizden, şimdilik güzelce giydirelim. Örneğin, kravatındaki düğümün muntazamlığı bize o sabah kravatı karısının bağladığını göstersin. Kıyafetleri, yüzüğü ve ayakkabıları da bir şeyler söyleyecek, hepsi birlikte onun kim olduğunu çözmemize yardım edecektir. Daha da önemlisi, sekreterine, ziyaretçilerine ve birlikte çalıştığı insanlara bir şeyler söyleyecek, onlar da karşılığında ona bir şeyler anlatacak; bizse bu sohbetlerin her iki tarafını da duymak isteriz.

Patronu aslında masum gözüken ama onun zoruna gidecek

bir şey söylerse ne olur? Peki ya bu defa barbeküye gitmek yerine tamamen farklı bir şekilde karşılık verirse? Sizin zihninizde tasarladıklarınızla hiç alakası olmayan şeyler söylemeye başlar ve bu söyledikleri esrarengiz bir biçimde kulağa doğru gelirse ne olacak? Belki patronuna öyle küstah bir cevap verir ki bu işini de tehlikeye atar; o zaman yemeğe saldırmak yerine bütün bir öğle yemeği vaktini kitapçıda geçirebilir. Buna ne dersiniz? Pekâlâ, belki de en başta onu yanlış anladınız. Belki de diyaloğun iki satırı arasında, en iyi üniversitelerden birinden mezun bir avukattan orta halli bir kilim satıcısına dönüşebilir. Bu durum size pek uymayabilir, ama en azından şimdi gerçekten kiminle çalıştığınızı görebilirsiniz.

Akabinde gününü karısına nasıl anlattığını, hangi olayları anlatmayı seçtiğini ve bunu nasıl dile getirdiğini, nelerden bahsetmeyi ihmal ettiğini duymak istiyorum. Bu durumu mümkün kılmak için adamı kendi tininizde bulmaya çalışırsınız; bu kişi küçümsenmişti, derisi biraz inceydi, duyguları kolaylıkla hasar görüyordu. Bunun boktan bir ilk taslağını yazar ve yüksek sesle okursunuz; kulağa gerçek gelen satırları bırakır, diğerlerini çıkarırsınız. Keşke bunun daha kolay, daha yumuşak bir yolu, kestirme bir çözümü olsaydı; ama iyi yazıların çoğunun doğasında bu var: Bir şeyleri ancak ilerledikçe keşfedersiniz. Sonra geriye dönüp yeniden yazarsınız. Unutmayın, hiç kimse sizin ilk taslaklarınızı okumuyor.

Bir süreliğine tekrar konu dışına çıkacağım: Bu karakterleri siz yaratıyor, onların ne söylediklerini ve yaptıklarını yavaş yavaş siz çözüyorsunuz; fakat tüm bunlar aslında erişiminizin olmadığı bir kısımda, bilinçdışınızda gerçekleşiyor. Yaratma eyleminin gerçek kılındığı yer de burası. Önce standart tiplemelerle başlarız; bilinçdışımız bize gerçek, etten kemikten, itimat edilebilir insanlar sunar. Arkadaşım Carpenter'a göre bilinçdışı, karakterleri yaratan küçük bir çocuğun oturduğu kilerdir; çocuk bu karakterleri kiler

kapısından size uzatır. Bir yandan da kâğıttan bebekler kesiyor olabilir. Huzurludur, sadece oyun oynuyordur.

Kendinizi oğlanın sunduklarına açık olmaya zorlayamaz, sizi kilere sokacak bir anahtar satın alamazsınız. Rahatlamak, hayallere dalmak, tenkitlerden kurtulmak zorundasınız; orada bir çeşit kendi kendini hipnoz halinde oturursunuz ve sonra *pratik* yapmanız gerekir. Demek istediğim, masanızda öyle salyalarınızı akıta akıta oturamazsınız. Ellerinizi kâğıdın ya da klavyenin üzerinde hareket ettirmeniz gerekir. Bir süreliğine beceremeyebilirsiniz; ama denemeye devam edin, şu anda sadece kâtip/kâtibe sizsiniz. İyi bir daktilocu dinlemeyi bilir.

Bazen orada küçük bir çocuk yerine, uzun boyunlu ve iyi huylu bir Dr. Seuss karakteri olduğunu hayal ediyorum; konsantre olmaktan yüzü asılmıştır, bir yandan da oyununu sürdürür. Karakterlerin seslerinin geldiği yöne doğru kafasını uzatır; ama burada bir mahkeme yazmanından ziyade, bitişik masada tek başına otururken çok da burnunu sokmadan her şeyi öğrenmek isteyen birine benzer. Sizin bu rasyonel ve bilinçli zihninizden ayrı olan diğer tarafınız, işbirliği yapabileceğiniz bu diğer insan için bir imge veya metafor yaratmak isteyebilirsiniz. Bu sizin biraz daha az yalnız hissetmenize yardımcı olabilir.

Son bir şey: Başka bir şiveyle veya ağızla yazılan diyalogları okumak oldukça yorucudur. Bunu maharetle yapabiliyorsanız ne âlâ. Başka yazarlar eserinizi okuyup şivę kullanımınızı göklere çıkarıyorsa devam edin. Fakat iyi yaptığınızdan emin olun; aksi takdirde şiveyle yazılan kısa hikâyeleri veya romanları okumak çok zahmetli olabiliyor. Ense kökümüze tuhaf ağrılar saplanabiliyor. Bildiğiniz gibi, oldukça gergin insanlarız ve zaten siz yeni sorunlar eklemeden de bizim başımızda yeterince dert var. (Buna rağmen, yıllar evvel market sırasında arkamda duran biri, kendi alnına sertçe vurduktan sonra dışarıdaki korkunç fırtınayı göstererek

"Vat vader!"[16] demişti. Günün geri kalanında sadece onu ve kullandığı ağzı konu edinen kocaman bir roman yazmaya başlamamak için kendimi zor tuttum.)

[16] Yazar burada "what weather" yerine "vat vader" aksanının kullanılmasını örnek verir. Üstünde durduğu nokta, düzyazıda sürekli ağız/şive kullanmanın yaratabileceği tökezlemedir. (ç.n.)

Sahne Tasarımı

Siz onların ortaya çıkacakları an için sahneyi tasarlayıp kurarken, karakterlerinizin siz olmadan da sahnenin kenarında toplaşıp rollerine hazırlanmalarına ve doğaçlama diyaloglar çalışmalarına müsaade etmeniz kimi zaman faydalı olabilir. Kendinizi bir tiyatro oyunu veya üzerinde çalıştığınız hikâyenin film versiyonu için sahne tasarımcısı olarak hayal edin. Eylemin gerçekleşeceği odanın (geminin, ofisin veya çayırlığın) nasıl görüneceğini bilmek işinize yarar. Yarattığı hissi, sıcaklığını, renkleri bilmek istersiniz. Herkes aslında kim olduğunun ayaklı bir reklamı olduğuna göre, her oda orada yaşayanların değerleri ve kişilikleri için ufak bir vitrindir. Odalar, hafızayla ilgilidir. Her oda geçmişimiz, bugünümüz ve kim olduğumuz, mabetlerimiz ve garipliklerimiz ile umutlarımız ve kederlerimiz, var olduğumuzu kanıtlama ve her şeyin öyle ya da böyle yolunda olduğunu gösterme hususunda bize katman katman bilgi verir. Ne kadar ışığa ihtiyacımız olduğunu –kaç ampul, mum yahut tavan penceremiz bulunduğunu– odalarımızda görebilirsiniz; etrafımızı nasıl ve ne kadar aydınlık tuttuğumuz ise kendimizi nasıl rahatlatmaya çalıştığımızı gösterir. Odalarımızdaki karışım oldukça dokunaklıdır: Dağınıklık ve duvardaki çatlaklar, hayatlarımızdaki sevimsizlikleri veya kırıklıkları gizlerken fotoğraflar ve birkaç nadir eşya gururumuzu, nadir parlak anlarımızı gözler önüne serer.

Fotoğrafçı Catherine Wagner'in dikkat çektiği üzere, bu oda-

lar geleceğin yıkıntılarıdır.

Böylece masanızda oturup karakterlerinizin çok geçmeden adım atacağı sahnenin neye benzediğini görmeye çalışırsınız. Belki evini tasarlayacağınız karakterlerin parası vardır, sizin yoktur; tabii buna üzülecek haliniz yok. Epey zengin olan veya vaktiyle zengin olmuş dostlarınızdan veya akrabalarınızdan birini arayıp ihtiyar eşrafın yaşayacağı bir ev tasarlamanıza yardımcı olmalarını mümkün mertebe usturuplu şekilde isteyebilirsiniz. Usturuplu derken, karşılarına çıkıp hayatın acımasız olduğundan, kendi evinizin her geçen gün *God's Little Acre*'dakine[17] benzemesinden, artık bakmaya gücünüz yetmediği için köpeğinizi uyutmak zorunda kalacağınızdan falan bahsetmezseniz onlardan mümkün olan en iyi bilgileri alabilirsiniz. Tek söylemeniz gereken şey şu: "Kitabımın üzerinde çalıştığım bölümünde, oldukça zengin ve soylu bir aileyle ilk kez karşılaşıyoruz; ne tür halılara, kilimlere, aydınlatmalara ve antikalara sahip olabileceklerine dair senden fikir alabilir miyim diye merak ettim. Mesela, oturma odasıyla başlayalım. Gerçekten hoş görünen bir oturma odasını olabilecek en detaylı şekilde tasvir edebilir misin?" Daha sonra arkadaşınızın oturma odasında ve mutfakta hangi kokuları hatırladığını, ışığın nasıl olduğunu, çeşitli odalarda sesin nasıl yankılandığını veya sessizliğin neler hissettirdiğini sorabilirsiniz. Benzer şekilde, evinin, mutfağının, yatak odalarının ve arka bahçedeki kanepenin eksiksiz bir betimlemesini dinlemek için sefalet içinde büyüyen birine de danışabilirsiniz.

Yıllar önce, bahçe işleriyle uğraşan ve aslında bahçeyle uğraşmayı ziyadesiyle seven bir kadının yer aldığı bir roman üzerinde çalışıyordum. Ben bahçe işlerini sevmem. Diğer insanların bahçelerinden hoşlanırım, kesilmiş çiçekleri severim. Ön bahçemizin çamuruna saplanmış bir sürü yüksek kaliteli plastik çiçeğim ve ya-

[17] Tanrı'nın Küçük Arazisi. Erskine Caldwell'in ilk kez 1933'te The Viking Press tarafından yayımlanan kitabı. Bir kara mizah örneği olan kitapta, çiftlikte yaşayan bir ailenin hayatı konu edilir. (ç.n.)

pay çimlerim var. Bunlar epey güzel bir manzara yaratıp akla bir sürü e.e. cummings şiirini getiriyor.

İnsanlar eskiden bana saksıda bitkiler ve ağaç fidanları getirirdi; onlara neler olduğu burada lafı açılmayacak kadar korkunç. Sanki portakal gazıyla sulamışım gibi olurlardı. İnsanlara saksı bitkileriyle aramın pek iyi olmadığını söylerdim, onlar da benim henüz doğru bitkiyle tanışmadığıma karar vererek beni bu durumdan kurtaracak ve Tanrı'nın görü becerilerimi bana yeniden kazandırmasına ön ayak olacak kişinin kendileri olduğuna inanırlardı; bana pratik olsun diye küçük bitkiler getirip dururlardı; ben de üzerindeki minik bilgilendirme kartının önerdiği şekilde sulamak, güneşe çıkarmak veya güneşten korumak için elimden gelenin en iyisini yapardım, evin etrafında küçük yürüyüşlere çıkarırdım. Her şeye rağmen bir ay içinde neredeyse klorofillerin parçalanışını duyabilirdiniz, *Esrar Bitti* filmini aratmazdı bu durum. Ardından bitkinizin kendi minicik boğazına yapıştığını, kocaman gözlerini üzerinize dikerek nefes nefese sizi suçladığını görebilirdiniz. Kim böyle bir şeye ihtiyaç duyar ki? İnanın, benim derdim bana yetiyor.

Aslında kocaman bir saksı bitkisini, o korkunç bitkiyi aylarca canlı tuttum. Hangi cins olduğunu bile bilmiyorum, ama çöküp gitmeden önce doksan santim vardı ve biraz sahte bir güzellikle yeşildi. Onu suladım, ölü yapraklarını kestim; karşılığını nasıl mı ödedi? Son demlerini yaşayan bir Howard Hughes olarak. Aşırı derecede kilo verdi, dışarı çıkmayı bıraktı. Sanki çok yakında Hughes misali o da kutu kutu lateks eldivenler ve ısırıklar arasında yemeğini örtmek için paketlerce mendil isteyecekti. Ona su verdim, güneş ışığı verdim, pahalı bitki besinleri aldım. Daha ne yapmam gerekiyordu? Psikiyatriste mi götürseydim? Sonunda aklım başıma geldi, saksıyı dışarı çıkarıp onu görmek zorunda kalmayacağım şekilde evin yan tarafına koydum. Belki de birdenbire canlanmaya başladığını düşünüyorsunuz, ama öyle olmadı. Ölüp gitti.

Elbette ana karakterim için bir bahçe tasarlama vakti geldiğinde, kendi bahçe deneyimlerimin derinlerine dalamayacaktım.

Fakat bir şekilde, süreci tam size açıklayamasam da bu ana karakterin bahçeyle uğraşacağını biliyordum. İnsanları bahçelerde görmeyi seviyorum, bahçede tek başına oturma meditasyonunu seviyorum. İçinde bahçenin geçtiği tüm metaforları seviyorum.

Bahçe, insanlığın iki büyük metaforundan biridir. Diğeri de nehir pek tabii. Metaforlar şahane dilsel araçlardır, zira henüz bilinmeyeni bilineni kullanarak açıklar. Fakat yalnızca yazarın yüreğinde yankılanabilirlerse işe yararlar. Bu noktada kendimi biraz yetersiz hissediyordum; rastladığım metaforu seviyor, onunla çalışmak istiyor, yine de bahçeyle uğraşmayı hiç istemiyordum.

Nereden başlayacağımı bilmiyordum, ama bahçenin yola bir metafor olarak çıkmadığını biliyordum. Esasında o cennetin bahçesiydi. Sonrasında bahçeler şimdi olduğu gibi hayat, güzellik ve tüm canlı şeylerin geçiciliği üzerine oldu. Bahçe aslında çocuklarınızın karnını doyurmak, kabileniz için yemek bulmak demek. İzlerini yemek depolayan hayvanlara kadar sürebileceğimiz, kaçınılmaz bir bölgesel tutku. En iyi domatese ve İngiliz çay güllerine sahip olma açgözlülüğü, tıpkı ailede birinin favoriniz olması misali, rekabetçi bir teşhir mekanizmasıdır; kazanmak, topluma daha üstün şeyler sunmak; zevkli olduğunuzu, iyi değerler taşıdığınızı ve sıkı çalıştığınızı kanıtlamaktır aslında bahçe. Çoğunlukla düşmanınızın kim olduğunu bilmek aslında ne kadar müthiş bir rahatlamadır; zira bahçedeyken, her şey düşmandır size: yaprak bitleri, hava şartları, zaman. Böylece kendinizi tamamen bu uğraşa verir, büyük özen gösterir; doğumu, büyümeyi, güzelliği, tehlikeyi ve zaferi çok yakından görürsünüz. Ve sonra her şey yine de ölür, değil mi? Oysa uğraşmaya devam edersiniz. Ne kadar şahane bir metafor! Çok seviyorum! Kitabımda bir bahçe olmasını delice istiyordum. Sonunda... sonunda aklıma bir fidanlığı aramak geldi.

Ne yapmakta olduğumu güzelce açıkladığım kibar bir beye ulaştım; North Bay'de oturan ve geniş bir arka bahçesi olan biri için kurgusal bir bahçe tasarlamama yardımcı olmasını istedim.

Başlangıçta bahçeyi yazın olacağı haliyle göstermeye karar

verdik, sonra mevsimler değiştikçe bana aylara göre yardım edecekti.

"Birkaç meyve ağacı ister misin?" diye sordu.

Ardından sonraki yarım saat boyunca, her türden ağaç ve çiçekle dolu bir bahçe tasarladık. Zihnimdeki gözün, bahçenin bir yerinde beyaz renkli tahtalarla kafes halinde biçimlendirilmiş bir pano gördüğünü söyleyip buraya hangi cins sarmaşığın yakışacağını sordum. O da sultani bezelyeleri önerdi. Sonra biraz sebze ve küçük bir alana yabançileği ekleyince, sonunda bahçem oldu. Durumu kontrol etmek için birkaç ayda bir kendisini aramayı alışkanlık edindim. "Elma ağacı bu sıralar ne âlemdedir?" diye soruyordum. "Meyveleri ya da belki yaprakları olacak mı? Çiçek yataklarıyla ilgilenmek için şimdi ne yapacağım?"

İnsanların bahçelerine de gitmeye başladım, onlara şu ya da bu bitkinin ne olduğunu ve bunlara nasıl baktıklarını sordum; eğer komik ya da zekice bir şeyler söylerlerse bu laflarını çalabilirdim. Bahçe üzerine bir kitap yazmayı seçtim, çünkü böylece çiçekleri, ağaçları ve sarmaşıkları bu açıdan da öğrenebilecektim; bu sayede, kitaplarımı okuyan insanlar gerçekten de bahçeyle uğraşmayı sevdiğime inandılar. Kimi zaman insanlar benimle işleri hakkında konuşmaya başladı, sürece alışkın bahçıvanlar olarak birlikte çok sıkı çalışabileceğimizi düşündüler; ben de onlara bu işi başarabilmiş olmamı etrafımdaki insanlardan, bahçe işlerini benden çok daha iyi bilen kimselerden ve gerçek hayattaki gibi arkamı kollayacak olan arkadaşlarımdan aldığım yardımlara borçlu olduğumu, aslında işin sadece kıyısında köşesinde dolandığımı anlattım.

Çok da inanmadan "Bahçeyle uğraşmayı sevmiyor musunuz?" diye sorarlardı; ben de kafamı sallardım, tabii kesilmiş çiçekleri sevdiğimden bahsetmezdim. Zira bu, tıpkı Salvador Dalí'nin en sevdiği hayvanın dilbalığı filetosu olduğunu söylemesi kadar vahşi ve gözden düşürücü gelir kulağa.

O zamandan beri, bir sürü insandan benim sahne tasarlamama yardım etmelerini istiyorum. Dünyanın bazı Amerikan şehir-

lerinde veya Afrika köylerinde, yağmurda belli bir model arabanın içinde, işçilerin şehre hâlâ trenle geldiği vakitlerde suyun kenarında nasıl göründüğünü soruyorum onlara. Ardından bu sahneyi mümkün olan en detaylı şekilde tasavvur etmeye çalışıyorum. Kimi zaman gözlerimi kapattığımda daha net görebiliyorum. Bazen de bir kedi misali öylece ortaya bakakalıyorum.

Hatalı Başlangıçlar

Tablosunun bir köşesinde bir şey yakalamaya çalışan ve resmettiği şeyin aslında kafasında olan şey olmadığını keşfedip duran bir ressamdan bahsetmiştim size daha evvel. Resmetmek istediğinin ne olmadığını keşfettikçe eserinin üstünü beyaz boyayla kaplar; bu süreç her seferinde onu ne yapmak istediğini bulmaya yaklaştırır. Yazarken başıma defalarca geldi bu. Belirli bir karakterin kim olduğunu veya bir makalenin nasıl devam etmesi gerektiğini bildiğimi düşünebilirim; bu yüzden de kafamdaki bu ruhani şablonu izleyerek denemeye koyulurum. Daha sonraysa hatalı olduğum, karakter hakkında yanıldığım ortaya çıkar. Taşıdığı ayaklı reklam panosunu, gerçekten kim olduğuyla karıştırmışım meğer. Bu yüzden de üzerini beyazla kapatıp tekrar denerim.

Kilisemin üyeleriyle birlikte ayda bir kere ayin düzenlediğimiz nekahethaneye gitmeye başladığımda, hatalı başlangıçlarla ilgili önemli bir şey öğrendim. İlk kasvetli ziyaretten sonra, orada kimlerin kaldığını, neleri becerebileceklerini, nelerden ibaret olduklarını bildiğimi sandım. O zaman başlasam, kendimden son derece emin olarak haklarında yazardım ve söylediğim her şeyde fena halde yanılırdım.

Oraya yıllarca gitmeye devam ettim. Aslında bu ziyaretleri dört gözle beklemiyordum, fakat tam da anlamadığım nedenlerle gitmeyi sürdürdüm. Belki de bilinçdışımda bu ziyaretler sayesinde bir gün Gençler Ligi takımına girebileceğimi umuyordum. Yine de

içeri girip yeniden o ihtiyar insanların kokusunu içime çektiğimde ve onları yolun kenarına terk edilmiş sayısız araba gibi koridorlarda park etmiş halde bulduğumda, sonum böyle olmasın diye Tanrı'ya yakarmaya başlıyordum. Tabii Tanrı eli çabuk bir aşçı değil, bu insanlar da bir zamanlar benim yaşımdaydılar. Her iddiasına varım ki onlar da eskiden şu anki hallerine düşmemek için Tanrı'ya yalvarmıştır.

Özel Olimpiyatlar'daki çoğu insanın birbiriyle neredeyse ailevi bir benzerlik taşıdığı gibi, buradaki insanların çoğu da başlangıçta garip şekilde benzer görünebilir. Ardından kiminde kuzu derisinden rüzgârlıkların veya battaniyelerin olduğunu, bazılarının manikür yaptırdığını, kimilerinin hâlâ kendi dişlerini kullandığını, kiminin yaraları olduğunu, bazılarında olmadığını, bazılarının gençliğinde epey güzel olduğunu, bazılarının da pek güzel sayılamayacağını, içlerinden bir kısmının nerede olduklarını bildiğini, birkaçının Hz. İsa'nın öğrettiği dualardan satırları hatırlayabildiğini, kiminin uyuduğunu, kiminin de basit ilahilere eşlik etmeye çalışıp tempoya uyarak el çırptıklarını fark etmeye başlarsınız. Tabii alkışlayanların bile hepsi farklı şekillerde el çırpar. Bazıları pek tatsız biçimde, neredeyse sessizce alkışlar. Bir kadın ise sanki Polka dansı izliyormuşçasına büyük bir keyifle alkışlıyor. İhtiyar bir adam bir sivrisineği öldürecekmiş gibi tek bir kere çırpıyor ellerini. Favorim ise adaşım olan bir kadın, onu en başta içinde hiçbir şey olup bitmeyen, sidik ve bebek pudrası kokan kafası karışık ve sıska bir hanım olarak yerleştirmiştim zihnime. Ama düşündüğüm gibi değilmiş. Hâlâ kim olduğunu bilmiyorum, ama şimdi kim olmadığının pekâlâ farkındayım.

Asla benim adımı hatırlayamaz, her ay tekrarladığımda da alnına hızlıca vuracakmış gibi yapar. İkimiz de gülümseriz. Zannediyorum ki benimle dalga geçiyor. Sıra "Âmin" ilahisine geldiğinde, her zaman elleri kucağında oturur, avuçları sanki içeride minik bir kuş varmış gibi birbirine dönük olur. Her bir alkışla birlikte, aslında gerçekten alkışlamak istiyormuş ama aynı zamanda kuşun kaç-

masına da izin vermekten korkuyormuş gibi ellerini birbirinden azıcık ayırır.

Birkaç ziyaretten sonra o ve diğer ihtiyar insanlar hakkında yazmış olsaydım, betimlemelerime kokular ve kafa karışıklığı hâkim olurdu. Mesela kadının birinin okul arkadaşı olduğumuza emin olduğu ve birinin de bir keresinde Sam'in köpek olup olmadığını sorduğu o tuhaf sohbetlerimizi kayda geçirirdim; kafamdaki ziyan olma hissini yakalamaya çalışırdım. Ama ben oraya gitmeye devam ettim ve kasvetli varoluşlarında anlam bulma mücadelesi verdim. Bana asıl yardımcı olansa ortaçağ keşişlerinden Peder Lawrence'ın öne sürdüğü bir imge oldu. O hepimizi kış vaktindeki bir ağaç olarak görüyordu, verecek çok az şeyimiz vardı; yapraklarımızdan, rengimizden ve büyüme yetimizden yoksun kalmıştık, ama Tanrı bizi her halükârda koşulsuz olarak seviyordu. Benimle birlikte yaşlılarla çalışan ve bu imgeyi paylaşan rahibe arkadaşım Margaret, benim şunu görmemi istedi: Bu insanlar kelimenin geleneksel anlamıyla artık işe yaramasalar bile, tıpkı kış ağaçları gibi koşulsuzca sevilmek üzere oradalar.

Siz karakterleriniz hakkında yazarken biz onların tüm yapraklarını, renklerini ve gelişimlerini bilmek isteriz. Aynı zamanda, yüzeydeki gösterişten sıyrıldıklarında esasen kim olduklarını öğrenmeyi de arzularız. Bu yüzden karakterlerinizi tanımak istiyorsanız, olmadıkları şeylerin ötesini görebilecek kadar uzun süre onlarla takılmanız gerekir. Kimi zaman sırf olay örgüsü için münasip olabileceğinden onlara bir şey yaptırmaya çalışabilirsiniz; belki de kontrol illüzyonunu sürdürebilmek için onları sınıflandırarak çekmeceye kaldırmak isteyebilirsiniz. Ama onları koyduğunuz kutunun dört bir yanından şans eseri yeni filizler dallanıp budaklanır. Nihayetinde onların sizin düşündüğünüz kimseler olmadıklarını kabul etmeniz gerekir.

Ölmekte olan insanlar bize bunu en açık şekilde öğretebilir. Genellikle onları tanımlayan saç, vücut biçimi, beceriler ve zekâ gibi özellikleri bir bir azalıp yok olur. Sonunda o insanın esasında

kim olduğunu ambalajın göstermediği ortaya çıkar. Bu ambalaj olmadan, başka türlü bir güzellik ışıldar. Örneğin, ölmeden on gün önce çıktığı küçük bir alışveriş terapisinde, arkadaşım Pammy artık çeklerin üzerine adını yazamadığını fark edip bana dönerek şöyle demişti: "Çekleri bile imzalayamıyorsan hayatta olmanın ne manası var ki?" Tek yapabildiğim omuz silkip kafa sallamak oldu. Fakat daha sonra Pammy'nin özünün elleriyle yapabildiği şeylerle ilgili olmadığı ortaya çıktı. Hatta aslında kim olduğunun herhangi bir şey yapmakla ilgisi yoktu.

Ölümünün birinci yılında, tedavi gördüğü radyasyon onkolojisi kliniğindeki anıt bahçeyi ziyaret ettim, birinin onun şerefine oraya bir porsuk ağacı diktiğini fark ettim. Ağaç, benden büyüktü; sanki çizer Edward Koren'in bir karakteri gibi belirsiz hatlara sahipti. Birden kalkıp beni kucaklayacakmış gibi görünüyordu. Porsuk ağacının yanında uzun çiçekli çalılar vardı, sanırım bir tür gelincik olabilirlerdi. Fakat neredeyse tüm taçyapraklar düşmüştü, bu yüzden tek görebildiğim gökyüzüne uzanan karmakarışık binlerce köktü. Sonra fark ettim ki bu kökler esasında birbirlerine bağlıydı, baharda yeniden çiçeklenecek tohumlar taşıyorlardı.

Günlük hayatımızda, bir nekahethanede, hatta ölüm döşeğinde bile gerçek hayat işte böyle işliyordu; iyi bir yazının kimi zaman fark etmemize müsaade ettiği de bu. Tüm o meşguliyetleri sıyırıp attığınızda, altında yatan özü görebilirsiniz ve sonra bazı şaşırtıcı bağlantılar çıkar ortaya.

Olay Örgüsü Tedavisi

Öğrencilerimin varsayımlarına göre, saygı duyulan yazarlar kitaplarını yazmak için masa başına geçtiklerinde kitapta neler olacağına dair epey şey bilirler, zira olay örgüsünün büyük kısmını kabataslak belirlemişlerdir; işte bu yüzden onların kitapları bu kadar güzel olur, hayatları bu yüzden çok kolay ve eğlencelidir, kendilerine olan güvenleri tavan yapmıştır, güven ve hayret barındıran çocuksu hisleri de işte bu yüzden böyle el değmemiş haldedir. Oldu o zaman. Bu tanıma zerrece uyan kimseyi tanımıyorum. Benim tanıdığım herkes, olay örgüsünü ve bunun işleyebileceği yapıyı bulmaya çalışırken sendeleyip duruyor, sürekli şikâyet ediyor ve gitgide umutsuzluğa kapılıyor. Kulübe katılmak isterseniz kapımız açık.

Öte yandan, elinizde olay örgüsü yerine geçici bir hedef, mesela doruk noktası olacağını hayal ettiğiniz bir sahne olduğunu keşfedebilirsiniz. Bu yüzden de söz konusu sahneye yönelerek yazarsınız, fakat oraya vardığınızda ya da yakınlaştığınızda yol boyu karakterleriniz hakkında öğrendikleriniz nedeniyle artık bu sahnenin işe yaramayacağını görürsünüz. Bu sahne, eseriniz üzerinde çalışma güveninizi tetiklemiş olabilir; fakat şimdi doğru gelmiyor ve bu yüzden nihai haline erişemeyecek.

İkinci romanımda bu süreci yaşadım; yazdığım insanlar hakkında güçlü bir hisse erişmiştim, bir imge benim ilerlememi sağlıyordu. Ne var ki dans pistinde sıra bu can alıcı imgeye geldiğinde, her şey aslında yanlış oldu. Birkaç gün boyunca aşırı sessizleştim;

karakterlerin kendi satırları ve niyetleriyle bana gelmelerini bekledim. Kademe kademe kitabın nasıl biteceğini, her şeyin nasıl bir araya geleceğini bildiğimi hissetmeye başladım. Tabii o zamana kadar kitap üzerine iki koca yıl harcamıştım; bu süreçte kitabı parça parça Viking'teki editörüme yolluyordum.

Editörüm karakterlerimi başından beri sevmişti; üslubu ve metnin tonunu da beğeniyordu. Gelgelelim, bitmiş ikinci taslağımı baştan sona okuduktan sonra bana şu sözlerle başlayan bir mektup gönderdi: "Bu sanırım şimdiye kadar yazmak zorunda kaldığım en zor mektup." Sanki biri kafama vurmuş gibi, postanenin ortasında yıldızları gördüm. Oda etrafımda dönüyordu. Editör romandaki insanlardan ve söylemek zorunda olduklarından hoşlanmıştı hoşlanmasına, ama gerçekte şahane bir ziyafet hazırlamış olsam da meğer hiçbir şekilde okuru gelip sofraya oturmaya davet edememişim. Bu yüzden okur bu ziyafetten aç ayrılmış. Bütün metaforları bir araya getirince, aslında kitabım temeli olmayan, kirişlerini taşıyamayan, kendi içine doğru çöken bir eve benziyormuş ve bu çöküşü durdurabilecek bir yol da yokmuş. Bu yazılanlara göre, bu kitabı bir kenara kaldırmalı ve sıfırdan başka bir kitap üzerine çalışmalıydım.

Asıl mesele şu ki, avansın büyük kısmını çoktan harcamıştım.

Postanede dururken derin bir keder ve korkuya kapıldım; bu hisler ertesi hafta ve devamında da benimle kaldı. Bu aşağılanma karşısında çok sinirlenmiştim, geleceğim için çok korkuyordum. Sonra yazılarımı seven ve beni bu yolda hep destekleyen birini aradım; bana kitaba biraz zaman tanımamı, ona azıcık güneş ışığı ve temiz hava sağlamamı söyledi. Kitabı bir ay boyunca tekrar elime almamamı da tembihledi. "Yolunda olmanın" nasıl bir şey olduğunu pek tanımlayamasa da bana her şeyin yoluna gireceğini söyledi.

Ben de fil mezarlığına[18] doğru yola koyuldum, Petaluma Neh-

[18] Bir inanışa göre, yaşı ilerlemiş fillerin içgüdüsel olarak yöneldikleri ve sürüden uzakta tek başlarına öldükleri yer. (ç.n.)

ri civarındaki kocaman eski bir evde oda kiraladım. Sessiz ve doğayla iç içeydi. Kim olduğumu kimse bilmiyordu. Hemen hiç kimseye nerede olduğumu söylememiştim. Penceremin önündeki çayırlar ineklerle, otlarla ve samanla doluydu. Birkaç hafta kendi yaralarımı sarmakla, güvenimin geri dönmesini beklemekle geçti. Kitabımın veya yazarlık hayatımın enkazını nasıl toplayacağıma dair büyük kararlar almamaya çalıştım. Zira hayatta emin olduğum tek bir şey var: Eğer Tanrı'yı güldürmek istiyorsanız ona planlarınızı anlatın.

Nihayetinde kendimi kitaba tekrar bakmaya hazır hissettim. Bir oturuşta baştan sona okuyup sevdim. Bence muhteşemdi. Devasa bir karmaşa, orası kesin; ama muhteşem bir karmaşa.

Editörümü aradım, ona artık ne yaptığımı bildiğimi söyledim; bunu ona da kanıtlayacaktım. Gerçekten çok sevindi.

Yaşadığım evde kocaman köhne bir oturma odası vardı; bir sabah üç yüz sayfalık kitabımı aldım ve bölümlere ayırarak o odanın zeminine yaymaya başladım. İki sayfalık bir sahneyi bir yere, on sayfalık bir pasajı başka bir yere koydum. Sayfaları bir yol halinde, başlangıçtan sona kadar, domino taşlarından oluşan yatay bir hat veya seramik döşeli bahçe patikası misali dizdim. En önde aslında ortalara ait olan kısımlar vardı, son elli sayfada başlarda daha iyi duracak sahneler bulunuyordu. Dört bir yana dağılmış sahneler ve anlar bir araya getirilip yeniden yazılırsa, iki ana karaktere muazzam bir giriş yaratılabilirdi. Bu kâğıt yolunda bir aşağı bir yukarı yürüyüp durdum; yığınlar oluşturuyor, kendi kendine yeten kısımları ataşla tutturuyor, her bir kısmı hangi gerekli yolla şekillendirip daraltacağıma ya da genişleteceğime dair notlar karalıyordum. Nelerin eksik olduğunu fark ettim; geçişler zayıftı, olanların anlamlı gelebilmesi için bilmemiz gereken hayati bilgiler yoktu. Ardından boş bir kâğıda gerekli olduğunu düşündüğüm şeyleri döküp sayfayı uygun yığının üstüne koydum. Bu sayfa belki de tüm sahneler için bir alan yaratıyordu, tıpkı bir kaybın ardından iyi bir dostunuzun size yas tutabileceğiniz veya dayanma gücünüzü

bulabileceğiniz bir alan yaratması gibi... Çeşitli kısımların üzerine, orada aslında bir şeyin tehlikede olduğunu belirtmek üzere notlar ala ala yoluma devam ettim ve korumakta olduğum o insanların başına kötü şeyler gelmesine izin verdim. Onlara daha sert gözdağı verebileceğim, zorlayabileceğim, yaşanacak felaketi kaçınılmaz kılacak bir yol sunabileceğim yerler buldum, felaketin de anahatlarını belirledim. Ardından, kararlarımdan emin olduğumda tüm bu sayfaları yeni bir sırayla bir araya getirdim ve üçüncü taslağı yazmaya koyuldum.

Bu taslağı, küçük görevler halinde kaleme aldım; ister kısa ister görünürde sıradan olsunlar, her bir kısmı elimden geldiğince iyi hale getirdim. Sevdiğim kocaman paragrafları, sırf üslubunu veya içindeki imgeyi veya esprisini beğendiğim için kitaba sokuşturduğum paragrafları öylece attım. Üzerinde sekiz dokuz ay çalıştım; editörüme önce epey bayıldığı ilk üç kısmı ve sonra yine beğendiği ikinci kısmı yolladım. Üçüncü kısmı tam da bir süredir birlikte olduğum adamdan ayrıldığım dönemde bitirdim. Bir beyin fırtınası yaptım o arada: Üçüncü bölümü gönderecek, New York'a uçmak için gerekli parayı borç alacak ve bir haftamı orada geçirecektim. Kitabın düzeltilerini editörümle birlikte yapacak, bu esnada ayrıldığım adamdan da uzaklaşmış olacaktım. Ayrıca yayınevinin bana ödeyeceği avansın kalan üçte birlik kısmını alarak New York'ta biraz alışveriş terapisi yapmak da fena olmazdı.

Editörüme geleceğimi haber verdim. Bana gelme demedi. Birlikte olduğum adama da evden bütün eşyalarını alıp gitmesini söyledim. Ay sonunda ödeyeceğime söz vererek, teyzemden bin dolar borç aldım. Sonra da New York'a uçtum.

Ertesi sabah hanım hanımcık bir elbisemi ve topuklu ayakkabılarımı giyerek editörümle görüşmeye gittim. Sabah erkenden birlikte metni düzeltmeye başlayacağımızı, sonra da bana avansın kalan kısmını vereceğini düşünmüştüm. Bu kahredici aksaklıktan sonra kendimi toparladığımı görecek, hakikat ile güzelliğin yeniden muzaffer olduğu ortaya çıkacaktı. Bu kitabın neredeyse fır-

latıp atılacağını duyan herkes çok şaşıracaktı. Oysa editörüm şöyle dedi: "Üzgünüm." Merakla dönüp ona baktım. "Üzgünüm, gerçekten" dedi, "Ama hâlâ işimize yarayacak halde değil." Belli şeylerin niye anlattığım şekilde olduğunu veya bazı şeylere zaten neden yer verdiğimi, daha da önemlisi niye bu kadar az şey olduğunu anlamıyordu. Sanki yüzü eriyormuş gibi bakakaldım ona. "Üzgünüm" dedi tekrar, bir süre ağlayamayacak kadar afallamıştım. Saçımız düzgün mü diye kontrol etmek için kafamıza dokunuruz ya, işte ben de öyle alnıma dokunup duruyordum. Sanıyorum kalitesiz bir uyuşturucunun etkisindeki Blanche DuBois[19] gibi gözüküyordum. Sonra ağlamaya başladım, editörüme hemen o an gitmem gerektiğini söyledim. Ertesi gün onu aramamı söyledi. Arayacağım dedim, ama sonraki güne sağ çıkacağımı pek sanmıyordum.

Şansıma o aralar hâlâ alkol kullanıyordum. Eski aile dostlarımızla kaldığım eve gittim, onlarla sohbet muhabbet derken bir düzine içkiyi yuvarladım; sonra başka arkadaşlarımla buluşmak üzere taksiye atladım. Onlarla da birkaç yüz tane içki içtim, ufacık da kokain aldım; zaten bir noktadan sonra bir karıncayiyeni andırmaya başlamıştım. Oradan çıkıp bir içki dükkânına gittim, yarım şişe İrlanda viskisi alıp kaldığım eve döndüm; sızana kadar Bushmills şişesinden küçük yudumlar almayı sürdürdüm.

Uyandığımda daha az bozuktu moralim. Çantamdaki basılamamış kitabıma baktım; üç yıldır birlikte çalıştığım tüm o güzel, komik, dokunaklı insanları düşündüm. Birdenbire öfkeden kudurmuştum. Editörümü evden aradım. O gün işe gitmeyi planlamıyordu. Onun da biraz morali bozuktu. "Ben geliyorum o zaman" dedim. Bir sessizlik oldu, sonra "Bıçaklarını da getirmeyeceksin değil mi?" diye sormak istermiş gibi çekinerek "Tamam" dedi. Ben de aşağıya inip dairesine gitmek için bir taksiye bindim.

Beni içeri aldı, oturtmaya çalıştı; ama fazlaca delirmiş, hayal kırıklığına uğramış, kızgın, ezik, aşağılanmış ve şaşırmış haldey-

[19] Tennessee Williams'ın *Arzu Tramvayı* adlı eserindeki bir karakter. (ç.n.)

dim. Kitabımı bir bebek gibi göğsüme bastırıyordum. İçinde, okuyan arkadaşlarımın kahkahalarla güldüğü veya ağlayarak beni aradığı kısımlar vardı. İnanılmaz komik noktalar, başka hiç kimsenin hakkında yazmadığı bazı önemli şeyler vardı. Buna emindim. Bir nevi. Oturma odasında dolanıp durmaya başladım; davasını mahkemede anlatmaya çalışan bir avukat gibi kitabın farklı yönlerini açıklıyordum, çok aşikâr kılmamaya çabalarken koymayı tamamen unuttuğum bazı detaylar vardı. Bir sürü boşluğu doldurdum, karakterlerin arasındaki oldukça net olduğunu sandığım durumları açıkladım. Yirmi sekiz yaşında, fena halde akşamdan kalma olan ve ölmek üzere olduğunu sanan ben, bağıra çağıra konuşuyordum; yine de ona insanların kim olduğunu ve hikâyeyi anlattım. Hayatlarındaki destekleyici unsurları kabataslak çizmiştim; olay örgüsü ve temaya ilişkin büyük sorunları nasıl çözebileceğime, bazı şeyleri basitleştirirken diğerlerini derinleştirebileceğime dair düşüncelerimi yüksek sesle dile getirdim. Konuşurken ne söyleyeceğimi düşünmüyordum bile. Kelimeler öylece ağzımdan dökülüyordu. Anlatacaklarım bittiğinde, editörüm bana bakıp "Teşekkür ederim" dedi.

Bir süre sessizce kanepede yan yana oturduk. Sonunda şunları söyledi: "Dinle. Bana şimdi anlattığın o kitabı yazmanı istiyorum. Bu elindekini değil. Bir yere git ve bu kitabın tedavisini yaz; olay örgüsünü tedavi et. Şu son yarım saatte bana anlattıklarını bölüm bölüm yaz. Ben de sana avansın kalanını vereyim."

Ben de yazdım. Bir aylığına Cambridge'teki arkadaşlarımla kalmayı planladım; orada her gün oturup her bir bölümde ne olup bittiğini anlatan beş yüz ila bin kelime kaleme aldım. Karakterlerin nasıl insanlar olduklarının ortaya çıkacağını, nerelerde bulunduklarını, neyi amaçladıklarını ve nedenlerinin ne olduğunu tartıştım. Kimi zaman metnimden doğrudan alıntı yaptım; hem bana hem de editörüme yeniden güven aşılamak için en iyi satırlardan bazılarını kullandım. Bölümün başladığı A noktasıyla bittiği B noktasını tekrar tekrar ele alıp insanlarımı A noktasından B nok-

tasına ulaştırmak için gerçekte ne olması gerektiğini çözdüm. Son bölümün B noktasının bir sonraki bölümün A noktasına nasıl organik olarak bağlanacağını gördüm. Kitap alfabe gibi ilerliyordu, canlı ve kesintisiz bir düş gibiydi. Tedavim ise kırk sayfa uzunluğunda oldu. Onu Cambridge'ten postaya verip eve uçtum.

İşe yaramıştı. Editörüm kalan paramı verdi, ben de hem teyzeme olan borcumu ödedim hem de son taslağı yazabilmek için kendime zaman satın almış oldum. Bu sefer ne yaptığımı tam olarak biliyordum. Elimde bir tarif vardı. Kitap ertesi sonbaharda piyasaya çıktı ve en başarılı romanım oldu.

Öğrencilerime ne zaman bu hikâyeyi anlatsam, olay örgüsü tedavimin gerçek metnini görmek isterler. Getirdiğim zaman da sanki bir tür Rosetta taşıymış gibi dikkatlice incelemeye koyulurlar. Zaman içinde kıvrılıp buruşan kâğıtlara daktilo edilmiş. Üzerine düşülmüş notlar, lekeler, kahve ve kırmızı şaraptan kalma halkalar var. Bu metin, asla pes etmemenin ve cesaret göstermenin belgesi olarak hâlâ etkiler beni.

Bitirdiğinizi Nasıl Anlarsınız?

Öğrencilerimin bana sürekli sorduğu bir soru bu. Nasıl cevap verebileceğimi pek bilmiyorum. Anlıyorsunuz işte. Bana kalırsa, öğrencilerim eserleri basılan bir yazar elindeki metni bitirdiğinde onun kılı kırk yararak son noktayı koyduğuna, masadan mutlulukla geri çekildiğine, esneyip gerindiğine ve gülümsediğine inanıyor. Böyle davranan birini tanımıyorum, bir kere bile denk gelmedim. Oysa gerçekte metnin üstünden defalarca ve defalarca geçersiniz. Yabani otları temizler, çalıları budar ve yeniden yazarsınız. Sizin için çalışmanızı okuyan biri de çoğunu dikkate aldığınız şahane önerilerde bulunmuş olabilir. Nihayetinde içinizden bir ses, bir sonraki işe geçmenin vaktinin geldiğini söyler. Elbette yapabileceğiniz daha bir sürü şey olacaktır, ama kendinize mükemmeliyetçiliğin tahakküm edenlerin sesi olduğunu hatırlatmanız gerekir.

İyileşme sürecindeki insanların kullandığını duyduğum bir imge var; birinin tüm bağımlılıklarını kontrol altına almanın aslında biraz da bir ahtapotu yatağa yatırmaya benzediğini söylerler. Bence bu, nihai taslağınızdaki çeşitli sorunları çözme sürecini mükemmel şekilde tasvir eder. Ahtapotun kollarından bazılarını düzgün şekilde örtünün altına sokarsınız; yani olay örgüsünü bulmuş, iki ana karakter arasındaki anlaşmazlığı çözmüş durumdasınızdır, üslupsa su gibi akar. Gelin görün ki iki kol hâlâ sağa sola sallanmaktadır. Belki ilk yarıdaki diyalogla ikinci yarıdaki diyalog uyuşmu-

yordur veya hâlâ tekboyutlu gözüken bir karakteriniz vardır. Nihayetinde o kolları da örtünün altına sokmayı başarırsınız; tam ışıkları söndürmek üzereyken başka bir uzun vantuzlu kol çıkıverir.

Bu muhtemelen siz masanızda oturup yüzünüzü hamur gibi yoğururken, kendinizi yanıp tükenmiş ve kauçuklaşmış hissederken olur. O tek koldaki yapışkan halkalar açılıp kapanırken, ahtapot yarık şeklindeki gözbebekleriyle sırf canı sıkıldığı için sizi öldürene kadar boğacakmış gibi alaycı bir tavırla size bakabilir; siz yazdıklarınızın mükemmel olmadığını ve daha çok şey umabileceğinizi biliyor olabilirsiniz. Peki ya aynı zamanda düdüklü tencerede artık hiç buhar kalmadığını ve bunun şimdilik elinizden gelenin en iyisi olduğunu da biliyorsanız? O zaman ne olacak? Bence bu işinizi bitirdiğiniz anlamına gelir.

İkinci Bölüm

Yazarken Ruh Haliniz

Etrafa Bakmaca

Yazmak, etrafınızda olup bitenlere dikkat kesilmeyi ve bunları anlatabilmeyi öğrenmektir. Bana sorarsanız, hep birlikte *boğazımıza kadar* etrafımızda olup bitenlerin içindeyiz, muhtemelen en önemli şey de birbirimize bağırıp durmamamız. Aksi halde pekinez köpekleri gibi havlayıp duruyor olurduk: "Ah! Boka battım! Bu senin suçun, sen yaptın bunu." Yazmak, insanların acı çektiğini görmeyi ve Robert Stone'un bir keresinde belirttiği üzere, içlerinde bazı anlamlar bulmayı gerektirir. Fakat saygılı biri değilseniz, bunu beceremezsiniz. İnsanlara baktığınızda sadece kıyafetlerinin pasaklı veya süslü olduğunu görüyorsanız, onları kesinlikle yanlış anlayacaksanız demektir.

Yazar, *The Farmer in the Dell* şarkısındaki peynir gibi[20] herkesten uzak kalmış biridir; orada öylece yalnız dursa da notlar almaya karar verir. Olayların dışında olsanız da bir dürbün sayesinde her şeyi oldukça detaylı görebilirsiniz. İşiniz bakış açınızı ve görüş hattınızı net şekilde sunmaktır. İşiniz insanları gerçekte oldukları gibi görmektir; bunu yapmak için de mümkün olan en merhametli halinizin nasıl biri olduğunu öğrenmeniz gerekir. Sonra diğerlerini de tanıyabilirsiniz. Tabii böyle fikir beyan edince kolay, ama yap-

[20] ABD'ye özgü "Vadideki Çiftçi" adlı bu çocuk şarkısında her bir dörtlük, öncesinde bahsi geçen kişinin ne yaptığını anlatır. Örneğin, kedi fareyi aldığında, fare de sonraki dörtlükte peyniri alır. En son dörtlüğe gelindiğinde peynirin yanına alabileceği kimse kalmamıştır: "The cheese stands alone." [Peynir yalnız kaldı.] (ç.n.)

ması o kadar kolay değil. Ben Amcam kırk sene önce bana yazdığı mektupta şöyle demişti: "Bazen yaşını ya da cinsiyetini umursamaksızın, kendi içinde daimi olarak sürüp giden 'Bütünün' münferit şekilde işleyen bir parçası olduğunu kesin surette bildiğin birine rast gelirsin. Gözündeki zerrecikler bile birden hareket eder ve ilkel seslerin çınladığını duyarsın. İşte oldu – tanıdın onları." Bahsettiğim şey bu: Karakterlerinizden birini anlamaya başladıklarında okurlarınızın gözlerindeki zerrelerin de bu tanıma anıyla birlikte birden hareket etmesini istiyorum. Fakat önce kendiniz için şefkatiniz yoksa, muhtemelen tanınabilir bir karakter sunamayacaksınız.

Bir çocuğa kibarca ve tanıyarak bakmak nispeten kolaydır; hele de bu sizin çocuğunuzsa ve duygularınızı incitse dahi tatlı veya komik olabiliyorsa... Aslında diyelim ki bir çizgili sincaba nazikçe yaklaşmak ve hatta onu berrak biçimde görmek daha kolaydır. Bu çizgili sincapla birlikte, gerçek hayatın ayaklarınızın altında ya da en azından şuradaki alçak dalda durduğunu, bu nefes alan küçük canlı hayvanın hayatta kendi gündemi olduğunu, keskin ve yüksek perdeden sesler çıkardığını, ama bu sevimliliğine kendinizi kaptırmamayı öğrenirsiniz. Kulağa fazla kozmik bir inanış olarak gelmesini istemem; ama böyle anlarda sizin ve sincabın birbirinize benzediğinizi, bir bütünün parçası olduğunuzu görürsünüz. Eğer kendi bilinçli zihinlerimize sahip olmasaydık bu durumu daha sık yaşardık sanıyorum. Bilinçli zihin, işlevimizi daha etkin şekilde yerine getirebilmemiz, dünyada daha iyi manevralar yapabilmemiz ve vergilerimizi zamanında ödeyebilmemiz için söz konusu birlik hissini engellemektedir. Ne var ki bir polis memurunu gördüğünüzde –gerçekten gördüğünüzde– doğrudan ona bakıp onun da tıpkı diğer herkes gibi dibine kadar acı çekebilen bir canlı olduğunu fark ederek bile bu hisse kapılmanız mümkündür. Onu polislerin temsil ettiği tüm vahşet, kaos ve tehlike imgelerini gösterecek bir şeffaflıkla görmezsiniz. Kendinize denk olarak kabul edersiniz.

Tabii ki kendinize de aynı şefkatli tarafsızlık hissiyle bakmak

kat kat daha zor olacaktır. Pratik yapmanın faydası dokunabilir. Egzersiz yaptığınız zamanlarda, ilk birkaç gün canınız acıyabilir; ama daha sonra her gün biraz daha iyi hale gelirsiniz. Çılgın tilt makinesi zihnimi, kendime karşı tarafsız olacağım bu dost canlısı mekâna geri getirmeyi yavaş yavaş öğreniyorum; bu sayede dünyaya bakabiliyor, diğer her şeyi saygıyla anlıyorum. Zihninize eğitmeye çalıştığınız yaramaz bir köpek yavrusu gibi bakmayı deneyin. Bir yavru köpeği yere işediği her vakit götürüp komşunuzun bahçesine bırakamazsınız. Onu alır, yeniden gazetenin üzerine koyarsınız. Bu yüzden ben de zihnimi gerçekten görülmesi gerekenlere, belki de görülüp saygıyla not edilmesi gerekenlere doğru yöneltmeye çabalarım nazikçe. Zira bunu yapmayı öğrenemezsem, her şeyi hatalı yapmayı sürdürürüm.

Yazar olabilmek için saygılı olmayı öğrenmeniz gerektiğini samimiyetle söyleyebilirim. Yoksa niye yazasınız? Neden buradasınız?

Hürmet göstermeyi huşu, dünyadaki mevcudiyet ve dünyaya açık olma hali olarak düşünebiliriz. Bunun alternatifi ise aptal durumuna düşmek ve kepenk kapatmaktır. Başka birinin ruhuna bir bakış atarak, kendinizi güzellikle ve içgörüyle *ürkmüş* hissettiğiniz o fani duyguyu uyandıracak şekilde sunulan düzyazıları yahut şiirleri okuduğunuz zamanları bir düşünün. Birdenbire her şey yerli yerine oturmuş gibi gözükür veya en azından bir süreliğine anlamlı hale gelir. Bence bizim yazar olarak görevimiz, diğerlerinin de bu –beni affedin ama– merak duygusuna sahip olmalarına; bizi gafil avlayabilecek, küçük ve sınırlı dünyalarımıza sızabilecek şeyleri yeni baştan görebilmelerine yardım etmektir. Bu gerçekleştiğinde, her şey ferahlayacaktır. Sürekli "Hey, hey! Şu kirli köpeğe bak! Şu yanmış eve baksana! Hey, gökyüzü kırmızı olmuş!" diye bağırıp duran bir çocuğun yanında yürümeyi deneyin. Çocuk size işaret eder, siz bakarsınız; gördüklerinizden sonra siz de "Hey! Şu kocaman acayip çite baksana! Bak, mini minnacık bir bebek var! Şu korkunç karanlık buluta bir bak!" demeye başlarsınız. Sanırım dünya-

da da bu şekilde var olmamız gerekiyor: her an hazır ve huşu içinde. Masamın üstündeki duvarda Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin şahane bir şiiri durur:

Tanrı'nın sevinci geçer bir işaretsiz kutudan diğer işaretsiz kutuya,
bir hücreden diğerine... Yağmur olur, dökülür çiçek yatağına.
Gül olur, bitiverir yerden.
Bir bakarsın, pilav ve balıklı tabağa benzer,
bir bakarsın sarmaşıkla kaplı bir uçuruma,
sonra da benzer eyerlenen bir ata.
Bunların içinde saklanır sevinç,
ta ki bir gün onları çatlatıp açıncaya kadar.

Dikkatini verme eyleminde, bir kendinden geçme hali saklıdır. Dünyaya karşı William Wordsworth misali bir açıklığa bürünebilirsiniz; böylece her şeyde kutsallığın özünü; Tanrı'nın, tüm yarattıklarında saklı olduğuna dair işareti görürsünüz. Belki de dünyayı dini geleneklere has şekilde görmeye, her şeyi içimizdeki görünmez zarafetin dışarıya dönük ve görünür bir işareti olarak yorumlamaya yatkın değilsinizdir. Tabii bu incelikten yoksun, yontulmamış biri olduğunuz anlamına gelmez. İsteyen herkes doğal dünyanın, insan zihninin ve kalbinin güzelliğiyle veya acılarıyla şaşırtılabilir; bunu öylece detayları ve nüansıyla birlikte yakalamaya çalışabilir. Etrafınıza bakmaya başlarsanız görmeye de başlarsınız. Gördüğümüz şeyler bizi hazırlıksız yakaladığında ve biz bunu mümkün mertebe gerçekçi ve açık biçimde kaleme aldığımızda, bize umut verir. Etrafınıza bakar, "Hey, bak işte aynı alaycıkuş orada duruyor!" ya da "Kırmızı şapkalı kadın yine orada!" diyebilirsiniz. Kırmızı şapkalı kadın da umutla alakalı; çünkü boğazına kadar hayata gömülmüş olsa da her sabah o deli işi kırmızı şapkayı takıp kasabaya yürüyor. Bu imgelerden biri, çektiğiniz hayali polaroidin sağ alt köşesinde belli belirsiz kendini gösterebilir. Bu imgenin, manzaranın bir parçası olduğunu bile en başta bilmiyor-

dunuz; şimdiyse hatırlayamayacağınız kadar derinde olan bir şeyi çağrıştırdığı ortaya çıkıyor. Gary Snyder'dan bir cümleyi paylaşayım sizinle:

Hafif dalgalanmalar var üzerinde suyun –
gümüşi somon balıkları geçiyor altından – farklılar
aslında esintilerin çıkardığı dalgalardan.

Sayısı yirmiyi bile geçmeyen bu kelimeler, dalgalanmaları net ve parlak hale getiriyor; diğerlerinden ayırıyor. Şefkat üzerine bir *mantra*yı bir saat boyunca sürekli olarak söyleyen Tibetli bir rahibenin ses kaydı var elimde; sekiz kelimeyi tekrarlayıp duruyor, yine de her satır farklı hisler yaratıyor, o şarkısını söylerken siz umursandığınızı ve deneyimli olduğunuzu hissediyorsunuz. Bir kere bile saatine göz attığı, "Yüce Tanrım, daha on beş dakika olmuş" diye sızlandığı hissine hiç kapılmıyorsunuz. Kırk beş dakika sonra, hâlâ her bir kelimeyi tane tane söylüyor olacak ve bu, son kelime de yankılanana dek sürecek.

İşler çoğunlukla bu şekilde, böyle basit ve yalın olmaz; zira hayat kendi şarkısını söylerken, her bir heceye çok fazla odaklanılır. Fakat zaten esas ödül bu tür bir dikkattir. Kendimiz dışında bir şeyle meşgul olmak, dünyayı dar ve korkutucu bir narsistlikle görüp kolorektal bir teoloji ileri sürerek, kafasını daima kuma gömen rasyonel zihnin güçlü bir panzehridir. Aksi halde zaten sunacak bir umut da olmaz.

Ahlaki Bakış Açısı

Bitirmeye bile tenezzül etmediğiniz bir sürü hikâyeye ve makaleye başladığınızı, hatta bu yolculuk esnasında onlara olan ilginizi ve güveninizi kaybettiğinizi fark etmiş olabilirsiniz; bu da eserlerin merkezinde sizin tutkuyla ilgi gösterdiğiniz hiçbir şeyin olmayabileceğini gösterir bize. Neyin doğru veya gerçek olduğuna olan inancınızı alıp kendinizi onların merkezine koymalısınız. Tutkuyla inandığınız temel etik mefhumlar, yazmakta olduğunuz dildedir.

Bu mefhumlar muhtemelen Tanrı vergisi olarak, kimsenin uydurmak zorunda kalmadığı, bütün kültürlerde ve tüm zaman dilimlerinde doğru olan şeyler olarak düşünülür. Bu gerçekleri anlatmak sizin işinizdir. Bize anlatacak başka hiçbir şeyiniz olamaz. Tabii ki söylemeye gerek yok ama, bu gerçeği tek bir cümlede ya da paragrafta da anlatamazsınız; gerçekler araba tamponuna yapıştırılan etiketlerde açığa çıkmaz. Tek cümlelik bir şakada veya kısa bir konuşmada bir anda parlayan bir kavrayış söz konusu olabilir; oysa günlük hayatın en temelindeki gerçekler, birkaç kelimeyle yakalayıp ifade etme becerimizin ötesindedir. Eserinizin bütünü yalnızca öne çıkan tek bir nükteli an değil, gerçeğin ta kendisidir. Bu gerçeği barındırmak için de önce bir şekilde gözler önüne sermek gereklidir; bunun katman katman olmasına da ihtiyaç duyulacaktır. Burada, kelimelerle ifade edilemeyen şeylerle uğraşıyoruz; bilinenle bilinmeyen arasında bir yerde kaldık, daha yakından bak-

mak için bir ona bir öbürüne yalpalayıp duruyoruz. İşte bu yüzden gerçeği anlatmak bütün kitap boyunca sürebilir.

Ahlak kurallarını öğretmek veya bir mesaj vermek için hikâyeler anlatan bir yazar olmak istediğinizi iddia etmiyorum tabii. Bir mesajınız varsa, Samuel Goldwyn'in söylediği gibi, telgraf yollayın. Fakat bazı şeylerden ahlaki yönden emin olduğumuzu hissediyor, ne kadar sık yanıldığımızı bilsek bile haklı olduğumuza inanıyor ve bu şeyleri birilerine anlatma ihtiyacı duyuyoruz. Örneğin eskiden ikili karşıtlıkların doğuştan geldiğini, sevginin karşısında nefret, doğrunun karşısında yanlış olduğunu düşünürdüm. Şimdiyse bu mefhumlara böyle sorgulamadan inanmamızın, gerçeklerle acı çekmektense mutlak olanlara kucak açmanın çok daha kolay oluşundan kaynaklandığına inanıyorum. Bence hiçbir şey sevginin karşıtı değil. Gerçekler, acımasızca karmaşıktır.

Yazmaya başladığınızda, biraz da bana benziyorsanız eğer, sayfayı nüktelerle ve ışıltılı içgörülerle doldurmayı isteyebilirsiniz; zira böylece dünya sizin ne kadar eşsiz biçimde zeki ve duyarlı olduğunuzu görecektir. Zaman geçtikçe ve her gün oturup biraz olsun yazma hünerini kazandıkça, neredeyse organik olarak gerçekleşmeye başlayan şey, nihayetinde sizin de karakterlerinizden insanlığın dramını dışa vurmalarını istemenizdir. Bu dramın büyük kısmında nükteler ve parıltılar olmaz. Gerçi bu dram en iyi ahlaki koşullarda gizlenip bekler; görünüşe göre en şahane eserlerin amacı, kim olduğumuzu etik yönden ortaya çıkarmaktır. Jeanne Moreau'nun oynadığı 1993 yapımı komedi filmi *The Summer House*'taki [Yazlık Ev] en gözde sahnem bir mutfakta geçer; burada Moreau her insanın ardından gözyaşı dökebileceği bir şey olduğunu ilan eder. Mutfağın sahibi tarafından alay edilen ve uğruna ağlamak zorunda kalacağımız şeyin ne olduğunu söylemeye zorlanan kadın, ateş kızılı saçlarıyla başını geriye atarak şu cevabı verir: "Sonsuzluğun kıyısında uğuldayan yalnızlık rüzgârları." Biz, bireyler ve topluluklar olarak, ardımızda esip duran bu rüzgâr varken nasıl davranırız? Haysiyet ve merhamet için gayret eden iyi huylu insanlar

mıyız, yoksa her koyun kendi bacağından mı asılır?

Yaşadıkça hayatta neyin işe yaradığını, neyin can yaktığını keşfetmeye başlıyoruz; karakterlerimiz de bunu çarpıcı bir şekilde dışa vuruyor. Ahlaki materyal bu. Ahlak kelimesinin aslında köktendincilikte, kibirli vaizlerde ve kendini beğenmişlikte kötü çağrışımları da var. Bunları bir kenara bırakmalıyız. Eğer en derindeki inançlarınız yazdıklarınızı yönlendiriyorsa, bu inançlar aynı zamanda çalışmanızı yapmacık olmaktan kurtaracak, karakterlerinizi nelerin yönlendirdiğini keşfetmenize de yardımcı olacaktır. Ambalajın ve fiyakalı tavırların altında gerçekten iyi insanlar bulabilirsiniz; biz okurlarınız da bu insanları severiz ve bize eşlik etmelerinden büyük zevk alırız. Bazı karakterlerin iyi veya düzgün biri olmalarından hoşlanırız; bu insanlar başkaları için risk almalarını veya fedakârlık yapmalarını mümkün kılacak şekilde dünyadaki incelik ve nezaketi içselleştirmişlerdir. Onlar sayesinde aslında dünyada hâlâ işlerliği olan bir tür ahlaki pusula olduğunu görürüz; biz de bu yolu seçersek, aynı pusulayı kullanarak seyahat edebiliriz.

İyi kurmaca metinlerde, bir gözümüz kahramanda veya iyi adamlardayken, büyülenmiş haldeki diğer gözümüz çok daha ilginç olabilecek kötü adamlara yönelir. Olay örgüsü, tüm bu insanları (ve bizi) her şeye rağmen elinde pusulası olan bir kadın ya da adamı bulabileceğimiz karanlık ormanlara yöneltir; pusula hâlâ gerçek kuzeyi göstermektedir. Bu bir mucize ve hakikaten akıllara zarar. Bir ışık demeti, bazen de sadece hafif bir parıltı, karanlığı hem tanımlar hem de engeller.

Ortaçağa özgü bir ahlaki piyesi model olarak düşünün. İyiliğin elbet kötülüğü yeneceğini, o kırılgan ödülün –insanlığın ve hayatın– kurtarılacağını duymayı severiz. Tekrar tekrar kullanılabilen formülleştirilmiş kurgularda, son ana kadar kötülük hâkim gözükür; ardından tüm olanaksızlıklara rağmen iyilik galip gelir ve kahraman o büyük memeli kızı öpmeye hak kazanır. Hayat, şimdilerde ortaçağlarda olduğundan bir nebze daha karmaşık; ama pek çok yönden hâlâ aynı: hiddetli, korkutucu; kaos, musibet, katil ve hırsız

dolu. Hepimizin içinde henüz yozlaşmamış ve mahvedilmemiş iyi bir yer olduğunu, oraya ulaşıp o iyi noktayı yeniden kazanabileceğimizi kabullenmek oldukça rahatlatıcı ve güven vericidir. Hem kibar hem de kendi kendine faydası dokunabilen az çok sıradan bir karakter, hâlâ cesarete ve iyiliğe muktedir olduğu o yeri bir şekilde bulduğunda, hasretle beklediğimiz gerçek bir şeyi görürüz. Bu durum, bizim karakterlerinizle ve kitabınızla bağ kurmamıza yardım eder. İşte bu, arkadaşlarımıza zorla okutacağımız, her zaman hatırlayacağımız, hayat boyu bize eşlik edecek bir kitap yapar onu.

Gelgelelim, kendi konumunuza inanmak zorundasınız bu noktada; yoksa hiçbir şey çalışmanızı ileriye götüremez. Kendi söylediklerinize inanmıyorsanız bunları söylemenizin de bir manası yok. Paydos edip bowling oynamaya gitseniz de olur. Ancak bir şeye derinden kıymet veriyorsanız, örneğin kelimenin daha yüce bir anlamıyla muhafazakârsanız ve doğal yaşamla tabiatın muhafaza edilmesi için çabalayan biriyseniz, o zaman bu inanç bir yandan işinizi yapmaya çabalarken bir yandan da yola devam etmenizi mümkün kılacaktır.

İyi bir yazar olmak için sadece bir hayli yazmak yetmez, özen gösterip kıymet vermeniz de gerekir. Karmaşık bir ahlak felsefesine sahip olmak zorunda değilsiniz. Fakat bana kalırsa, bir yazar her zaman çözümün bir parçası olmaya, hayatı biraz olsun anlamaya ve bunu aktarmaya çabalar.

Çantalarının içini karıştırıp her bir nesneye hayranlıkla durup bakmaktan ibaret hayatlarıyla çöp tenekelerindeki[21] veya boğazına kadar kuma gömülü haldeki[22] meczupları yaratan Samuel Beckett kadar kasvetli ve hissiz biri bile neyin gerçek olduğuna, neyin işe yarayabileceğine dair muhteşem içgörüler sağlar. Meseleyi

[21] Beckett'in *Oyun Sonu* adlı eserine gönderme. Hamm karakterinin annesi Nell ve babası Nagg, sahnedeki iki çöp kutusunda yaşar. (ç.n.)

[22] Beckett'in *Mutlu Günler* adlı oyunundaki Winnie karakteri, yarı beline kadar kuma gömülüdür ve ulaşabildiği tek nesne olan çantasını karıştırmaktadır. (ç.n.)

doğru anlamıştır, aslında bir ayağımız mezarda dünyaya geliriz[23] ve bu gezegenin tıpkı Ay kadar soğuk ve yaşanmaz olduğu hissedilebilir; Beckett ise bunu nasıl gülünç hale getireceğini bilir. İmalı ve sadece bize özel bir gülümsemeyle bakar, tadına doyulmayan bir gülüştür bu; hayata bakışımızı değiştirir. Birkaç küçük şey, yani tutunabileceğimiz şeyler birdenbire netleşir; bu da çözümün bir parçası olduğumuzu hissettirir. (Belki de buradaki *çözüm* kelimesinde, *ahlak* kelimesindekine benzer bir sorun vardır. Kulağa değişimlerden koruyacak sabitleştirici bir madde gibi geliyor, oysa belki de biz o tamirin ve sabitlemenin çok ötesine geçtik. Belki de şu noktada yapabileceğimiz tek şey, bu dünyada kalan zamanımızı nezaket ve hoş bir mizaç içinde geçirmektir.)

Veyahut on dördüncü Dalay Lama'ya, yani benim nezdimde dünyanın en aklı başında insanına kulak verelim. Basitçe şöyle der: "Benim gerçek dinim, iyiliktir." İyiliği uygulamaya dökmek, acıların karşısında kalbinizi açık tutabilmek muazzam bir ahlaki konumdur. Maalesef bu haliyle mükemmel bir edebiyat eseri oluşmaz. Biraz allayıp pullamanız gerekecek. Aksi takdirde tek cümlelik bir kitabınız olur ve potansiyel temsilcileriniz size –Texas'lıların dediği gibi– mahalledeki verandaların en parlak lambası değilmişsiniz gibi bakar.

Neticede ahlaki konum bir mesaj değildir. Ahlaki konum, içinizdeki o tutkulu önemseme halidir. Artık hepimiz tehlikedeyiz ve karşımızda baş etmemiz gereken bir sürü yeni şey var; bu yüzden söyleyecek önemli ve yapıcı bir şeyiniz yoksa bir kalabalığı toplayıp onlardan ilgi beklemenin manası yok. Arkadaşım Carpenter, artık Cesur Civciv'in[24] gelip gökyüzünün yere düştüğünü haber

[23] "Bir ayağımız mezarda dünyaya getirirler bizi, güneş bir an parıldar, sonra yeniden gecedir." Samuel Beckett, *Godot'yu Beklerken*, çev. Tarık Günersel ve Uğur Ün. Kabalcı Yayınevi. İstanbul: 2015. s. 117 (ç.n.)

[24] *Chicken Little* adlı bu çocuk hikâyesinde, kafasına meşe palamudu düşen civciv gökyüzünün yere düşmekte olduğunu zanneder ve herkesi bu konuda uyarmaya girişir. (ç.n.)

vermesine gerek olmadığını söyler; çünkü gökyüzü çoktan tepemize indi. Bugün asıl mesele birbirimizle nasıl ilgileneceğimiz. Bazılarımız bu meseleye getirebileceğiniz en ufak açıklamayla bile ilgileniyor; bizi bu konuda güldürebilirseniz üstüne epey para öderiz. Bazılarımız için iyi kitaplar ve güzel bir yazı şekli, nihai teselli-dir; hatta seçkin yiyeceklerden bile daha rahatlatıcıdır. Bu yüzden sizin için en önemli olan şeyler hakkında yazın. Aşk, ölüm, seks ve hayatta kalmak çoğumuz için önemli. Bazılarımız Tanrı ve ekolojiyle de ilgileniyor.

Tabii hayatta en tutkuyla ilgilendiğiniz şeyler oruç tutmak ve kalın bağırsak lavmanı –hatta kahveli olanından belki– olabilir. İyi hoş da biz bu konularda yazmanızı istemiyoruz; yoksa histerilerinize manevi değer kazandırmaya çalıştığınızı düşünürüz içten içte. İbadethanelerde ve dört bir yandaki *New Age* festivallerinde zaten milyonlarca insan bunları yapıyor.

Bunun yerine özgürlük hakkında, uğruna savaşmaya değecek özgürlükler hakkında yazın. İnsan hakları, ne kadar korkunç olurlarsa olsunlar, karakterlerinizden başlar ve karakterlerinize uzanır. Onları onlar yapan niteliklere saygı duymanız gerek. Ahlaki konum, bir slogan ya da hüsnükuruntu değildir. Dışarıdan veya yukarıdan gelmez. Bir karakterin kalbinin ta içinde başlar ve oradan köklenir. Elinizden geldiğince doğruları anlatın, özgürlük hakkında yazın, özgürlük uğruna mücadele edin; sonunda ödülünüz büyük olacak. Uzun yıllar köşe yazarlığı yapan Molly Ivins'in söylediği gibi, özgürlük savaşçıları her daim kazanmaz ama daima haklıdırlar.

Brokoli

2000 *Year Old Man* [2000 Yaşındaki Adam] adlı 1975 yapımı kısa televizyon filminde eski bir Mel Brooks rutini vardır; burada psikiyatrist hastasına şöyle der: "Brokolini dinle, brokolin sana onu nasıl yiyeceğini anlatacaktır." Öğrencilerime bunu ilk anlattığımda, işler bu sefer gerçekten kötüleşmeye başlamış gibi baktılar bana. Fakat bu gerçek hayatta olduğu kadar yazma eylemi için de önemli bir kavrayıştır.

Ne yapacağınızı bilmediğiniz, karakterinizin şunu mu yoksa bunu mu seçeceğini kestiremediğiniz zaman elbette sizin de sessizleşeceğiniz ve içinizdeki o kısık sesi duymaya çabalayacağınız anlamına geliyor. Size ne yapacağınızı o anlatacak. Sorun şu ki çoğumuz çocukluğumuzda brokolimize erişimimizi kaybettik. Küçükken sezgilerimizi dinlediğimizde ve doğru olduğuna inandığımız şeyleri yetişkinlere anlattığımızda bizi ya düzelttiler ya alay ettiler ya da cezalandırdılar. Maazallah kendi fikirleriniz ve algılarınız olacağına, saç bitiniz olsun daha iyi. Masumca "Annem neden banyoda ağlıyor?" diye sorduğunuzda, size "Annen ağlamıyor, alerjisi var" dediler. "Babam neden dün gece eve gelmedi?" sorunuza canlı bir sesle "Baban tabii ki dün gece eve geldi, ama sonra sabah çok erkenden çıktı" diye yanıt verdiler. Bunların yalan olduğunu bilseniz bile başınızı salladınız, çünkü yetişkinlerle ters düşmemek önemliydi. Size göz kulak olacak başka kimse yoktu; onları inatla sorguladığınızda, muhtemelen akşam yemeği yemeden

odanıza gönderilirdiniz veya ayak bilekleriniz bağlanarak bir tavana asılabilirdiniz. İşte bunlar yüzünden size açıkça neler olup bittiğini anlatan iç sesinizden sürekli şüphe duyma alışkanlığına kapılmış olabilirsiniz. Bu sesi geri almanız şart.

İyi yazabilmek için brokolinize ihtiyacınız var. Aksi halde sabahları masa başına geçtiğinizde size sadece rasyonel zihniniz rehberlik edecek. Bu durumda, eğer kötü bir gün geçiriyorsanız, yarım saat içinde hezimete uğrayacaksınız. Pes edeceksiniz, hatta belki de yerinizden kalkacaksınız. Bu daha kötü, çünkü çoğumuz biliyoruz ki ne şekilde olursa olsun masada yeterince uzun süre kalabilirsek sonunda şaşırabiliriz. Diyelim ki saat daha 9:15; eğer sonuna kadar direnebilseydiniz, bir karakterin geçmesi için kapıyı açık tutabilecek bir imge ya da durum aklınıza gelebilirdi ve sonra yapmanız gereken sadece yoldan çekilmek olurdu. Zira o zaman karakteriniz ortaya çıkar, konuşur, belki önemli bir şey söyleyebilirdi; hatta bu söylediği, onun için en önemli şey bile olabilirdi. Böylece olay örgünüz birdenbire yerli yerine oturmuş olacaktı. O kişiyi iyi bir halden kötüye, sonra tekrar geriye nasıl getireceğinizi ve buna benzer şeyleri anlayabilecektiniz. Oysa bunun yerine o gün çalışmayı bırakır; yenilmiş, sarsılmış ve umutsuz hissedersiniz. Ertesi gün buna direnmek daha da zor olacak, çünkü bugün çalışmaya oturduktan yalnızca on beş dakika sonra pes ettiniz. *Cat Ballou* filminde epey sarhoş bir Lee Marvin'in kendinden geçmiş halinden ayılıp atıp tutmaya başladığı, zaferiyle övündüğü, önce gürleyip sonra yaşadığı yenilgiye ağladığı ve sonunda tekrar kendinden geçtiği sahneyi hatırlıyor musunuz? Onu izleyen adamlardan biri büyük bir şaşkınlıkla şöyle der: "Koca günü böyle hızlı tüketen bir adam da görmemiştim hiç." Bunun sizin başınıza gelmesine müsaade etmeyin.

Kendinize güvenerek, azimle kendi tarafınızı tutarak güveninizi ve sezgilerinizi geri alırsınız. Özellikle de ilk taslakta kendinize güvenmeniz gerekiyor; tüm o kaygılarınızın ve kendinizle ilgili şüphelerinizin ortasında, hayal gücünüzün ve anılarınızın do-

laştığını, hayaller kurduğunu, tepeleri aşarak dört bir yanda sıçrayıp oynadığını gerçekten hissetmelisiniz. Onlara güvenin. Her şeyi düzgün yapıyor muyum diye ayaklarınıza bakmayı bırakın. Sadece dans edin.

Sezgilerinizi ancak onlara bir varoluş alanı yarattığınızda ve rasyonel aklınızın gevezeliklerini susturduğunuzda geri alabilirsiniz. Rasyonel akıl, sizi beslemez. Size hakikatleri sunduğunu farz edersiniz, zira rasyonel akıl bu kültürün tapındığı altın buzağıdır; ama bu doğru değil. Rasyonellik dediğimiz; verimli, ağız sulandırıcı ve büyüleyici olanın sıkıp suyunu çıkarır.

Sezgiler biraz utangaçtır, bu yüzden kimi zaman onları tatlılıkla kandırmak gerekir. Fakat çok da sıkıştırmamaya çalışırsanız, bu sefer sezgileriniz ruhtan veya bilinçdışından uzağa sürüklenebilir; sonra küçük, dalgalanıp duran, düzensiz bir alev haline gelir. Aşırı zorlama ve delilik düzeyinde ilgi gösterme sonucu sönebilir, ama nazik bir konsantrasyonla izlendiğinde usulca yanmayı sürdürecektir.

Sakinleşmeye çalışın, sessizleşin, nefes alıp verin ve dinleyin. Gözlerinizi kısıp kafanızdaki ekranı izleyin; eğer dikkatlice bakarsanız, neyi aradığınızı, hikâyenizin detaylarını, yöneldiği tarafı göreceksiniz. Belki tam o anda olmayacak, ama nihayetinde görebileceksiniz. Zihninizi bu kadar çok kontrol etmeyi bırakırsanız, şu ya da bu karakterinizin asıl meselesinin ne olduğuna dair sezgisel bir his oluşacak içinizde. Kontrol etmekten vazgeçmek zor, ama bunu yapabilirsiniz. Karakteriniz aniden cebinden yarısı yenmiş bir havuç çıkarıyorsa, bırakın çıkarsın. Daha sonra kendinize bunun inandırıcı olup olmadığını sorabilirsiniz. Kendinizi içinizdeki sesi duymak üzere eğitin. Çoğu insanın sezgileri, halk arasındaki özlü sözler tarafından bastırılır. Gerçek bir hisse veya kavrayışa sahip olduğumuz bir an gelebilir ve sonra karşımıza çıkan bir özlü söz, çabalarımızı beyhude kılarak aynı kavrayışı bir çırpıda yakalar. Sezgiler gerçek ve olgun, taptaze olabilir; ama özlü sözlerin klişe, bayat ve yavan olacağı kesindir.

Düşündüklerinizin ve hissettiklerinizin çok kıymetli olduğu inancını benimseyin, sonra bunların hepsini kâğıda dökecek kadar naif olun. Ama tedbiri elden bırakmayın: Sezginiz size hikâyenizin bir halta benzemediğini söylerse, bunun anneniz değil gerçekten sezgileriniz olduğuna emin olun. Aklınızdan birden "Bu karakteri yapay ipekten parlak mor bir kıyafet içinde görüyorum" düşüncesi geçer, sonra endişe içindeki annenizin sesi "Hayır hayır, doğru düzgün bir şeyler giydir" der. Tabii endişeli annenizi dinlerseniz çok geçmeden uyuyakalırsınız ve okurunuzu da uyutursunuz. Sezgileriniz bu yolculuğu çok daha coşkulu ve doğal kılacak; size şuradaki ağaçların arkasından gerçekten neyin fırlayabileceğini gösterecektir. Her zaman nefes nefese kalmış net bir "İşte! Parlak mor ipek takım!" cevabını alamazsınız. Daha ziyade yerin altından gelen homurtular duyarsınız. Kulağa bir derenin uğultusunu oluşturan ayrı ayrı bir sürü sesten biri gibi gelebilir. Belki de şifreli, imalı ve sinsi bir biçimde gelip gölge gibi süzülerek köşeden çıkabilir. Üzerine çok fazla ışık tutarsanız, geri çekilir ve silinip gider.

Bana kalırsa kendi sezgilerinize güvenmeyi öğrenmenin en büyük adımı, onu tasvir edecek kullanışlı bir metafor bulmaktır. Brokoli epey gülünç, ama benim işime yarıyor. Bir arkadaşım, sezgilerinin bir hayvan olduğunu söylerdi. "Hayvanım bunu düşünüyor" veya "Hayvanım bu durumdan nefret eder" derdi. Tabii ortaya attığınız her öneri, kontrol etmeye çalışmadığınız bir ses sunuyor olmalı. Ormanda kaybolursanız, bırakın at evin yolunu bulsun. Onu yönlendirmeyi bırakmanız lazım, çünkü aksi halde sadece ayağına dolanırsınız.

Yazma eylemi, kendinizi bizzat kendinize inanmaya ve işleri halletmeye hipnotize etmenizi, daha sonra da kendinizi uyandırıp materyalin üzerinden soğukkanlılıkla geçmenizi gerektirir. Pek çok hata, atılacak bir sürü şey ve eklenmesi gereken öteki şeyler olacak. Her zaman doğru kararı veremeyeceksiniz. Arkadaşım Terry'ye göre, işinizde ya da başka bir meselede bir karar vermeniz gerektiğinde ve ne yapacağınızı bilemediğinizde ya birini ya

da ötekini yapın gitsin; zira en kötü ihtimalle berbat bir hata yapmış olacaksınız. Bırakın olay örgüsü bu seferliğine sağa değil de sola yönelsin, hatta karakterinizin o mide bulandırıcı pasif-agresif kocasına dönme kararına karışmayın. Bu belki doğru olandır, belki değil. Değilse başa dönüp başka bir şey deneyin. Bazılarımız gerçekten de yaptıklarımızın, söylediklerimizin, kararlaştırdıklarımızın ve yazdıklarımızın kozmik olarak mühim şeyler olduğuna inanmaya meylederiz. Ama değiller. Hangi yoldan gideceğinizi bilmiyorsanız, işleri basit tutun. Brokolinizi dinleyin. Belki o ne yapacağını biliyordur. Birkaç saat samimiyetle uğraşıp yine de onun sesini duyamazsanız kalkın öğle yemeğinizi yiyin.

SÇTN Radyo İstasyonu

Şimdi sizlere SÇTN radyo istasyonundan, bir diğer ifadeyle Sıçtın frekansından bahsedeceğim. Bu belki de brokoliyi dinleme meselesinde yazarlar için en büyük engeldir. Bir anlatayım, sonra bir daha asla bahsetmeyeceğime söz veriyorum.

Dikkatli olmazsanız, SÇTN istasyonu günde 24 saat, hiç aralıksız ve stereo kalitesinde çalar durur kafanızda. İç kulağınızın sağ hoparlöründen ego tatmininin sonsuz akıntısı duyulur; kişinin benzersizliğinin ezberden anlatılması, söz konusu kişinin nasıl da açık, yetenekli, parlak, bilgili, genelde yanlış anlaşılan ve mütevazı biri olduğu ifade edilir. Sol hoparlörde ise kendinden nefret etme temalı rap şarkıları, kişinin iyi yapamadığı her şeyin listesi, bugün ve hayatının tamamında yaptığı hataların dökümü, şüphe hissi, dokunduğu her şeyin boka saracağı inancı, kişinin ilişkileri beceremediği, her açıdan sahtekâr olduğu, özverili bir aşka kadir olmadığı, yeteneğinin veya içgörüsünün bulunmadığı gibi şeyler yankılanır durur. Bir yandan işinizi yapmaya çalışırken, kulaklıklarınıza *heavy metal* müziğin ulaşması da mümkün tabii. Karakterlerinizi duyabilmeniz ve hikâyenize kılavuzluk etmelerine müsaade edebilmeniz için önce kafanızdakileri susturmanız gerekiyor.

Yoğun psikoterapi, Prozac ve lobotomi birleşimi dışında, kafanızın içini susturmanın en iyi yolu bu radyonun açık olduğunu fark etmektir. SÇTN, her sabah masamın başına geçtiğim anda açılıyor. Bu yüzden ben de bir an durup kısa bir dua ediyorum: Yazıl-

mak isteyeni yazabilmem için yoldan çekilmeme yardım et. Kimi zaman bu ayin, kafamdaki curcunayı susturuyor. Bir deneyin. Bir sürü şey, örneğin bir mihrapta dua etmek, dilek mumları ve adaçayı tütsüleri yakmak, küçük hayvanları kurban etmek işinize yarayabilir. Bu sonuncusu, ABD Yüksek Mahkemesi 1993'te hayvan kurban etmeyi yasallaştırınca aklıma yatmıştı aslında. (Çıkan haberin manşetini kesip kedinin su kabının üzerine yapıştırmıştım hemen.) Neticede böyle ritüeller, bilinçdışınıza devreye girme zamanının geldiğini haber vermek için iyi bir sinyaldir.

Ayrıca nefes alıp vermeyi denemeyi de düşünebilirsiniz. Bu, hep yaptığımız ama yaptığımızın farkında olmadığımız bir şey; kaldı ki bilinçli şekilde yavaş nefes alıp verme hususunda ders veren insanlarla takılmaktan normalde pek hoşlanmam. Aromaterapiyle ilgili hoş ve uzun bir tartışmanın köşe başında beklediğinden endişelenmeye başlarım. Yavaş ve bilinçli nefes alan bu kimseler aslında bir konuda haklıdır, çünkü nefesinizi bir süre bilinçli olarak takip etmeyi denerseniz bu sizi göreceli bir sessizliğe ulaştırır.

İşte böyle. Sabah dokuzda çalışmaya oturur, duanızı eder, kurbanınızı adar veya ne isterseniz onu yaparsınız; ardından derin bir nefes alıp zihninizin biraz olsun gezinmeye başladığını keşfedebilmek için karakterlerinizin nerede olduğuna odaklanmaya çalışırsınız. Genellikle, tanıdığınız gerçekten korkunç bir yazarın bu işi nasıl başardığını ve neden sizden çok daha iyi olduğunu, David Letterman'ın programına katılmanın nasıl bir şey olacağını, sizinle alay edip etmeyeceğini ya da bütün şakalarınıza gülerek en yeni dostu olmanıza izin verip veremeyeceğini, öğle yemeğinde ne yiyeceğinizi, saçlarınız alev alsa bunun nasıl bir his olacağını, bir eleştirmenin ya da öylesine birinin sizin gözünüze keskin bir cisim saplamasının ne hissettireceğini merak eder halde bulursunuz kendinizi. Endişelenmeyin. Sakince zihninizi toplayıp işinizin başına döndürün.

Diyelim ki karakteriniz aslan rengi bir tepedeki servi ağacının altında yetişkin oğluyla oturuyor, bir yandan da olabilecek en ruh-

suz ses tonuyla hayatının saadet dolu birkaç anı üzerine kafa yoruyor; bu sabah sizin yapacağınız tek şey, onunla birlikte etrafı izlemek, dinlemek ve mümkünse bahsettiği bu anların hangileri olduğunu öğrenmektir. Bir dakika sonra, adamınızı başka birinin çim kaplı arka bahçesinde görmeye başlarsınız; kendinden genç bir adamla, bir hippiyle masa tenisi oynuyordur. Bu ikili kapışmaz, aksine birlikte hareket ederler; siz de bunu kâğıt üzerinde yakalamaya çalışırsınız. İki cümle sonra, her yönüyle mali bir çöküş yaşayacağınız hususunda endişelenmeye başlarsınız: Arabada yaşamak nasıl olur? Ardından anneniz sizi neşeyle arar, sekizinci sınıftayken size çok kötü davranan birinin başına fantastik bir şey geldiğini anlatır. Telefonu kapatırsınız; birdenbire aklınız bilim insanlarının kafeinle ıslatıp durduğu bir kurbağa beynine dönüşür. Zihninizi derleyip toplayarak, çimenlerle kaplı arka bahçedeki adamın yaşadığı ana geri getirmek için birkaç dakikaya daha ihtiyacınız olabilir. Gözlerinizi kapatın. Nefes alın. Tekrar başlayın.

Üzgünüm, keşke bunu yapmanın daha keskin ve etkili, daha düz bir yolu olsaydı; ama görünen o ki bu elimizdeki tek çözüm. İnanın bana doğal çözümlerden nefret ederim; illa gerekiyorsa da medet umacağım en son çare bunlar olur. Vaktiyle bir akşam, buz gibi bir göğüs ve soluk borusu kanseri olmuşum gibi hissettiren öfkeli bir boğaz ağrısıyla ders vermeye gittim. O sınıfımda iki doktor da vardı, içlerinden biri bunun büyük olasılıkla soluk borusu kanseri olmadığına, aslında sonbahar ortasında virüs saldırılarının ayyuka çıktığına ve pek çok insanın aynı semptomlardan mustarip olduğuna beni inandırmaya çalıştı. Öteki doktor ise sıcak, gerçekten çok sıcak su içmemi önerdi. "Sıcak su mu?" dedim. "Sıcak su? Evde bir epidural serum bağlanmış halde, kodeinli öksürük şurubu içiyor olmam gerekiyor; sen reçeteme sıcak su mu yazacaksın?" Sonra notunu düşürmekle tehdit ettim. (Elbette bu atölyede not falan vermiyoruz; zaten bu yüzden de onları ne zaman bununla tehdit etsem öğrencilerim gözlerini deviriyor.) Ara verdiğimizde, o doktor bana bir fincan kaynar su getirdi; sanki çay getirir gibi, ama

çay poşeti yoktu tabii. Ben de içtim. Yaklaşık yirmi saniye sonra boğazımın ve göğsümün ağrısı dindi.

Bundan nefret ediyorum.

Yine de sakince nefes alıp vermek, SÇTN sesini bastırarak karakterlerinizin kalplerindeki düzenin ve hikâyenizin sokaklarında dolaşan insanların söylediklerinin duyulabildiği bir konuma gelmenize yardım edebilir. Bu konuma ulaştığınızda anlarsınız. *Armoni* kelimesini kullanmamak için kendimi zor tutuyorum. O yüzden gelin size kısa bir hikâye anlatayım.

1993 yazında New York'taki bir yapımcı beni aradı; benden iki gün sonra doğuya uçmamı, o gece şehirde kalıp televizyondaki şovuna katılmamı, sonra da eve geri uçmamı istedi. Gidip gitmemem gerektiği üzerine detaylıca ve uzun uzun düşündüm, koskoca bir otuz saniye kadar. Elbette gitmek istiyordum. Ancak Sam'in büyükanne ve büyükbabasıyla geceyi geçirebilmesi için ayarlamalar yapmam gerekliydi; üstelik bir sonraki gece olan atölyeme beni zamanında yetiştirebilecek bir dönüş uçağına ihtiyacım vardı, bunu mümkün kılacak tek sefer de Dallas-Fort Worth Havalimanı'nda aktarma yapmayı gerektiriyordu. Dallas-Fort Worth Havalimanı'nda aktarma yapma meselesinde inanın hiç iyi değildim. Nihayetinde tüm bilgileri yapımcıyla paylaştım, kilisedeki kurul toplantıma gitmek üzere yola çıktım.

Tam bir curcunaydı. Sağ hoparlörde SÇTN, televizyondaki şovun kıyafet provasını ve ardından komedyenler Dave Chappelle ve Arsenio Hall'un sahneye çıkışını dinletiyordu. Sol hoparlördeyse telefonla bağlanan insanların uçak kazaları üzerine konuştuğu bir program vardı, çarpma esnasında vücuda neler olduğunu iyice tasvir ediyorlardı.

Kiliseye vardığımda kurul henüz toplanmamıştı, ama kilisenin yaşça büyük üyelerinden dördü –hepsi de kadın; üçü Afro-Amerikalı, biri beyaz– birlikte dua ediyordu. Duaları evsiz çocuklar içindi. "Bir dakikalığına benim kişisel sorunlarımı konuşabilir miyiz?" diye sordum.

Hepsi kafasını salladı, ben de onlara uçak korkularımı ve bu doğu yolculuğunda kaç tane hareketli aksamın olduğunu anlattım. Tekrar kafalarını salladılar. Görünüşe göre, İsa ile seyahat acentesi arasındaki meselelerin halledileceğine inanıyorlardı. İçimi çektim. Başka bir odada toplantım başlıyordu, bu yüzden ağır ağır oraya doğru yürüdüm. Kafamda şovun, uçak kazasının ve Dallas-Fort Worth'te elinde Uzi silahı olan deli adamın görüntüleri dönüp duruyordu. Konsantre olmakta biraz sıkıntı yaşıyordum. Toplantı bitti, çıkarken küçük bir dua kitabı gözüme ilişti. Alıp çantama sokuşturdum; akşam yemeğinde inceleyebileceğimi, ertesi pazar yerine koyabileceğimi düşünmüştüm.

Hamburgerciye doğru giderken, bir trafik kazası geçireceğime ve kitabın üzerimde bulunacağına dair endişelerle doldum taştım yol boyu. Diğer kazazedeler sonunda kendimi kaybettiğimi, dünyanın hemen yarın öğle yemeğinin ardından sona ereceğine inanan muhafazakârlardan biri olduğumu öğrenecekti. Tabii sonunda lokantaya varabildim; oturduğumda küçük kitabı çıkardım. Sanki esaslı bir pornografik eseri saklarmış gibi, kapağı gözükmesin diye kitabı çantamın içinden çıkarmadan açtım. Okumaya başladım ve bir sayfada şu güzel kısma denk geldim: "Gulf Stream [Körfez Akıntısı] bir kamışın içinden bile akmayı sürdürecektir; yeter ki kamışın Körfez Akıntısı'yla çelişen hedefleri olmasın, ikisi de aynı hizada durabilsin."

Kısa keseyim, New York'a uçtum ve her şey yolunda gitti. Dallas-Fort Worth'te durmak zorunda kalmadım, eve zamanında dönüp dersime gidebildim. Sonra öğrencilerime hep Körfez Akıntısı'nı anlattım: Bizim için, yazarlar için anlamlı olan kısmı, kendimizi hikâyemizin nehriyle, bilinçdışının, anıların, duyarlılıkların, karakterlerimizin hayatının nehriyle aynı hizada tutmamız gerektiğidir. Böylece nehir içimizden, yani o kamıştan, dökülüp gidebilir. SÇTN açıkken, nehirle bizim hedeflerimiz çatışır. Bu yüzden oturup, nefes alıp, kendimizi sakinleştirip kollarımızı sıvayarak yeniden başlamamız gerekiyor.

Kıskançlık

SÇTN radyosunda duyacağınız tüm curcuna içinde kontrol altına almakta en çok zorlanacağınız ses, kıskançlığın sesi olabilir. Kıskançlık, şimdiye değin toplayabildiğiniz kendine güven ölçütlerinize doğrudan bir saldırıdır. Eğer yazmaya devam edeceksenız muhtemelen bununla baş etmeniz gerekecek; zira bazı şahane ve baş döndüren başarılar, tanıdığınız en korkunç, öfkeli ve bunu hak etmeyen yazarların, yani başka bir deyişle siz olmayan kimselerin başına gelecek.

Böyle şeyler olacak; çünkü zihin, kalp, ilham, el ve kâğıt birlikte çalıştığında ortaya çıkan sihir, toplumdaki sürü psikolojisini etkileyemiyor. Bunun yerine, televizyon şovları, film yapımcıları ve reklamlar toplumu yönlendiriyor. Yine de bir süre sizinle aynı yolda ilerleyen ren geyiği sürüsünü muhtemelen seversiniz. Hepimiz gizliden gizliye bunu isteriz. Fakat belki de sürü, ihtiyaç duyduğu yosunları toplayacak ve sonra bunu gerçekten hiç hak etmeyen yazarların arkasından paytak paytak yürüyecektir. Bu yazarlar, çok satanlar listelerinde, film satışlarında, devasa avanslarda ve fotoğraf editörlerinin aşırı uzun köpek dişlerini, kırışıklıkları ve boynuzları bilgisayar marifetiyle yok edebildiği ulusal dergilerdeki kuşe kâğıda basılı büyük resimlerde kendilerine yer bulacaklardır. Bu dünyada en çok hayran olduğunuz yazar, *The New York Times*'ta bu yazarları göklere çıkaran eleştiriler veya kitap kapağına övgü dolu sözler yazabilir. Böyle yazarlar kendilerine ev alırlar, büyük evleri

ya da hakikaten ilkinden daha hoş olan ikinci bir evleri olur. Siz de kendinizi arkadaki merdivenlerden fırlatmak istersiniz, hele de bu kişi arkadaşınızsa...

Ne kadar kötü hissettiğiniz, kelimelerle anlatılamaz. Üst üste birkaç gün herkesten nefret edecek, söylenen hiçbir şeye inanmayacaksınız. Ünlü olma sırası gelen yazarı tanıyorsanız size muhakkak şimdi sıranın sizde olduğunu söyleyecektir; bu da arka arkaya gittiğiniz her düğünde gittikçe ilerleyen yaşınıza ve yorgunluğunuza rağmen gelinlerin size söylemeye devam ettiği şeyin aynısı. Öte yandan bu arkadaşınızın başına küçük kötü şeylerin gelmesini, diyelim ki kafasının patlamasını umut ettiğinizi fark ettiğinizde, bu kendinize olan güveninizde ufak bir tahribat yaratabilir. Belki de bir sabah, prostatında bir ağrıyla uyanmasını istiyor olabilirsiniz. İnsan ne kadar zengin ve başarılı olursa olsun, eğer sabah uyanıp doktoru arayarak prostat masajı talep etmek zorunda kalıyorsa, uzun bir gün olacak demektir. Aklınıza bu tür hayaller üşüşüyor, çünkü bir kez daha şekerci dükkânının penceresinden içeriyi izleyen o çocuk gibi hissediyorsunuz kendinizi. Size göre bu arkadaşınız, şu anda nefret etmekte olduğunuz arkadaşınız, bütün şekerleri almış durumda. Başarılı olmanın, arkadaşınıza ölçüsüz bir mutluluk, huzur ve emniyet hissi verdiğini sanıyor; onun günlerinin daha kolay geçtiğini düşünüyorsunuz. Sanki o kadın yüz yirmi yaşına kadar yaşayacak, o adamsa asla ölmeyecek; ölecek olanlar, sizin gibi iyi insanlar. Fakat bu doğru değil. Para, bu yazarlara hiçbir şeyin daha fazlasını garanti edemez; kesin olan tek şey, artık daha pahalı bir dizi sorunu olacağıdır. Esasında hayatları üzerindeki baskı daha da yoğunlaşacak.

"Peki, tamam. Ben bu yoğunluğa varım; bunlar benim istediğim türden sıkıntılar" diye düşünebilirsiniz.

Gerçekten bunu ister misiniz peki?

"Evet, gerçekten istiyorum."

Gelgelelim, tanıdığımız en yalnız, en mutsuz, en nevrotik, en rezil insanların bazıları, dünyadaki en başarılı insanların arasındadır.

Tamam, ama benim için işler farklı olacak. Hakkımdaki gazete kupürlerine âşık olmayacağım. Sürekli başarılarımdan bahsetmeyeceğim. Şöyle şeyler söylemeyeceğim mesela: "Sen buna yağmur mu diyorsun? Bir keresinde, sanırım Guggenheim bursunu aldığım yıldı, *gerçekten* aşırı yağmur yağmıştı." Adını anabileceğiniz diğer insanların aksine, siz bunu asla yapmazsınız.

Çok hoş. Bunların hepsi başka birine olacak zaten. Emin olabilirsiniz. Kıskançlık, yazar olmanın mesleki tehlikelerinden biri ve en aşağılayıcı olanı. Ve ben, kıskançlığın Leona Helmsley'i[25] olan ben, bu hissi kolaylaştırmaya ya da dönüştürmeye yardımcı olabilecek şeylerin şunlar olduğuna inanmaya başladım: (a) yaşlanmak, (b) sinirim geçene kadar hakkında konuşmak ve (c) kıskançlığı bir materyal olarak kullanmak. Ayrıca yolun bir noktasında biri sizin bu durum karşısında kahkahalara boğulmanızı sağlayacak, böylece evinize döneceksiniz.

Bundan seneler önce, dostça davrandığım (o zamanlar aramızın hâlâ iyi olduğu) biri çok önemli bir başarı elde ettiğinde, epey kötü bir kıskançlık krizi yaşamıştım. Sanki her birkaç günde bir kitabının ne kadar başarılı olduğuna dair daha iyi haberler alacaktı; böyle giderse ömrü boyunca bir daha maddi yönden sıkıntı yaşamayacağı da ortadaydı. Bu durum bende soğuk duş etkisi yarattı. Ben ondan daha iyi bir yazardım. Pek çok yazar arkadaşım iyi işler, epey büyük işler yapıyordu ve ben onları kıskanmıyordum. Bunun nedenini inanın bilmiyorum, ama hakikat bu. Ama sıra bu kadına geldiğinde, telefonda bana en son başarılarını anlatışını dinliyor, bir yandan da ben havlamaya başlamadan telefonu kapatabilmek için dua ediyordum. Tıpkı bir lağım çukuru gibi, ben de hakikaten mutsuzluk sızdırıyordum.

En derindeki inancıma göre, ölmek üzereymişiz gibi yaşamak bizi özgür kılabilir. Ölüm döşeğindeki insanlar size etrafınızdaki-

[25] ABD'li bir işkadını. 2007'de hayatını kaybeden Helmsley, çalışanlarına yönelik zalimliğiyle tanınıyordu. (ç.n.)

lere dikkat kesilmeyi, affetmeyi ve gereksiz şeylere kafanızı takmamayı öğretir. Bu yüzden bu arkadaş her aradığında, kendimi ikimizi de affetmeye ikna etmeye çalışıyordum. O yaz Güneyli biriyle epey zaman geçirmiştim; sürekli "Bu şahane değil mi?" diye çığlık atan bir tipti. Ama bunu öyle bir söylüyordu ki kulağa neredeyse "şişhane" diyormuş gibi geliyordu. Bu yüzden şu bizim malum arkadaş en yeni güzel haberleri vermek için aradığında ve bunu her daim bir Miss America alçakgönüllüğüyle yaptığında, ben de şöyle yanıt veriyordum: "Hakikaten şihane değil mi? Çok şihane değil mi bu?"

"Ne kadar destekleyicisin. Bazı arkadaşlarım bu başarılarımı çekemiyor" derdi o da.

Cevabım hazırdı: "Nasıl desteklemeyeyim? Bu gerçekten şihane bir olay!"

Ama aslında içimden gelen "Senin o diğer arkadaşlarının adını ve numarasını alabilir miyim?" diye sormaktı.

Bazen telefonu kapatıp ağlardım.

Bir süre sonra insanlardan yardım istemeye başladım.

Biri bana bir zamanlar Jean Rhys'ın yazdığı şeyi hatırlattı; buna göre biz bütün yazarlar aslında tek bir göle doğru akan küçük ırmaklardık, birimiz için iyi olan şey hepimiz için iyiydi, birbirimizin başarılarını ve övgülerini kolektif olarak paylaşıyorduk. "Sen çok, çok asabi bir insansın" dedim ben de.

Terapistime göre, kıskançlık ikincil bir duyguydu; dışlanma ve mahrum bırakılma hissinden doğuyordu. Bu çok eski duyguların üzerinde çalışırsam, belki kıskançlığı aşabilecektim. Reçeteme Prozac yazmasını sağlamaya çalıştım, ama bana bu diğer yazarın sırf benim geçmişimi iyileştirmeme yardım etmek için hayatımda olduğunu söyledi. Bu minvalde, yazar arkadaşım diğer ailelerin bizimkinden mutlu olduğuna ve bu ailelerde riayet edilecek bir kullanıcı el kitabı bulunduğuna dair, bir ömür boyu süregelen hislerimin bahsini açmamıza yardım etmişti. Dediğine göre, kendi içimdekileri başka insanların dışındakilerle karşılaştırma meselesiydi

yine gündeme gelen. Bana devam etmemi ve o hisleri hissetmemi öğütledi. Ben de öyle yaptım. Bok gibilerdi.

Arkadaşım, böylesine kıskandığım yazar, arayıp Güneyli bir dilberin edasıyla şöyle derdi: "Tanrı bana bu sene neden bu kadar çok para kazandırıyor hiç bilmiyorum." Ben de Lamaze yöntemimi uygulayarak şöyle derdim: "Ne kadar şihane değil mi?" Hayatımda hiç o kadar ezik hissetmemiştim.

Yıllarca Alcoholics Anonymous destek grubunda olan ve zamanının yarısını başkalarının ayık kalmasına harcayan çok bilge bir yazar tanıdığımı aradım. Ona, deliliğin veya varsayalım ki kıskançlığın sancılarını çekmekte olan yeni birine neler anlatabileceğini sordum.

"Ben sadece dinlerim" dedi. "Herkes bana o aşırı uzun, kendini beğenmiş, karmakarışık hikâyelerini anlatır. Ben de üç şeyden birini söylerim: 'Hı hı' derim, 'Hmmm' diyebilirim, 'Çok kötü' derim." Güldüm. Sonra ben de ona işleri gayet yolunda giden berbat arkadaşımdan bahsetmeye başladım. Bir anlığına sessiz kaldı. Sonra "Hı hı" dedi.

Daha sonra hafif şişman, alkolik, eşcinsel, Katolik rahip arkadaşımla konuştum. "Sen hiç kıskançlık yapar mısın?" diye sordum.

"Benim yaşımda vücudu gayet düzgün bir adam gördüğümde, kendimle çelişiyorum her seferinde. Hem onun kadar zayıf olmak istiyorum hem de aslında onu yalayıp yutmak istiyorum. Sence bu kıskançlık mı yoksa takdir mi?"

Birilerinin size kıskançlığı uzaklaştıracak ya da başka bir şeye dönüştürebilecek bir şey söylemesini sağlamak çok zordu. Bir peri masalındaki kötü üvey kardeş gibi hissediyordum. Başka bir arkadaşıma bahsettim durumdan, bana Lakota Sioux kabilesinin deyişlerinden birkaç satır okudu: "Kimi zaman kendime acıyarak dolaşıyorum ortalıkta. Ve yine de her daim muazzam rüzgârlar taşıyor beni gökyüzüne." Bu çok güzeldi ve ben gerçekten akıl hastasıydım.

Ne var ki bu satırlar bana bir çözümün başlangıcını sundu.

Hapishane duvarımdaki ilk küçük çatlağı açtılar. Aslında Tanrı'nın elini aşağı uzattığı, sihirli değneğiyle dokunduğu ve böylece birdenbire bozuk bir mini fırın gibi tamir edileceğim türden bir çözüm bekliyordum. Ama tabii işler böyle yürümüyordu. Bunun yerine, her geçen gün bir angström birimi kadar iyileşiyordum.

Çözümün başka bir parçası da Clive James'in "The Book of My Enemy Has Been Remaindered" adlı şiiriyle bir pazar günü *The New York Times Book Review* ekinde karşıma çıktı. "Düşmanımın kitabı satılamayıp kaldı elinde" diye başlıyordu şiir ve şöyle devam ediyordu: "Ve ben memnunum buna." Ne kadar yardımcı olduğunu kelimelerle anlatamam. Başka birinin daha benim kadar kıskanç ve kindar olduğunu görüp bu duyguları gülünç hale getirmek ne kadar da kutsal bir rahatlama! Tavsiye istediğim herkesi arayıp bu şiiri okudum onlara. Herkese o kadar tanıdık geldi ki kahkahalara boğuldular.

Başka bir çözüm ise, arkadaşım Judy sorunun aslında kıskançlığı ve rekabet gücünü *durdurmaya* çalışmak olduğunu söylediğinde ortaya çıktı; buna göre temel mesele bu hislerin kendime olan nefretimi körüklemesine engel olmaktı. Öteki yazar için mutlu olmaya çalışmamın delilik olduğunu söyledi. Bunun beni nasıl rahatlattığını anlatamam. Tam da bu rekabeti, bu açgözlülüğü, yılda yüz binlerce dolara ihtiyaç duyma fantezisini teşvik eden ve hemen sonra sizi duygularınız yüzünden, sıranın hep başkasına geçeceği korkusu, kıskançlığı veya özlemi nedeniyle utandıran bir kültürde büyüdüm ben. Yapmak üzere yetiştirildiğim şeyi yapıyordum sadece.

Böylece mizah duygumu geri kazanmaya, kendime şöyle şeyler söylemeye başladım: Tanrı'nın para konusunda ne hissettiğini bilmek istiyorsan parayı kime verdiğine bir bak. Çok yakın arkadaşlarımın da epey parası olsa bile bu fikir beni inanılmaz neşelendiriyordu. Bana kalırsa insanlar çok kısa sürede çok fazla şey başarıyorsa, tarihsel olarak onlar sadece gerçekleşmeyi bekleyen birer Yunan tragedyasıdır. Çok kısa sürede çok şey başaramayan ve

aslında zaman içinde de pek iyi durumda olmayan ben ise aslında avantajlı konumdaydım. Çirkin bir güç zehirlenmesini anlatan piyesteki burnu havada kahraman olmayacaktım. Bu mesele hafife alınmamalıydı. Sinirlerim bu haliyle de yeterince bozuktu; bu saatten sonra ihtiyacım olan son şey gök gürültüsü ve sessiz çığlıkların şiddetli saldırısı, bir yanda çalan ziller, uzun ve sivri dişler, orman yangınlarını dört bir yana dağıtan rüzgârlar olurdu herhalde; yani kim buna *ihtiyaç duyar* ki?

Sonra ben de kıskançlığım hakkında yazmaya başladım. Bazı karanlık ve soğuk köşeleri kurcalıyor, orada neler olduğuna bakıyor, hepimizde mevcut olan hislere biraz ışık tutuyordum. Kimi zaman bu insani ıvır zıvır yapış yapış ve acınası halde olabiliyor ki zaten kıskançlık kesinlikle öyle. Yine de bir ömür boyu sessizce zehirlenmektense onu hissetmek, üzerine konuşmak, üzerinden geçip gitmek yeğdir. O uzun haftalar boyu duygusal olarak Manş Denizi'nde üşümüş ve korkmuş halde yüzdükten sonra nihayet bir yerlere varabildiğimi hissediyordum. Ardından televizyonda AIDS'li bir çift hakkında bir belgesel izledim. Nihayet çözümün tüm parçaları bir araya gelmişti.

Belgeselde mahvolmuş bedenlerin, genellikle uzak durduğumuz türden bedenlerin pek çok görüntüsü vardı. Bu ikilideki adamlardan birinin bir deri bir kemik kalmış sırtı, Kaposi sarkomu yüzünden mosmor haldeydi. Fakat siz onları izlerken içlerindeki ruhu bir kez anladığınızda, arkadaşlarının parça parça işlediği örtülerin altında yatan hasta insanın güzelliğini görebilirdiniz. Bunca korkunun içinde zarifçe yürüyen insanların inanılmaz metanetine tanık olabilirdiniz; doğrudan çukurun içine bakıp sahip olduğunuz şeyin tam da bu kadar olduğunu, elinizde işte bu hastalığın veya belki de bu kıskançlığın bulunduğunu anlardınız. Bu yüzden elinizden gelebildiği kadarını yapardınız. Bu mahvolmuş bedene veya yaralı ruha hâlâ mümkün olduğu kadar yumuşak ve hassas şekilde ilgi gösterilmelidir.

Üzerine yazdıkça ve film üzerine düşündükçe, o yazar arkada-

şımın para meselelerinden bu kadar sıkça bahsetmiş olmasına daha çok sinirleniyordum; çünkü o yaz Sam ve benim neredeyse hiç paramız yoktu, o da bunu pekâlâ biliyordu. Çocukluğum hakkında yazmaya devam ettim; başka kızların sahip olduklarına ve ailelerinde olup bitenlere ne kadar sık imrendiğimi anlattım. Haham Hillel'in şu lafını masamın yanındaki duvara yapıştırdım: "Ayağa kalkıyorum. Yürüyorum. Düşüyorum. Ve bu esnada dans etmeye devam ediyorum." Ben de yazarak dans ediyorum. Bu yüzden dünyayla daha yakından ilgilenmeye çalışmak, bazı şeyleri daha az ciddiye almak, daha yavaş hareket etmek, daha sık dışarı çıkmak üzerine yazdım ben de. Nihayetinde yazdıklarım komikleşti; hem benim hem de yazar arkadaşım için o acıma duygusunun üstesinden gelindi. Bunu fark ettikten sonra ona olabildiğince kibar bir şekilde arkadaşlığımızdan biraz müsaade istediğimi söyledim. Hayat gerçekten çok kısa. Sonunda kıskançlığımın ve zatıâlimin, tıpkı AIDS filmindeki adamlar gibi, tuhaf bir şekilde güzel olduğunu hissettim; ihtiyar bir uzun bacaklı kuş gibi dans ederek dönüşmüş benliğimin dansını sergiliyordum.

Üçüncü Bölüm

Yol Boyunca Yardım

Dizin Kartları

Henry James'in o klasikleşmiş "Yazar, üzerinde hiçbir şeyin kaybolmadığı kimsedir" lafını, kafasındaki gözlüğünü ararken söylediğini düşünmek hoşuma gidiyor. Bu günlerde hatırlayacak çok şeyimiz var. Bu yüzden de yapacağımız, alacağımız, göndereceğimiz tüm önemli şeyleri, yapmamız gereken önemli telefon görüşmelerini, kısa hikâyelerimiz ve makalelerimiz için biriktirdiğimiz fikirleri bize hatırlatacağı umuduyla tüm o listeleri hazırlıyoruz. Yine de bu listelerden herhangi birindeki her şeyin üstesinden gelebildiğiniz vakit, çoktan başka bir listenin gerisinde kalmış olacaksınız. Buna rağmen ben listelere ve not almanın gerekliliğine inanıyorum; her ikisini de yapmak için ise dizin kartlarına güveniyorum.

Evin her yerinde, yatağın başında, banyoda, mutfakta, telefonların yanında ve hatta arabamın torpido gözünde dizin kartlarım ve kalemlerim var. Köpeğimi yürüyüşe çıkardığımda, arka cebimde de bir tane taşıyorum. Gerçi kartları uzunlamasına katlanmış halde taşıyorum; çok merak ediyorsanız söyleyeyim, çünkü iriyarı görünmek istemiyorum. Siz de bu yöntemi bir düşünün. Sizi tanımıyorum bile, ama eminim ki kocaman görünüp görünmediğiniz hususunda endişelenmeye sıra gelene kadar zaten kafanızda bir sürü mesele vardır. Bir de bunu dert etmeyin. Bu yüzden içinde dizin kartları bir yana gerçek boyutlu defterler olan çantamı almadan evden çıkacağım zaman, bir dizin kartını uzunlamasına iki-

ye katlıyorum ve bir kalemle birlikte arka cebime sokup öyle dışarı çıkıyorum. Bu sayede biliyorum ki aklıma bir fikir gelirse veya herhangi bir nedenle hatırlamaya değecek, sevimli ya da tuhaf olan bir şey görürsem, bana onu hatırlatacak birkaç kelime karalayabileceğim. Kimi zaman eksiksiz bir diyaloğa veya bir geçişe kulak misafiri olursam ya da böyle bir şeyi düşünürsem, kelimesi kelimesine not ederim. Sonra kartı yeniden cebime koyarım. Tuzlu bataklık civarında, Phoenix Gölü yakınlarında ya da süpermarketin ekspres kuyruğunda yürüyor olabilirim; birdenbire beni gülümseten veya parmaklarımı kütürdetme hissi yaratan muhteşem bir şey duyabilirim. Sonra dizin kartımı çıkarır, duyduğumu not ederim.

Mesela, üzerinde "Pammy, Demi Moore" yazan bir dizin kartım vardı. Bu kelimeler koca bir filmi, 1992 yılında Pammy ölmeden altı ay önce birlikte geçirdiğimiz o güne dair anıları benim için özetliyordu.

Onun evinin bahçesindeydik. Gökyüzü mavi ve bulutsuzdu, her şey çiçek açmıştı, Pammy'de lavanta rengi pamuklu bir şapka vardı. O gün aslında gayet iyiydi, ölüyor olması dışında tabii. (Babamın onkoloji uzmanı bir keresinde babamı şu sözlerle avutmaya çalışmıştı: "Sen çok ama çok sağlıklı, elli beş yaşında bir adamsın, tabii beyin kanseri olman hariç.") Tişört ve şortlarımızla şezlonglara uzanmıştık, minyatür Cadılar Bayramı çikolatalarından yiyorduk. Sam, Pammy'nin iki yaşındaki kızı Rebecca'yı kırmızı bir oyuncak arabayla bahçede gezdiriyordu.

"Biraz canım sıkılıyor" dedi Pammy. Bir süre önce, çok ama çok mutsuz olmak için tek yapması gerekenin Rebecca'yı düşünmek olduğunu, sonra çok ama *çok mutlu* olmanın da tek yolunun Rebecca'yı düşünmekten geçtiğini söylemişti. "Aslında epey moralim bozuk" dedi.

"Neden olduğunu anlamadım."

"Bugünün umut ışığı tam olarak ne peki? Hatırlayamıyorum sanki."

"Madem her şerde bir hayır var, bugün umut ışığımız da artık

Demi Moore'un çıplak hamile fotoğraflarını görmek zorunda kalmaman olsun."

Bir an gerçekten şaşırarak baktı bana. "Tanrım" dedi, "Gerçekten! Hiç aklıma gelmemişti." Günün geri kalanında yeniden çok neşeli olmuştu, benimle ve çocuklarla birlikte olmaktan mutluydu.

Bu eşine o kadar az rastlanan bir sahneydi ki sonsuza kadar unutamayacağımı düşünebilirdiniz. Eğer bir şey yeterince önemliyse onu eve varana kadar hatırlayacağımı düşünürdüm eskiden. Evde de toplumun normal bir bireyi gibi aklımdakileri defterime yazabilirdim.

Fakat sonra hatırlayamazdım.

Eve vardığımda, karakterlerimi tepedeki eski evde verilen bir partiden alıp işteki ilk günlerine veya çocukluklarındaki oyun evine veya daha sonra nerede olmaları gerektiğini düşünüyorlarsa oraya götürebilmemi sağlayacak mükemmel bir imgeyi ya da cümleleri düşündüğümü veya duyduğumu hatırlardım. Orada öylece durup tıpkı bir rüyayı hatırlamaya çalıştığınız gibi yeniden o düşünceleri görmeye çalışırdım; hani gözlerinizi kısıp psişik dilinizin ucunda olduğunu bildiğiniz şeyi bir türlü geri alamazsınız ya, öyle. Aradığınız görüntü kaybolmuştur hani. Bu aklıma gelebilecek en kötü hislerden biri; muhteşem bir an yaşadınız ya da bir içgörüye, imgeye, deyişe vakıf oldunuz, buna sahip olduğunuzu biliyorsunuz ve birden kaybediyorsunuz. Bu yüzden dizin kartlarını kullanıyorum şimdi.

Kendinize yazmaya başlama izni verdiğinizde gerçekleşen şeylerden biri de bir yazar gibi düşünmeye başlamanızdır. Her şeyi materyal olarak görürsünüz. Kimi zaman oturur, kimi zaman yürüyüşe çıkarsınız; bu esnada düşünceleriniz eserinizin bir yönüne, küçük bir sahne için sahip olduğunuz fikre, birlikte çalıştığınız karakterlerden birinin genel portresine odaklanabilir. Belki de tamamen kısıtlanmış ve umutsuz olacaksınız; neden mutfağa gidip

direkt kedinin mama kabından ılık bir kadeh cin içemeyeceğinizi merak edersiniz. Ve sonra, kendiliğinden, hiçliğin ortasından bir düşünce veya imge gelir. Bazıları kafanızın içinde sevimli, parlak turuncu ve hafif süs balıkları gibi gezinir; siz de içinde balık olmadığı sanılan bir akvaryuma bakan çocuk gibi onları takip edersiniz. Diğerleriyse Boo Radley[26] gibi gölgelerin içinden çıkıverir; soluğunuzu tutmanıza veya bir adım gerilemenize sebep olurlar. Kendiliğinden gelen bu düşünceler genellikle yoğundur, çok net oldukları için de sanki çok kalıcılarmış gibi hissettirirler. Bana kalırsa yine de hepsini yazın derim.

Öte yandan, dışarıdayken hiç not almayan bir sürü yazar arkadaşım da var; bunun derste not almak yerine sadece dersi *dinlemek* gibi olduğunu söylüyorlar. Eğer önemli ve yaratıcı düşünceleri tutup saklayan bir zihniniz varsa –yani zihniniz hâlâ işliyorsa– bence çok şanslısınız ve geri kalanlarımız sizin etrafınızda olmak istemezse çok da şaşırmamalısınız. Yazar arkadaşlarımdan birinin –sanırım kendisinden yakın zamanda kurtulacağım– söylediğine göre, eğer bir şeyi eve vardığınızda anımsamıyorsanız muhtemelen çok da önemli değildir. Bu laftan sonra yeniden sekiz yaşında hissetmiştim; o zaman da söyleyeceğim önemli bir şey birden zihnimdeki tavşan deliklerinden birine düşüvermişti, çünkü yanımdaki yetişkinlerden biri ukalaca şöyle demişti: "Demek ki o kadar önemli bir şey değilmiş."

Bu yüzden bu mesele hakkında nasıl hissedeceğinize karar vermeniz lazım. Şahane bir hafızanız olabilir; dağlarda yürürken veya dişçide sıra beklerken aklınıza gelen bir şeyi üç saat hatırlayabilirsiniz. Ve tabii, hatırlamayabilirsiniz de... Size doğal geliyorsa, hatırlamanıza yardımcı olacaksa not alın. Bu kopya çekmek demek değil. Karakteriniz hakkında hiçbir şey söylemez. Zihniniz birazcık dağınıksa, bu sadece biraz gerilediğini gösterir. Bunun sebebi de gençken aldığınız tüm o uyuşturucular ve yirmi yıl boyun-

[26] Harper Lee'nin *Bülbülü Öldürmek* adlı eserindeki karakterlerden biri. (ç.n.)

ca günlük olarak tüttürdüğünüz alışkanlık yapmayan esrar olabilir. Belki sebebi çocuklarınızın olmasıdır. Bir çocuk doğurduğunuz zaman, ellerinde rahim içi spiralle doğan bebekler gibi bu ufaklık da küçük avuçlarıyla beyninizin beşte birini kavramış olarak doğar. Nedeni ne olursa olsun, kendinize not alma izni vermeniz oldukça adil olur.

Benim dizin kartı hayatım çok etkin veya düzenli değil. Muhalif ve agresif öğrencilerim, tüm o dizin kartlarımla ne yaptığımı sormakta ısrarcı. Tek söyleyebildiğim, onlara sahip olduğum, üzerlerine notlar aldığım ve bir şeyi kâğıda dökme eyleminin o bilgiyi depolayıp hafızamdaki arşive kaldırabilmem için bana yüzde elli şans verdiği oluyor. Bir kitap ya da makale üzerinde çalışıyorsam ve dizin kartlarına notlar almışsam, kartlarım çalıştığım materyalin yanında olur; söz konusu fikrin veya imgenin bir şeylere hayat verebileceği ham taslağın bir sayfasına ataşla tuttururum. Bazen de üzerinde çalıştığım belli bir bölümün ya da makalenin sayfalarıyla birlikte masamın üzerine istiflerim, böylece çalışırken onlara bakabilirim. Mahsur kaldıysam, kaybolduysam veya kafamın içinde savaş tamtamları çalmaya başladıysa, şablon hazır olmak üzereyse ve ben ne yaptığımı bilmiyorsam, dahası su kuyusu da kuruduysa dizin kartlarıma göz gezdiririm. O kartlarda beni yeniden yazmaya döndürebilecek, bana biraz olsun güven verecek, o lanet olası kelimeleri birbiri ardına koymama (ki kabul edelim, yazmanın da özeti bu) yardımcı olacak kısa bir görev olup olmadığını anlamaya çalışırım.

Masamda son bir haftalık zaman zarfında düşündüğüm, gördüğüm, anımsadığım veya kulak misafiri olduğum şeylerin kaydını tuttuğum dizin kartlarım var. Birkaç sene önceden kalma kartlar var. Hatta altı yedi sene öncesinden, Sausalito ve Mill Valley arasındaki tuzlu bataklığın kıyısında yürürken yazdığım bir dizin kartı bile var. Her iki tarafımdan da bisikletliler geçiyordu, ama birden yanımdan limon kokulu parfümüyle bir kadın geçene kadar onlara pek dikkat etmemiştim. Bir anda kendimi Proustvari bir koku çağ-

rışımıyla geçmişe dönmüş halde buldum. O tarihten yaklaşık bir yirmi beş sene önceyi hatırlamıştım; teyzelerimden birinin evinde çok sıcak bir yaz günü bir sürü kuzenimle birlikte mutfaktaydık. Sekiz yaşında falandım, en büyükleriydim; teyzemle eniştem yeni boşanmıştı. Teyzem üzgün ve endişeliydi. Sanıyorum kendisini yatıştırmak ve yaralı egosuna yardım etmek için küçük bir alışveriş terapisine çıkmıştı. Bir dükkâna gidip tuhaf bir limonata yapma makinesine para harcamıştı.

Elbette limonata yapmak için sadece bir sürahiye, limon suyu sıkacağına, buz küplerine, suya, limona ve şekere ihtiyacınız olduğunu söylememe gerek yok. Bu kadar işte. Hah, bir de uzun bir kaşık. Ama teyzem birazcık bıkmış ve huysuz haldeydi; sanıyorum bu limonata yapma zamazingosu ona eğlenceli gözükmüştür; kurumuş ruhunu hoş, soğuk ve tatlı bir limonatayla doldurarak hayatını biraz olsun ferahlatabileceğini düşünmüştür. Makinenin cam bir sürahisi, bu sürahinin tepesine oturtulan ve limon suyu için biriktirme haznesi olan bir limon sıkacağı vardı. Sizin yapacağınız şeyse, sürahiyi su, buz küpleri ve şekerle doldurmak, sonra biriktirme haznesiyle birlikte sıkacağı tepeye yerleştirmek, birkaç tane limonu sıkıp limon suyunu hazneden sürahiye dökmekti. Sonunda uzun kaşığınızı alıp karıştırırdınız. Limonun posası ve çekirdekleri sıkacağın üst tarafında kalıyordu. Olayın bütünü etkili olsa da biraz uzun düşünürseniz tamamen aptalca geliyor.

Neyse, hepimiz mutfaktaydık, beş kuzenim ve ben lavabonun başındaki teyzemin etrafında toplanmıştık; bize gururla limonata yapıyordu. Sürahiye soğuk suyu koydu, buzları ekledi, çokça şeker döktü, sıkacağın kapağını yerleştirdi, bir düzine limon sıktı ve sonra dolaptan bardakları çıkarmaya başladı. Dur! Biz yaşça biraz büyük olanlar bağırmak, "Daha limon suyunu dökmedin, dur! Hata yapıyorsun!" demek istiyorduk. Cam bardakları, plastik bardakları, bir çift parlak alüminyum bardağı çıkardı ve yedi bardağı doldurdu. Öylece duruyorduk, birbirine duygusal olarak siyah kuşakla bağlanmış altı endişeli çocuk, nefes alamıyorduk; her şeyin yo-

lunda olmasını ve onun artık kendini üzgün hissetmemesini söylemek istiyorduk. Bardağını sağlığımıza içme dileğiyle havaya kaldırdı, hepimiz şekerli buz gibi suyumuzdan yudumlar aldık. Teyzemin elleri bir düzine limonu kesip sıktığı için o kadar limonluydu ki muhtemelen o biraz da olsa limon tadı alabildi. Şekerli suyumuzu içerken hepimiz çaresizce ona bakıyorduk, sonra gülümsedik ve içecek reklamı çekiyormuşuz gibi bardaklarımızı kaldırdık. Biraz daha almak için bardağımızı uzattık.

Tuzlu bataklıkta yürürken teyzemin mutfak zeminindeki siyah siyah beneklenen silik bej rengi bakımsız muşambayı, lavaboya doğru nasıl da tamamen siyahlaştığını, muşambanın en yıpranmış yerinde çürümüş tahtaların gözüktüğünü çok iyi hatırlıyordum. Ve kuzenlerimle paylaştığım anları. Bazıları çok küçüktü, bu yüzden buz gibi şekerli suyun yeterince iyi olduğunu düşünmüş olmalılar; küçük büyük hepimiz lavabonun önünde toplanıp teyzemin etrafında çember oluşturmuştuk. Kendimi onlara nasıl yakın hissettiğimi, bir çarkın dişlisi olduğum hissini de hatırlıyordum.

Bakımsız muşambanın uyandırdığı üzüntü, teyzemin acısı ve limonata makinesinden duyduğu gurur, birbirimizi rahatlatmaya çalıştığımız tüm o yıllar, onun bize daha iyi limonata yapmak isteyişi, bizim onun ruh halini daha iyi hale getirmek isteyişimiz, sanki Oktoberfest'te büyük bira bardaklarımızı havaya kaldırıyormuşuz gibi kendi su dolu bardaklarımızı da kaldırmamızı mümkün kılan hevesimiz hâlâ içime dokunuyor. Yirmi beş yıldır bunların hiçbirini hatırlamamıştım, ta ki masamda o dizin kartını görene kadar...

Belki de bu hikâyeyi hiçbir yerde kullanmayacağım. Dizin kartında yazan tek şey: "Limonata yapma şeysi." Ama bu olan biten sanki bir filmden ufak bir kesit, acı çeken, hayatta kalmaya çalışan bir ailenin kısa hikâyesi, insanların kalplerinin hayal kırıklığı ve sevgiyle açıldığı nadir anlardan biriydi ve birkaç dakikalığına, tüm aksiliklere rağmen, her şey iyi kötü yolundaydı.

Kimi zaman arabayla dolaşmaya çıkarım; aniden teknik bir

sorunu benim için çözebilecek kelimeler peyda olur zihnimde. Mesela bütün sabah karakterlerim için zamanın geçtiğini göstermeye çalışmış olabilirim; bunu yaparken de takvim yapraklarının pencereden dışarı uçtuğu veya akreple yelkovanın döndüğü eski sinema tekniklerine başvurmak istemem. Bu teknikler yazılı metinlerde çok iyi aktarılamıyor. Başka birinin yazdığı bir metni okurken, yazarın hakikaten doğru detayı doğru şekilde eskitebilmesi ve böylece hikâyenin ileride bir noktada yeniden hız kazanabileceğini öğrenmeniz şahane bir his. Kimi zaman mevsimler değişir, bazen çocuklar okula başlar, sakallar uzar veya evcil hayvanların tüyleri grileşir. Ne var ki kimi zaman kendi yazdıklarınızda zamanın görünmez bir şekilde geçmesini sağlayacak yöntemi bulamazsınız. Masanızda oturup kelimelerinize acı acı bakmanızın veya istediklerinizi olmaya zorlamanızın bu duruma pek faydası olmayacak. Tam tersine, hiç beklemediğiniz bir anda, köpeğinizle güreşirken veya elektrik faturasını öderken, birden başınızı kaldırabilir, gerçekten mühim olan bir şeyin size doğru geldiğini bilebilirsiniz. Gerçi kolay kolay ilgisini çekemezsiniz. Aslında biraz da solunum cihazına bağlı birinin ağa takılmış bir balık gibi tekrar tekrar yüzeye çıkmasını izlemeye benziyor bu; o insanın yanında kalırsınız, bazen gözünü açıp size bakar. Yani biraz alan açarsanız, gerekli imge size gelebilir. Sonra da Tanrı aşkına bunları not edin.

Üzerinde "Altı yıl sonra bile çiğ balık küplerinin anısı ona musallat olmayı sürdürüyordu" yazılı bir kartım var; muhtemelen iyi bir geçiş cümlesi olabileceğini düşünmüştüm. Şimdiye kadar kullanabilecek bir yer bulamadım. Yakışacağı bir yer bulursanız, tepe tepe kullanabilirsiniz.

Nihayetinde dizin kartlarımın çoğunu attım, çünkü ya yazdığım şeyleri bir yerdeki bir paragrafta kullandım ya da yazdığım düşüncenin o kadar da ilginç olmadığı ortaya çıktı. Gecenin bir yarısı yazdığım kartların çoğu aslında epey tutarsız; gerçekten parlak bir matematik mezununun LSD etkisindeyken portakallar veya hakikat üzerine düşündüğünü hayal edin... Kimi kartlarda öğren-

cilerimle paylaştığım şahane alıntılar var, gerçi maalesef alıntının kime ait olduğunu yazmayı unutuyorum genelde. Şunu örnek verebilirim mesela: "Ardımızda kalanlar ve önümüzde uzananlar, içimizde olup bitenlere kıyasla çok küçük meselelerdir." Aslında bu sözü Ralph Waldo Emerson'ın söylediğine neredeyse eminim; ama benim şansıma, eleştirmenin biri çıkıp bu lafı söyleyenin aslında Georgette Mosbacher olduğunu da söyleyebilir. (Şunu diyen kimdi peki: "Eleştirmen, savaş bittikten sonra muharebe meydanına gelip yaralıları vuran kişidir." Dizin kartlarından birine yazmışım bunu...) Diğer kartlarsa küçük yığınlar halinde benimle yaşamaya devam ediyor. Oğlum ben öldükten sonra bir gün onlarla uğraşmak zorunda kalacak muhtemelen. Şu çılgınca kedi besleyen teyzelerin bendeki eşdeğeri bu kartlar sanırım. Tabii benim kartlarım kokmuyor, ortalığı dağıtmıyor, yerlere işemiyor ve bence Sam ucuz kurtulduğunun farkında olmalı. Notların çoğu ona pek manalı gelmeyecektir. Bir sürü kartta sadece bir ya da iki kelime yazılı; oysa bunlar bana kocaman sahneleri ve imparatorlukları hatırlatabiliyor. Sanıyorum Sam öylece kafasını kaşıyarak anlamlandırmaya çalışacak bunları.

Tabii bir de doksanların başında yazılmış bazı kartlar bulacak. Bu kartlarda Sam'in beni nasıl etkilediğini, her seferinde nasıl da kafamı hayret ve bir çeşit rahatlama hissiyle sallamama neden olduğunu anlatan eksiksiz hikâyeler olacak. Bunlardan biri, 17 Eylül 1993 tarihli şu kart:

Sam ve ben, yemekten sonra Bill ile Adair'i arabalarına kadar uğurladık. Çok soğuk, yıldızlı bir gece. Sam'i tutan Bill derin bir nefes aldı. "Çok güzel kokmuyor mu sence de Sam?" dedi. Sam de derin bir nefes aldı, sanki lezzetli bir yemeği kokluyor gibiydi; kafasını kaldırıp göğe baktı ve "Ay gibi kokuyor" dedi.

İşte şimdi bu anı kaybolmayacak. Herhangi bir yazımda bunu kullanır mıyım bilmiyorum –gerçi sanırım şimdi kullanmış ol-

dum– ama artık silinip gitmeyeceğini biliyorum.

Sam henüz beş yaşındayken ilk astım krizini yaşadığında, ikimizin bir acil servis odasında geçirdiği o sabahın detayları da kaybolmayacak. İkimiz de korkmuştuk, üzgündük ve ne olup bittiğini pek anlamamıştık. Sam bir nebulizatöre bağlıydı, ağzını ve burnunu kapatan bir maskesi vardı; ben de yatakta onun yanı başında oturuyor, evden ayrılırken yanımıza bir oyuncak almayı akıl edebilmiş olmayı diliyordum. Sonra çantamın içini karıştırıp bir lokantadan kalma küçük bir mumboyası kutusu ve iki kullanılmış dizin kartı bulmayı başardım. Kartlardan birinde alışveriş listesi vardı, diğerinde de gökyüzünün kısa bir tasviri.

Her bir kartın boş tarafına çirkin birer dev çizdim. Maskesindeki havayı derin derin içine çeken Sam, beni korkuyla izliyordu. Sonra iki devin de sağ eline delik açıp deliklere dil çubuklarından soktum. Coşkulu ve tıkırtılı bir kılıç dövüş sahneledim. Sam'in gözleri kocaman açıldı, gülümsedi. Uzun süre geçtikten sonra, artık özgürce nefes alabiliyordu, eve gidebileceğimizi söylediler bize. Hastaneden çıkmadan devleri parçalarına ayırdım; üzerinde alışveriş listesi olan kartı arka cebime soktum ve diğer kartın arkasına da bu hikâyeyi karalayıverdim.

Dört Bir Yana Telefon Etmek

Sizinle paylaşacak çok kıymetli bilgileri olan sayısız insan var dışarıda, bazen tek yapmanız gereken telefonu elinize almak. İnsanlar sizin epeyce bilgi sahibi olduğunuz ya da benim durumumda pek çok heyecanlı fikir sunabileceğiniz konularda sizden akıl istediklerinde nasıl hoşunuza gidiyorsa, telefon ettiğiniz insanlar da bunu yapmanızdan hoşlanırlar. Diyelim ki düğümler, penguenler veya peynirler hakkında bir sürü şey biliyorsunuz ve doğru insan sizden bildiğiniz her şeyi ona anlatmanızı istedi. Ne kadar muhteşem ve nadir bulunan bir deneyim. Normalde gerçek hayatta olan şey, insanların size cevabını hatırlayamadığınız soruları sormasıdır. Mutfağa ne almaya geldiğiniz veya 1776 yılının 4 Temmuzu'nda ne olduğu gibi sorular karşısında düşüncelere dalarsınız: "Tanrım, biliyordum bunu. Dilimin ucunda sanki. Ne olabilir? Tamam, buldum. Anayasanın kabulü? Yok yok bu değildi, tüh. Biliyordum bunu..." Bir konu hakkında gerçekten bildiğiniz durumlar/bilgiler varsa bunlar hakkında size bir sürü soru sorulması gerçekten zevk verir.

Bu, dört bir yanı aramaya başlamak için oldukça güzel bir neden. Başka bir neden de telefon görüşmelerinizi bilgisayar başında otururken yaparsanız, bunu o günkü işlerinizin arasında sayabilirsiniz. Bu vazifeden kaçma sayılmaz. Yazar olmak, yalnız başınıza çok fazla zaman geçireceğinizi garanti edebilir ve bunun neticesinde zihniniz doğru yoldan sapabilir. Küçük bir çalışma alanınız

varsa beyniniz *The Cabinet of Dr. Caligari* [Dr. Caligari'nin Muayenehanesi] setlerinde olduğu gibi nefes almaya ve kasılmaya başlar. Şizofreni belirtileri sergilemeye başlayabilirsiniz. Örneğin, şizofreni kelimesine o kadar uzun süre bakarsınız ki gözünüze yanlış gözükmeye başlar; yanlış aradığınız için sözlükte de bulamazsınız, acaba her şeyi ben mi uydurdum kuşkusu düşer aklınıza. Sonra ağzınızdaki küçük bir yarayı fark edersiniz, dilinizi pek uzak tutamadığınız o küçük aftlardan çıkmış olabilir yine. Bu yara birden bilye büyüklüğünde gibi hissedilir; ardından aynaya gidip kendinizi incelediğinizde, bu beyaz bölgenin olsa olsa toplu iğne başı kadar olduğunu görürsünüz. Yine de *yalnız başınıza çok fazla zaman* geçirdiğiniz için kendi kendinizi tıpkı eski dostumuz Sigmund Freud gibi ağız kanseri olduğunuza ikna edersiniz; tam o anda sizin şu sefil obsesif-kompulsif kafanızın kanser tarafından yenilip yutulmasını engellemeye çalışan doktorların çenenizin yarısını kesmek zorunda kalacağına emin olursunuz. Bundan sonra kafanıza bir kukuleta geçirerek dolaşmak zorunda kalacaksınız ve bir daha hiç kimse sizi öpmek istemeyecek, zaten daha önce de pek istememişlerdi.

Bence bu şekilde düşünmede yanlış bir şey yok, fakat en nihayetinde pek de verimli bir süreç sağlamıyor. O yüzden bir yandan da bir şeyleri halletmeye çabalayabilirsiniz. İşin içine başka bir insanla temas girerse ne âlâ. Çocuk büyütmekle ilgili kesin olarak bildiğim tek şey, bir çocuğun istisnasız her gün disipline ihtiyacı olduğu. Bu yüzden kendinize de günde en az üç yüz kelimelik bir kota belirlemeniz işinize yarar. Elbette ki çocukların istisnasız her gün dinlenmeye de ihtiyaçları var. Böylece bu telefon görüşmelerini kendinize verdiğiniz bir mola olarak düşünebilirsiniz.

Gerçek şu ki büyüdüğünüz yerin hâlâ bir demiryolu kasabası olduğu zamanlardan yazacak bir şeyler bulamazsanız, zona hastalığının erken dönemlerinin nasıl olduğunu anlatamazsanız veya karakterinizin güzellik okulunun ilk haftasında neler deneyimleyeceğini aktaramazsanız çalışmanızda duraklayacağınız, ilerleyemeyeceğiniz zamanlar olacaktır. Bu yüzden bu bilgilere kimin

sahip olabileceğini düşünüp çözün, sonra da o kişiyi arayın. Zeki, nükteli ve konuşkan birini düşünseniz iyi edersiniz, böylece anlattığı her şeyi çalabilirsiniz. Ayrıca hevesli olan biriyle telefonda konuşmak çok daha ilginç olabiliyor. Ama bu nitelikler mutlak surette gerekli de değil; zira sadece küçük bir bilgiyi yahut tek bir kelimeyi arıyor olabilirsiniz, o zaman da bu kadar detaylı arka planlara veya uyumlu bir mizaha gereksinim duymayabilirsiniz. Bu bir parça bilgiyi ararken sizi kapıda bekleyeceğini kesinlikle tahmin edemeyeceğiniz bambaşka bir şey de karşınıza çıkabilir.

Örneğin, ikinci romanımı yazarken bir sahne çıktı karşıma. Adam ilk buluşmadan sonra kadını da alıp eve gelir, beraberinde bir şişe şampanya getirmiştir. Folyoyu açar. Bu sayede adamın ellerini görürüz; uzun, güzel, geniş ellerindeki kare tırnaklarına beyaz ayların yansıdığı vakitlerdir bunlar. O kadar sevimlidir ki sarı renk polyester bir tişört giyişi bile görmezden gelinebilir. Ayrıca yanında iyi bir şişe şampanya getirmesi de onun yararına, çünkü kadın içmeyi seviyor. Böylece adam şişenin ucundaki folyoları da soyar ve ardından bütün şampanya şişelerini kapatan o tel şeyi döndürüp çıkarmaya başlar.

Her zaman o "tel şeyi" –küçük başlığı– tel şey olarak düşündüm; tanıdığım bildiğim herkes de böyle adlandırıyor onu: "Canım, şampanyadan şu tel şeyi çıkaracak mısın? Ben daha yeni oje sürdüm de." "Aa baksana, Skippy şu küçük telli şeyle oynuyor. Umarım bir yerlerini kesmez..."

Bir adı olmalı değil mi? Yani aslında bir sürü şampanya –beş yüz tane Telli Şey– şaraphanelere öylece varmıyor. Bir etiketlerinin olması gerek. Ben de Christian Brothers Winery adlı şaraphaneyi aradım, üzüm bağları Russian River'ın yakınındaydı. Telefon meşguldü. Hakikaten. Sonra ben de oturup göğü izledim. Daha önce defalarca yanından geçtiğim o şarap bağlarının filmini izledim kafamda. Oralar özellikle de sonbahar başlarında daha da güzelleşir, yeryüzünde bulabileceğiniz en haz dolu yer de bir şarap bağı olacaktır: bolluk ve bereket hissi, asılan üzüm torbalarının doluluğu,

kadim bir sonbahar kokusu yayan üzümler, yaprakları sayesinde güneşten yarı korunma. Üzümler o kadar güzeller ki büyülenmekten başka bir şey gelmiyor elinizden. Eğer büyülenmiyorsanız ve orada sadece birinin kârını ya da önümüzdeki ay yerin sadece çürümüş meyvelerle kaplı olacağını düşünüyorsanız, bence birisi kafanıza girip her şeyi tamamen karıştırmış demektir. Bu güzellikleri tekrar görebilmeniz, üzümlerin bir tür pudra kalıntısı bırakan hafif tozlarla birlikte şekerci dükkânındaki şekerler misali göründüğünü, hatta hafif bir kar yağışı altındaymış gibi parladığını seyredebilmeniz için iyileşmeniz lazım.

Bunların hepsini yazdım, sonra şaraphaneyi tekrar aradım. Hatlar hâlâ meşguldü. Tam kapattığımda bir arkadaşım aradı, yakın tarihli duygusal felaketini anlatmak istediğini söyledi. Karşılığında "Hayır hayır, bana üzümlerden bahset" dedim. Ona neler yazdığımı okudum, o da şöyle dedi: "Evet, evet hakikaten o kadar güzeller. Neredeyse parlıyorlar. Tabiat Ana hayvanların büyülenmesini, meyvenin güzelliğiyle hipnotize olmalarını istiyor. Böylece o cazibeli meyveleri yiyecekler, sonra tuvaletlerini yapmak üzere başka bir yere gidecekler ve bu sayede Tanrı'ya biraz daha güzellik verebilecekler." Tabii bunları da dizin kartlarıma yazdım. Henüz kullanamasam da o karta not ettiklerimden çok memnunum.

Sonunda şaraphanenin resepsiyon görevlisiyle iletişime geçebildim, ona neye ihtiyacım olduğunu anlattım. O da bana o şeyin adının hep "telli parça" olduğunu düşündüğünü anlattı. Ardından beni iki bin yaşında bir keşişe bağladı. Ya da en azından kulağa böyle geliyordu, donuk, tiz, nefessiz, tempolu bir yürüyüşün ardından telefona ulaşan Nuh gibi...

Aradığım için çok mutlu oldu. Bunu hem dile getirdi hem de sesinden belli oluyordu. Gizliden gizliye bu yaşa kadar hayatta kalma sebebinin benim o telefonumu beklemek olduğuna inanıyordum. Sanki sorumu cevapladıktan sonra telefonu kapatacak, gülümseyecek ve pat diye devrilip düşecekti.

Neyi aradığımı anlattığımda hiç tereddüt etmedi bile: "Ah, tel-

li başlık[27] o."

Ne kadar da dolu bir gün! Gelecekte bir gün ihtiyacım olabilecek bir sahne için mükemmel bir mekân oluşturabilecek üzüm bahçesinin bir tasvirini yazabildim. Tabiat Ana'nın işlerini yürütmede ne kadar iyi olduğunu gördüm; karakterimin mantarı uçurmadan önce telli başlığı açıp çıkardığını yazabildim.

O kitabı yazdıktan sonraki on yılda ne kadar çok insanın yanıma geldiğini ve şimdiye dek hep "telli şey" dedikleri nesnenin adını öğrenince ne kadar mutlu olduklarını size anlatamam. Neyse, tabii... Gerçek şu ki aslında kaç kişinin geldiğini söyleyebilirim: Üç. Fakat bu üç kişi merak ettikleri bir şeyi karşılarında bulunca çok içten sevindi. Tamam, dürüst olalım. İki gerçek insan ve annem. Annem gerçek bir insan olmadığından değil tabii, ama kendisine ne zaman yeni bir kitabımın kopyasını göstersem sessizleşiyor ve gözleri doluyor. O anda annemin neler hissettiğini, sanki kildeki el izimi gösteriyormuşum gibi (gerçi bence pek çok yönden bu da farklı bir durum değildi) "Ah canım, sen bu eserleri kendi başına mı yaptın?" diye tepki vermesi anlatabilir belki.

[27] Terim konusundaki belirsizlik ve bilinmeme hali Türkçede de yaygındır. Tel başlık, tel kafes, tel başlığı gibi kullanımlar arasından "telli başlık" tercih edilmiştir. (ç.n.)

Çalışma Grupları

Yazma eyleminin büyük kısmı, her gün başına oturup bu işi ifa etmekten oluşur; yazmak, size eşlik eden her şeyi kabullenip heybenize atmaya çalışmanız ve bunları değirmende öğütülecek yeni tahıllar olarak görmenizdir. Bu oldukça rahatlatıcı bir alışkanlık olabilir, tıpkı tırnaklarınızı yemek gibi. Sürekli korkmak yerine, bağlantılarınızı koparır, neler olduğunu izler ve yaratıcı olarak değerlendirirsiniz. Kenar mahallelerde oturan kimselerin varlığıyla paniklemek yerine, onların kıyafetlerinin, duruşlarının ve konuşmalarının her bir detayına dikkat kesilirsiniz. Belki asla düşündüğünüz noktaya ulaşamayacaksınız: "Ah, demek bu taraftan silah böyle gözüküyormuş." Ama yine de bir çocuğun yetişkinlerin imgelemlerindeki kasvetli atmosfer olmaksızın yapacağı gibi, taşıyabileceğiniz kadarını yüklenin.

Tüm bu zaman boyunca yazdınız, düzenlediniz, gözden geçirdiniz, yeni yollar bulmaya çalıştınız, yeni sonlar denediniz; nihayetinde, bir noktada, geribildirime ihtiyacınız oldu. Diğer insanların bu metni okumasını istiyorsunuz. Ne düşündüklerini bilmek istiyorsunuz. Biz toplumsal hayvanlarız, doğal olarak türümüzün diğer örnekleriyle iletişim kurmaya çalışıyoruz; siz de şimdiye kadar işinizi yapmak için kendinizi çok yalnız bırakmıştınız. Metnin melodisini sizden başka birine aktarıp aktarmayacağına dair bir fikriniz olmadı hiç. Bir yağlıboya tablosuna bir ay harcayıp sonra onu mumyalamazsınız. İnsanların görebileceği bir yere asarsınız. Bu

yüzden yazma dersleri veya yazma konferansları düşüncesi aklınıza gelebilir.

Yeni yeni büyüyen yazarlar, bir atölyeye veya yaratıcı yazarlık sınıfına kaydolduklarında ne bekleyeceklerini hiç bilmiyorlar. Bazıları yazmayı öğrenmek istiyor, bazıları da daha iyi yazmayı. Ötekilerse zaten çok uzun zamandır epey şey kaleme almışlar, şimdi biraz geribildirim gerekiyor. Bunlar gerçekçi hedefler. Belli bir tip insan, yazarlık derslerini ve atölyelerini bir çeşit kamp olarak görür; sadece diğer insanlarla, belki de saygı duyduğu yazarlardan biriyle belki biraz takılmak, yanıt ve cesaret alıp vermek, başka insanların hikâyelerini nasıl anlattıklarını duymak ister. Kimi insanlar hayal kırıklıklarını, ret mektuplarını ve keyifsizliklerini paylaşabilecekleri başka insanlar ister. Çoğu insan başkalarının yazdıkları üzerinde çalışmayı sever, zira bu kendilerinin de yazılı olarak neyi sevip sevmediklerini ve neyin onlara yaramayacağını anlamalarına yardımcı olur. Diğer insanlar aslında pek de arkadaş ve editör sayılmazlar; ama yeri geldiğinde gerçekçi, dürüst ve yardımsever olacaklardır.

Atölyelerime ve derslerime gelen insanlardan pek çoğu gizlice de olsa verdikleri metni okuduktan sonra aklımı yitirmemi bekliyorlar galiba. Buna göre onlarla dersten sonra kenarda konuşmaya devam edeceğim, onlara hikâyenin ihtiyaç duyduğu tek şeyin sonuna ufak bir dönüş eklemek olduğunu, belki Cammy ve ördekleriyle olan sahnenin biraz kısaltılabileceğini söyleyeceğim. Daha sonra bu metni hemen temsilcime ya da *The New Yorker*'a yollayabileceğimizi veya belki doğrudan Sonny Mehta'ya[28] gönderebileceğimizi düşünecekler. Zaten Sonny'ye de faks çekeriz, o da böyle isterdi.

Oysa ben onlara bunun muhtemelen gerçekleşmeyeceğini anlatıyorum. Yazarlık konferanslarına katılanlar, sık sık hikâyeleri-

[28] Knopf Yayınevi'nin başeditörü, Knopf Doubleday Yayın Grubu'nun yönetim kurulu başkanı. (ç.n.)

ni seven ve onlara yol göstererek yardım etmek isteyen muhteşem yazarlar tarafından kenara çekiliyorlar. Ayda yılda bir, ben de atölyemdeki öğrencilerimden birini kenara çekip "Çok iyisin; bu metin üzerine bir altı ay daha çalış ve sonra beni ara; gerisini halledeceğiz" diyebilirim. Ama çok çok nadirdir. Benim çoğunlukla yaptığım şey dinlemek ve cesaret vermektir; ayrıca insanlara yazmanın günlük hayatımda benim için ne ifade ettiğini, bana neyin yardım edip neyin tökezlettiğini anlatıyorum. Getirdikleri çalışmalarla ilgili beğendiğim her şeyi söylüyorum, mesela atmosfer bazen gerçekten muhteşem ya da dili çok güzel inşa edilmiş olabiliyor. Ayrıca kendi süreçlerinde işlerin nerede karıştığını da işaret ediyorum. Biz –diğer öğrenciler ve ben– metninizi genel bir kontrol için götürdüğünüz doktor olabiliriz. Size ortaya çıkabileceğiniz ve biraz iyi huylu bir baskıyla teşvik edilebileceğiniz bir alan yaratabiliriz; bunun da hikâyelerinizi ve belirlediğiniz kısımları bitirmenize yardımcı olacağını umuyoruz. Size saygı gösterebiliriz, çünkü bedelinin ne olduğunu biliyoruz.

Tabii kafanızı aslanın ağzına sokmuş gibi de hissedebilirsiniz, tetikte olun. Yaratıcı yazarlık sınıfları ve süregiden atölyeler, konferanslardan biraz daha nazik olmaya meyillidir; ama tüm bu durumlarda kendinizi bir sürü başka yazarla birlikte bir masanın etrafında oturmuş halde bulabilirsiniz. Bu yazarlar sizin hikâyenizi parçalara ayırmaya ahlak ve estetik yönünden mecbur hisseder. En iyi durumda, hikâyenizi geçmiş zamanda yeniden yazsanız daha iyi olacağını söylerler; tabii zaten geçmiş zamandaysa o halde geniş zaman kullanmanızı önerirler; olmadı, birinci şahısla yazmanızı söyler ve zaten birinci şahıstaysa, üçüncüye geçmenizi isterler. En kötü ihtimalde ise size hiçbir şekilde görünür bir yeteneğiniz olmadığını, bir daha hiçbir şey yazmaya –adınızı bile– zahmet etmemenizi söyleyiverirler.

Ders verdiğim yazarlık konferanslarında, öğrencilerim bana bazen ağlayarak gelirler; çünkü çalışmasını eleştiren o ünlü yazar metne hunharca saldırmıştır. Öğrencilerin, diğer katılımcıların yo-

rumlarının sertliği nedeniyle mahvolduğu ve muhtemelen kendilerini *Sineklerin Tanrısı* Yazı Konferansı'nda hissettikleri konferanslarda ben de ders veriyorum. Örneğin, birkaç yaz önce büyük ve prestijli bir konferansa ayrılmış sınıftaydım, işler tamamen kontrolden çıkmıştı. O günkü yirmi öğrencimle oturuyordum, içlerinden birinin yazdığı çalışmadan birkaç sayfayı dinliyorduk. Uzun süredir yazan biri değildi. Deneysel bir çalışmaydı, içinde hatalı kullanılan bir lehçe vardı ve pek iyi değildi. Bu hikâye öteki öğrencilere de üzerinde çalışmaları için önceden verilmişti; okuması bittiğinde sıra yorumlara geldi. Hoşlarına giden şeylerden ve iyi işlediğini düşündükleri durumlardan, bir şekilde işe yarayan şeylerden bahsettiler. Onlara göre bu lehçe araya girmişti, ama hikâyenin kendisinde onları harekete geçiren içtenlik ve duygu varmış. Biraz fazla coşkun olsalar da ben bu ekibin söylediklerinin doğru olduğu düşünmüştüm. Bu yüzden ben de birkaç cesaret verici şey söyledim, kulağa doğru gelmeyen birkaç kısmı gösterdim; hızı yakalamak için birkaç yol önerdim. Daha sonra kibarca biraz daha işi olduğunu belirttim. Yazara birkaç soru soruldu, ayrıca bazı iyi önerilerde bulundular. Tam o esnada sessiz kalan genç bir kadın elini kaldırdı. "Deli miyim ben?" diye bağırmaya başladı. "Aklımı mı yitiriyorum? Bu metnin işe yaramadığını görebilen sadece ben miyim? İçinizden biri burada gerçekten inanılır bir karakterin ve tek bir anlamlı imgenin bile olduğunu düşünüyor mu?" Kadın böyle bir süre daha devam etti, biz de hipnoz halindeki bir kobra misali onun bu kendinden geçmiş halini izliyorduk. Söylediklerinin çoğunda haklıydı.

Sustuğunda dönüp bana baktı, hararetle ve yalvarırcasına. Ben de ona baktım. Ne yapacağıma karar vermeye çalışıyordum.

"Tamamen mi vazgeçsin yani?" diye sordum.

"Bence insanlar onu himayesine almış. Kimse ona gerçeği söylemedikçe asla daha iyi olamayacak" diye feryat etti.

Hikâyenin yazarı tavanı kolaçan ediyordu; sanki yaklaşmakta olan bir sivrisinek ordusunu duymuştu. Sınıfın geri kalanı ger-

gin bir beklentiyle gözlerini bana dikmişti. Bir tarafım genç kadının nasıl hissettiğini anlıyordu. Onun için böyle konuşmak bile büyük cesaretti. Bir tarafım masanın bir bacağını kırarak çıkarıp bunu tehditkâr bir edayla ona sallamak istiyordu. Genç kadının adamdan çok daha iyi bir yazar olduğunu biliyordum, çünkü herkes öyleydi. Nefes almaya çalıştım, eserleri basılmamış yazarların neye ihtiyaç duyduklarını ve bu yazarlık konferanslarına neden geldiklerini anımsamaya çalıştım. İlgiye ihtiyaçları vardı. Eserlerine olabildiğince dürüst şekilde, ama kötücül ve alçaltıcı olmadan yanıt verebilecek birilerine ihtiyaçları vardı. Bu yüzden yaptığım yorumlarda yazarın çok zor bir şey denediği ve bir risk aldığı gerçeğine odaklandım. Bence yapması gereken en iyi şeyin, yukarıyı hedeflemek ve hatalar yapmak olduğunu söyledim; zira yaşlandığında veya ölüm döşeğindeyken büyük olasılıkla "Tanrım, çok mutluyum, hayatım boyunca çok az risk aldım. Bu kadar alçaktan gitmeye devam ettiğim için çok memnunum!" demeyecekti. Ona devam etmesini, metni bir kez daha yazmasını, sonra başka bir şey üzerine çalışmaya başlamasını önerdim.

Genç kadına da yine sınıfın önünde, söylediklerini dile getirmenin gerçekten cesaret istediğini söyledim. Daha sonra beni dışarıda arayıp buldu; onun bir canavar olduğunu düşünüp düşünmediğimi sordu. Sadece çok dürüst olduğunu düşündüğümü ve bunun her daim övgüye layık bir durum olduğunu söyledim; bir de aslında doğruluğun kılıcıyla karşımızdakileri doğramamıza her zaman gerek olmadığını söyledim. Bazen şöyle bir doğrultsan da yeter.

Konferans bittikten uzun zaman sonra Bill Holm'un bir şiirini buldum. Bunu o genç adama göndermek isterdim, ama artık bende adresi yok. Şiirin adı "August in Waterton, Alberta" [Waterton, Alberta'da Ağustos]:

Rüzgâr tam tepemde, yapıyor elinden geleni
ve titrek kavak ağacının yapraklarını

bir ay erkenden uçuruveriyor.
Rüzgârsızmış bugün.
En başarılı olduğun şey
Müzik yapmak aslında,
Başarısızlığın gürültüsü gittikçe güzelleşir.

Unutmayın, bazı konferanslar ve yazı programları zalim ve rekabetçi olabilir; eserinize gelecek en sert eleştirilere pek de hazır olmayabilirsiniz. Ama geribildirime, cesarete, iyi huylu baskılara ve başka yazarların yarenliğine ihtiyacınız varsa kendiniz bir çalışma grubu kurmayı düşünebilirsiniz.

Benim sınıflarımdan birinde tanışan, sonrasında üç dört kişilik gruplar halinde ayın her üçüncü perşembesi ve son pazarında buluşmaya başlayan öğrencilerim var; bunu uzun yıllardır yapıyorlar. Buluşacaklarını bilmeleri, belli miktarda işin belli bir zamanda bitmesinin zorunlu olduğu anlamına geliyor. Ayrıca yazmanın mesleki tehlikelerinden biri, kötü günler geçirebilecek olmanızdır. Sadece yapayalnız hissetmekle kalmayacaksınız, etrafınızdaki herkes de partilere gitmiş olacak. Fakat sizin gibi yazmakla uğraşan kimselerle konuşursanız bu yalnızlık hissinin sürecin bir parçası olduğunu ve kaçamayacağınızı hatırlarsınız.

Yazarlar işleri hakkında konuşurken epey paranoyaklaşırlar, çünkü kendimiz de dahil olmak üzere hiç kimse bu işin nasıl yürüdüğünü gerçekten anlayamaz. Fakat moral konuşmasına ihtiyaç duyduğunuzda arayabileceğiniz biri, güvenmeyi öğrendiğiniz biri, dürüst ve cömert olan, size uğursuzluk getirmeyecek biri varsa hayatınızda, bu gerçekten direnmenize yardımcı olur. Dibe vurmuş hissettiğinizde, etrafınızdaki kişinin sizin bir tür astrolojik grev bölgesinde yedi yıl boyunca mahsur kalacağınıza dair şaka yapmasını istemezsiniz bence. Kötü bir günde de çok fazla nasihate ihtiyacınız olmaz. Size lazım olan birazcık empati ve onay. Bir kez daha diğer insanların size güvendiğini bilmeye ihtiyacınız var. Çalışma grubunuzun üyeleri de size genellikle bunu sunabilir.

Peki, nasıl başlayacak bu gruplar? Yöntemlerden biri, bir yaratıcı yazarlık sınıfına katılmak, burada çalışmalarını en çok sevdiğiniz ve biraz dostça ilişki kurabildiğiniz kimselere ayda bir kere buluşmayı, birbirinizin işleri hakkında bir şeyler dinlemeyi, birbirinizi desteklemeyi, biraz dedikodu yapmayı ve genel olarak yazı üzerine konuşmayı teklif etmektir. Size hayır diyebilirler. Sonra Jack Kevorkian'ı[29] arayabilir, sizi araya alıp alamayacağını sorabilirsiniz. Yahut böylesi bir grubun nasıl olacağını görmek isteyen iki üç kişi bulana kadar beklemeyi sürdürebilirsiniz.

Bazı öğrencilerim, yazmaya yeni başlayan veya basılmayı bekleyen romanları olan yazarlar için bir çalışma grubu oluşturduklarını açıklayan duyuruları ilan tahtalarına asmış, yerel gazetelere göndermişlerdi. Bu insanların hepsinin olmasa da çoğunun yolu, onlara hatırı sayılır düzeyde haz ve destek sunan işlevsel gruplarla kesişti. *New Age* kafasındaki arkadaşlarım "evrene ulaşarak" yeni gruplar başlattıklarını iddia ediyorlar. Böyle laflar hoşuma gidiyor; evrenin bu çağrıyı duyduğunu, soluk soluğa masasındaki döner kartvizitliği karıştırdığını ve bu sayede bu arkadaşların hepsinin yeni yeni canlanan çalışma gruplarında kendilerine yer bulabildiğini canlandırıyorum gözümde. Kim bilir?

Derslerimden birinde tanışan ve sonrasında bir grup olarak yıllarca buluşmayı sürdüren dört kişi vardı: üç kadın, bir erkek. Bu ekibi bazen kitapçılarda veya kafelerde görüyordum; şarap ya da kahve eşliğinde oturup birbirlerinin yazdıkları metinlerin üzerinden geçiyor, eleştiri veya teşvik sunuyor, sorular soruyor, daha sonra nereye gideceklerini çözmeye çalışıyorlardı. Birbirlerinin taslaklarını bilfiil düzeltmiyorlardı, ki zaten bunu bir sonraki bölümde ele alacağız. Asıl yaptıkları birbirlerinin çalışmalarını dinlemek ve bu devam etme sürecinde destek olmaktı.

[29] Hazırladığı özel ilaçlarla, ölümcül düzeyde hasta olan 130 kişinin kendi hayatlarına son vermesine yardım etmiştir. Birleşik Devletler'i saran ötanazi tartışmalarının ardından kendisine "Doktor Ölüm" lakabı takılmıştır. (ç.n.)

Son sınıf öğrencilerinin, birinci sınıfların basket antrenmanını izlemeye geldikleri gibi bu arkadaşlar da benim derslerime gelirlerdi. Yeni öğrencilere bir çalışma grubunun parçası olmanın ne kadar muhteşem olduğundan, şimdi birbirlerine ne kadar çok önem verdiklerinden, bu sürecin çalışmalarını kolaylaştırdığından bahseden coşkulu moral konuşmaları yaparlardı. Tek istedikleri yazmak olan gergin, biraz burnu havada ve yalnız dört insandan, etrafımızdaki kimselerden oluşturduğumuz o tuhaf küçük ailelerden birine dönüşmüşlerdi. Birbirlerine karşı çok hassaslardı. Benim sınıfımdaki hallerinden daha az yapmacık ve havalı gözüküyorlardı, zira birbirlerine yardım etmek kalplerini büyütmüştü. Büyük bir kalp hem hantal hem de narindir; kendini korumaz ve saklanmaz. Bir bebeğin bıngıldağı gibi dışarıdadır, ruhun nabzının oradan geçtiğini görebilirsiniz. Bu nabzı, bu yazar grubunda da görebilirdiniz.

Dördü de mükemmel yazarlardı, fakat içlerinden sadece biri basılabilmişti en nihayetinde ve bu da tek bir makaleydi. Ama olay neydi biliyor musunuz? Birbirlerini seviyorlardı. Onca sene sonra hâlâ buluşmalarını iple çekiyorlardı. Birbirleriyle çalışmaları sayesinde, daha iyi yazarlar ve daha iyi insanlar olmuşlardı. Neredeyse daima içlerinden en az biri iyidir ve yardım etmeye kadirdir; başka biri ise sürekli vazgeçmenin ve gruptan ayrılmanın eşiğindedir. Fakat şimdiye kadar birbirlerini dayanmaya ikna etmeyi başardılar. Örneğin üyelerden biri, makalesi basılmış olan, o vakitler beni arayıp yazısı yayımlandıktan sonraki aylar boyu başka hiçbir şey satamadığını, bu yüzden vazgeçmenin eşiğinde olduğunu söylemişti. İyor'u andıran bir ses tonuyla, yedi yıldır alkol almadığı için artık güvenli şekilde içebileceğini düşündüğünü söyledi. Benim de ona katılabileceğimi düşünmüştü, çünkü o zamanlar benim de ayık olarak geçen yedinci yılımdı. Planı gelip beni ve Sam'i almak, çocuk bakım odası olan bir motorcu mekânı bulana kadar etrafta tur atmaktı.

Empatimi gösterecek şekilde mırıldanıp daha önce de böyle

kapana kısılmış hissettiğini hatırlattım. Kısa görevler, diye fısıldadım. Boktan ilk taslaklar. Miyavlar gibi sesler çıkardı. Çalışma grubunda ona yardımcı olabilecek biri olup olmadığını sordum. Hayır dedi, onları arayamazdı; onların tarafında işlerin yolunda gittiğini, şahane bir hafta geçirdiklerini, hatta belki birkaç günde bir ona haber vermeden buluşmuş olabileceklerini ve bu buluşmalarda onun hakkında en sevdikleri gülünç hikâyeleri anlatarak gözlerini devirdiklerini bildiğini söyledi.

Ona oturup nasıl hissettiğini yazmasını söyledim; belki de tüm bu yalnızlığı ve paranoyaları sonunda şahane bir yazı materyali olacaktı. Paranoyak olmadığını söyledi bana. Sadece tüm arkadaşlarının küçük gruplar halinde bir araya geldiklerinden ve onun arkasından acımasızca konuştuklarından endişe duyuyordu.

Fakat tam o anda, ona diğer hattan bir arama geldi. Arayan, çalışma grubundaki arkadaşlarından biriydi; o da epey depresyondaydı. Beni biraz sonra geri arayacağını söyleyerek telefonu kapattı. Sonra günün geri kalanında sesi çıkmadı. Dayanamayıp geri aradım; garajın içinde öylece motoru çalışan arabasında otururken teypte eski bir Lesley Gore kaseti çaldığından endişeleniyordum. Fakat asıl kötü durumda ve gerçekten depresyonda olanın onu arayan kişi olduğu ortaya çıktı; bu adam ne yazık ki çocukken istismar edilmiş olan çok şahane, yakışıklı ve komik bir yazardı. Arkadaşım ona yürekten inanıyordu; bu yüzden ona coşkulu bir moral konuşması yapmış, telefonu kapatır kapatmaz da kendi kitabı üzerinde çalışmaya geri dönmüştü. O saatten beri de aslında ara vermeden çalışmıştı, ta ki ben arayıp çalışmasını bölene kadar...

Taslaklarınızı Okuyacak Biri

Eski bir *New Yorker* karikatüründe, kalabalık bir kokteyldeki iki adam kanepede oturup sakince sohbet eder. Adamlardan birinin bıyığı vardır, bir yazara benziyordur. Diğeri ise normal biridir. Yazar tipli olan diğerine dönüp şöyle der: "Aramızda hâlâ dağlar kadar fark var. Ben altı haneli bir avansın peşindeyim, onlarsa taslağı okumayı reddediyorlar."

Daha önce yanıldım, evet; ama her şey üzerine iddiaya varım ki bu adam eserini satmaya girişmeden önce yazdıklarını asla diğer yazarlara göstermez. Bu meseleleri aştığını düşündüğüne eminim.

Yazarlık konferanslarında yaptığım konuşmalarda ne zaman taslaklarınızı okuyacak birini bulmanın faydalarından bahsetsem benden yaşça büyük ve tanınmış en az bir yazar yanıma gelip yazdıklarını tamamen bitirmeden başka birine hayatta göstermeyeceğini söyler. Onlara göre, bu iyi bir fikir değildir, öğrencilerime bunun faydalı olacağını söylemekten vazgeçmem gerekiyordur. Ben de sadece hafifçe gülümser, anladığımı gösteren küçük heyecanlı sesler çıkarırım. Sonra da insanlara taslaklarını okumaktan, sayfaları faydalı önerilerle işaretlemekten gocunmayacak birini bulma meselesini dikkate almalarını söylemeye devam ederim. İnsan, metninde neyin eksik olduğuna veya o metinde neyin insanı kızdırdığına ilişkin cevaplara sahip olmayabilir, ama yazma eylemi zaten genelde hata yapmak ve kaybolmuş hissetmekle ilgilidir. Hikâyenizi doğru şekilde anlatmanın muhtemelen bir dizi yo-

lu var; başka biri size bu yollardan birini bulup bulmadığınızı söyleyebilir.

Tabii sizin ve başka bir yazarın, okulda yan yana oturup patates baskı yaparmış gibi küçücük bir odada birlikte yazmanız değil önerdiğim. Çocuğunuz ilk kez adını yazdığında ağzınız açık seyrettiğiniz gibi, birbirinizin yazdıklarına da gözleriniz parlayarak bakmanızı istemiyorum. Benim size söylediğim şey şu: Şu dünyada elbet sizin bitmiş taslaklarınızı okuyacak, size dürüst bir eleştiri getirebilecek, neyin işe yarayıp neyin yaramadığını gösterebilecek, çıkarmanız gereken şeylere veya detaylandırmanız gereken meselelere dair önerilerde bulunabilecek, metninizi daha güçlendirecek yolları sunabilecek biri, belki eşiniz belki de yakın bir arkadaşınız olacaktır.

Donald Barthelme, bundan kırk sene önce okuduğum ilk hikâyesinde "Doğruyu söylemek zordur ama doğruyu hazmetmek daha da zordur" diyordu. Üzerinde neredeyse sonsuza kadar uğraştığınız bir metnin sonunda bittiğini düşünerek tasdik edeceğini umduğunuz birine okutmanızın ve sonra onun da size metnin üzerinde biraz daha uğraşılması gerektiğini söylemesinin ne kadar acı verici olduğunu biliyorum. Bu noktada bu insanın karakterine ilişkin değerlendirmenizi gündeme getirmek, eğer eşiniz ya da ömürlük dostunuz değilse, onları hayatınızda isteyip istemediğinize karar vermek zorunda kalacaksınız. Bana kalırsa en olası ilk tepkilerden biri, onu hayatınızda istemediğinizi düşünmektir. Biraz zaman geçtikten sonra, hayatınızda böyle birinin oluşunun küçük bir mucize olduğunu fark edersiniz; zevkine hayran olduğunuz (sonuçta bu insan sizi ve yazdıklarınızı seviyor) biri size hakikatleri söyleyecek, doğru yolda ilerlemenize yardımcı olacak veya kaybolmuşsanız sizi yeniden doğru yola götürecek.

Bir kopyayı editörüme veya temsilcime yollamadan önce yazdıklarımı belirlediğim iki kişiden birine daima gösteririm. Bu şekilde daha güvenli hissediyorum; bu iki insan da benim yazdıklarımın içinden epey güzel işler çıkarabiliyorlar. Aslında ebe gibiler;

içimde hikâyeler, fikirler, imgeler, anılar ve olay örgüleri var; bunları sadece ben dünyaya getirebilirim. Teorik olarak bunu yalnız da yapabilirim, ama insanlar yardım edince biraz daha kolaylaşıyor. Bebeklerini normal yolla doğuran –ilaç, spinal anestezi, hiçbir şey olmadan– arkadaşlarım var; içten içe en hakiki doğum deneyimini kendilerinin yaşadığını düşünüyorlar. Oysa bence epidural; Salk'ın çocuk felci aşısı ve süpermarketlerdeki salata barlarıyla birlikte, Batı'daki en önemli buluşlardan biri. Bu bireysel bir şey. Benim için işe yarayan bir durum, sizin işinize yaramayabilir. Fakat yakın olduğum birinden gelen geribildirim, bana güven veriyor veya en azından metni geliştirecek kadar zaman sağlıyor. Bir partiye hazırlandığınızı ve bu esnada sizi kontrol eden, muhteşem göründüğünüze emin olmanızı sağlayan ya da tam tersine giydikleriniz yüzünden normalde olduğunuzdan çok azıcık daha kilolu göründüğünüzü ve kırmızının da sizde uyuz böceği varmış hissiyatı yarattığını söyleyen birinin, evde yanınızda olduğunu bilmek önemlidir. Elbette bir anlığına hayal kırıklığı yaşarsınız, ama sonrasında hâlâ kendi evinizin özel alanında olduğunuz ve üzerinizi değiştirecek zamanınız kaldığı için siz de minnettar olursunuz.

Tanıdığım en iyi yazarlardan birinin yazdığı her şeyi okuyan, beğendiği zaman bunu hemencecik söyleyen, beğenmediğinde ise neden böyle olduğunu ve neyin işe yaramadığını sorgulayan bir karısı var. Bu süreçte eşdeğer konumdaki bir partner haline gelir. Tanıdığım iki yazar ise bu iş için birbirlerini kullanıyor. Daha önce de söylediğim gibi, benim de yazdıklarımı okuyacak iki kişi var. Bunlardan ilki, en iyi arkadaşlarımdan biri ve muhtemelen galaksimdeki en nevrotik, en kafadan kontak insan. Diğeri ise haftada iki ya da üç kitap okuyan ama asla tek kelime bile yazmayan bir kütüphaneci. Bir metnin üzerinde, yeterince düzgün olduğunu hissedene kadar uğraşırım; sonra okuyabileceğine dair önceden anlaştığımız bu iki arkadaşımdan birine metni gönderirim.

Çalışmamı her zaman ekspres kargo hizmeti olan firmalarla gönderirim, çünkü normal posta yoluyla gitmesini bekleyemeye-

cek kadar sabırsızım. Yolladıktan sonraki bütün günü haber almayı bekleyerek, volta atarak, aşırı yemek yiyerek ve öğlen olduğunda hâlâ arkadaşlarımdan haber alamadıysam paranoyak ve kötü muamele görmüş hissederek geçiririm. Doğal olarak, metnin bir palavradan ibaret olduğunu düşündüklerini ve bunu bana söyleyecek cesaretleri olmadığını farz ederim. Sonra ikisiyle de ilgili pek sevmediğim şeyleri düşünmeye başlarım; aslında ikisinden de ne kadar nefret ettiğimi ve fazla arkadaşları olmamasının çok normal olduğunu fark ederim birden. Sonra telefon çalar ve genelde "Bence şahane olacak, kesinlikle iyi iş çıkardığını düşünüyorum. Tabii birkaç problem de var" minvalinde bir şeyler söylerler.

Bu noktada genellikle önerilere açığımdır, çünkü şahane olacağını düşünmeleri beni çok rahatlatır. Şen şakrak biçimde nerelerin geliştirilmesi gerektiğini sorarım. İşte burası işlerin epeyce riskli hale geldiği yerdir. İlk yarının tamamının yavaş ilerlediğini ve metnin içine bir türlü giremediklerini; ama sayfa altıda, otuz sekizde veya oralarda bir yerlerde işlerin sonunda ilerlemeye başladığını, ardından kitabı ellerinden bırakamadıklarını söylerler. Kitabın geri kalanını da mutlaka su gibi içmişlerdir; tamam, belki kitabın sonuyla ilgili biraz sorun yaşamış olabilirler. Karakterlerden birinin motivasyonunu gerçekten anlayıp anlamadığımı, belki de sadece ve sadece beş dakika kazanmak için neden bu insanı yeniden düşünmek istemiş olabileceğimi merak ederler.

Çok fazla önerileri varsa ilk tepkim, hayatımda bana karşı hep dürüst olacak ve gücüm yettiğince en iyi işi çıkarmam için yardım edecek birinin olmasının aslında yoğun bir rahatlama hissi yaratmadığıdır. Hayır, benim ilk düşüncem aslında şöyle olur: "Pekâlâ. Üzgünüm ama artık arkadaş olamayız, çünkü çok fazla sorunun var. Hatta kişiliğin de kötü. Ve kötü bir mizacın var."

Sanki kitabım yerine Sam'in çirkin, sıkıcı, şımarık olduğunu ve onu rahat bırakmam gerektiğini söylemişler gibi fazlaca hayal kırıklığına uğradığımdan kimi zaman ağzımı bıçak açmaz. Eleştiriyi kaldırmak zordur. Fakat sonra, yazdıklarımı parçalayıp kurcala-

yan arkadaşım birlikte sayfa sayfa, satır satır üzerinden geçmemizi önerir. Ben de hiç ummadığım tiz bir ses tonuyla bu sürecin gerekli olmayacağını, her şeyin yoluna gireceğini söylerim. Fakat arkadaşlarım beni en azından telefonda bu taslağın üzerinden geçmeye ikna ederler. Onlara katıldığımda görürüm ki metnin daha güçlü, daha komik, daha gerçek, daha ilginç veya daha az sıkıcı olabileceği bir dizi yer bulmuşlardır. Buraları nasıl düzelteceğimize ilişkin fikirleri bile olabilir; böylece en sonunda rahatlama ve hatta minnettarlık karışımı derin bir nefes alırım.

Güvenilir biri size bu türden geribildirimler sağladığında, eserinizin insanlar üzerindeki etkilerine dair gerçek bir fikir edinmiş olursunuz. Bu sayede son taslağınıza da nasıl yaklaşmanız gerektiğini öğrenmiş olabilirsiniz. Eğer çalışmanızı ilk kez potansiyel bir temsilciye yollamaya hazırlanıyorsanız, yeterince hazır olmayan bir dosyayı yollayarak o köprüleri yakmayı göze almak istemezsiniz.

Yazdığınız metni ya da kitabı, elinizden gelebilecek en düzgün hale getirebilirsiniz. Kimi zaman tek ihtiyacınız olan biraz ince ayardır; bazen de koca bir karakter üzerine yeniden düşünmek gerekebilir. Bazen arkadaşınız metnin ve işlenmemiş materyalin yarattığı hissi sever; fakat yazdıklarınızın nihayete ermekten epeyce uzak olduğunu da hissedebilir. Bu çok derin bir hayal kırıklığı sebebi olabilir; fakat yine söylüyorum, bu yorumları yapanın bir temsilci veya editör olmasındansa eşinizin dostunuzun olması çok daha iyidir.

Ruhani meseleler üzerine yazan Marianne Williamson'dan bir defasında dinlediğim kadarıyla, Tanrı'yı hayatınıza çağırdığınızda, onun psişik evinize gelip etrafa bir göz atacağını, yeni bir zemin döşemesine, daha iyi mobilyalara ve her şeyin temizlenmesine ihtiyacınız olduğunu göreceğini düşünürsünüz. Tanrı yanınızda olduğundan hayatın ne kadar da güzel olduğunu düşünerek altı ay geçirirsiniz. Sonra bir gün pencereden dışarı bakınca bir yıkı güllesinin beklediğini fark edersiniz. Görünüşe göre Tanrı tüm te-

melinizin kötü durumda olduğunu ve sizin yeniden, sıfırdan başlamanız gerekeceğini düşünüyor. Aslında bir romanı okuması için başka birine verdiğinizde de olan bu. Bu kişi metni sevebilir, ama yine de dev bir karmaşa olduğunu, çok fazla iş gerektirdiğini ve hatta yeni bir temel gerekebileceğini düşünebilir.

Öğrencilerim "Peki biz bu partnerleri nasıl bulacağız" diye sorarlar. Bir çalışma grubu için bir sürü insanı nasıl bulacaksanız öyle. Tek fark, birkaç çalışma arkadaşı yerine bir partner arıyor olmanız. Eğer sınıftaysanız, etrafınıza göz gezdirin; sizinle hemen hemen aynı seviyede gibi görünen, çalışmalarına hayranlık beslediğiniz birileri var mı bir bakın bakalım. Daha sonra birlikte bir kahve içmek için buluşmayı teklif edin ve birlikte çalışıp çalışamayacağınıza karar verin. Biraz çıkma teklifi etmek gibi olacak; bu yüzden bunu yaparken muhtemelen yedinci ve sekizinci sınıflardan kalma en kötü anılarınızla sarmalanacaksınız. Karşınızdaki hayır derse, ortalık yerde iyice dibe vurmadan önce arabanıza dönmeyi beklemek iyi olacaktır. Daha sonra üstünüzü başınızı parçalayabilir, ağıtlar yakabilir ve ilkel çığlıklar atabilirsiniz. Tabii bu arada o kişinin sizi arabanıza kadar izlemediğinden emin olmak isteyebilirsiniz. Gerçi ruhen yıkıldığınızı fiilen görmesi pek de mesele değil, çünkü artık o insanla samimi olmak zorunda değilsiniz. Kendisi hıyarın teki. İşe yeniden koyulana kadar birkaç haftalığına terapi seanslarınızı iki katına çıkarırsınız; bu arada aynı teklifi başka birine, daha çok sevdiğiniz birine yaparsınız.

Zeki ve medeni bir insanın sizin ortaya koyduğunuz işi sevdiğinden kesinlikle eminseniz ona romanınızın bir bölümüne veya en yeni kısa hikâyenize bir bakmak isteyip istemeyeceğini sorabilirsiniz. Eğer bu kişi de yazı yazıyorsa belki sizin de onun taslağına bakmanızı isteyebilir. Her iki teklife de hayır derse bile arkadaş canlısı gibi davranın, böylece hakkınızda halihazırda olduğundan daha olumsuz şekilde düşünmeyecektir. Ardından arabayı terapistinizin evine yakın bir karavan parkına çekip yeniden başka birine

sorabilecek duruma gelene kadar bekleyin.

Öğrencilerimin bir çalışma partneriyle ilgili sordukları ikinci soru da şu: Diyelim ki biri sizin yazdıklarınızı okuyup üzerinde çalışmayı kabul etti, siz de aynı şeyi onun için yapıyorsunuz; ama adam yazdıklarınızla ilgili olarak, en hafif tabiriyle tamamen olumsuz ve yıkıcı yorumlar yapıyorsa ne olacak? Kendinizi yıkılmış ve ihanete uğramış halde bulursunuz. Siz cesurca bir şey yaptınız, birine kalbinizi ve ruhunuzu açıkça gösterdiniz, ama o metnin hiçbir şekilde iyi olduğunu düşünmüyor. Karşınıza geçip bu şekilde hissettiği için üzgün olduğunu söylüyor. Size şu kadarını söyleyeyim, üzgün olduğunu hiç sanmıyorum. Bence işinizi mahvetmek ona gerçek bir haz verdi, normalde asla yakalayamayacağı ve doğası itibariyle neredeyse cinsel olan bir haz. Bana kalırsa bu insandan hemen kurtulmanız lazım, onunla evli bile olsanız. Kimse sizinle böyle konuşamaz. Uzun bir parça yazıyorsanız ve bu sizin için bir ilkse, basılabilir olup olmadığını merak ediyorsanız, en uzak ihtimalle bile şimdilik basılmaya uygun değilse, biri elbette size bunları anlatmalı. Fakat bunu küçümseyip patronluk taslayarak değil, kibar bir şekilde yapmalı; ancak bu şekilde size basılmanın değil de yazmanın peşine düşme cesareti aşılayabilir. Büyük olasılıkla bu kişi ikinci bir görüş almanızı da önerebilir. Fakat karşınızdaki çok katı veya hoşgörüsüzse, bu beleşçiyi sepetleyin gitsin. Çocuğunuzla bu şekilde konuşan, örneğin onlara resimde pek yetenekli olmadıklarını, bu yüzden uğraşmalarına bile değmeyeceğini söyleyen birini savunabilir misiniz? Yazdığı şiirlerin hiç de ilginç olmadığını söylüyorsa mesela? Tabii ki hayır. Bu arkadaşa alev makinenizle birlikte küçük bir ziyarette bulunmayı istersiniz daha ziyade. Peki o zaman biri size böyle bir şey söylediğinde neden onunla yapacak başka bir şeyiniz olsun ki? Neden şu dünyada kalan zamanınızı böyle bir pislikle harcayasınız?

İsa benim böyle konuştuğumu duysa muhtemelen sızana kadar içer. Fakat arkadaşım Pammy, ölmeden bir ay kadar önce, beni kökten değiştirecek bir şey söylemişti.

O vakitler görüştüğüm adamla gece dışarı çıkacaktık, bu yüzden de gece kulübünde giyebileceğim bir elbise almak için Pammy ile alışverişe gitmiştik. Pammy tekerlekli sandalyesindeydi, Ana Kraliçe peruğu takıyordu, gözlerinde *Easy Rider* [Geniş İnsan] filminden fırlamış gibi bir bakış vardı. Lavanta rengi mini bir elbise denedim ki pek benim tarzım değildi. Bol, çuval gibi şeyler giymeyi seviyorum. İnsanlar bana aktör John Goodman gibi giyindiğimi söyler. Her neyse, elbise tam üzerime olmuştu, ben de Pammy'ye göstermek için kabinden çıktım. Çok utanmış, kendine güvenen ve memnun bir halde orada dikiliyordum. Sonra "Sence kalçalarımı çok büyük mü gösterdi?" diye sordum; o da bana yavaşça şöyle dedi: "Annie? Gerçekten bu kadar zamanın olduğunu sanmıyorum."

Ben de sizin bu kadar zamanınız olduğunu sanmıyorum. Bence yazmayarak boşa harcayabileceğiniz bir zamanınız yok, çünkü asla yeterince iyi olmayacağınızı düşünüyorsunuz. Ben de size kibarca ve saygıyla karşılık vermeyen biri için boşa harcayacak zamanınızın olmadığını düşünüyorum. Nefesinizi tutma isteği uyandıracak insanların etrafında zaman harcamak istemezsiniz. Nefesinizi tutarken kendinizi dolduramazsınız. Yazarlık sürekli üstüne bir şeyler koymakla, boşken kendinizi doldurmakla, imgelerin, fikirlerin ve kokuların su gibi akıp gitmesine izin vermekle ilgilidir. Zira yazmak aynı zamanda boşlukla baş edebilmek demektir. Bu boşluk, arkadaşlarının ve eşinin yardımını almayan nice yazarı mahvediyor.

Derslerimde her zaman bir çift acemi çaylak olur; taslaklarını okumaları için saygı ve cesaretlendirme ile bu işin üstesinden gelebilecek insanlara ihtiyaç duyarlar. Yeni başlayanlar sürekli bütün hayatlarını on sayfaya sığdırmaya çalışırlar. Yazdıkları metnin kahramanı sürekli ağlayan alkolik bir anne yahut şampiyon bir yarış atı da olsa bariz bir biçimde kendileri hakkında yazarlar. Fakat yeni başlayanlar oyun oynamayı öğreniyor ve ellerinin sayfada hareket etmesini sürdürmek için cesarete ihtiyaçları var.

Etrafınıza bakarsanız ihtiyaç duyduğunuz kişiyi bence bulacaksınız. Tanıdığım hemen her yazar, hem arkadaşı hem de eleştirmeni olabilen birini buldu. Karşınızdaki kişi sizin için doğru kişiyse ve siz de onun için doğru kişiyseniz, bunu zaten anlayacaksınız. Bir eş bulmaktan çok da farklı değil; orada onca zaman sizi beklemiş bir şeye doğru ufak ufak yaklaştığınızı hissetmeye başlarsınız.

Başka ne yapacağınızı bilemediğinizde, umutsuzluk, kendinden nefret etme ve bıkkınlık hisleriyle dolup taşarken köşeye sıkıştığınızda; fakat işinizi öyle bir süreliğine yalnız bırakamayacağınızda, geçmişinizin bir kısmını –bir karakterin geçmişinin bir kısmını– mektup formatında anlatmayı deneyebilirsiniz. Mektubun gayri resmiliği sizi mükemmeliyetçiliğin tiranlığından kurtarabilir belki.

Etrafta dolanıp duran birkaç çocuğunuz varsa, bu mektubu çocuklarınıza ithafen yazabilirsiniz; yeğenlerinize ve bir arkadaşınıza da olur. O insanın adını sayfanın en tepesine yazın, sonra ilk satıra başlayın; onlara hikâyenizin bir kısmını anlatacağınızı, bu konuda onlara güvendiğinizi, çünkü hayatın bu kısmının sizin için çok şey ifade ettiğini açıklayın.

Derslerimdeki en iyi parçalardan bazıları, kendi çocukluklarını veya çocuklarının çocukluk yıllarını anlatan, bu çocuklar doğmadan hemen önceki yılların nasıl olduğunu betimleyen, ailenin yaşadığı o ilk evdeki anıları ve küçük beyaz kilisenin yanından geçerek tepeden aşağı indiğimizi ve Barış Gönüllüleriyle[30] geçen yılları hatırlatan, küçük yabani ve parlak Afrika köyünü veya kırklı yıllarda balina avcılığı yapan bir gemide çalışmanın nasıl olduğu-

[30] Peace Corps. ABD bünyesinde gönüllü olarak çalışmak üzere seçilen insanların fakir ülkelere yardıma yollandığı bir organizasyon. (ç.n.)

nu çocuklarına anlatmak için yazan anne babalar tarafından kaleme alındı. Derslerime gelen erkeklerden biri, koyu Baptist bir ailede yetiştirilmişti. Güneyde geçen çocukluğunu, nasıl kaçtığını, önce Tanrı'yı sonra da limandayken çocuklarının annesini bulduğu Alaska'daki o balina avı gemisinde geçen yıllarını çocuklarına anlatmak için iki yüz sayfalık bir mektup kaleme almıştı. Uzun yıllar önce başka bir kadın, Sao Paulo'da yaşayan Çinli-Amerikalı bir hemşire olarak hayatının nasıl olduğu hakkında kızına novella uzunluğunda bir mektup yazmıştı. Kadının gördüğünü, hissettiğini ve düşündüğünü hatırladığı her şey bu mektuptaydı. Bir bölümünü sınıfta okumuştu. Çok güzel, samimi, yer yer eğlenceli ve üzücüydü. İnsanlar gözyaşlarını tutamamıştı. Sonradan bu metni bir romanın olay örgüsü tedavisinde kullandı.

Vaktiyle bir dergi editörü, benden ömürlük bir Giants taraftarı olmakla ilgili bir yazı yazmamı istedi. Evet, ben bu beysbol takımının kendimi bildim bileli taraftarıydım, fakat yazdığım şeyin yayımlanmasıyla ilgili endişelerim yüzünden birden kafam bomboş oluverdi. İlk hatırlayabildiğim şey, çocukluğumun geçtiği o açık kahverengi, kutu gibi evin mutfağına girdiğimde, annemle ağabeyimi radyonun üzerine eğilmiş bir Giants maçı dinlerken bulduğumdu. O kadar yoğun bir konsantrasyonla dinliyorlardı ki gören de Pearl Harbor saldırısından sonraki ilk haber bülteni sunuluyor sanırdı. Ben de Sam'e taraftar olmakla ilgili hikâyelerimi anlatmak istedim, çünkü hayatımın o yönünün de kaybolmasını istemiyordum. Fakat yazmaya başladığımda tek hatırlayabildiğim sadece bu görüntüydü. Ben de neler hatırladıklarını öğrenmek için diğer taraftarlarla konuştum, sonra her şey geri gelmeye başladı: O kocaman, devasa parlak yeşil aydınlatmalı alan Candlestick Park Stadı'ydı; oraya gitmek Oz Diyarı'na adım atmak gibiydi. Grönland'ı keşfediyor gibiydik! Tüm o sahayı doldurmak için yirmi oyuncu gerekeceğinden endişelendiğimi anımsıyorum, ama sadece üç oyuncu vardı.

Sayfanın başına "Sevgili Sam" yazarak başladım, "Küçük bir

çocukken San Francisco Giants takımını nasıl sevdiğimi sana anlatmak istiyorum." Ben yazarken kuşkulu gözleriyle omzumun üzerinden beni izleyen editörümü hayal etmek yerine, bir gün Sam'in bunu okumak için masanın başına geçtiğini ve bunları yazdığım için çok mutlu olduğunu zihnimde canlandırıyordum. Beysbol sahasındaki toprak alanların tuhaf kırmızımsı çamuruna, sopa ile vuruş antrenmanlarındaki atış seslerine, sağlıklı bir kalabalığın bir parçası olma hissine, durmadan atan *nabza* ve *kolektif* bir kalp atışına dair anılarımı oğluma anlatmaya başladım. Arkadaşlarımı aradım, böylesine devasa bir mücadelenin parçası olmanın nasıl olduğuyla ilgili notlarımızı karşılaştırdık. İnsanlar kazanıyor, kaybediyor, zafere ulaşıyor veya aşağılanıyordu; bir kereliğine olsun sadece sizin başınıza gelmiyordu bunlar. Daha sonra Sam'e kâğıt üzerinde de bunları anlattım. Juan Marichal'ın mümkünatı olmayan yüksek şutlarını, çoğumuzun gördüğü en iyi vurucu olan Willie McCovey'i, sinsi küçük ıslak toplarıyla Gaylord Perry'yi sahada izlemenin nasıl bir his olduğunu hatırlayanlarla konuştum. Mesela bu Perry o kadar acımasız, asabi ve terliydi ki Georgia'nın kırmızı çamur topraklarından çıkıp gelmiş gibi gözüküyordu. Mesela Willie Mays'i ilk kez orta sahada gördüğüm o günü de her detayıyla hatırlıyorum. Stadın ortasında aniden İsa'yı görüvermek gibiydi... Beş yaşındaydım. Telefon görüşmelerimden birinde Tito Fuentes'in de adı geçince o anılar da geri geldi. Onu ne kadar çok sevdiğimi, bir gün evleneceğimizi düşündüğümü, herkesle beraber onun adını bağırmaktan ne kadar çok hoşlandığımı hatırladım. "Tiiiiii-to, Tiiiii-to" diye bağırmak bana *Batı Yakasının Hikâyesi* müzikalinden biriymişim gibi hissettiriyordu.

Sam'e tüm bu detayları ufak ufak anlatırken, beysbolun bize kendimizi geri verebilecek daha büyük bir noktasını gördüm. Bizler sürünün bir parçasıydık, topluluk halinde yaşamaya meyilliydik, iletişim kurabilen türlerdik. Ancak bugünkü kültür, içinde bulunduğumuz çağ ve günlerimizi sarıp sarmalayan korkular hemen herkesi küçük kutulara tıktı, her birimiz yalnız başımıza kaldık.

Oysa beysbol, eğer onu seversek, bize kalabalıktaki yerimizi geri verir. Bizi tazeler ve iyileştirir.

Böylece tüm aklımdan geçenleri Sam'e yazdığım mektuba döktüm; ufak ufak yazdıkça, anılarla detaylar, gerçeklerle hisler iç içe geçti. Tıpkı bir polaroit gibi, önce mektup ortaya çıktı; sonra net ve parlak, kokular ve seslerle dolu, umutla bezeli bir makale beliriverdi. Çünkü beysbolun kalbi de tıpkı hayat gibi umutla çarpar; umut olmasa o da var olamazdı. Fotoğrafta bir de ben vardım tabii, Sam ve çocukları bir gün okuyabilsin diye...

Yazar Tıkanması

Yazar tıkanması olarak bilinen o kaygılı çorak hal kadar moral bozucu pek az deneyim vardır. Bu çorak topraklarda boş sayfanıza sanki bir kadavraymış gibi bakarak otursunuz, zihninizin buz kestiğini, yeteneğinizin bacaklarınızdan akıp çorabınıza dolduğunu hissedersiniz. Bazen de o sarı bloknotlarınıza veya dizin kartlarınıza yakın zamanda düştüğünüz notlara bakarsınız; bunlar sanki önceki gece Richard Speck[31] gelip karalamış gibidir. Tam da o sıralarda, en yakın yazar arkadaşınızın şansının açıldığını öğrenivermişsiniz; hikâyeler, senaryolar ve çocuk öyküleri dökmektedir ortaya. Hatta sanki çıldırmış bir fırın eldiveni fabrikasıymış gibi, başka bir romanın çoğunu da bitirir; eldivenler pencerelerden dökülmektedir, çünkü içeride bu muazzam üretkenliği kaldıracak yer yoktur.

Yazar tıkanması sizin de başınıza gelecek. Son zamanlarda ne kadar az yazdığınızı fark edecek, okuyunca bunların resmen köpek pisliği olduğunu ayan beyan göreceksiniz. Mutluluk dolu üretken bir delilik hali, aniden sert bir frenle durabilir, birdenbire aslında çakal Wile E. Coyote olduğunuzu fark edersiniz. Uçuruma doğru koşmuşsunuzdur, bir saniye sonra aşağı bakmak zorunda kalacaksınızdır. Yahut belki de bir süredir tek bir kelime bile yazabilmiş değilsinizdir. Kaybolduğunuzu ve ilerlemekte olduğunuz yo-

[31] 1966 yılında ABD'de sekiz hemşireyi öldüren toplu katliamcı. (ç.n.)

lu gösterecek küçük ekmek kırıntılarını bile bulamadığınızı hissettiğinizde, bir de üstüne üstlük enerjiniz ve inancınız dibe vurduğunda, bir daha asla yazamayacağınız korkusu birden suratınıza çarpacak. Roman yazmanın, bir dişçi matkabıyla McKinley Dağı'nı düzlemeye benzediğini hissedebilirsiniz birazcık. İşler umutsuz gelmeye başlar ya da en azından pek iç açıcı değildir; siz de bırakın ilginç bir sonuca varmayı, daha iyi bir manzara için yolunuzu açmaya yetecek kadar bile hayalperest veya düzenli değilsiniz. Her bir fikrin, alıntının ve imgenin nereden geldiğini bilirsiniz; hiçbiri taze değildir. Söylediklerinize o kadar aşinasınızdır ki kelimeleriniz kulağa tümüyle basmakalıp laflar gibi gelir. Yazarlar elektrikli süpürgeye benzer; gördüğümüz, işittiğimiz, okuduğumuz, hissettiğimiz, düşündüğümüz ve dile getirdiğimiz şeylerin tamamını, duyabilecekleri mesafedeki diğer herkesin de duyabileceği, görebileceği, düşünebileceği ve hissedebileceği her şeyi içine çeker. Bizler taklitçileriz, papağanlarız, yazarlarız. Gelgelelim tüm bu ıvır zıvırın kaynağını bilmek, olayın sihrini yok ediyor; zira o zaman materyal çok alelade ve klişe geliyor. Keşfetmenize gerek kalmıyor, çünkü zaten görmeniz için orada öylece duruyor. Sadece ısıttığınız bir hazır yemeğe ev yemeği süsü veriyormuş gibi hissetmeye başlayabilirsiniz.

Hepimiz bu yollardan geçtik, hakikaten dünyanın sonu gelmiş gibi hissettiriyor. Sanki küçücük bir baştankara kuşunu gidip hidrojen bombasıyla vurmuşlar gibi. Ama durum başka. Ben bunu artık bir tıkanma olarak görmüyorum. Bence soruna yanlış açıdan bakmak bu. Eğer karınız sizi dışarı atıp kapıyı kilitlediyse, sorun kapınızda değildir.

Tıkanma kelimesi, kelimeler hususunda kabız olduğunuzu veya sıkışıp kaldığınızı ifade edebilir; oysa işin aslı boş olmanızdır. Önceki bölümde söylediğim gibi, bu boşluk kimi yazarları mahvedebilir; boşluğa eşlik eden utanç ve kızgınlık da öyle. Yazarlık tanrılarının size pek çok güzel gün verdiğini hissedersiniz, hatta belki de iyi bir kitabı ve başka bir kitabın bir kısmını yazıp bitirmeye ye-

tecek kadar iyi günleriniz olmuştur. Oysa şu aralar günler veya haftalar süren bir boşluk yaşıyorsunuz, sanki yazarlık tanrıları aniden şunları söyler hale gelmiş: "Yeter! Canımı sıkma artık. Elimde avucumda ne varsa verdim sana. Lütfen. Benim derdim bana yeter."

Sorun kabullenmekte aslında, bize bunu nasıl yapacağımız öğretilmedi. Rahatsızlık verici durumları iyileştirmeyi, bir şeyleri değiştirmeyi, nahoş duyguları yatıştırmayı öğrendik. Size yazarlığın bahşedildiğini, ama şu sıralar verimli bir yaratıcı süreçte olmadığınızı kabul ederseniz, o boşluğu tekrar doldurmaya başlamak için kendinizi özgür bırakırsınız. Bu gibi zamanlarda öğrencilerimi herhangi bir konuda bir sayfa yazmaya, hatta üç yüz kelimelik anılar, rüyalar ve yazmaktan ne kadar nefret ettiklerine ilişkin bilinç akışı yazıları kaleme almaya teşvik ederim. Sırf eğlence olsun diye, sırf parmaklarında eklem iltihabı oluşmasını engelleyelim diye, sırf günlük üç yüz kelime yazmayı deneyeceklerine söz verdikleri için bunu yapmalarını isterim. Kötü günler ve haftalardaysa bırakın işler öyle kalsın.

✷ ✷ ✷

Arkadaşım Pammy ölmeden altı ay önce bir doktorun bana söylediği şeyi kendime her gün hatırlatıp duruyorum. Bu doktor, sorularımı lafı dolandırmadan yanıtlardı hep. O gece kendisini aradığımda, bazı tedirgin edici durumlar üzerine olumlu bir bakış açısı sunabileceğini umuyordum. Bunu yapamadı, ama hayatımı değiştiren bir şey söyledi. "Şu andan itibaren onu dikkatlice izle" dedi, "çünkü sana nasıl yaşanacağını öğretiyor."

Hiçbir işe elimi süremediğimde kendime bunu hatırlatıyorum: ölmek üzereymişim gibi yaşamak. Gerçek şu ki, hepimiz bu otobüste son durağa gidiyoruz. Ölüm döşeğindeymişiz gibi yaşamak, bize gerçekten var olmayı deneyimleme şansı verir. Zaman, bilinçli bir şekilde ölmekte olan insanlar için ziyadesiyle doludur, tıpkı çocuklar için de hayatın dopdolu olması gibi... Dört başı ma-

mur saatler geçirirler. Bu yüzden, kendimi ilerleme kaydetmeye zorlayıp bilgisayar ekranına perişan halde bakmak yerine şunu düşünürüm: "Tamam, bir bakalım duruma. Yarın ölüyorum. O zaman bugün ne yapmalıyım?" Daha sonra bütün sabah Wallace Stevens şiirleri okumaya karar verebilirim ya da sahile giderim, belki de sadece sıradan hayatın içindeki yerimi alırım. Bunlardan herhangi biri de gözlemler, tatlar, fikirler, tasavvurlar ve anılar ile birlikte beni yeniden doldurma sürecini başlatacak. Yeryüzündeki son günümde yazmayı isteyebilirim, ama en azından baskı hissi uyandıran diğer seçeneklerin de farkında olmalıyım. Ne yaparsam yapayım basit tutmak isterim sanırım. Var olmak isterim.

✷ ✷ ✷

Başlangıçta, yola ilk koyulduğunuzda, pes edip yazmamak için milyonlarca nedeniniz vardır. Bölümleri ve hikâyeleri bitirmeye, bitiş çizgisine doğru durmaksızın ilerlemeye söz vermenizin son derece önemli olması da bundandır. Cesaretinizi kıracak sesler size musallat olacak; "Bunların hepsi saçmalık" diyecekler, haklı da olabilirler. Yapmakta olduğunuz sadece pratik olabilir. Oysa tam da bu şekilde daha iyiye gidebileceksiniz, zaten bitirmeyecekseniz de pratik yapmanın manası yok.

1989'da yayımlanan *All New People* [Bütün Yeni İnsanlar] adlı romanımın üçte ikisine geldiğim vakitlerde, ciddi bir inanç krizi yaşadım. Esas sorun, bir önceki romanımda arka arkaya yirmi yedi tane kötü eleştiri almış olmamdı. Yeteneklerim ve basılmanın verdiği mutluluk konusunda endişelerim ayyuka çıkmıştı. Fakat bu inanç krizi esnasında kitabın kendisine değil, bu yeni romanın karakterlerine bir söz verdim. Bu yüzden her gün masa başında biraz olsun zaman geçiriyor; gençliğimin, ailemin anılarını kâğıda döküyordum. Yürüyüşlere gittim, bir sürü matineye yetiştim ve okudum. Bilinçdışımın bir kapı açıp bana el etmesini beklerken, olabildiğince dışarıda zaman geçirdim.

Sonunda başardım. Filmlerdeki gibi, koca bir gülümsemeyle omuzlarımı geriye attığım, emektar ellerimi yine işler hale getirdiğim ve tekrar işe koyulduğum muazzam bir an yaşamadım tabii. Daha ziyade, amipli dizanteriye yakalanmak gibiydi. Orada oturmuş sadece kendi işime bakıyordum; bir dakika sonra mümkün olabileceğine inanmadığım bir aciliyet hissiyle masama koştum.

Kendi kaderinizin denetçisi olmaktan istifa etmek işe yarar. İşlerin yolunda gitmesi için sarf ettiğimiz tüm o enerji, aslında işleri yolunda tutan şey değil. Bizler nehrin içinde çırpınıp duran böcekleriz, aşağıdaki alabalığın da gün gibi karşısındayız. Benim gibi insanlar, bu gerçeği akıllarında tutarak idarenin bizde olduğu yanılsamasını sağlayan tüm o kuralları uydururlar. Kendime "onlara gerek yok cicim" demem lazım. Sadece böceksi keyiflere dön yüzünü. Diğerlerine karşı kibar ol, nehirdeki otlardan parçaları yakala, böcek bacaklarının ne kadar güzel kürek çektiğini fark et.

Tüm iyi hikâyeler oralarda bir yerlerde taze ve yabani biçimde anlatılmayı bekliyor. Mark Twain'e göre, iyi bir şey söylediğinde bunu kendisinden önce hiç kimsenin söylemediğini bilen tek insan Adem'di. Hayat bir geri dönüşüm merkezine benzer; insanlığın tüm endişeleri ve dramları geri dönüştürülerek evrenin dört bir yanına dağıtılır. Fakat sunmanız gereken, sizin kendi hassasiyetiniz, belki kendi mizah anlayışınız, içinizdeki duygulandıran taraftır. Her birimiz aynı şarkıyı söyleyebiliriz, ama yedi milyar farklı yorum olacaktır. Kimileri şarkıyı hisli nakaratlarla birlikte anında söyleyiverecek, kimileriyse Metropolitan Sanat Müzesi'nde söyleyebilecekleri hale gelene kadar pratik yapacaktır. Her iki şekilde de hikâyelerimizi makul ve heyecan verici biçimde anlatabilmek için ihtiyaç duyduğumuz her şey zaten her birimizde var. İhtiyacınız olanlar aslında kafanızda ve anılarınızda, hislerinizin size sunduklarında; şimdiye dek gördüğünüz, düşündüğünüz ve özümsediğiniz her şeyde... Gerçek yaratıların sürüp gittiği bilinçdışınızdaki mahzende, küçük bir çocuk veya Dr. Seuss yaratığı bulunur; her

şeyi bir araya getirip birbirlerine tuttururlar. Bu yapı, işleri bir üst mevkideki size teslim etmeye ve size bir paragraf ya da romanınızın bütün seyrini değiştirebilecek şekilde bir karakterin ani hamlesini sunmaya hazır olduğunda, siz de görevin başına geçeceksiniz. İşte bu süre zarfında, terzi çalışmaya devam ederken siz de gidip biraz temiz hava alabilirsiniz. Üç yüz kelimenizi yazın, sonra da yürüyüşe çıkın. Aksi halde orada öylece oturacak, bir işe yaramaya çalışacaksınız ve bu da sadece araya girip işi engellemenize sebep olacak. Tepesinde dikilip durursanız bilinçdışınız çalışamaz. Sürekli "İşin bitti mi? Daha işin bitmedi mi orada?" diye söylenip duracaksınız. Oysa o size kibarca "Kes sesini ve defol" demeye çalışıyor.

Dördüncü Bölüm

Eserinizin Basılması ve Yazmak İçin Diğer Nedenler

Bir Hediye Kaleme Almak

Eserlerinizin basılması hayatınızı değiştirmeyecek veya sorunlarınızı çözmeyecek. Sizi daha özgüvenli yahut daha güzel hale getirmeyecek ve elbette sizi öyle hemen zenginleştirmeyecek. Yayımlanma gününe kadar çok uzun bir toplanma ve hazırlanma süreci olur; ardından gerçekleşecek kutlamalar ise nispeten daha hızlı sona erer. Birazdan tüm bunlar hakkında uzun uzun konuşacağız. O arada gelin, bir yazarı, hatta eserlerinin yayımlanma ihtimalinden vazgeçmemiş bir yazarı bile şaşırtabilecek diğer yazma nedenleri üzerinde duralım. Önünüzde zengin bir ödül potansiyeli taşıyan alanlar var; burada hayatınız, benlik ve refah algılarınız hakikaten değişebilir.

Şimdiye kadar, ölüm döşeğindeki sevdiklerime hediye olsun diye başladığım iki kitap yazdım. Size babama konulan beyin kanseri teşhisinden ve nasıl birdenbire anlatacak üzücü bir hikâyem oluverdiğinden biraz bahsetmiştim. İhtiyarlayan hippiler, vakıfların para sağladığı radikaller, sanatçılar, *New Age* taraftarları ve sıradan insanlarla –bu ne demekse– dolu küçük bir kasabada yaşayan bir baba ve yarı yetişkin üç çocuğu hakkında dram ve mizah yönünden zengin bir hikâyeydi. Babamın ölümcül bir hastalığı olduğu, bunun böyle ilerleyeceği, sonunda da hayatını kaybedeceği ortaya çıktığında, ailemizin tutunduğu dallar ansızın kırılıverdi.

Ben de yeni hayatımız hakkında yazmaya başladım. Erkek kardeşlerimin babama yardım etmeye çalıştığı, kardeşlerimin bir-

birlerine yardım etmeye çalıştığı, hepimizin mizah duygularımızı canlı tutmaya, olan bitende bir mana bulmaya çalıştığı ve aklımızda gerçekten neler olduğunu söylediğimiz anları kaydettim. Kasaba halkının ve daha önce de belirttiğim gibi hâlâ sevip faydalanabileceğim manzaranın da epeyce tasviri vardı. Ama en iyi malzeme, babamın ve kardeşlerimin o zamanlar, tam o anlarda neler yaşadıklarıydı. Söyledikleri komik şeyleri, yaşanan hassas anları, kara mizahı ve hepsinin acayipliğini not ediyordum. Sonra bu malzemeleri, bağımsız hikâyeler olarak şekillendirmeye başladım. Yazdıklarımı gösterdiğim babam ise tüm bu acının, korkunun ve kaybın bir araya gelerek bir aşk ve hayatta kalma hikâyesine dönüşmesinin muhteşem olduğunu düşünüyordu. Sayfalarımı bana geri verir, siyahilerin gücü selamıyla[32] yumruğunu havaya kaldırıp gülümserdi. Bu devam etmem için yeterliydi. Bir bakıma ona bir aşk mektubu veriyordum. Hikâyenin kendi versiyonunu asla kâğıda dökemedi, ama benimkini beyni hâlâ faaliyetlerini sürdürüyorken bitirmiş olmam tam bir mucizeydi. Oturup hepsini okudu. Kendisinin ve hikâyesinin, o bu dünyadan göçüp gittikten çok sonra bile var olacağını öğrenmişti.

Bu ilk romanım için başka bir itici güç ise, kanserden bahsederken hem bu deneyimi açıklayabilecek hem de beni güldürebilecek şekilde kurgulanan kitapların özlemini çektiğimi fark etmemdi. Ama bunlardan pek fazla yoktu. Aslında benim de bildiğim yalnızca bir tane vardı; Violet Weingarten'ın *Intimations of Mortality* [Fanilik İmaları] adlı eseri, kemoterapi sürecinin bir günlüğüydü; ben kitabımın nükteli sözünü de buradan almıştım: "Hayat boka batırmak için mi çok kısa, yoksa kafaya takmak için mi?" Kitabı defalarca okudum, kardeşlerime telefonda sesli okudum; sonra da kütüphaneye gidip şöyle dedim: "Kanser hakkında böyle eğlence-

[32] Afro-Amerikan atletler Tommie Smith ve John Carlos'un, toplumdaki ırk ayrımına karşı siyahların direnişini göstermek üzere 1968 Mexico City Olimpiyatları'ndaki 200 metre final seremonisinde havaya kaldırdıkları siyah eldivenli yumruklarına gönderme. (ç.n.)

li başka kitabınız var mı?" Bana sanki "Olmaz mı? Tam şurada, spina bifida hastalığı hakkındaki komedilerin yanında" der gibi baktılar. Görünüşe göre yoktu. Sonunda böylesi kahredici bir sürecin karşısında bir ailenin direnme çabasını gösteren ve kendi deneyimimizi anlattığımız bu kitap, hasta akrabaları olan diğer kimselere de bir karşılama hediyesi olmuş gibiydi. Yapmaya çalıştığım tek şey, ailemizin hikâyesini anlatmaya devam etmekti; zira arkadaşlardan gelen müthiş destekle birlikte, tüm o korkuyu ve kaybı kaplayacak kahkahalar ve mutluluk vardı. Bu sayede babam ölmeden önce geçirebileceği en iyi ayları geçirdi, olabilecek en iyi ölümü yaşadı. Harika olduğunu söyleyebilirim aslında. Zor, mümkün olan her açıdan sıçmış; ama harika.

Elbette kitabımı herkes sevmedi. Bazı berbat eleştiriler vardı. Benim kişisel favorimse, Santa Barbara'daki bir gazetedendi; buna göre bizim kara mizah anlayışımız, *New Age* Addams ailesi gibi görünmemize neden oluyormuş. "İşte Santa Barbara'dan, insanların asla ölmediği yerden gelen eleştirin" diye bir not iliştirmişti editörüm yanına.

On beş sene sonra da arkadaşım Pammy'ye meme kanseri teşhisi kondu. Pammy'nin büyütmeme yardım ettiği yeni doğmuş oğlum hakkında bir günlük tutuyordum o zamanlar, tüm günlük yazılarımda zaten arkadaşım da vardı. Oysa şimdi birdenbire etrafta uzun süre kalamayacağını fark etmiştik. Ben de günlük yazılarımı daktilo etmeye başladım ve temsilcime gönderdim. Sam gittikçe büyüyor, Pammy gittikçe hastalanıyordu; ben de elimden geldiği kadar hızla yazıyor, onun okuyabileceği şekilde zamanında yetişsin istiyordum. Ve yetiştirdim. Ölmeden dört ay önce, bitmiş bir kopyasını ona verdim. Bu da başka bir aşk mektubuydu; çoğunlukla o ve Sam ile Pammy'nin kızı Rebecca içindi. Pammy, o gittikten sonra kâğıt üzerinde var olmaya devam edecek bir şey olduğunu, bu şeyin bir şekilde onun ölümsüzlüğünün de parçası olacağını öğrenmişti.

Yine de bir parçam, günlüğümün diğerleri için, bekâr anne-

ler için hediye niteliğinde olabileceğine inanıyordu. Sam ilk doğduğunda bekâr ebeveynlik hakkında komik ve hastalıklı ve bu yüzden de doğru olabilecek hiçbir kitap bulamadım. Çocuk yetiştirme üzerine epey harika kitap vardı, ama hiçbiri beni güldürmüyordu ve hiçbiri karanlık tarafa, sütlü-sutyenlerin-Yedinci-Mührü kısmına geçmiyordu. Hepsi aşırı hoş ve makuldü; dediklerine göre bunu ya da şunu yapsanız da o sancılı minik yavrunuz sonunda dediğinize gelecek, aklını başına toplayacak ve kendine hâkim olacaktı. Bu hiç doğru değil. Bir bebeğinizin olması, birdenbire dünyanın en kötü oda arkadaşına sahip olmaya benziyor; dibine kadar akşamdan kalma olan ve adet öncesi sendromlarla sarsılan Janis Joplin sizin eve kalmaya gelmiş gibi düşünün. Mevcut olan tüm bebek kitapları, acı acı bağıran bu minik bilgini yatıştırmak için beyaz gürültü gibi şeyler tavsiye ediyordu. Ben de orada Sam'in yanı başında oturur, ona Sierra Club'tan[33] kaydedilen nehri dinletirdim; kriket, baykuş ve kurbağa sesleri de eşlik ederdi. Sam bana bir anlığına "Kafayı mı yedin? Niye bana sadece köpekbalığı kavgalarını dinletmiyorsun ki?" der gibi endişeli gözlerle bakardı. Ardından gerçekten de ağlamaya başlardı.

Bebeğini kimi zaman bileklerinden yakalayıp kafasının üzerinde uzun bir bıçak gibi yukarı aşağı savurmak istediğini kabul edecek bir anne tarafından yazılmış bir kitap olsaydı kendimi daha iyi hissederdim. Ben de yola koyuldum, hem bir hediye hem de diğer anneler için bir tür yol haritası olabilmesi adına oturup kendim yazmaya başladım.

Sam sekiz aylıkken Pammy hastalandığında, en iyi dostunuzu kaybetmek üzerine hem gerçekçi hem de eğlenceli bir kitap olsaydı kendimi rahatlamış hissedebilirdim. İşte bu yüzden, bu iki hikâyeyi, Sam ve Pammy'yi bir araya getirerek ikisi için ve onlar gibi birini tanıyan herkes için bizzat ben bir kitap yazmaya koyuldum.

[33] John Muir tarafından 1892'de ABD'de kurulan çevreci örgüt. (ç.n.)

Birkaç sene sonra, Pammy'nin ölümünün ardından birkaç ay geçmişken, çok yakın iki arkadaşımızın bir bebeği oldu; ama o kadar hasta doğmuştu ki beş aylıkken hayatını kaybetti. Bir tür haberci olup olmadığımı merak etmeye başlamıştım. Sam ve ben, bu anne baba ve küçük oğullarıyla çokça zaman geçirmiştik. Muhteşem bir iş çıkardılar, bana çok şey öğrettiler; oğulları da bana öyle çok şey öğretti ki diğer insanların da bunları bilmesini istedim. Aklımdakileri bu anne babaya bir hediye olarak yazmalıydım, böylece bebekleri yaşamaya devam edebilirdi. Bu yüzden Brice'in hayatta olduğu aylar boyunca dizin kartlarıma notlar karaladım; bir gün gerçekten onun hakkında bir hikâye yazıp yazamayacağıma dair fikrim yoktu. İçimde neler olup bittiğini seyrettim. İçine kapanma halinin güvenli olduğunu düşünüyordum otomatik olarak, oysa gerçekten açık kalmak ve sevmek daha güvenliydi, çünkü o zaman tüm o hayata ve sevgiye bağlanıyorduk. Ben de Sam'in Brice'i izlemesini izleyip, bu anların bazılarını dizin kartlarına döktüm. Son zamanlarda yazdıklarımın hep acı çekme ve ölümle ilgili olmasından sıkılıp bunalıyor, belli belirsiz utanıyordum; yine de kendime izin verip notlar almayı sürdürdüm.

Brice o mayısta öldü. Bir ay kadar sonra, bir radyo programı için, istediğim bir konuda üç dakikalık bir metin sunma fırsatı verdiler bana. Brice'in anne babasına oğulları hakkında yazmamın özel alanlarını ihlal etmek gibi anlaşılıp anlaşılmayacağını sordum. Hayır dediler, hatta tam tersiydi. Ben de dizin kartlarımı alıp oturdum, o üç santimlik çerçevemden baktım ve yazmaya başladım:

Sam geçen ay ilk kez ölü birini gördü. İki arkadaşımız bebeklerini kaybetmişti. Biz de sabahı onların yanında geçirmek üzere gittik, oğullarının bedeni de oradaydı. Beş aylıktı, üç kilo civarındaydı; doğduğu zamankinden de zayıftı şimdi. Beyaz bir vaftiz cüppesi giymişti, beşiğinin üzerindeki büyük bir sepette yatıyordu, bir gül kadar beyaz belinden aşağısı çiçek yapraklarıyla örtülmüştü. Her yerde çiçekler ve mihraplar, Buda heykelleri, Dalay Lama Hazretleri'yle (çünkü annesi Budist'ti) Hz. İsa'nın (çünkü babası Hıristi-

yan'dı) resimleri vardı. Brice karlı bir yerden gelen küçük, endişeli bir meleğe benziyordu. Hiçbirimiz, Sam de dahil olmak üzere, gözlerimizi ondan alamıyorduk. Tanrı gibi görünüyordu.

"Ne yaptın sen?" diye sormuştu akrabalarım bundan bahsettiğimde. "Sam'i nereye götürdün?" Ses tonları, "Sırada ne var, beyin ameliyatı mı?" der gibiydi. Sam'i oraya götürmemin neden doğru olduğunu düşündüğümü açıklayamam. Yalnızca şunu biliyorum, hastalıktan ve ölümden ödümün kopması öğretilmişti bana (özellikle de erken yaşta ölümden ve ironik olarak yaşlanmaktan); bu hayatıma büyük ölçüde gölge düşürdü. Elbette Sam için daha iyisini istiyorum.

Bir sürü arkadaşım kanser ya da AIDS yüzünden öldü. Ancak Brice, Sam'in hayatında gördüğü ilk ölü insandı. Korkmuş bile görünmüyordu aslında. Belki Brice ölüyken bile çok güzel göründüğü içindir. Brice bu konuda deneyimliydi: doğum sırasında ölmüş, yedi dakika sonra yeniden diriltilmişti. Böylece ikinci kez doğmuştu, ancak sonra ölü kaldığı sürenin fazla uzun olduğu ortaya çıktı. Gözleri koyu griydi ve her zaman açıktı; asla ağlamadı, gülmedi, göz bile kırpmadı.

Brice'in annesinin Budist arkadaşları, ona Bulut Çocuk diyorlardı; çünkü cennet ile dünya arasında kalmıştı, ne tam buradaydı ne de tam orada. Babasının Hıristiyan arkadaşlarıysa yemek işlerinin çoğunu hallediyorlardı. Herkes onu kucağına alıp sallıyordu. Sam ve ben ona uzun uzun kitap okumuştuk, çoğunlukla da Dr. Seuss...

Sam, bir gün "O iyi bir bebek" diyerek Brice'in anne babasına güven vermeye çalıştı. Onunla nasıl ilgilenebileceklerini zerrece bilmemelerine rağmen Brice üç haftalıkken onu eve getirmişlerdi, çünkü hastanede ölmesini istemiyorlardı. Yalnızca onlarla ve arkadaşlarıyla birlikte evde olmasını istemişlerdi. Bunun bir parçası olmak inanılmaz bir şeydi. Kimi insanlar Brice'i bir trajedi olarak gördü, onu hastanede bırakmadıkları için anne babasının delirdiğini düşünüyorlardı. Geri kalanımız ise inanılmaz derecede üzgündük, ama kutsal bir şeyle karşı karşıyaydık belki ve bunun ne karakterle ne kişilik özellikleriyle ne de yaşla bir ilgisi vardı.

"O iyi bir bebek" dedi Sam bana bir gün arabadayken, Brice'e biraz kitap okumuştuk ve eve dönüyorduk. "Ama azıcık garip."

Brice öldüğünde, anne babası bizi arayıp Sam ile benim gelip gelemeyeceğimi sordular. Üzgünlerdi, ama iyilerdi de. Sam o sabah bebeğe iki hediye götürüp sepetin içine koydu. Bunlardan biri bir toptu, öteki tarafta top yakalamaca oynasın diye herhalde. Diğeri ise küçük bir zaman yolculuğu arabasıydı, Geleceğe Dönüş *filminden. Brice'in anne babası ve ben bunun nedenini pek anlayamamıştık.*

O sabah oradan ayrılınca, Sam'i bizim oralardaki bir bowling salonuna götürdüm. Onun için başka bir büyük ilkti bu. Her şey o kadar gülünç ve gerçekti ki kutsalmış gibi hissettirdi. Bir saat kadar çocuklara ayrılan kısımda bowling oynadık. "Çocuğu nereye götürdün yine sen?" diye sordu akrabalarım. Ben yine nedenini açıklayamadım. Dini törenin ciddiyetini sarsmak istemekle alakalı olabilirdi, yaşam ve ölüm döngüsünü tamamlamak istemekle de... Tüm dolaysızlığıyla bowling aslında hayat; topu fırlatıyorsunuz ve lobutlar düşüyor, bazen. Bir yandan da üzerine ne kadar top fırlatırsanız fırlatın, kutsallığın sürdüğünü de göstermek istedim.

Bunu radyodan önce Brice'in anne babasına okudum; sonra onlar da tanıdıkları herkesi arayıp radyoda ne zaman yayınlanacağını haber verdiler ve yayını kaydettiler. Tıpkı Pammy'nin ve babamın hâlâ kalbimde oluşu gibi, onların oğulları da her zaman kalplerinde yaşayacak olsa da –ki belki hayatımızda birinin kalmasının yegâne yolu budur– sevdiğimiz insanların portrelerini resmetmek, tarifi mümkün olmayacak şekilde güzel olan o anları ifade etmeye çalışmak, bizi değiştiren ve derinleştiren insanları anlatmak hâlâ önem arz ediyor ve üzerinde konuşmaya değer.

* * *

Toni Morrison, "Özgürlüğün işlevi başka birini özgür kılmaktır" demişti; artık yıkılmış halde değilseniz, bir insana veya bir hayat biçimine bağımlılığınız yoksa, hikâyenizi anlatın. Başka birini özgür kılma riskini alın. Herkes memnun olmayacak bunu yaptığınıza. Aile üyeleriniz ve diğer eleştirmenler, sırlarınızı kendini-

ze saklamanızı dileyebilirler. Peki, ne yapacaksınız o zaman? Her şeyi yazın. Bırakın sizden geçip sayfaya dökülsünler. Aşırı boktan, kendi rahatına düşkün, mızmız, miyavlar halde bir ilk taslak yazın. Sonra da atabildiğiniz kadar fazlalığı atın.

Meşhur kısa hikâyem "Arnold" hakkında size anlatmadığım bir şey var; kendisini birkaç ayda bir babamın temsilcisine göndermem haricinde, metni önemli bir dergi editörüne de yollamıştım. Bana şu notla geri göndermişti: "Başınıza gelen her şeyin ilginç olduğunu düşünme hatasına düşmüşsünüz." Elbette ki fena utanmıştım. Fakat not beni durdurmadığı için sonunda bana sadece yardım etmiş oldu. Babamın hastalığının hikâyesini yazmaya oturduğumda, bu editörün yaptığımı söylediği ve hakikaten de yaptığım hata yüzünden fazlasıyla tedirgindim. Tekrarlamaması için elimden geleni yaptım. Bu yüzden önce başımıza gelen her şeyi kâğıda döktüm; sonra laf olsun diye yazdığım kısımları attım. Kitabı başparmağım havada, geçmişe otostop çekmeye çalışarak yazmıyordum. Benim tek istediğim, babam için yazdığım kitabın benzer bir durumda olan birine de yardımının dokunmasıydı. Kimileri bu kitabın fazla kişisel, fazla günah çıkarma odaklı olduğunu düşünmüş olabilir. Gelgelelim, bu insanların benim hakkımda ne düşündüğü beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor. Babam ve en iyi arkadaşım hakkında kitaplar yazabildim, onlar da ölmeden önce bunları okuyabildi. Bunu hayal edebiliyor musunuz? Çok sevdiğim ve saygı duyduğum, beni seven ve saygı duyan iki kişilik okur kitlem için yazdım ben. Bu yüzden de elimden geldiğince dikkatli ve duyguluydum yazarken; keşke her daim böyle yazabilseydim.

Sesinizi Bulmak

Vaktiyle bir aktörün modern dünyada Tanrı'yı bulmaya çalışmak üzerine konuştuğu bir bant kaydı dinlemiştim; kendi halimize bırakıldığımızda Tanrı yerine tüm dünyevi şeyleri aradığımızdan ve bu mülklerin, paranın, dış görünüşün ve gücün bizi tatmin edeceğini düşündüğümüzden bahsediyordu. Oysa bunların bir şakadan ibaret olduğu ortaya çıkacaktı; çünkü hepsi sadece sahne dekoruydu; hesabımızı ödeyip bu dünyadan çıkış yaptığımızda her şeyi gökyüzündeki ulu dekor-efendisine geri vermek zorundaydık. "Bunları sadece ödünç aldık" demişti o aktör, "Bizim değiller". Bu kaydı dinleyince, öğrencilerimin favori yazarlarını taklit etmeye çalışmalarıyla ilgili hislerim değişti. Başka birinin üslubunu takınmanın doğal olduğunu; bu üslubun, geri vermek zorunda kalacağınız zamana kadar kullanabileceğiniz bir dekor görevi gördüğünü görmeme yardım etti. Bunlar sizi sonunda ödünç almadığınız bir şeye, gerçek ve doğru olan bir şeye doğru götürebilir: kendi sesinize.

Genelde derslerimde öğrencilerden yazmak isteme nedenlerini, neden sınıfımda olduklarını, bu kimi zaman işkence eden, kimi zaman da sıkıcı olan işi yapmaya onları neyin ittiğini kâğıda dökmelerini isterim. Defalarca şöyle derler aslında: "Tekrar susturulmayacağım." Bu insanlar, genellikle kendilerini görünmez hisseden ve korkunç şeylere tanık olan iyi çocuklardı bir zamanlar. Fakat bir noktada gördükleri şeyleri anlatmayı bıraktılar, çünkü anlattıklarında cezalandırılıyorlardı. Şimdi hayatlarına, hayatın ta

kendisine bakmak istiyorlar; bunu yaptıkları için de odalarına yollanmak istemiyorlar. Ne var ki kendi sesini bulmak çok zor bir iş, başka birinin sesini üstlenmek ise oldukça cezbedici.

Isabel Allende'nin ne zaman yeni bir kitabı çıksa, okuyacağım için çok mutlu oluyorum ama öğrencilerimin yarısı onun gibi yazmaya başlayacağı için de çok üzülüyorum. Allende'nin işlerini seviyorum, bir sürü Güney ve Orta Amerikalı yazarı da öyle. Kitaplarını okuduğumda, sanki geceleyin bir kamp ateşinin etrafında oturduğumuzu ve o yabani hikâyelerini –bir sürü kuş, genç kız, çan, zil ve düdük içinde çılgın Rube Goldberg saatlerini– uyduruverdiklerini hissediyorum. Bu tarzın öğrencilerime neden bu denli çekici geldiğini anlayabiliyorum: İlkel bir sanat gibi. Basit ve süslü, zengin renklerle dolu, tatmin edici kadim biçimler ve hissettiğiniz halde gerçekten göremediğiniz saklı bir karmaşıklık. Pek çok özel efektin olduğu vahşi bir tiyatro gösterisi izliyormuş gibi hissediyorum daima, bir sürü hayat parçalara ayrılıyor! Fakat daha da önemlisi, bu üslup hayal gücünün ve merak hissinin beslenip büyümesini mümkün kılıyor.

Bize dürbünün ters tarafından bakıyormuşuz gibi hissettiren, her şeyin küçücük, sevimli ve zengin olduğu fantastik dünyalara girmeyi seviyorum; çünkü gerçek hayat çoğu zaman büyük, darmadağınık, can acıtıcı ve kasvetli. Ne zaman Allende gibi biri insanlarını, onların hayatlarını, ailelerini ve hayaletlerini evrensel kavislere ve biçimlere çevirir, dönüştürür ve bunları parlatırsa, o zaman yazmak eylemi de sizin düşündüğünüz şekilde ve evet, tam olarak hayatın kendisi gibi yankılanır.

Öğrencilerimin bu etkiye sahip olmak istemeleri hoşuma gidiyor. Ne var ki onların yorumlamaları kulağa pek de doğru gelmiyor. Daha önce de Ann Beattie'nin kitabı çıktığında, öğrencilerim parlak kâseler[34] ve pencere camları hakkında hikâyeler sunmaya

[34] ABD'li kısa hikâye ve roman yazarı Beattie'nin "Janus" adlı öyküsünde cam bir kâse uzun uzun tasvir edilir ve bu kâseye pek çok anlam atfedilir. (ç.n.)

başlamıştı; onlar da pek doğru tınlamıyordu. Hayatımızı yüzeylerde yaşıyoruz; Beattie ise bu yüzeyleri güzelce inşa ediyor, parlatıyor ve detayları ortaya çıkarıyor. Ama benim öğrencilerim Beattie gibi yaptığında, hikâyeleri soğuk olmaya meylediyor; ben de onlara "Hayat yeterince soğuk nevale zaten! Bize biraz sıcaklık verin!" diyorum. Mesela Volkswagen kullanan bir grup insan hakkında bir şeyler okuyacaksam ve bu insanların Volkswagen'e özgü sorunları var gibiyse, yazar da onların buz üstünde sürdüklerini gösteriyorsa, o halde ben de aşağıda soğuk, çok soğuk bir suyun olduğunu hissetmek isterim. Nihayetinde birinin buzu ezip geçmesini isterim. Yazan insanların da hayatın çok soğuk, kafa karıştırıcı ve görülmesi zor olduğu yere, o yüzeyin altına çarpmalarını veya dalmalarını beklerim. Yazarların, bizim o tüm sahne dekorlarıyla doldurmaya çalıştığımız deliklerden suya girivermesini isterim. Bu deliklerde ve etraflarındaki alanlarda, kim olduğumuzu anlama ve bir an için gizemli olanı görme gibi her türden olasılık mevcuttur.

Büyük yazarlar, içerideki soğuk karanlık yer üzerine yazmaya devam ediyor; bu kimi zaman donmuş bir gölün altındaki su, kimi zaman da kuytuda kamufle edilmiş delik olabiliyor. Bu deliğin veya çukurun üzerine tuttukları ışık, çalılıkları veya dikenli bitkileri kesip atmamıza veya etraflarından dolanmamıza yardımcı oluyor. Böylece biz de o dipsiz uçurumun etrafında dans edebilir, içine doğru bağırabilir, etrafını ölçebilir, içine taşlar fırlatabilir ve yine de düşmeyiz. Artık bizi yutamaz. Artık işimize gücümüze bakabiliriz.

Bir süredir ayık olan bir arkadaşım bana bir keresinde şöyle demişti: "İçtiğim zamanlarda, sakinleştirilmiş bir canavardım. Alkolü bıraktıktan sonra, sadece canavar oldum." Bana bu canavarı anlattı. Tıpkı benimkine benziyordu, tabii bendeki canavar fazlaca rimel sürüyordu. İnsanlar canavarlarına biraz ışık tuttuğunda, aslında çoğumuzun canavarlarının birbirlerine ne denli benzediğini görürüz. Bu gizlilik, perdelerin ardına saklama ve bu canavarların sadece ima edilebildiği gerçeği, bize, bunların aslında çok çok

kötü oldukları hissini verir. Fakat insanlar canavarlarının biraz olsun sahneye çıkmalarına izin verdiğinde, aslında hepimizin aynı şeyleri düşündüğünü veya yaptığını görürüz; bizim payımıza düşen, içinde bulunduğumuz durum budur. Alnımızda bir damgayla ayrılmayız en nihayetinde. Onun yerine aldığımız notları karşılaştırırız.

Açıkta olmayanı açığa çıkarmak için yazarız. Eğer kalede asla gitmemeniz gerektiği söylenen tek bir kapı varsa, sizin o kapıdan geçmeniz gerekir. Aksi takdirde, zaten daha önce bulunduğunuz odalardaki mobilyaların yerlerini değiştirmekle yetinirsiniz. Çoğu insan tam da o kapıyı kapalı tutmaya adar kendini. Fakat yazarın görevi, o kapının ardında ne olduğunu görmek, dile getirilemeyen kasvetli şeyleri keşfetmek ve o dile getirilemeyenleri kelimelere dökmektir; tabii öyle sadece kelimelere değil, mümkünse ritme ve caza da dönüştürmeli.

Bunu kendi hakiki sesinizi keşfetmeden yapamazsınız; anne babanız omzunuzun üstünden okuyorsa kendi sesinizi bulamaz, kapının arkasından şöyle bir göz atar, ne olup bittiğini bize dürüstçe ve açıkça raporlarsınız. Zaten en başta size o kapıyı açmamanızı söyleyenler de muhtemelen onlardı. Orada olduklarını çok rahat fark edersiniz, çünkü iç sesiniz size şöyle şeyler fısıldar: "Ooops! Sakın söyleme onu, bu bir sır" veya "Öyle kelimeler kullanma, ayıp" veya "Otuz bir çektiğini kimseye söyleme. Yoksa hepsi yapmaya başlar." Bu yüzden onları göndermek için derin nefesler almak, dualar etmek veya terapi yapmak zorunda kalırsınız. Anne babanız hayatta değilmiş gibi yazın. Daha önce dediğim gibi, karalamalarla ve hakaret davalarıyla sonra ilgileneceğiz.

"Neden ki?" diye sorar öğrencilerim, dikkatlice yüzüme bakarlar. "Neden tüm bu kapıları açmamız gerekiyor? Neden doğruları kendi sesimizle anlatmamız lazım?" Ben de bir anlığına onlara dikerim gözümü. "Sanırım bu bizim doğamız" derim. Ayrıca bence karakterlerinizin çoğu, tıpkı çocukların inandığı gibi, hakikatler ortaya çıksa, kendilerinin de iyi insanlar olarak görülebileceğine ina-

nıyorlar. Gerçek, ifade edilmeyi istiyor sanki. Doğrulanmamış gerçekler enerjinizi tüketir, sizi ve karakterlerinizi sinir küpüne dönüştürür, kuruntulu hale getirir. Fakat dolabın kapısını açıp içeridekini serbest bıraktığınızda, özgürlüğün ve hatta mutluluğun zihninize hücum ettiğini görebilirsiniz. Thomas İncili'ne inanıyorsanız, ihtiyar İsa Amca şöyle der: "İçinizdekileri ortaya çıkarırsanız, o ortaya çıkardıklarınız sizi kurtarır. İçinizdekileri içinizde tutarsanız, içinizde tuttuklarınız sizi mahvedebilir."

Kendi deneyimlerinizin gerçekleri *sadece* sizin kendi sesinizle ortaya çıkabilir. Eğer başka birinin sesiyle sarılmış durumdaysa, biz okurlar başka birinin kıyafetlerini giymişsiniz gibi kuşkulanırız. Başka birinin büyük karanlık yerini siz yazamazsınız; siz sadece kendinize ait olanı yazabilirsiniz. Kimi zaman başka birinin tarzında giyinmek çok rahat, sıcak, sevimli ve zekice gelebilir; sizi gevşetebilir; dilin keyfine, ritme ve kaygılara duyarlı hale getirebilir. Gelgelelim, söylediklerinizin yalnızca soyut düşüncelerden ibarettir; zira dolaysız ve gerçek deneyimlerden kaynaklanmaz. Kendi deneyiminizin gerçekliğini başka birinin sesiyle veya onun açısından yakalamaya çalıştığınızda, kendinizi gördüklerinizden ve bildiklerinizden bir adım uzaklaştırırsınız.

Hakikat veya gerçeklik veya adına ne derseniz, işte o hayatın temeli ve kökenidir. Bir keresinde kilisemdeki neredeyse yüz yaşına gelmiş olan siyahi bir adam pazar ayininde şöyle gürlemişti: "Tanrı sizin evinizdir." Ben de şimdi bunu aktarıyorum, çünkü birlikte çalıştığım ilginç karakterlerin tümünün –ben de dahil olmak üzere– tam merkezinde bir ötekilik, bir sıla hasreti var. Ve sonunda birinin kendisini uzak tutan o yasaklı kapıyı açmasını izlemek muhteşem. Açığa çıkarılan insanların rezilliği değil, insanlığıdır. Sonunda gerçekliğin yahut hakikatin evimiz olduğu gözler önüne serilir.

İki aşırı uca bakalım. Belki siz hakikati Samuel Beckett'te bulursunuz; o size çok yalnız olduğumuzu, her şeyin korkunç ve sinir bozucu olduğunu, kirli ayak gibi koktuğunu, dönem dönem tam

dibe vururken umabileceğiniz tek şeyin birinin size el uzatması, bir bez parçası ya da minicik bir cesaret kelimesi sunması olduğunu anlatır. Beckett'te telafi çok azdır. *Godot'yu Beklerken*'in ikinci perdesinde meyvesiz, ölmekte olan bir ağaç dalı yaprak verir. Sadece tek bir yaprak. Pek bir şey değildir; yine de Beckett intihar etmemiştir. Yazmayı seçmiştir.

Belki de anladığınız haliyle hakikat 180 derece uzaktadır; Tanrı her yerde, bizse tam da olmamız gereken yerdeyiz, bunun ötesi elbet bir gün açığa çıkacaktır. Belki size göre Wordsworth haklıydı, belki Rumi, belki de Hz. Eyüp üzerine yazan Stephen Mitchell: "Fiziksel varlık, toz olarak kabul edilir; kişisel dramlar ise sanrıdan ibarettir. Duygularımız aracılığıyla algıladığımız dünya, tüm o görkemli ve korkunç geçit töreni, sanki bir balonun nefes kadar ince yüzeyidir ve hem içeride hem dışarıda, geriye kalan her şey katıksız bir parlaklık, bir nurdur. O vakit acılar da sevinçler de balonun üzerindeki kısa yansımalar olur, ölüm ise iğneye benzer."

Gelgelelim, bir çayırda oturup keyifle gülümseyerek, kızgınlığınızdan, yara berelerinizden ve kederinizden kaçarak bu hakikatlerin hiçbirine erişemezsiniz. Hakikate giden yol kızgınlığınızdan, yara berelerden ve kederinizden geçer. Bize girmememizin söylendiği o odalara, dolaplara, ormanlara ve uçurumlara girmezsek, ifade edecek pek bir hakikatimiz olmaz. İçeri girip uzun süre etrafa bakındığımızda, havasını içine çekip nihayet anladığımızda, kendi sesimizle konuşabilecek ve mevcut anda kalabileceğiz. İşte o an, evimizdir.

Ne Varsa Vermek

Yazar Annie Dillard, elinizde en iyi ne varsa bunları günbegün önünüzdeki işe vermeniz gerektiğini, daha sonraki projeleriniz için saklamamanızı söylemişti. Eğer özgürce ve isteyerek verirseniz, her zaman daha fazlası olacaktır. Bu insan doğasına ya da en azından benim doğama çok ters düşen radikal bir öneri; bu yüzden kişisel olarak sürekli bu kuralda bir boşluk bulmaya çalışıyorum. Ne var ki sadece yoluma devam edip her gün edebi ve yaratıcı yönden varımı yoğumu harcamaya karar verdiğimde, var olduğumu ve klavyede Zorba[35] gibi olabileceğimi tam manasıyla anlıyorum. Aksi takdirde, bir şeyleri zulalayan, istifleyen ve tedarik konusunda endişelenen gergin küçük bir kemirgen olurum. Ellerimde, zihnimin her şeyi biçimlendirmek için kullandığı ellerde, içinde çalıştığı döküntü yığınındaki en sevdiği paçavraların hepsini kullanmayı arzulayan mahzendeki o yaratığın ellerinde eklem iltihabı oluşur.

Siz hep vermek, vermek ve vermek zorunda kalacaksınız; aksi halde yazıyor olmanızın bir sebebi olmaz. Kendinizin en derin yerinden vermek zorundasınız; vermeye devam etmek zorunda da kalacaksınız, nihayetinde verme eyleminin kendisi bir ödül olacak. Yazdığınız herhangi bir şeyin basılmasının kozmik bir önemi yok, ama verici olmayı öğrenmenin var.

[35] Zorba the Greek, Nikos Kazancakis'in *Zorba*'da yarattığı karakter. (ç.n.)

Sahip olduğunuz her şeyi karakterlerinize ve okurlarınıza verdiğinizde, bir yazar olarak yaptıklarınız size sırayla şahane, inatçı, korkunç, çılgın ve sevgi dolu olabilecek üç yaşındaki bir çocuğun bekâr ebeveyniymişsiniz gibi hissettirebilir kimi zaman. Bu ufaklıklar Kuranı Kerim'deki kadim bir kuralı ihlal etmişsiniz ve kâfir olarak ölecekmişsiniz gibi hissettirebilir. Başka zamanlardaysa, ölüm döşeğindeki sevgi dolu bir büyükanne veya büyükbaba gibi size uzanıp dokunabilir, parmaklarıyla yüzünüzü ezberlemeye çalışabilirler. Bir gece, o zamanlar üç buçuk yaşlarında olan Sam'le beraber yatakta uzanıyordum; sanki güneşten yanmışlar gibi bir hassasiyetle yanaklarıma dokundu. "Bu küçük suratı seviyorum" dedi, bir an yanaklarımı sıkacağını ve "Mein shayner punim!" diye bağıracağını düşündüm. *Benim güzel suratım!*

Ertesi gün ise Sam bana kendi Playboy kulübündeki tavşanlardan biriymişim ve yarım saat önce tüm içkiler tükenmiş gibi davranıyordu.

Yine de onlar her daim sizin; çocuklarınız da kitaplarınız da... Eserinizin ortaya çıkmasına siz yardım ettiniz; bu yüzden her gün onu beslemek, iyi olmasını sağlamak, tavsiyeler vermek ve sizi yok saydığında bile onu sevmek zorundasınız.

Üç yaşındaki evladınız ve üretmekte olduğunuz işiniz, size vermeyi öğretir. Size kendinizin dışına çıkıp başkası için yeni birine dönüşmeyi öğretir. Mutluluğun formülü budur belki. Yazmanın bir nedeni de bu. Çocuğunuz ve işiniz sizi rehin aldılar; iliğinizi kemiğinizi kurutuyor, uykularınızı mahvediyor, kafanızı karıştırıyor, sizi hiçe sayıyorlar ve sonra fark ediyorsunuz ki baştan beri arayıp durduğunuz altın külçesini çoktan size vermişler.

İki şey beni verebilecek ruh haline getirir. Bunlardan ilki, temasa geçtiğim hemen herkesin acildeki bir hasta olduğunu düşünmemdir. Pek çok açık yara ve sersemlemiş ifade görürüm. Belki de Marianne Moore'un dediği gibi, "Dünya bir yetimin evidir". Bu bildiğim hemen her şeyden daha doğru geliyor. Tabii çoğumuz yaza-

rak sakinleşebiliriz. Kaç kere bir kitabın kapağını açtığınızı ve okuduğunuz o satırdan sonra "Evet!" dediğinizi düşünsenize... İşte ben de insanlara bu bağ kurma, bu birlik hissini vermek istiyorum.

Bir diğer neden ise bana bir kitap veren yazarları düşünmek, sonra da onlara geri vermek üzere başka bir kitap yazmak aslında. Bize verdikleri, bizim de etrafımızdakilere ulaştırdığımız bu hediye, onların kendi hayatlarından peyda olmuştu. Okumak ruhunuzu tüm diğer meşgalelerden daha fazla zenginleştirmeseydi, yazar olamazdınız. Bu yüzden V.S. Naipaul, Margaret Atwood, Wendell Berry veya sizin yazmak istemenize sebep olan, okumayı en çok sevdiğiniz her kimse onun için, ona geri vermek üzere bir kitap yazın. Elinizden geldiğince iyi hale getirin. Ev sahibi olma, insanları ağırlama, insanların yeme içme ve eşlik etmek için geldiği kişi olma hissi, insanlar için bilinen en muazzam hislerden biridir. Bir yazarın sunmak zorunda olduğu da budur.

***

Size elinizde ne varsa vermek üzerine bildiğim en iyi gerçek hikâyeyi anlatayım. Woodacre'daki Spirit Rock Meditasyon Merkezi'nden Jack Kornfield anlatmıştı. Sekiz yaşındaki bir oğlan çocuğunun, lösemi hastası küçük bir kız kardeşi varmış; kan nakli yapılmazsa kızın öleceğini söylemişler oğlana. Anne babası, onun kanının muhtemelen kardeşiyle uyumlu olduğunu ve eğer öyleyse kan bağışçısı olabileceğini açıklamışlar. Kan tahlili yaptırıp yaptıramayacaklarını sormuşlar. Oğlan da kabul etmiş. Sonra tahliller yapılmış ve uyum yakalanmış. Çocuğa kız kardeşi için yarım litre kan verip veremeyeceğini sormuşlar bu sefer, bu kızın tek yaşama şansı olabilirmiş. Çocuk da o gece düşünmek zorunda olduğunu söylemiş.

Ertesi gün oğlan anne babasının yanına gitmiş ve kan vermeye gönüllü olduğunu söylemiş. Hastanede altı yaşındaki kız kardeşinin yanında bir sedyeye yatırmışlar. İkisine de damar yolu açıl-

mış. Hemşire oğlandan yarım litre kan alıp kızın kan torbasına aktarmış. Kendi kanı damla damla kız kardeşine giderken, oğlan sedyesinde sessizce yatıyormuş. Sonra doktor nasıl olduğunu sormaya gelince oğlan gözlerini açıp şöyle sormuş: "Ölmeme ne kadar kaldı?"

İşte yazar olmak için de bazen bu kadar masum olmanız lazım. Yazarlık bilgeliğin ve masumiyetin birleşimini gerektirir; vicdana, bir şeyin doğru olduğu için güzel olduğu inancına ihtiyacı vardır. Yüce olabilmesi için sanatın bir yeri işaret etmesi gerekir. O naif vicdanın olduğu yere artık aşina değilseniz, yazar oluşunuzda bir mana görmek zordur. Neredeyse tüm arkadaşlarım, yürüyen kişilik bozuklukları halinde; ama içlerinde masumiyet olduğunu biliyorum, çünkü bunu yüzlerinde ve kararlarında görebiliyorum. Bu özelliğin hâlâ içinizde olduğuna, sessiz bir kahramanlığa muktedir olduğunuza söz bile verebilirim.

Böylesi bilge bir masumiyet, hediyedir. Dağıtmak da size kalmış. Güçlendirilmiş, savunmacı bir zihniyetle çevrelenmek yerine, dünyaya açılabilecek insanlar olarak birbirimize bağlıyız. Sizin verdikleriniz, okurlarınızın daha cesur, olduklarından daha iyi ve dünyaya yeniden açık olabilmelerine yardım eder. İnsanın bunu yapması için iyimser olmasına gerek yok. Rahip arkadaşım Rankin, kendini neşeli bir kötümser olarak tanımlar mesela. Bu tavrı onu, aksi bir durumda ruhen cenin pozisyonunda kıvrılıp kalmasına neden olacak umutsuzluktan kurtarmaya yeter.

Hazır aklıma gelmişken, bu içe kapanıklık durumu karakterlerinizden birinin doruk noktasına yaklaşırken ulaşacağı şahane bir noktadır, çünkü bu hissizliği öldürme teması mükemmeldir. Gerçek hayatta çoğu insan hislerini duymazdan gelmek için cenin pozisyonunda kıvrılıp beklemez esasında. Çoğu, başka insanlarla olan ilişkilerine, işe, uyuşturucuya, alkole veya yemeğe gömülür. Yine de benzer bir kendinden geçme hali çıkar ortaya.

Karakterinizin, söz konusu umutsuzluk halini öldürmek için yeterince iyi olmadığını veya en azından henüz hazır olmadığını

fark edebilirsiniz. Ne hikmetse cezalandırma ve kendinden geçme hali, canlı olmaktan çok daha rahat ve tanıdıktır. İnkâr etmekle ilgili eski bir şakaya benzer. Kadının teki hayvanat bahçesine gelir, gorilin güzelliği ve gücü karşısında resmen büyülenir. Gözlerini ondan ayıramaz. Goril, kafesin parmaklıklarının tam karşısında uyumaktadır. Kafesteki uyarı aksini tembihlese de gorili okşamak için elini içeri uzatır. Goril birdenbire uyanır, öfkeden çılgına döner, kafesin demirlerini zorlaya zorlaya açar, pençeleriyle onu öldüresiye yaralar. Sonunda hayvanat bahçesi görevlileri gorili sakinleştirici iğnelerle vurmayı başarır. Kadın yoğun bakıma kaldırılır, güçbela hayattadır; ama yavaş yavaş iyileşmektedir. Dört gün sonra ziyaretçi kabul eder. En yakın arkadaşı gelir. Kadın gözlerini zar zor açabilmektedir. "Tanrım, çok acı çekiyormuş gibi gözüküyorsun" der arkadaşı, kadın da iç geçirir. "Acı" der, "Sen acıyı bilmezsin. Ne arıyor ne yazıyor..."

Karakter bana çok tanıdık geldiğinden, bu en sevdiğim şakalardan biri. Muhtemelen sizin tanıdığınız pek çok insan da aşinadır. Belki umutsuzluğun öylece öldürülmesine hazır değildir veya belki de her şeye rağmen buna gerçekten hazırdır. Belki de karakterin bu esrime halini kırabilsin diye ona en derinlerden gelip savaşacak, bunu gerçek kılacak ve müdahalede bulunacak bir şey bulabiliriz. Tabii ilkini önce kendi içinizde bulmamız gerekiyor. Daha sonra da onu başkalarına armağan etmeniz gerek. Bu kadın şimdi uyanabilir. Daha sonra onun da başkalarına verecek bir şeyi, söylemek için bir şarkısı olacak. Eminim ki mesele sadece şarkının kendisi değil, ilham perisi tonlamaları ve hayatta kalmanın sesi olacak...

Yayımlanma

Tamamdır, gelin eserinizin basılması hakkında konuşalım. Yayımlanma efsanesini masaya yatıralım.

Diyelim ki kitabınızı, kitabın bir taslağını veya bir dizi hikâyeyi bitirdiniz, bu durumda onu temsilcinize –varsa tabii–, arkadaşınızın temsilcisine veya Sarı Sayfalar'daki listede ya da *Literary Market Place*'te bulduğunuz bir temsilciye gönderirsiniz. Diyelim ki bir yerlerde gerçekten de bir editörünüz var ya da bir keresinde size büyüleyici bir ret mektubu yazan bir editör de ortalıkta; kendi planlamanızı yapıp sonunda kitabınızı veya hikâyenizi editöre ve birkaç arkadaşınıza gönderirsiniz. Daha önce bahsettiğim gibi, yazdıklarımı postaya verdiğimin hemen ertesi günü, kendini kaybetmiş insanlardan birine dönüşürüm. Yazdıklarım henüz geri gelmiş olamaz; etrafımı nasıl bu kadar soğuk, tembel, sadist bir balçığın sarabildiğini anlayamam, bu mesele beni azıcık üzer. Tabii hemencecik kazaklarının kollarını sıvayan ve bir sonraki iş üzerinde çalışmaya başlayan başka yazarlar da var, belki onlardan biri de sizsiniz. Hayatımda böyle insanlarla yakınlık kurmadım; ama var olduklarını biliyorum. Her neyse, siz de benim gibiyseniz beklersiniz, öylece beklersiniz, e-postanızı günde on kere kontrol edersiniz; cevap gelmeyen her saatle birlikte daha da mahvolmuş ve reddedilmiş hissedersiniz. Nihayetinde, şanslıysanız bir hafta sonra gönderdiğiniz dosyanın ellerine ulaştığına dair bir not alırsınız temsilcinizin asistanından. Belki de arkadaşlarınızdan biri, metnin

bir kısmını okuduğunu ve buraya kadar her şey muhteşem olduğu için endişelenmemeniz gerektiğini söylemiştir. Siz yine de yola devam eder, temsilciniz ile editörünüzün arayıp muazzam bir iş çıkardığınızı söylemelerini beklerken küçük bir çöküş yaşarsınız. Ne zaman telefon çalsa "O olsun lütfen, lütfen Tanrım, o olmalı" diye mırıldanırsınız. Ama arayan beklediğiniz kişi değildir; sonra ölüm gibi bir şey olur, deli bir yemek maratonuna girer, arkadaşlarınızın çoğunun ne kadar sahtekâr olduğunu düşünürsünüz. Sonra sakinleşirsiniz. Biraz yürüyüşe çıkarsınız. Daha iyi hissetmeye başlarsınız. Sonra bir şeyler okumayı denediğinizde, iş kendi yazdıklarınızı okumaya döner ve utanç içinde ne kadar kötü olduklarını idrak edersiniz. Tam gerçek bir spazm geçirmek üzereyken arkadaşınız geri arar; başka bir bölüm daha okuduğunu ve hakikaten torunlarının ruhu üzerine yemin ederek bunun yazdığınız en iyi şey olduğunu söyler. Hem metninizi hem sizi sever.

Böylece her şey yolundadır, on dakikalığına falan tabii...

Bir hafta daha geçtikten sonra artık havalı biri gibi davranmaktan usanıp temsilcinizi ararsınız; fakat temsilci dosyayı daha okumamıştır, çünkü son derece önemli meselelerle birlikte işi başından aşkındır. Kitabınızı bitirir bitirmez veya editörünüzden haber alıp almaz size ulaşılacağı söylenebilir. Nihayetinde her şey daha iyi, öyle değil mi? Temsilciniz "Her şey yolunda mı?" diye sorar. Gidip suratını yolmak istersiniz. Sonra boş verip bunun yerine dua edersiniz.

Ardından bir anda göz alıcı bir aydınlanma esnasında temsilcinizin ve editörünüzün ağız birliği yaptığını hayal edersiniz. Asabiyet yahut fazla kurcalama olarak bildiğiniz haller, aslında yıllar öncesinden kalan ve bastırılan histeri krizlerinin soyundan gelir. Bütün sabah telefonda konuşup birbirinize kitabınızdan bölümler okursanız, bunun şimdiye kadar yazılmış en utanç verici,en kötü kitap olduğunu fark edersiniz. Kusma sesi çıkarırlar, kahkahalarla çığlık atarlar. Bir noktada editörünüz o kadar fazla gülmeye başlar ki biraz yüksükotu çiğnemek zorunda kalır; temsilciniz ise boğa-

zındaki damarlardan birini parçalamıştır. Kahramanınızın babasının öldüğü sahneyi birbirlerine okurlar.

(Eğer bu insanlarla hakikaten bir sözleşmeniz varsa, editörünüzün şu noktada telefonu bırakıp size borçlu oldukları avansın son kısmını ödeyip ödemediklerini öğrenmek üzere hukuk departmanına gitmesi gerekir. Kim bilir belki de size halihazırda ödedikleri parayı geri alabilmek için dava açmaya da niyetlenebilirler.)

Ne var ki yapabileceğiniz tek şey beklemek, beklemek ve beklemektir; ta ki sonunda temsilciniz veya editörünüz sizi arayıp kitabın muazzam olduğunu, baharda veya sonbaharda veya en uygun zamanda basılacağını söyleyene kadar... Evet, yayımlanacak! Sonra yeniden yazma, düzenleme, redaktörle birlikte çalışma, bu yolun her adımını sevme ve güven tazeleme ile dolan birkaç mutlu ay geçirebilirsiniz; sonra bir de matbaadaki dizgi teknesinin saf bir mucizevi hali var. Burada kitaplarınızı basılı olarak görürsünüz; yazma işine hakikaten başka bir insan da bilfiil dahil olmuş durumdadır.

Yazar olmayan çoğu kimseye göre, eserlerinin basılması bir yazarın hayatındaki gümbür gümbür neşe dolu bir olaydır. Muhtemelen öğrencilerimin gözünün önünde sallanan en büyük, en parlak havuç yine benimki. Yazdıkları bir şeyleri bastırabilince hayatlarının aniden, kökten ve daha iyiye doğru değişebileceğine inanıyorlar. Kendilerine olan güvenleri gelişip serpilecek, tüm şüphe duyguları da bir yazım hatası gibi silinecek. Hayal kırıklığı, ret ve güven eksikliği dolu koca paragraflar ve metinler, psişik bir sil butonuna tek bir basışla yok olabilir; yerine sessiz, hassas, değer hissi olan ve ait olabilen metinler gelebilir. Sonra alevler içindeki dünyayı kucaklayacaklardır.

Tabii olanlar tam olarak böyle değil. En azından benim için böyle yürümedi.

Benim için tam bir kesişim noktasıydı. Bir yanda aktör Orson Welles gibi görünüp hissettiğim, hormonlarınızın sizi tepenize kadar zorladığı, bileklerinizin şiştiği, sebze yemeklerinin kokusunda-

ki değişikliği hissedebildiğiniz hamileliğinizin son haftaları; diğer yanda yedinci sınıftaki beden eğitimi dersinin ilk günü, size spor kıyafetlerinizi dağıtmadan önce hepinizi bedeninize göre sıraya dizmeleri. Bu haldeyken E.T. gibi neredeyse 1,20 boyunda olmanız ya da Diane Arbus'un Yahudi devi gibi hissetmeniz fark etmez.

Süreç yeterince iyi şekilde başlar esasında. Yayımlanma tarihinizden birkaç ay önce bir gün bir set dizgi teknesi mamulü, yani el yazmanızın harflerle dizildiği karton kapaklı bir kitap elinize ulaşır. Bu noktada umutsuz bir rahatlama duygusu hissederim daima, çünkü görünüşe göre yayıncı artık basımı iptal edemeyeceği bir noktadadır. Bu özel dizgili baskılar yüzlerce gazeteye ve eleştirmene de ulaşmıştır. Bu da aslında yayıncının şimdiden üretime ve postalama bedellerine çok fazla para döktüğüne inandırır sizi; bu kadar masraftan sonra devam etmek ve o kahrolası şeyi basmak zorundalar artık.

Bu kopyaları okuduğunuz ilk an cennet gibidir. İkinci kez baştan sona okuduğunuzda, kimsenin yakalayamadığı yazım hatalarını görürsünüz. Sanki dizgici bunları soğuktan donmuş ve sarhoş halde dizmiştir. Bu tür baskı hataları önemlidir. Sizi cahil gösterir, hatta sizi cahil bir ırkçı olarak bile gösterebilir. Üçüncü veya dördüncü kez okuduğunuzda ise koca metinde bir tanecik bile yeni, bilgili ve hatta düzeltilerek kurtarılabilecek satır olmaz. Sıra beşinci kez okumaya geldiğinde, bunu basmanın sizin yararınıza olacağından artık pek emin değilsinizdir.

Çok geçmeden, *Publishers Weekly* ve *Kirkus Reviews* gibi yerlerde ilk değerlendirmeleri görürsünüz; kimi zaman bunlar kulağa anneniz yazmış gibi gelir. Diğer zamanlarda, sizin gösterişi seven bir aptal ezik olduğunuzu falan da söyleyebilirler. Hatta sizin eserlerinizi bir daha okumak zorunda kalmamak için ölmenizi dilerler. Baskı öncesi aldığım eleştirilerden birinde, hayatın külotunun markası olduğum falan söylenmişti. Belki söyledikleri tam olarak bu değildi, ama satır aralarını okuduğumda sadece bunu ima ettiğini anlamıştım. Bundan da sağ çıkarsınız. Muhtemelen hâlâ içiyorsunuz,

sırf nefsinizi köreltmek için bir sürahi martini var önünüzde. Belki de içmeyi bıraktınız, böylece vücut ağırlığınızı hamur işlerinden ve Meksika yemeklerinden kazanabiliyorsunuz. Bir şekilde zaman geçecek. Ve sonra basım tarihiniz gelir.

Eserinizin yayımlanma tarihiyle ilgili efsanevi bir ihtimal var sanki ve siz de bu özel sabahta telefonun zırlayan sesiyle uyanacağınızı, yayıncınızın aşırı heyecanlı biçimde size Blue Angels uçak gösteri ekibini tuttuklarını anlattığını, bu uçakların o yıkık dökük harabe evinizin üzerinde alçaktan uçacağını ve kitap satışları iyiye gitmeye başlar başlamaz bu evden taşınacağınızı anlattığını düşünürsünüz, hemencecik. Belki de *en azından* çiçek yollamayı akıl ederler.

Hatırlıyorum da bir sene arkadaşım Carpenter ve benim kitaplarımız aynı gün çıkmıştı. Bütün yaz bunun hakkında konuşmuştuk. İkimiz de alçakgönüllü beklentilerimiz varmış gibi davranmıştık. Aslında benim onun kitabı için mütevazı beklentilerim vardı, onun da benim kitabım için. Yayım tarihinden önceki hafta boyu her sabah ne kadar heyecanlı olduğumuzu, ne kadar uzun süredir bu anı beklediğimizi, kendimizi nasıl da Noel Arifesi'ni bekleyen bir çocuk gibi hissettiğimizi konuşmuştuk.

Sonunda büyük gün gelip çattı. Mutlu uyandım, alacağımı düşündüğüm tüm övgüler ve dikkat için utanmış durumdaydım. Kahve yaptım, yeri ayak başparmağımla kazmaya çalıştım. Ardından Pammy'yi ve birkaç arkadaşımı arayıp beni kutlamalarına müsaade ettim. Sonra telefonun çalmasını bekledim. Ancak anlaşılan o ki telefon bu olaydaki görevini bilmiyordu. Kafayı üşütmüştü, orada ölüm kadar sessiz halde duruyordu. Öğlen olduğunda, telefonun o çalma sesinin noksanlığı bile sinirlerime dokunmaya başladı fena halde. Neyse ki öğlen olunca günün ilk birasının vakti gelmişti. Telefonun başında sadık bir köpek gibi oturup çalmasını bekliyordum. Nihayet, nihayet saat dörtte çaldı. Telefonu kaldırdım, Carpenter'ın tıpkı bir seri katil gibi histerik biçimde kahkahalar attığını duydum. Sonra benim de sinirlerim bozuldu, en niha-

yetinde ikimizin de sakinleştirilmesi gerekti.

Bana çiçek yollamıştı, ben de bunu bilmeden ona çiçek yollamıştım. Bana yolladığı çiçekler çok güzeldi, çoğunlukla güller ve süsenler vardı.

Bu durum aslında genel olarak olan bitenin özeti, tabii gül ve süsen kısmı hariç. Size şöyle söyleyeyim, eğer aklınızdaki ün ve servetse basılmak sizi delirtecektir. Şanslıysanız, birkaç eleştiri yazısı alırsınız, kimi iyi, kimi kötü, kimi de alakasız. İnsanın görmezden gelindiği yerlerden bahsetmeye hiç başlamayayım. Birkaç imza günü düzenlenecek, belki birkaç da okuma etkinliği; bunlardan birinde yayıncınız dokuz kiloluk bir teker Brie peyniri ısmarlayacak ve etkinliğe gelen tek kişi, on iki yaşından beri o mahallede yaşayan bir adam olacak, hatta Brie'den nefret ettiği için sonunda o da gidecek. Siz ve kitapçıda çalışan insanlar bu durum hakkında çok gülünç bir sürü şaka yapacaksınız. Bu beş çalışana kitabınızı okuyacaksınız, onlar da müthiş bir hevesle dinleyecek. Belki birkaç tane röportaj olacak, sonra bir noktada, siz tam işler düzene giriyor galiba diye düşünürken, kitabınızın köpek kakasından farksız olduğunu söyleyen, gerçekten kahredici ilk eleştirinizi alacaksınız. Hele de bu değerlendirme tüm akrabalarınızın okuyabildiği yerel gazetede olunca, tam evlere şenlik. Gözlerinizin önüne birkaç yüz bin insanın sabah kahvelerini içerken eleştiriyi dikkatlice incelediği, birbirlerine sesli okuduğu ve eleştirmenin ne kadar da zeki olduğu hususunda kıkırdadığı manzaralar üşüşüyor olabilir. Söylenir ve ağlarsınız, sonra yazar arkadaşlarınız arayarak acınızı paylaşır. Kendilerini gerçekten kötü ve kızgın hissederler; sizin de yaralı bir hayvan, öfkeli bir boğa gibi hissettiğinizi bilir, doğru şeyleri söylerler. Sizi sevdiklerini, kitabınızı sevdiklerini ve aynı şeyin bir sene kadar önce kendi başlarına da geldiğini anlatırlar. Eğer bir yazarsanız, bu başınıza gelecektir. Hakikat bu. Bana da olmuştu; eğer eserleriniz basılırsa çok büyük olasılıkla size de olacak.

Gelgelelim, yayımlanma gerçeği yazma işini doğru yaptığınıza ilişkin toplumdan gelen bir tasdiktir aynı zamanda. Asla kay-

betmeyeceğiniz bir rütbe kazanırsınız. Artık bir eseri basılmış bir yazarsınız ve en çok sevdiğiniz şeyi yaparken hayatınızı da kazanabilmenizin mümkün olduğu nadir bir konumdasınız. Bunu bilmek size dingin bir mutluluk verir.

Fakat en nihayetinde sizin de diğer yazarlar gibi oturup boş sayfayla yüzleşmeniz gerekecek.

İkinci ve üçüncü kitaplara başlarken büyük bir şevk ve güvenle dolu olursunuz, zira artık basılmış bir yazarsınız; öte yandan hatalı çıkışlar ve korku da içinize işlemiştir, çünkü kendinizi tekrar kanıtlamak zorunda kalacaksınız. İnsanlar sizin saman alevi gibi olduğunuzu, her şeyin aslında acemi şansı olduğunu düşünebilir. Benim şu anda tek bildiğim ise aynada kendinize ve yayımlanmış oluşunuza hayran hayran bakmak için sürekli durmak yerine uzun ve sıkı bir çalışmayla tüm bu dehşeti tüketip yormanız gerektiğidir. Bir süre sonra kendinizi başka bir kitap üstünde, belki de gerçekten o kitabın içinde çalışırken bulacaksınız; bir kere daha gerçek sonucun yazmanın kendisi olduğunu fark edeceksiniz. İşinizi doğru düzgün yaptığınız günün iyi bir gün olduğunu, topyekûn kendinizi adamanın da esas nokta sayıldığını göreceksiniz.

Arka sıradakiler "Ne zaman eğlenceden ve mutluluktan bahsedecek?" diye mızmızlanırlar. Bahsetmedim mi? Masa başında geçen iyi saatlerin hayal edebildiğim kadar muhteşem olduğundan bahsederken samimiydim. Fakat benim için mutluluk Sam, kilisem, dostlarım ve ailemden ibaret; genellikle de masa başında değil dışarıda buluyorum onu. Kitapları basılan bir yazar olmayı sevdiğimi, bir hayalimin gerçek olduğunu söylememe direnen bir tarafım da var; zira her şeyden önce olay bundan çok daha karmaşık. İkinci olarak, basılmamış yazarların ellerini havaya kaldırıp "Bak gördün mü? Ben diyeceğimi dedim, demek ki asıl ödül basılmakmış" diye itiraz etmelerini istemiyorum.

Gerçek şu ki yazar olmanın, çoğu günler işlerini halledebilen biri olmanın, basılan ve kabul gören birine dönüşmenin elbette epey tatmin edici bir yönü var. Bu gerçeği cebimde taşıyorum, hâlâ

günde birkaç kez orada olduğundan emin olmak için yokluyorum. Yazdığım zamanların büyük kısmı stresli ve cesaret kırıcı olsa bile yanımda yöremde gizli bir başarı hissi de var; tıpkı kalbimin yakınlarına yerleştirilen ve vücudumdaki rahatlık hissine nüfuz eden radyum misali... Tabii bunun bedeli çok ağır oluyor sonra.

Bu durumu bir televizyon şovunda denk geldiğim büyük bir romancıdan daha iyi hiç kimse ifade edemez sanırım. Şöyle bir şey anlatmıştı: "Bir yazar olabilmek için ödediğim bedeli mi bilmek istiyorsunuz? Tamam, anlatayım. Uçakla epey seyahat ediyorum. Genellikle de dosyalarıyla uğraşan veya bir süre bilgisayarıyla çalışmaya devam eden büyük işadamlarından birinin yanına oturmuş oluyorum. Sonra beni fark edip ne iş yaptığımı soruyorlar. Yazar olduğumu söylüyorum. Tabii her daim korkunç bir sessizlik oluyor önce aramızda. Sonra hevesle 'Benim duymuş olabileceğim bir şeyler yazdınız mı?' sorusu geliyor. İşte yazar olmak için ödediğim bedel bu."

Aynı mevzunun benim başıma geleni de Sam ve ben alışveriş merkezindeyken gerçekleşti. Herbst Tiyatrosu'nda sahneye çıkacağım büyük bir etkinliğim vardı, çünkü tam o sıralar epey ilgi çeken yeni bir kitabım yayımlanmıştı. Akşam için yeni bir elbise almaya karar verdim. Sam ile ikimiz masum masum dükkânda dolaşıyorduk ki dükkân sahibi yanımıza geldi. "Özel olarak aradığınız bir şey var mı?" diye sordu.

Ben de "Yakında özel bir etkinliğe katılacağım, yeni bir elbiseye ihtiyacım var" dedim.

"Yemekli bir davet mi?" dedi.

"Aslında hayır, sahnede olacağım" diye yanıt verdim.

"Şarkıcı mısınız" diye sorduğunda, kafamın içindeki savaş tamtamlarının yine çalmaya başladığını hissettim; beni çenemi kapalı tutmam hususunda, egomu odasına yollamam gerektiği konusunda uyarıyorlardı. Fakat çoktan alışmıştım ilgiye. Boğazımı temizledim, ayak ucumla halıyı dürttüm ve "Hayır, yazarım" dedim.

"Vay! Ben her şeyi mutlaka okuyorum. Adınız nedir?" diye devam etti o da.

Başımın belaya girdiğini biliyordum. Oraya mıhlanıp kalacağımı da biliyordum. Zira egom çoktan Nelson Rockefeller olmuş, her şey birbirine karışmıştı. Daha akıllı olan tarafım, duramayacak kadar ileriye gittiğimi biliyordu. O yüzden "Hayır hayır, beni duymamışsınızdır ve bu da berbat hissetmeme neden olur" diyebildim.

İstifini bozmadı. "Sahiden de *her şeyi* okurum ben" dedi. Bir tarafım ünlü olduğuma inanıyordu, öyle ki adımı söylediğimde kadıncağız sanki dükkâna Paul McCartney uğramış gibi tepki verecekti. Akıllı tarafımsa kesinlikle hapı yuttuğumu biliyordu. Tam o esnada dua etmeye başladım, gerçi kadına ediyordum duamı: Lütfen, lütfen bana adımı söyletme. Çekingen bir şekilde gülümsedim, sanki güldük eğlendik ama artık gidip Sam'i almalıyım der gibiydim. Zaten Sam de bir elbise yığının altına saklanmış kaba kaba sesler çıkarıyordu.

Birden "Beth, Beth!" diye feryat etti dükkân sahibi. "Buraya gel!" Genç bir kadın yüzünde bir beklenti ifadesiyle arka odadan çıktı. Dükkânın sahibi "Beth, ben her şeyi okumaz mıyım? Söylesene hanımefendiye!" diye çıkıştı. Beth de tabii tabii, evet doğru, her şeyi okur gibi tepkiler verdi. Sonra kadın kibarca yüzünü bana dönüp şöyle dedi: "Hadi ama artık, adınız nedir?"

İçimi çektim, gülümsedim ve sonunda söyledim: "Anne Lamott." Bana büyük bir kaygıyla baktı. Giysi yığının altındaki Sam hariç, oda çok sessizdi. Sonra dudaklarını büzüp yavaşça kafasını salladı. "Hayır" dedi, "Hiç sanmıyorum."

Bunun üstesinden gelmem bir haftama ve hatırı sayılır miktarda ucuz çikolataya mal oldu. Sonra şunu hatırladım, dünya size ne zaman egonuzu şımartan ve baştan çıkartan gül yaprakları fırlatırsa, çok dikkatli olun. Tüm bunları çok ciddiye almadığınızdan, kendinizi abur cuburla doldurmadığınızdan emin olmak için birdenbire ayağınızın altında kozmik bir muz kabuğu peyda olacaktır.

Eserlerinizin basılmasıyla akıl sağlığınız arasındaki ilişki hakkında bildiğim her şey, Jamaika'nın ilk Olimpiyat kızak takımını konu edinen *Üşütük Popolar* adlı filmin tek bir cümlesinde özetlenmişti. Takımın koçu yirmi sene evvel Olimpik kızak alanında altın madalya kazanan ama o zamandan beri tam bir beceriksiz olan yüz seksen kiloluk bir adamdır. Tıpkı benim sınıflarımdaki insanların yarısının eserlerini yayımlatmaya can attığı gibi, koçun takımındaki adamlar da bir Olimpiyat madalyası kazanmak için yanıp tutuşmaktadır. Fakat koç onlara şöyle der: "Eğer altın madalyadan önce yeterli değilsen, onu aldığında da yeterli olamayacaksın." Bu lafı masanızın yanındaki duvara yapıştırmak isteyebilirsiniz.

Ne zaman bir zafer elde etsem veya dünyanın zafer olarak göreceği bir şeye yaklaşsam, muz kabuğu ayağımın altında beliriveriyor. Bunu yapan, kurnaz tilki kılığındaki Tanrı olsa gerek. Mesela geçen hafta ulusal bir hayır kuruluşu için San Francisco'da düzenlenen meşhur bir edebiyat etkinliğine katıldım. Her yıl farklı farklı altı yazarın seçilmesini izlemiş, bu etkinliğe bizzat katılmak için yıllarca beklemiştim. Bu meseleyle ilgili yenilgiyi sineye çekmek için çok çaba gösterdim, Tanrı şahidimdir. Organizatörlerin olabilecek en kalabalık topluluğu bir araya getirebilmek amacıyla yalnızca önemli ve ulusal düzeyde bilinen yazarları davet etmeye ihtiyaç duyduğunu anlayabiliyordum, mantıklı olan buydu. Ne var ki etkinliğe dahil edilmediğim her sene daha fazla kederli hissetmeye başladım. Nihayet bu sene davet edildim, mutluluğum engindi. Evet, aptal değilim; bu etkinliğin egom için kocaman bir tabak kokain olduğunu biliyordum. Bunun başka bir altın buzağı olduğunu biliyordum. Yine de minicik kalbim bir kartal gibi göklerde süzülüyordu.

Gelin görün ki... Küçük minik ufacık bir sorunumuz daha vardı. Davet edilen ve katılım gösteren son yazar bendim; bu yüzden üç ay önce açıklanan ilk basın bülteninde yoktum. Ben de dahil olduktan sonra tanıtımdan sorumlu olan başkan ikinci bir basın bülteni yolladı. Fakat etkinlikle ilgili bir gazetede öne çıkan ilk

haberde adım geçmiyordu. Epey bozulmuştum, zira gazetedeki en önemli sütundu orası. Yine de bu tür hayal kırıklıklarını kaldırabilecek kadar olgun ve güçlü biriyim. Kitap tanıtım kısmında da etkinlikle ilgili bir paragraf vardı, yine ben dahil edilmemiştim. Bu sefer tanıtımdan sorumlu başkan beni bizzat aradı; üzgündü, bol bol özür dileyerek beni teskin edebildi. Sonra gazetelerin cemiyet sayfalarında da kocaman bir bahsi geçti etkinliğin ve bilin bakalım ne oldu? En baştan yedinci sınıfa dönmüş gibi hissettim. Başkan tekrar aradı; bu sefer o kadar üzgündü ki bir an telefonda konuşurken koca bir bardak lavabo açıcıyı kafasına dikebileceğini düşündüm. Kendimi aniden çok ağlamaklı, tam bir adet öncesi krizinde ve dışlanmış hissettim; konuşamadım bile. Saatler sonra hatırladım ki eğer bu prestijli etkinliğe davet edilmeden önce yetersizsem, katılmak da beni yeterli kılamayacaktı. Yeterli olmak, yetinebilmek içimizde halledilmesi gereken bir işti aslında.

Tabii yaklaşık bir saat sonra canla başla bu sonuca ulaşmamın ardından ağzım açık kalıverdi. Nasıl becerdimse, bunun bir hayır etkinliği olduğunu unutmuştum! Birden koca etkinliği bir vitrin olarak görmüştüm. Hem de kendim için.

İşlerin böyle ilerlemesi çok komik. Sonunda gülümsedim, Ram Dass'in radyoda söylediğini duyduğum bir şeyi hatırladım. Birizm diyebileceğimiz bir mesele üzerineydi, hepimiz birileri olmak üzere yetiştiriliyoruz ve aslında bu kazananın olmadığı bir oyun; zira öngörülen birinden ziyade bambaşka birine benzediğiniz ortaya çıkabilir ve başka bir sürü insan sizden daha fazla o biri olabilecektir belki. Siz de ufak ufak kendinizi delirtirsiniz.

Yayımlanma meselesiyle ilgili bir şey daha var. Benim kitabım çıktığında, hani şu epey başarılı olan ve yeni elbise almamı gerektiren kitap, kendimi tüm bu ilginin karşısında taş kesilmiş halde buldum. Akabinde kayboldum ve raydan çıktım; birkaç günde bir toparlanmam gerekiyordu, yoksa geri çekilme sürecine giriyordum. İçim tamamen yaşanmaz olmuştu. Sanki etrafta bir sürü zil çalar-

ken, ışıklar yanıp sönerken, dört bir taraf abur cuburla doluyken bir macera oyununun içine dalmış, haddinden fazla kalmıştım içeride. Huzur, barış ve sessizlik istiyordum, ama aynı zamanda ayrılmak da istemiyordum. *Pinokyo*'da zevk adasına akın edip eşek kulaklı hale gelen kötü çocuklardan biri gibiydim. Ruhumun hastalıklı olduğunu ve ruhani tavsiyelere ihtiyaç duyduğumu biliyordum. Ayrıca bu tavsiyenin çok fazla karmaşık olmaması gerektiğinin de farkındaydım. Bu yüzden oğlumun anaokulundaki papazı görmeye gittim.

Papaz on beş yaşında falandı. Bir süre konuştuk. Sonra sadece genç gösterdiği ortaya çıktı. Ona her yere gittiğimi, yukarı çıkıp aşağı indiğimi, dağıldığımı, yükseldiğimi, geri çekildiğimi, kaybolduğumu ve tüm bunların ortasında tarifi zor bir sükûnet hissi bulmaya çalıştığımı anlattım. "Dünya sana o sükûneti veremez" dedi. "Dünya bize huzuru veremez. Biz huzuru yalnızca kendi kalbimizde bulabiliriz."

"Bundan nefret ediyorum" dedim.

"Biliyorum. Ama iyi haber şu ki, dünya bunları nasıl veremiyorsa, elimizden de alamaz."

Beşinci Bölüm

Son Ders

Son dersimizde öğrencilerime anlatmak istediğim bir sürü şey var, onlara pek çok şeyi hatırlatmak istiyorum. Çocukluğunuzu yazın dedim onlara defalarca. Hayatla en yoğun şekilde ilgilendiğiniz, gözlem becerilerinizin en keskin halinde olduğu, her şeyi çok derinden hissedebildiğiniz o çocukluk dönemi hakkında yazın. Hayatınızın o evresini keşfetmek ve anlamak, size empati kurma becerisini verecek; kavrama ve empati kurma ise size zekânızı, içgörülerinizi ve merhametinizi kullanarak yazmayı öğretecek.

Yazar olmak, bilinçli olmakla alakalıdır. Bilinçliyseniz, içgörülerin ve basitliğin tarafında durup yazıyorsanız, doğru olana gerçekten özen gösteriyorsanız okurlarınız için meselelere ışık tutabilme yeteneğiniz var demektir. Okur, söylediğiniz şeylerde ve resmettiğiniz tablolarda kendi hayatını görebilecektir; bu da hepimizde ziyadesiyle var olan o korkunç tecrit hissini azaltır.

Çok kurnaz veya dolaylı olmak yerine, doğrudan duygusal olarak yazmayı deneyin. Elinizdeki materyalden veya geçmişinizden korkmayın. Asıl, nasıl göründüğünüz ve insanların sizi nasıl gördüğü hususunda takıntı yaparak daha fazla zaman kaybetmekten korkun. Yazdıklarınızı nihayete erdirememekten korkun.

Eğer içinizdeki şey gerçekse, muhtemelen onu ilginç buluruz, yüksek ihtimalle de evrensel olur. Tam da bu nedenle işinizin merkezine gerçek duyguları koyma riskini almalısınız. Doğrudan meselelerin duygusal merkezine yönelik yazın. Yüzünüzü hassasiye-

te dönüp yazın. Duygulu gözükmekten kaygılanmayın. Ulaşılamaz olmaktan endişelenin, namevcut ve hilekâr olma konusunda kaygılanın. Sevilmemeyi göze alın. Doğruyu anladığınız gibi anlatın. Eğer bir yazarsanız, bunu yapmak ahlaki sorumluluğunuz. Ve bu devrimci bir eylem; gerçekler her daim yıkıcıdır.

Yazar Ethan Canin, asla intikam duygusuyla yazmamanız konusunda ısrarcıdır; oysa ben öğrencilerime bunu nazikçe yaptıkları müddetçe intikamlarından feyz alarak yazmalarını sürekli söylüyorum. Biri onları kızdırdıysa, birileri onlara çok kaba davranmışsa, bunun hakkında yazmaya teşvik ediyorum onları. Farklı oturumlardaki iki öğrencim, anne babalarının arka bahçedeki ağaçlardan seçip beğendikleri ve onları dövmek için kullandıkları sopalar hakkında yazmaya karar vermişlerdi. Bu anıları kullanın dedim onlara. Bu anılar sizin. Bunlar sizin başınıza gelmemeliydi. Şahsen ben bu mesele hakkında hem biraz olan biteni anlamlandırabilme isteğimle hem de tamamen intikam arzumla yazardım. Elbette öğrencilerime tam da bu noktanın, aslında karalama meselesini tartışmaya uygun olduğunu söyledim.

Karalama, yazılı veya basılı şekilde hakaret ve birinin adını lekeleme durumudur. İnsanlar hakkında bilerek ve kötü niyetle, hatalı veya zarar verici şekilde onlara yansıyacak şeyler söylemektir. Bu şu anlama geliyor, eğer bir dizi tuhaf kişisel ve profesyonel alışkanlığı ve süreçleri olan bir adamla yaşıyorsanız ve bu adamın arkadaşlarıyla müşterileri bunları biliyorsa; siz bu adam hakkında yazarken yer verdiğiniz söz konusu alışkanlıklar ve durumlar yüzünden adamın arkadaşları kimden bahsettiğinizi anlayabilecek durumdaysa, o halde vereceğiniz detayları kökten değiştirmeniz gerekecektir. Ayak tırnaklarının uzun olmasıyla meşhursa, onun yerine burun kıllarını uzun yapın. Saçını siyaha boyadıysa, bunun yerine fondöten kullanmasını, hatta azıcık da allık sürmesini sağlayın. Gelgelelim, size karşı olan davranışlarıyla sosyopat bir narsist olduğunu gözler önüne serdiyse bu karakter özelliklerini yakala-

yıp gerçek diyalogları kullanmayı deneyebilirsiniz; tabii bu esnada yaptığınız betimlemelerle bu adamın tanınabilir olmasının önüne geçmeniz gerekir. Özel olarak onu işaret edebilecek her şeyi değiştirin. Kleptoman eğilimlerini dışarıda bırakın. Gerçekte kullandığı araba modelini ve sigara içenlerden kül tablasına küçük bir ağaç dikebilecek kadar nefret ettiği gerçeğini dışarıda bırakın. Kendinizi üçüncü eşi olmak yerine ilk eşi veya kız arkadaşı yapın; saldırgan çocuklarını, özellikle de kızıl saçlı ikizleri olaya dahil etmeyin. Eğer bu adamı hayatındaki hiçbir fiziksel ya da profesyonel özellik tanınamayacak kadar dikkatlice gizleyebilirseniz, onu çalışmanızda kullanabilirsiniz. Size verebileceğim en iyi tavsiye, yazarken kendisine küçük, ergenlik öncesi boyu bir penis vermeniz; böylece ortaya çıkıp hak iddia etme ihtimalini azaltırsınız.

Biliyorum, kulağa biraz öfkeli geliyor olabilirim.

Öğrencilerimden birinin annesi, küçükken ceza olarak çocuğu mutfaktaki ocağın üstünde yakarmış. Ben de ona "kullan bunu" dedim.

"Gerçi yaşlandı şimdi" dedi bana. "Hayatı da pek mutlu geçmedi."

Yüreğimi sızlattığını söyledim ona. Tipini, yaşını, nerede yaşadığını değiştir. Tek çocuksan beş çocuk daha uydur. Ailende üç çocuk varsa anlatıcının tek çocuk olmasını sağla. Onu bekâr bir anne olarak anlat. Kötü babayı başka bir yerde, başka bir hikâyede kullan. Ortada baba zaten yoksa, baba uydur.

Bu genç adam çocukluğuyla ilgili çok güzel hikâyeler yazdı; hikâyelerdeki annenin fiziksel açıdan kendi annesiyle zerrece ilgisi yoktu. Şimdi sarı saçları, büyük kahverengi gözleri vardı, A&P şirketinde çalışıyordu. Oğlu yaramazlık yaptığında elini ateşe tutuyordu. Bir defasında okumayı bitirdiğinde bütün sınıf birden alkışlamaya başladı.

Bir arkadaşım, başlangıçta çok bilgili, ruhani ve hassas gözüken ve Katolik olmayan bir papaza âşık olmuştu; adam sonradan, açıkça söylemek gerekirse, küçük ve acımasız Napoléon modeli

boktan bir herif çıktı. Arkadaşım onu bir karakter olarak kullanıp kullanamayacağını merak etmişti.

Tamam dedim, ben ısrar ediyorum.

"Beni dava etmesin diye onu uzun boylu yapmak zorunda mıyım?"

"Hayır, hayır" dedim. Onu bir psikolog yerine eğitimsiz bir yazar yap. Bir geçmiş yarat, iki karısı ve yıllardır görmediği bir sürü çocuğu olsun. Evcimen biri yap mesela, sigara içsin, hatta Ateist olsun.

Ona bir kuş yuvasındaki mini minnacık yumurta gibi gözükecek bir penis ver. Asla itiraz için öne çıkamaz.

Belki bu sadece intikam dürtüsüyle yapılmıyordur, belki hakikatleri gerçekten olduğu gibi anlatmak istemekle ilgilidir. Belki çekilen acıda anlam bulmaya çalışmakla da alakalıdır. Peki. Her neyse. Her sınıfıma dağıttığım Sharon Olds'tan bir şiiri paylaşacağım sizinle, adı "I Go Back to May 1937" [Geri dönüyorum 1937 Mayısı'na]:

Okullarının ana kapılarında dikildiklerini görüyorum,
babam geziniyor işte orada
koyu sarı kumtaşından kemerin altında
kırmızı tuğlalar parlıyorlar sanki
eğik kanlı katmanlar gibi arkasında başının
annemi görüyorum, kalça hizasında taşırken
birkaç hafif kitabı ve
küçük tuğlalardan yapılma sütuna dayanıyor
arkasında dövme çelik kapı hâlâ açık
kapının kılıç ucuna benzeyen demirleri
mayıs havasında parıldıyor siyah siyah
mezun olmak üzereler şimdi.
evlenmek üzereler de
ikisi de çocuk daha oysa, ahmaklar biraz da
tek bildikleri masum oldukları

hiç kimseyi incitmeyecekleri.
Yanlarına gitmek istiyorum, dur demek,
durun yapmayın! Doğru kadın değil o,
o da doğru adam değil zaten
asla aklınızdan geçmeyecek
şeyler yapacaksınız nihayetinde,
çocuklara kötü, çok kötü şeyler yapacaksınız
acı çekeceksiniz tabii,
hem de hiç bilmediğiniz şekillerde,
ölmek isteyeceksiniz.
İşte ben, Mayıs'ın son demlerindeki güneşin altında
onların yanına gidebilmek istiyorum
gidip içimdekileri söyleyebilmek.
Kadının istekli sevimli boş suratı dönük bana,
Acınası, güzel, el değmemiş bedeni,
adamın kibirli, yakışıklı, duygusuz suratı bana dönüyor,
acınası, güzel, el değmemiş bedeni,
ama yapamam bunu. Yapamam ki.
Yaşamak istiyorum.
Onları kadın ve erkek kâğıt bebeklermiş gibi
kaldırıp havaya
kalçalarından sürtüyorum birbirlerine
sanki ikisi de çakmak taşıymış gibi,
ben vurdukça kıvılcım çıkacakmış gibi.
Diyorum ki siz yine ne yapacaksanız yapın
ben anlatacağım size.

Evliliğiniz hakkında bir roman yazarsanız, eşiniz de kamuya mal olmuş bir figürse, mesela bir siyasetçi veya terapistse ve siz, sevişirken Fransız hizmetçinin kıyafetlerini giydiği veya Brylcreem şirketiyle korkunç bir iş yaptığı kısmı da dahil olmak üzere onun hakkında kışkırtıcı ve korkunç şeyler söylerseniz, bunların hepsi doğru bile olsa yayıncınızın avukatı büyük bir endişe ve keyifsiz-

rak, insan yıllar içinde ruhu gayrete getirecek ve destekleyecek pek çok deneyim kazanabilir. Bu süreçler sessiz ve derinden gerçekleşecek; fakat bu sürece gümbürdeyen veya huzursuzlanan melekler eşlik etmeyecek. Cizvit rahibi eşcinsel arkadaşım Tom, tüm hayatı boyunca manevi deneyimleri arzuladığını, fakat alkollüyken özellikle kiliseye gitmeyi ve kilisede Meryem heykelinin kendisine el sallamasını istediğini anlatmıştı. Bazen istediği olurdu, Tom içki içerken heykel de hızlı hızlı el sallar, sonra da geri yerine otururdu. Ayıldıktan sonra, göğsünde, ciğerlerinde, ruhunda bir kurtuluş hissinin bâki olduğunu ve gerçek bir deneyim yaşadığını anlatırdı. Bu his, özellikle çalışma gruplarındaki öğrencilerimin de aktardığı bir durum; disiplinin ironik olarak beraberinde kurtuluş hissini getirdiği de vurgulanır.

Yazar olmak, okur olarak hayatınızı da derinlemesine değiştirir. Yazmanın nasıl da zor bir eylem olduğunu bilen ve özellikle de zahmetsiz görünmesini sağlamanın ne denli zor olduğunu öğrenmiş biri, daha derin bir takdir ve odaklanmayla okur. Okumaya yazar gözüyle başlarsınız. Yeni bir şekilde odaklanırsınız. Birinin olan biteni kendi bakış açısından, yeni, cesur ve özgün olacak şekilde nasıl tasvir ettiğini incelersiniz. Bir yazarın büyüleyici bir karakteri veya sizin için bir çağı nasıl resmettiğini görürsünüz. Bu esnada çok fazla bilgiye maruz kalmış hissine kapılmanızı da engeller; bu işin nasıl ustaca yapıldığını fark ettiğinizde kitabı bir dakikalığına kenara bırakıp okuduğunuz şeyi sindirerek tadını çıkarma zamanı tanırsınız kendinize.

Yazarken bazı anlar oluyor; işte o anlarda başkaları nasıl hissettiğimi bilselerdi beni bu kadar mutlu, bu kadar dopdolu, bu kadar yoğun haz içinde olduğum için muhtemelen kazığa bağlayıp yakarlardı diye düşünüyorum. Tabii böyle anlar genelde bana epey pahalıya mal oluyor, bir sürü işkence, kendinden nefret etme ve bezginlik ortaya çıkıyor; fakat o günkü işim bittiğinde neler yaptığımı gösterebiliyor olacağım ya, bu yeter. Antik Mısırlılar piramitleri inşa etmeyi bitirdiklerinde, yalnızca piramitleri inşa etmişler-

di. Belki onlardan iyi rol model olur: Tanrı için çalıştıklarını düşünüyorlardı, bu yüzden yoğun bir konsantrasyon ve dini huşu içinde çalışıyorlardı. (Ayrıca arkadaşım Carpenter bana bütün gün içtiklerini, arada birbirlerini pohpohlamak için birkaç saatte bir mola verdiklerini anlatmıştı. Sanırım tüm yazar arkadaşlarım da böyle şeyler yapıyor, ama benim katılmama izin vermiyorlar.)

Görünüşe bakılırsa, içinde yaşadığımız toplum ya öldü ya da ölmek üzere. Olayı dramatikleştirmeye çalışmıyorum, ama hiç şüphesiz karanlık taraf yükselişte. İşler Ortaçağda buradakinden daha tuhaf ve korkutucu olamazdı tabii. Fakat ressamların geleneği, toplumun alacağı şekilden bağımsız olarak sürecektir. Bu da yazmamız için başka bir neden: İnsanların bize ihtiyacı var; kendilerine ve birbirlerine hiçbir çarpıtma olmaksızın ayna tutmak için varız; etrafa bakıp "Kendinize bakın aptallar!" demeyeceğiz tabii, "Bakın, işte biz buyuz" diyeceğiz.

Bu karanlık ve yaralı toplumda, yazmak size bir ağaçkakanın aldığı hazzı verebilir; yuvanızı inşa edebileceğiniz ağaçta bir delik oyup sonra "Burası benim oyuğum, artık burada yaşıyorum, ait olduğum yer burası" diyebilirsiniz. Bu oyuk küçük ve karanlık olabilir, ama en azından sonunda ne yaptığınızı bileceksiniz. Otuz yıldan fazladır bocalayıp durmanın ve her şeyi berbat etmenin ardından, öğreneceksiniz. Ciddileştiğiniz zaman, yol boyu kaçıp durduğunuz tek bir şeyle uğraşıyor olacaksınız: yaralarınız. Bu gerçekten çok acı veriyor. Bu durum, bu işe acı çekmek için girmediğini beyan eden bir sürü insanı erkenden durdurur. Buraya gelme sebepleri parave ün, bu yüzden ya bırakıp gidiyorlar ya da şekerciliğe benzeyen bir yazarlık türüne sığınıyorlar son çare.

Yazı dünyasında kendinize bir yer bulma armağanını hafife almayın isterim. Hakikatleri anladığınız ve deneyimlediğiniz şekilde, sizinle birlikte olan insanlarla ve materyallerle birlikte, sizden onları kaleme almanız için yardım isteyenlerle beraber yaratıcı olarak kâğıt üzerinde tasvir edebilirseniz, gizli bir onur duygusuna erişeceksiniz. Yazar olmak asil bir geleneğin bir parçası olmak-

tır, tıpkı son eşitlikçi ve açık topluluklardan biri olan müzisyenler gibi. Şöhret ve servet açısından durum ne olursa olsun, dünyaya erişme meselesini kafaya takmadığınız, katkıda bulunmayı pek düşünmediğiniz, orada öylece içine düştüğünüz işi yaparak hayatı sürdürdüğünüz zaman, kendinizi yazmaya adamak sizi daha önce durduğunuz yerden ileriye doğru taşıyacak ilk adımdır.

Anılarınızı, hikâyelerinizi ve romanınızı yalnızca çalışma grubunuzdaki insanlar okusa bile hikâyenizi yalnızca çocuklarınız sizin çocukluğunuzda hayatın nasıl olduğunu ve sizin nasıl da kasabadaki her köpeğin adını bildiğinizi öğrensin diye yazsanız bile kendi versiyonunuzu kaleme almak gerçekten onurlu bir şey. Tüm olan bitene rağmen anlatacaklarınızı kâğıda döktünüz, böylece asla kaybolmayacaklar. Ve kim bilir, belki de yazdıklarınız başkalarına yardım edecek, çözümün küçük bir parçası olacak. Nasıl ve hangi şekilde olduğunu bilmeniz gerekmez; fakat bulabileceğiniz en açık, en hakiki kelimeleri yazıyor, anlayıp iletişim kurmak için elinizden gelenin en iyisini yapıyorsanız, bu durum sanki küçük bir deniz feneriymiş gibi kâğıdın üzerinde ışıldayacak. Deniz fenerleri kurtaracak bot aramak için adanın etrafında dört dönmez, orada öylece ışık saçarak dururlar.

Siz de lanet bir kelimeyi, duyduğunuz ve size geldiği biçimiyle diğerinin arkasına koymaya basitçe devam edersiniz. Tuğlaları bir işçi gibi de dizebilirsiniz, bir sanatçı gibi de... İşinizi bir külfete de dönüştürmeniz mümkün, güzel zaman geçirmeniz de... Bunu on üç yaşında akşam yemeği bulaşıklarını yıkadığınız şekilde yapabilirsiniz veya çay seremonisi sergileyen bir Japon gibi de davranabilirsiniz. Buradaki konsantrasyon ve özen seviyesinde kendinizi kaybedebilir ve böylece içinde kendinizi bulabilirsiniz.

Kimi zaman, işler ne kadar berbat olmuş gibi görünse de hepimiz sanki bir düğündeyiz gibi hissediyorum. Tabii öyle ortaya çıkıp hemen "Düğüne geldik! Haydi pasta yiyelim" diyemezsiniz. İçine girebileceğimiz, bunları görebileceğimiz bir dünya yaratmanız gerekir. Vaktiyle bir karikatürde yaşlı bir çöl köpeği görmüş-

tüm; sırtını bir kaktüse dönmüş oturuyor, kardeşine şöyle bir mektup yazıyordu: "Geceleyin güneş batıyor ve yıldızlar ortaya çıkıyor; sonra sabahları güneş geri geliyor. Çölde yaşamak o kadar eğlenceli ki!" İşte düğün de böyle, değil mi? Bir şeylere iştirak etmek, öz disiplin, güven ve cesaret gerektiriyor; zira bu bilinçli olma işi, yazar olma süreci, aslında en nihayetinde kendinize arkadaşım Dale'in söylediği gibi şu soruyu sormaktır. "Hayatta kalmayı ne kadar istiyorum?"

Deli bir adam olmak veya bir editöre mektuplar yazıp duran biri haline gelmek yerine, bir sanatçı olmanın en iyi tarafı, sizi tatmin edecek işlerle meşgul olmanızdır. Bir kelimeniz dahi yayımlanmamış olsa bile kendinizi dökebileceğiniz önemli bir yer var. Anne babanız ve büyükannenizle büyükbabanız size sürekli "Yapma onu, oraya oturma, oturma!" diye bağırıp duracak; tek yapmanız gereken, çocukluğunuzda yaptığınızı yinelemek olacak: Onları dışarıda bırakın ve hayatı keşfetmeye devam edin.

Ardından öğrencilerimin yüzlerine bakarım, onlar da ciddiyetle bana bakar.

"Yani neden bizim yazdıklarımız önemli olsun ki?" diye sorarlar.

Ruh sayesinde, derim. Kalp sayesinde. Okumak ve yazmak, tecrit hissimizi azaltır. Hayat algılarımızı derinleştirir, genişletir ve geliştirir; ruhu besler. Yazarlar, kurdukları cümlelerin ve anlattıkları hakikatlerin doğruluğuyla kafamızı sallamamıza neden olduğunda, hatta bizi kendimiz ve hayat hakkında güldürebildiğinde, bütün canlılığımız tazelenir. Sürekli tekrar tekrar ezilmek yerine hayatın saçmalığıyla dans etme veya en azından alkışlarımızla eşlik etme şansı verilir bize. Denizdeki korkunç bir fırtına esnasında, gemide şarkı söylemeye benzer biraz bu. Kudurmuş fırtınayı durduramazsınız, ama şarkı söylemek o gemide birlikte olan insanların kalplerini ve ruhlarını değiştirebilir.

Teşekkür

Yıllar boyu bana yazarlık üzerine böyle bilgece şeyler öğreten tüm yazarlara yürekten borçluyum ve her şey için minnettarım: Martin Cruz Smith, Jane Vandenburgh, Ethan Canin, Alice Adams, Dennis McFarland, Orville Schell ve Tom Weston.

Editörüm Jack Shoemaker'ın daimi desteği ve görüşleri olmasaydı, bu çalışma da mümkün olmazdı. Temsilcim Chuck Verrill de tıpkı büyük beceri, samimiyet ve netlikle bu kitabın redaktörlüğünü yapan Nancy Palmer Jones kadar muhteşem işler başardı.

Bir kez daha söylemek istiyorum ki Marin City, California'daki Aziz Andrew Presbiteryen Kilisesi cemaati olmasa, bugün hayatta olabileceğimi bile sanmıyorum.

Sam bana bir gün "Seni 20 dağın zirvesindeki 20 tiranozor kadar seviyorum" demişti. Ben de onu tam olarak böyle seviyorum.

Daha önce yayımlanmış materyalleri yeniden basma izni verdikleri için aşağıda isimlere teşekkür borçluyuz:

Chapel Hill'deki Algonquin Books Yayınevi: Abigail Thomas'a ait 1994 tarihli Getting Over Tom adlı kitaptan "Modern Love" alıntısı Chapel Hill'deki Algonquin Books Yayınevi'nin izniyle yeniden basılmıştır.
Frederick Buechner: *Spiritual Quests: The Art and Craft of Religious Writing* kitabındaki Frederick Buechner makalesinden alıntı, giriş kısmını yazan William Zinsser (Houghton Mifflin, 1988). Frederick Buechner'in izniyle yeniden basılmıştır.
Alfred A. Knopf Inc. Yayınevi.: 1987 tarihli "I Go Back to May 1937" şiiri, Sharon Olds'a ait *The Gold Cell* kitabından Alfred A. Knopf, Inc. Yayınevinin izniyle yeniden basılmıştır.
Phillip Lopate: Phillip Lopate'in *The Eyes Don't Always Want to Stay Open* adlı eserinden "We Who Are Your Closest Friends" (Sun Press, 1972) Phillip Lopate'in izniyle yeniden basılmıştır.
Milkweed Editions: Bill Holm'a ait *The Dead Get By With Everything* (Milkweed Editions, 1991) eserinden "August in Waterton, Alberta" alıntısı Milkweed Editions'ın izniyle yeniden basılmıştır.
Pantheon Books: Wendell Berry'ye ait 1992 tarihli *Entries* adlı eserden "The Wild Rose", Gary Snyder'e ait 1992 tarihli *No Nature: New and Selected Poems* adlı eserden "Ripples on the Surface" Random House, Inc. Yayınevinin alt kuruluşu olan Pantheon Books'un izniyle yeniden basılmıştır.
Barbara Stevens: Barbara Stevens'in Carol Chute ile yaptığı söyleşiden alıntı (Glimmer Train, Fall 1992). Barbara Stevens izni alınarak yeniden basılmıştır.
Threshold Books: Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Open Secret* adlı eserinden "Unmarked Boxes" şiiri RD 4, Box 600, Putney, VT 05346 adresinde mukim Threshold Books'un izniyle yeniden basılmıştır.

Anne Lamott, 1954 yılında San Francisco'da doğdu. Goucher College'da eğitim aldıktan sonra yazmak için San Francisco'ya döndü. Üstün yetenekli yaratıcı sanatçılara ve bilimsel araştırma yapan profesyonellere verilen Guggenheim bursuna layık görüldü. Yıllardır yazarlık atölyeleri veren yazarın bazı kitapları şunlar: *Hard Laughter* [Zor Kahkahalar], *Rosie*, *Joe Jones*, *Kanatsız Kuşlar*, *B Planı*.

Masa başına geçmek mi zor, yazmaya başlamak mı? İlk taslağı bitirmek mi zor, o taslağın aslında hayallerinizdekine hiç benzemediğini fark etmek mi? Olay örgüsünü belirlemek mi insanı en çok yoran, yoksa yolunda gitmeyen kısımlarını tespit edip onarmak mı? Yıllardır yaratıcı yazarlık dersleri veren Anne Lamott, yayımlandığı tarihten bu yana yazarlıkla ilgilenen herkesin baş ucu kitabı olan *Bir Kuştan Öbürüne: Hayat ve Yazmak Üzerine Tavsiyeler* kitabında, kendi yazarlık macerasından ve karşılaştığı engellerden örnekler vererek içinden çıkamadığınız bütün bu soruları cevaplıyor.

"Yazmak üzerine olağanüstü tavsiyeler... Eğlenceli, faydalı ve kışkırtıcı."

New York Times Book Review

"Yazan ve yazmak isteyen biz ölümlülere bir armağan. Çok komik, zeki, kimi zaman huysuz kimi zaman nazik. Hâlâ yapabiliyorken silkelenip hemen şimdi yazmaya başlamamız için bir kalk borusu!"

Seattle Times

ISBN 978-605-192-135-8

hep kitap